

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ
ТЕХНІЧНИЙ НАВЧАЛЬНО – НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ БІОРЕСУРСІВ ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
ДОНБАСЬКА ДЕРЖАВНА МАШИНОБУДІВНА АКАДЕМІЯ

Студентське наукове товариство

VI ВСЕУКРАЇНСЬКА

студентська науково - технічна конференція

**"ПРИРОДНИЧІ ТА ГУМАНІТАРНІ
НАУКИ.**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ"

25-26 квітня 2013 р.

(збірник тез конференції)

ТОМ 2

Тернопіль 2013

ББК 72+34 (Укр)
М34

Матеріали V Всеукраїнської студентської науково - технічної конференції / В 2 т. – Тернопіль: Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя (м. Тернопіль, 25-26 квітня 2013 р.), 2013.- Т. 2. – 196 с.

В збірнику друкуються матеріали Всеукраїнської студентської наукової конференції. Тернопіль. – ТНТУ ім. І. Пулюя (25-26 квітня 2013 р.) за наступними науковими напрямками:

математичне моделювання, механіка і математика, машинобудування, машини та обладнання сільськогосподарського виробництва; приладобудування; матеріалознавство, міцність матеріалів і конструкцій; електротехніка, електроніка та світлотехніка; математика; фізика; хімія, хімічна, біологічна та харчова технології; обладнання харчових виробництв; інформаційні технології, гуманітарні науки, економіка, менеджмент, фінанси, радіоелектронні біотехнічні системи; зварювання та споріднені процеси і технології.

Редакційна колегія:

д.т.н. Петро Ясній, д. ф.-м. н. Олег Шаблій, д.е.н. Богдан Андрушків, д.т.н. Богдан Гевко, д.ф.-м.н. Леонід Дідух, к.т.н. Олександр Закалов, д.ф.н. Анатолій Довгань, д.т.н. Володимир Андрійчук, д.т.н. Анатолій Лупенко, д.т.н. Ігор Луців, к.ф.-м.н. Михайло Михайлишин, д.т.н. Михайло Пилипець, к.ф.н. Василь Ніконенко, д.т.н. Роман Рогатинський, д.т.н. Петро Стухляк, д.е.н. Наталія Кирич, д.т.н. Микола Підгурський, д.т.н. Тимофій Рибак, д.т.н., Микола Приймак д.б.н. Володимир Юкало, д.т.н. Богдан Яворський, к.ф.-м.н. Борис Шелестовський, д.ф.-м.н. Андрій Кривень, д.т.н. Павло Маруцак, д.т.н. Сергій Лупенко, д.т.н. Тетяна Вітенько, д.т.н. Чеслав Пулька.

Комп'ютерний набір, верстка та редагування: заступник голови програмного комітету конференції, науковий секретар Ігор Окіпний

Адреса конференції:

46001, м. Тернопіль, вул. Руська, 56

Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя
тел. (0352) 25-35-09, e-mail: snt@tu.edu.te.ua

Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя

Економіка, менеджмент, фінанси

Секція:

УДК 657.1

Антонюк В. – ст. групи БФм - 51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МЕТОДИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ В УМОВАХ РИЗИКУ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Конstantюк Н.І.

Ризик інтерпретують як ситуацію, в якій існує певне число варіантів розвитку подій за відомих ймовірностей для кожного з них. За таких умов, коли результати прийнятих рішень невизначені, але ймовірність кожного результату відома, для прийняття оптимальних рішень застосовують критерії Байеса, Ходжа-Лемана, Гермейера.

У відповідності з критерієм Байеса (максимум середнього виграшу) оптимальним буде рішення, яке забезпечує максимальне (мінімальне) значення математичного очікування доходу (втрат). Критерій Гермейера є критерієм крайнього песимізму, але він враховує не лише результати проектів, що оцінюються, а й ймовірність виникнення певних станів природи. Критерій Ходжеса-Лемана базується одночасно на критеріях Вальда і Байеса

За умов невизначеності, коли неможливо визначити ймовірність потенційних результатів, критерій максимізації прибутку, зрозуміло, не буде адекватною оцінкою ефективності рішення чи проекту. Найбільш відомими однокритеріальними моделями прийняття рішення в умовах невизначеності є критерії Вальда, Севіджа, Гурвіца і Лапласа.

У відповідності до критерія Вальда (критерій песимізму) оптимальним рішенням буде таке, яке здатне забезпечити максимальний результат серед можливих мінімальних результатів. Тобто обране таким способом рішення повністю знівелює ризик, оскільки гірший результат не може бути, ніж той, на який орієнтується ОПР. Згідно критерія Севіджа обирається така оптимальна стратегія, за якої величина ризику приймає найменше значення в найбільш неприглядній ситуації. Щодо критерію Гурвіца, то обирається така стратегія, яка є проміжною між крайнім песимізмом і оптимізмом: якщо $\lambda = 0$, то критерій Гурвіца трансформується в критерій Вальда, а якщо $\lambda = 1$ – в критерій крайнього оптимізму (максимінний або мінімаксий критерій). Але, оскільки, правильно вибрати множник λ доволі важко, частіше він приймається як середня точка зору ($\lambda = 0,5$). Критерій Лапласа базується на принципі «недостатньої обґрунтованості», коли усі стани природи вважаються рівноймовірними. За умови його застосування оптимальним вважається таке рішення, коли середній арифметичний дохід буде максимальним.

Зазначені критерії оптимальності базуються на ймовірнісних оцінках. Так, з метою планування та прогнозування ринкової ситуації, генеруються сценарії перспективного розвитку економічних подій – оптимістичні покращують фінансовий стан господарюючого суб'єкта, а песимістичні, відповідно, погіршують. Методи теорії ймовірності донині активно застосовуються у теорії масового обслуговування, теоретичній фізиці, геодезії, астрономії, теорії автоматичного управління, математичній і прикладній статистиці та інших галузях науки і техніки.

УДК 338.255

Антонюк Ю. - ст. гр. БМ - 41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

САМОУПРАВЛІННЯ ТА САМОВДОСКОНАЛЕННЯ МЕНЕДЖЕРА

Науковий керівник: к. е. н., доцент Юрик Н. Є.

В останні роки в Україні дуже важливе значення приділяється дослідженню проблеми самоуправління. Більшість видів діяльності у сфері менеджменту вимагають високого індивідуального розвитку. В міру того як зростає ступінь змін, виникає потреба розвивати свій творчий потенціал. За таких умов менеджерам необхідно підтримувати свій рівень, незважаючи ні на що. Для будь-якого поважаючого себе керівника самовдосконалення це – постійний, безперервний розвиток особистості.

Головна мета самоменеджменту полягає в тому, щоб максимально використовувати власні можливості, усвідомлено управляти ходом свого життя, самовизначатися й переборювати зовнішні обставини як на роботі, так і в особистому житті. Основним напрямом самоуправління є розвиток навичок самостійного логічного мислення, а саме: здатності систематизувати події в логічній послідовності; концептуального мислення, а саме: здатності узагальнювати інформацію в змістовній формі; і безумовно приймати рішення чи пояснювати ситуації за допомогою відомих науці концепцій, моделей чи теорій.

Для того щоб управляти іншими, необхідно спочатку навчитися управляти собою, цей вислів є актуальним і в наш час. Кожній людині взагалі, а особливо тій, котра готує себе до роботи менеджера, насамперед необхідно вміти перетворити ситуацію, для якої типова неупорядкованість дій, зумовлена зовнішніми обставинами, у ситуацію цілеспрямованих і здійснених завдань. Навіть тоді, коли виникають непередбачувані обставини, з'являється нескінченна кількість нових завдань та робота повністю поглинає весь вільний час, лише при правильному плануванні, координації й використанню наукових методів організації праці можна досягти високих результатів діяльності та подолати всі проблеми. Саморозвиток необхідний і для тих, хто збирається переходити на більш престижну роботу або перебуває між двома важливими етапами своєї кар'єри, тобто щоразу, коли менеджеру необхідні найбільша сприйнятливість, енергійність або винахідливість. Розумовий та моральний розвиток менеджера є вигідним для українського суспільства, тому що це є основа для процвітання підприємництва в країні, адже самовдосконалення слід розглядати, як одну з найперспективніших форм досягнення максимальної ефективності праці менеджера.

Оволодіння мистецтвом самоуправління дає три види збалансованості особистості. Перший — це внутрішня врівноваженість, котрої можна домогтися за допомогою таких прийомів, як споглядання, медитація. Другий — це збалансованість самих процесів мислення, відчуття і готовності до дії. Третій вид збалансованості — врівноваженість чотирьох аспектів розвитку особистості, тобто баланс між часом і зусиллями, витраченими на вдосконалення вашого здоров'я, навичок, дій і усвідомлення свого "Я".

Отож, самовдосконалення є невід'ємним атрибутом успішної діяльності та ефективною кар'єри в сучасному світі, адже інтелектуально розвинений та успішний керівник – це керівник, який весь час прагне покращувати свої моральні.

УДК 339.138

Антонюк Ю. - ст. гр. БМ - 41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

РЕГУЛЮВАННЯ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Науковий керівник: к. е. н., доцент Зяйлик М. Ф.

Запровадження ринкових засад та форм господарювання в економіку України зумовило зміну функцій держави і збільшило роль спеціалізованих фінансових організацій в бізнесі. Ці зміни торкнулись не лише форм ведення господарської діяльності, але і способів укладання угод та договорів на реалізацію майна, цінних паперів, товарів та послуг чи проведення будь якого виду операцій, пов'язаних з ними. Виникла необхідність у вільних ринкових інститутах, таких як торгівельні дома, ярмарки, аукціони та біржові структури, які будуть виконувати всі ці функції.

В Україні основи біржової діяльності вже закладено. В міру нормалізації загальної економічної ситуації та нагромадження досвіду, біржі мали б усі шанси стати реальними індикаторами ринкових цін, тобто успішно виконати завдання, які на них покладаються, однак практичного результату не спостерігається. Переваги біржової торгівлі є загальновідомими, оскільки їй притаманна регулярність операцій, постійне місце проведення торгів, рівноправність учасників та здійснення розрахунку через рахункову палату. Зазвичай розрізняють:

- фондову біржу, що оперує цінними паперами, обіг яких не обмежений;
- товарну біржу, що надає послуги в укладенні біржових угод, виявленні попиту і пропозицій на товари, товарні ціни, вивчає і упорядковує товарообіг і сприяє пов'язаним з ним торговельним операціям;
- валютну біржу, на якій здійснюються операції з купівлі та продажу валютних цінностей уповноваженими комерційними банками;
- змішану біржу – на ній укладаються біржові угоди щодо цінних паперів та інших товарів, допущених до обігу на біржі.

Досвід країн ринкової економіки свідчить про досить тісну взаємодію держави і ринкової системи, взагалі, та в регулюванні біржової діяльності, зокрема. У процесі такої взаємодії на державу покладаються обов'язки забезпечувати ринок і біржову торгівлю законодавчою базою, але в Україні й досі не створена біржа, яка відповідала б своїй ролі в економічному, чи в організаційному аспектах. Законодавство нашої держави, що регулює біржову діяльність – це Закони України «Про товарну біржу» і «Про цінні папери та фондовий ринок», які не стимулюють впровадження в практику сучасного механізму ведення бізнесу. Ці законодавчі акти досить поверхневі, не містять цілого ряду головних аспектів створення строкового ринку. Як правило, понад 53 % бірж України зовсім не торгують. Відбувається постійний процес реорганізації цих структур, деякі з них не можуть виконувати функцій, властивих класичним біржам.

Отже, можемо сказати, що в Україні спостерігається невідповідність універсальної біржі як ринкового інституту світовим зразкам. Її причинами є: відсутність у державі цілісної концепції становлення сучасних бірж, недосконалість біржового законодавства, наявність не біржового товару у біржовому обороті, прискорений розвиток кількості бірж на фоні повільного розвитку ринку основних активів.

УДК 378.(4)

Антонюк Ю. - ст. гр. БМ - 41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ У СФЕРІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ

Науковий керівник: к. е. н., доцент Зяйлик М. Ф.

Основна мета стандартизації – це поліпшення якості продукції, підвищення ефективності виробництва, а також оптимальне впорядкування об'єктів стандартизації для прискорення науково-технічного прогресу та розвитку міжнародного економічного, наукового і технічного співробітництва. Національна стандартизація будь якої країни відображає у своїх стандартах особливості та рівень промислового розвитку. Тому, національні стандарти різних країн на однотипну продукцію чи матеріали часто містять різні вимоги, що є серйозною перешкодою для торгівлі між ними.

Основними факторами, які впливають на обов'язковий подальший розвиток національної системи стандартизації та сертифікації в Україні, був вступ до Світової організації торгівлі, багатовекторна зовнішня політика, спрямована на інтеграцію в ЄС, співробітництво з країнами СНД, Світовим банком і багатьма країнами світу. Сьогодні в Україні робота в галузі стандартизації, метрології та сертифікації регламентується 13 законами та декретами, і понад 20 указами, постановами та розпорядженнями президента та Кабінету Міністрів України. У країні створено та функціонує 121 технічний комітет із стандартизації. При їх безпосередній участі розроблено майже 1900 державних стандартів, 60% яких гармонізовані з міжнародними, а 298 ідентичні міжнародним стандартам. Більше 500 стандартів є термінологічними, а близько 50 нормативних документів створюють основу національної системи стандартизації. Держстандарт має чітку програму подальшого розвитку національної системи технічного регулювання стандартизації, а також метрології та сертифікації. Її реалізація потребує узгоджених дій органів державної влади і наявності реального механізму державної підтримки підприємства, на якому ця система діє.

Центральний орган виконавчої влади у сфері стандартизації, відповідно до закону, представляє інтереси України в міжнародних організаціях зі стандартизації, вживає заходів адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, співпрацює в цій сфері з відповідними органами інших країн. Роботи із стандартизації фінансуються замовниками цих робіт. Джерелами фінансування є кошти державного бюджету, кошти, передбачені на виконання програм і проектів, кошти суб'єктів господарювання, кредити банків. Кошти, одержані від реалізації національних, регіональних і міжнародних стандартів, спрямовуються виключно на виконання робіт із стандартизації, розвиток науково-технічної бази. А розвиток міжнародної торгівлі вимагає єдиного підходу до оцінки якості продукції, її характеристик, вимог до маркування, пакування, збереження та транспортування.

Ось чому, у міжнародній стандартизації зацікавлені всі країни, включаючи Україну. На законодавчому рівні в нашій державі затверджуються різні програми та плани по впровадженню нових норм та стандартів. Необхідність упровадження міжнародних стандартів вимагає від виробників не тільки підвищення якості своїх товарів до рівня міжнародних вимог, але й забезпечення перебудови виробництва, його організації, технології, системи управління якістю до рівня розвинутих країн світу, однак ефективного практичного результату не всім вдається досягти.

УДК 338

Антонюк Ю. - ст. гр. БМ - 41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОЦІНКА ТА АТЕСТАЦІЯ ПЕРСОНАЛУ

Науковий керівник: ст. викл. Гарматюк О. О.

Управління персоналом – це діяльність, яка включає в себе не лише планування, підбір, координацію та контроль кадрів, але і їх оцінку та атестацію. Саме вони є основою кар'єрного росту будь-якого працівника. Під оцінкою персоналу слід розуміти процес визначення ефективності діяльності співробітників у реалізації завдань організації із метою послідовного накопичення інформації, яка потрібна для ухвалення подальших управлінських рішень.

На підприємствах ділове оцінювання персоналу найчастіше проходить у формі атестації. Вона здійснюється з метою визначення відповідності працівника його посаді. Організаційно проведення атестації оформлюється відповідним наказом по підприємству. Розрізняють підсумкову атестацію, при якій здійснюється повна і різнобічна оцінка виробничої діяльності працівника за весь відповідний період, проміжну, яка проводиться через порівняно короткі проміжки часу, кожна наступна повинна базуватись на результатах попередньої та спеціальну, яку застосовують у зв'язку з особливими обставинами. Регулярне проведення експертної оцінки поведінки працівників, що атестуються, покладається на спеціалістів кадрової служби. Працівник повинен бути повідомлений про атестацію не менше, ніж за тиждень до неї. Атестація працівників за своїм змістом може відрізнятись на підприємствах різних форм власності, але від цього її функціональне значення не залежить і не змінюється.

Ефективність атестації зростає, якщо з нею пов'язані певні правові наслідки: заохочення, переведення на більш високу посаду, звільнення та ін. Тому за підсумками атестації видається наказ, яким затверджуються її результати, рішення про зміни у розміщенні кадрів, про посадові оклади, зарахування перспективних працівників у резерв на підвищення, заохочуються позитивно атестовані працівники. Менеджери мають можливість визначити, хто робить внесок у досягнення стратегічних цілей організації, а хто не виконує в повній мірі власних обов'язків. Результати атестації обговорюються на виробничих зборах, нарадах, аналізуються підсумки, дотримання порядку і умов її проведення, приймаються рішення щодо усунення виявлених недоліків. Якщо робота працівника не відповідає необхідним критеріям, то до нього застосовуються коригувальні дії: переміщення, зниження на посаді та в у крайньому випадку звільнення. Будь-який керівник знає: якщо працівник постійно відстає від своїх колег, не проявляє ініціативи та жодні попередження на нього не діють, то така людина організації непотрібна, адже вона подає поганий приклад всім працюючим. Приміром, американська компанія "Майкрософт" щорічно звільняє майже 5 % свого персоналу, виходячи з результатів таких оцінювань.

Важливо також пам'ятати, що завданням менеджера є допомога працівнику у його професійному зростанні і розвитку. На жаль, на сьогодні оцінка та атестація персоналу є стратегічним процесом у багатьох організаціях, адже працівники негативно сприймають будь-яку перевірку, вважають, що це додатковий звіт про виконану роботу, а не діяльність, спрямована на виявлення позитивних зрушень в їх роботі та особистому розвитку. Отже, українським підприємствам потрібно ламати стереотипи та підійти до атестації з іншого боку, так як це роблять фірми на заході, в результаті чого отримують чималі прибутки.

УДК 336

Валицька О.М.– ст. гр. БФ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА»

Науковий керівник: к.е.н., доцент Тимошик Н.С.

Сучасний етап розвитку ринкових відносин в Україні вимагає від вітчизняних підприємств активних дій з підвищення ефективності їх функціонування. З початку розвитку економічної науки проблема ефективного функціонування підприємств вийшла на перший план і залишається актуальною й сьогодні.

Ефект (у перекладі з лат. виконання, дія) – результат, наслідок яких-небудь дій. Ефект від функціонування підприємства трактується як показник, який характеризує результат функціонування.

Ефективність фінансово-господарської діяльності підприємства виявляється у досягнутих фінансових результатах, характеризується ефективним використанням усіх ресурсів підприємства та високим рівнем рентабельності виробничої діяльності. Основними показниками ефективності продуктивності підприємства є прибуток, рентабельність та ділова активність.

Аналіз фінансово – господарської діяльності і фінансових результатів підприємства передбачає вивчення технічного рівня виробництва, якості та конкурентоспроможності своєї продукції, забезпеченості виробництва трудовими, матеріальними і фінансовими ресурсами та ефективності їх використання.

Основною ознакою ефективності може бути необхідність досягнення мети фінансово-господарської діяльності підприємства з найменшими витратами суспільної праці або часу.

В умовах ринкової економіки основним показником ефективності діяльності підприємства є прибуток. Прибуток відіграє ключову роль у діяльності підприємства і соціально-економічного розвитку країни в цілому. Для підприємницької структури він одночасно є і метою, і результатом, і стимулом, і чинником економічної безпеки.

Прибуток – це частина чистого доходу, який безпосередньо одержують підприємства після реалізації продукції як винагороду за вкладений капітал і ризик підприємницької діяльності. Кількісно він становить різницю між сукупними доходами (після сплати податку на додану вартість, акцизного збору та інших відрахувань з виручки в бюджетні і не бюджетні фонди) і сукупними витратами звітного періоду.

Здатність підприємства до ефективного функціонування залежить від його конкурентоспроможності у ринковому середовищі. Поняття «конкурентоспроможність» і «ефективність» є характеристикою економічного розвитку підприємства. Але конкурентоспроможність характеризує економічний розвиток суб'єкта господарювання як складову більш складної й відкритої економічної системи. Якщо ефективність відображає стан внутрішнього руху підприємства відносно його мети, або співвідношення «витрати - результати», то конкурентоспроможність - траєкторію руху відносно інших суб'єктів.

Таким чином, ефективність функціонування підприємства є комплексною характеристикою існування соціально-економічної системи. Для її визначення варто застосовувати комплексний підхід, який включає сукупність критеріїв оцінки ефективності функціонування підприємства: результативність його витрат, цільову результативність та конкурентоспроможність.

УДК 336

Бабій Х. – ст. гр. БФсп-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ КАПІТАЛУ БАНКУ

Науковий керівник: к.е.н., асистент Химич І.Г.

Капітал комерційного банку – це сукупність внесених учасниками власних коштів, які зростають у результаті ефективної банківської діяльності у процесі капіталізації прибутку, а також за рахунок додаткових надходжень з боку учасників.

Структура банківського капіталу не є сталою за якісним складом і змінюється протягом року залежно від багатьох чинників, зокрема від якості активів, використання прибутку, політики банку щодо забезпечення приросту капітальної бази.

Банк користується переважно залученими коштами, а власні призначені передусім для страхування інтересів вкладників і кредиторів банку, а також для покриття поточних збитків від банківської діяльності. Інакше кажучи, власний капітал комерційного банку виконує здебільшого захисну функцію.

Капітал банку включає основний капітал та додатковий капітал.

Основний капітал складається зі сплаченого і зареєстрованого статутного капіталу і розкритих резервів, які створені або збільшені за рахунок нерозподіленого прибутку, надбавок до курсу акцій і додаткових внесків акціонерів у капітал.

Структура додаткового капіталу представлена на рис. 1.

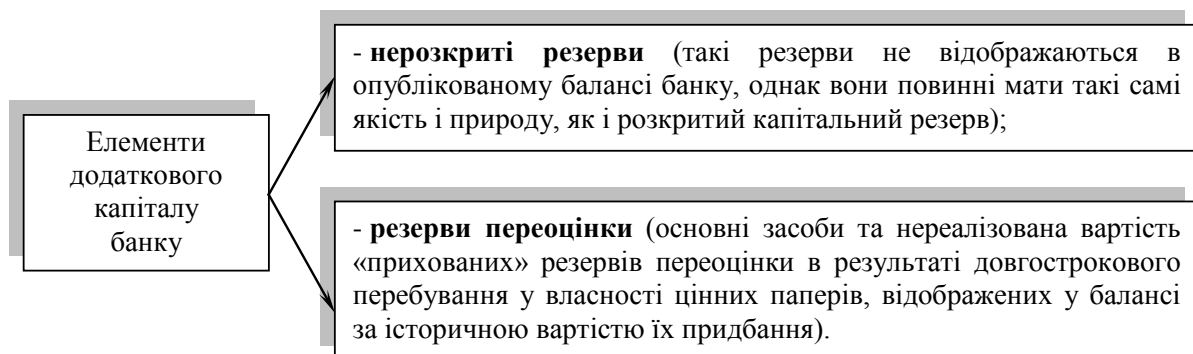

Рисунок. 1. Структура додаткового капіталу банку

Більша частина ресурсів комерційного банку формується за рахунок залучених та позичених коштів, а не власних.

Банки залучають вільні грошові кошти юридичних та фізичних осіб через виконання депозитних операцій, з допомогою яких використовують різні види банківських рахунків.

Депозит (вклад) – це грошові кошти в національній та іноземній валюті, передані їх власником або іншою особою за його дорученням у готівковій або безготівковій формі на рахунок власника для зберігання на певних умовах.

Обсяг капіталізації вітчизняної банківської системи не відповідає економічним потребам суб'єктів господарювання, а також вимогам зарубіжних інвесторів. Тому потреба у подальшому зростанні капіталу банків посилюється. Цьому сприяють: 1) конкуренція між українськими банками; 2) збільшення обсягів угод із цінними паперами; 3) залучення коштів зовнішніх інвесторів.

УДК 336.71

Бакан А. – ст. гр. БФ- 41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ВОЛАТИЛЬНІСТЬ ВАЛЮТНИХ КУРСІВ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Винник Т.М.

Сучасні підходи до пояснення основних тенденцій динаміки валютних курсів визначальним вважають фактор фінансової глобалізації, оскільки саме глобалізація є потужним каталізатором як розвитку валютної сфери, так і виникнення її кризових станів, сприяє активізації потоків фінансових ресурсів, тим самим втручаючись в основні механізми їхнього розподілу в економіці, процеси формування ціни грошей на внутрішньому ринку (відсоткової ставки) та зовнішньому (валютний курс). Тобто фінансова система, яка глибоко «втягнута» в інтеграційні процеси, є менш стійкою, ніж так звані системи із «запобіжниками», саме завдяки циклічності потоків капіталу, які є джерелом нестабільності платіжного балансу. За таких умов відбувається суттєве посилення волатильності курсових співвідношень та їх вплив на економічні процеси в цілому, який К.Рогофф назвав «шизофренією валютного курсу».

Основні фактори впливу на валютний курс наведемо у табл. 1.

Таблиця 1

Класифікація факторів, що визначають валютний курс

Довгострокові і середньострокові	Кон'юнктурні фактори
<ul style="list-style-type: none"> - Стан платіжного балансу і його структура - Обсяги грошової маси в обігу - Рівень відсоткової ставки, кредитна політика - Темпи зростання цін - Рівень ВВП, темпи зростання НД - Вид (режим) курсу, що застосовується - Місце і роль країни у світовій торгівлі - Ступінь використання національної валюти у міжнародних розрахунках - Обсяги дефіциту (профіциту) держбюджету - Обсяги і сальдо внутрішніх і зовнішніх запозичень та платежів - Обсяги внутрішнього та зовнішнього інвестування - Використання іноземної валюти всередині країни - Характер регулювання зовнішньої торгівлі - Розвиток законодавства - Конкурентоспроможність, інноваційність вітчизняної продукції	<ul style="list-style-type: none"> - Спекулятивні операції на валютному ринку -- Валютні інтервенції центрального банку - Кон'юнктура світового ринку - Психологічні фактори - Сезонні фактори - Технічні фактори - Інфляційні очікування - Прогнози, очікування - Довіра до національної валюти

УДК 338.654

Бойчук М. – ст. групи БМ – 41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МИСТЕЦТВО УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Науковий керівник: ст. викладач Гарматюк О.О

Поняття «мистецтво» є однією з форм суспільної свідомості, складовою духовної культури людства, специфічним видом практичного і духовного освоєння світу. Воно трактується як процес пізнання, осмислення, інтерпретації оточуючого світу, як трактував американський учений Сальфранк - управління це також мистецтво, до того ж велике мистецтво.

Для управління не досить передбачення і усвідомлення, потрібні ще знання, і подібно до того як художник мусить вивчати закони випромінювання світла і поєднання кольорів, адміністратор мусить досконало пізнавати характер матеріалу, над яким він працює.

Управління називають мистецтвом саме тому, що воно ґрунтується не лише на грубому емпіризмі, а й на досягненнях науки. Воно, з одного боку, передбачає дотримання об'єктивних економічних законів, принципів, прогресивної технології управління, а з іншого — включення в управлінський процес конкретних форм, зразків зі сфери мистецтва успішного розв'язання підприємницьких завдань, досвіду роботи кращих менеджерів.

У сучасному розумінні управлінське мистецтво — це систематизовані теоретичні узагальнення про кращі зразки (еталони), прийоми, методи та засоби успішної керівної діяльності, розвинуте вміння, з одного боку, ефективно використовувати теоретичні знання, а з іншого — діяти в тих ситуаціях, для яких наука управління ще не виробила необхідних рекомендацій. За такого трактування мистецтво управління охоплює широке коло питань оперативної роботи; розвитку службових зв'язків та ділових контактів; мотивації підлеглих та ін..

Мистецтво управління комплексно характеризує творчу управлінську діяльність, яка показує роль індивідуальних якостей менеджера і стиль його роботи в досягненні поставлених цілей. Тут найбільшого значення набувають розвинена інтуїція, досвід творчої діяльності, висока освіченість, професіоналізм, комунікабельність, відповідний тип мислення, рішучість, ініціативність. Ці характеристики повинні бути притаманні кожному менеджеру, який займається управлінською діяльністю професійно. Але висока майстерність у мистецтві управління не є загальною мірою наявності цих якостей, вона проявляється за певного поєднання цих ознак і їх відповідності конкретним обставинам діяльності і можливостям реалізації мети. Мистецтво управління також проявляється у стилі роботи менеджера, спілкуванні його з людьми, у здібностях до неформального впливу на підлеглих. Саме мистецтво управління визначає формування авторитету менеджера і прояв його лідерських якостей. Помилково вважають, що мистецтво управління годі опановувати. Діяльнісні характеристики управлінської майстерності можуть виявлятися, формуватися, відточуватися поступово, упродовж життя. Не випадково Ф. Тейлор розглядав мистецтво управління як еволюцію, а не винахід.

Можна сказати, що процес оволодіння мистецтвом управління значно складніший за оволодіння професійним ремеслом, тут потрібно керуватися не лише однозначними правилами, підготовленими рекомендаціями, готовими схемами, які можна засвоїти і застосовувати при вирішенні будь - яких управлінських завдань, а й мати творче, гнучке, діалектичне мислення, генерувати різні альтернативи, вибирати серед них оптимальні і застосовувати адекватні методи управління.

УДК 338.654

Бойчук М – ст. групи БМ – 41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЕТИКА ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ

Науковий керівник : Гарматюк О.О

Рідна мова — це найособистіша і найглибша сфера обстоювання свого, «я», коли воно є, своєї особистої і національної гідності. (І. Дзюба)

Важливим компонентом ділового спілкування є етика мовлення. Недаремно один мудрий філософ сказав: «Заговори, щоб я тебе побачив». Вислів віками не втрачає своєї актуальності. Адже від того, якими лексичними засобами володіє мовець, яку має інтонацію, вимову, як послуговується жестами, емоціями — залежить рівень його освіченості й культури.

Виховану людину завжди вирізняє ввічливість, привітність, доброзичливість, тактовність, стриманість, повага до співрозмовника, здатність до співчуття та розуміння оточуючих. І особливу роль у цьому відіграє слово: вчасне, доречне, вагоме, переконливе.

Вміння володіти словом — велика майстерність. Не секрет, що не завжди на належному рівні ведуться ділові переговори, виступи перед співробітниками чи незнайомою аудиторією. І, на жаль, частково огріхи припадають на невдало підібрані й сказані слова. Наприклад, доповідачі, лектори у своїх виступах часто вживають російські слова в українському варіанті або ж навпаки, тобто калькують їх. Насичують свою мову просторіччям, територіальними діалектами, нехтують вимовою, а іноді й роблять це навмисне, мовляв, для «кращого ефекту», але досягається зворотній. .

Часто можна почути, як через мовознавчу некомпетентність порушується граматична й лексична структура слів. Нерідко виступаючі говорять: напевно (замість) мабуть, конешно, (замість) звичайно, невздовзі (замість) невдовзі, поійнятно (замість) зрозуміло, тута (замість) тут і т. д.

Бувають випадки, коли доповідач нав'язливо звертається до слухачів «Вам зрозуміло?», «Вам ясно?». Запитання такого типу свідчать, що виступаючий недооцінює слухачів і цим ображає їх.

Отже, аби не траплялося подібних ситуацій, потрібно скористатися загальноприйнятими нормами ділового етикету. Мова виступу, доповіді, має бути бездоганною, простою, зрозумілою широкому колу слухачів. Слід уникати іншомовних слів, якщо є українські відповідники. Важливим є також правильне й доречне використання вставних слів і виразів, обережне послуговування крилатими словами та іншими фразеологізмами. Тут треба враховувати професіональний і віковий контингент слухачів.

Для ефективності ділових взаємин варто зорієнтуватися не лише в собі, а й в тих, хто оточує, виробити свою манеру спілкування. Спілкуючись, треба триматися скромно й впевнено. Належить подбати й про атмосферу приязності, товариськості, вільного й рівноправного обміну думками. Необхідно передбачати і враховувати реакцію слухачів.

Доповідач повинен говорити чітко, переконливо, не поспішаючи, в ході мовлення змінювати інтонацію, щоб мова не була монотонною. Буває й так, що спілкуючись, співрозмовники не завжди розуміють один одного. Не слід забувати, що в будь-якій ситуації можна дійти згоди. Запорукою успіху в цьому є взаємодовіра

Отже, уважне, дбайливе ставлення до мови є зовнішньою ознакою мовного ділового етикету.

УДК 338.139

Бойчук М. – ст. групи БМ – 41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

РЕКЛАМА ЯК ЗНАРЯДДЯ ЗБУТУ ПРОДУКЦІЇ

Науковий керівник : к.е.н, доц. Зяйлик М. Ф

Однією з важливих ділянок маркетингу є управління рекламною діяльністю. Сама по собі реклама виникла давно, разом з торгівлею, але в умовах розвинутої ринкової економіки вона набуває якісно нового характеру: стає масовою й об'єктивно необхідною. У велетенському океані товарних мас покупець потребує відповідного компаса, орієнтира, яким і виступає реклама. Вона, з одного боку, допомагає виробнику формувати попит, виховувати й спонукати споживача до покупки, а з іншого - робить споживача таким, який управляється виробником. В наш час поняття «реклами» стало дуже розповсюдженим. Реклама увійшла в наше життя і стала її невід'ємною частиною. Без неї людям стане нецікаво та незрозуміло. Вона є дуже важливою для організацій та споживачів, реклама допомагає орієнтуватися в світі товарів та послуг, пояснює технічні нюанси та способи використання, мотивує людей на придбання товарів та послуг, а також сприяє просуванню їх на ринок.

Але насамперед, потрібно собі усвідомити, що реклама - це не мистецтво, не "креатив", не фестивалі, не самоствердження, не мода. Це опосередкований продаж, один з інструментів маркетингу. Головне завдання реклами полягає в тому, щоб шляхом надання необхідної інформації переконати покупця в доцільності придбання даного товару. Тому її нерідко називають знаряддям збуту.

Реклама працює тільки тоді, коли вона містить ретельно пророблену пропозицію скептичному й розпеченому споживачеві, набір так званих "моментів, що продають". «Моменти, що продають» - це, насамперед те, що вигідно відрізняє дану пропозицію від пропозицій конкурентів. Але в міру вирівнювання якостей конкуруючих товарів, знайти такі відмінності стає усе суужніше. Іншими моментами, що продають, можуть бути просто достоїнства товару, які можуть бути й у конкурентів. Тут досвідчений рекламіст може заробити додаткові очки, описавши свої переваги більш переконливо й цікаво, адже секрет успіху реклами не в крутих картинках і кіношних трюках, а саме в переконливості її моментів, що продають, і грамотності її виконання. Правильно створена реклама привертає увагу цільової аудиторії, викликає бажання її прочитати (переглянути, прослухати), легко сприймається. Але саме головне - вона викликає бажання придбати.

Реклама - повинна бути кращою гарантією якості товару (послуги). Хибна, сумнівна реклама прирікає товар на загибель. Тільки задоволений покупець дає можливість виробнику утриматися на ринку. Зрозуміло, що робляться спроби обдурити покупця, але це вдається тільки раз. Вдруге товар, не відповідний рекламним твердженням, залишиться незатребуваним.

Як бачимо, реклама - це важливий елемент економіки і один з основних інструментів ринку. Як будь - яке явище реклама має свої плюси та мінуси. Вона може мати позитивні і негативні ефекти свого впливу, тобто як і підняти фірму на небувалу висоту так і завдати їй шкоду. Та попри все реклама виступає одним з головних елементів системи маркетингових комунікацій. Саме реклама є тією основною ланкою, яка зв'язує виробника і споживача, яка забезпечує просування товару, формує попит та стимулює збут.

УДК 238.255

Бойчук М. – студентка групи БМ – 41

Тернопільський технічний національний університет імені Івана Пулюя

САМОРОЗВИТОК ЯК СКЛАДОВА УСПІХУ

Науковий керівник: к.е.н, доц. Юрик Н. Є

Необхідною умовою самореалізації є саморозвиток. Адже щоб особистість успішно реалізувалась, їй потрібно володіти системою морально-духовних цінностей, які є змістовою основою цього духовно-практичного процесу.

Саморозвиток – це самозміна суб'єкта у напрямі свого Я-ідеального, яке виникає під впливом зовнішніх і внутрішніх причин, тобто це вміння активно працювати над собою, здатність людини до придбання, оновлення та розвитку знань, вмінь, адаптації до змін в оточуючому середовищі. Це пов'язано з тим, що зрушення, які проходять у технологіях, організаційних структурах, на ринках, у виробничих відносинах посилюються і поглиблюються з кожним роком.

Саморозвиток особистості пов'язаний з її життєдіяльністю, у межах якої він здійснюється. Тому вже з дошкільного віку, з моменту відокремлення свого Я, дитина стає суб'єктом власної життєдіяльності, оскільки починає ставити цілі, підкорятися власним бажанням і прагненням, враховуючи вимоги інших. Ці спонукання мають набувати суспільної спрямованості, тому що в іншому разі вони деструктивно впливатимуть на розвиток особистості.

Кожен має можливість займатись своїм саморозвитком на протязі всього життя. Якщо перші двадцять років розвиток людини тісно пов'язаний з досягненням фізичної зрілості (навчання у середній і вищій школі, придбання нових знань, яке розширює кругозір і розвиває здібності), то зі зрілості підвищується роль і вплив зовнішніх факторів обмежень розвитку, подолання яких залежить від особистості, її ініціативи.

Саморозвиток переважно є індивідуальним процесом, що розгортається у внутрішньому плані особистості. Водночас він є процесом об'єктивним, що здійснюється під впливом різних факторів. Важливою умовою, первинною сходиною саморозвитку особистості є внутрішня потреба у його здійсненні та самопізнання себе. В людині дуже багато запрограмованої мудрою природою. І важливо знати, зрозуміти задатки, нахили, здібності, щоб допомогти своєму самовизначенню, самореалізації. Хибна думка про можливості людини спричиняє труднощі, страждання, непорозуміння, невизначеність.

Саморозвиток особистості можна розглядати як інтеграцію соціального і особистого, зовнішніх і внутрішніх чинників, мета взаємодії яких полягає у поступовому, вільному сходженні людини до ідеалу, це розгортання власної індивідуальності шляхом ненасильницького поєднання бажаного і потрібного.

Отже, можна сказати, що ефективний шлях саморозвитку, це робота над собою, тобто формування вмінь та навиків, яких на разі не має, але необхідні, розвиток наявних позитивних знань і якостей, які можна підсилити, усунення недоліків і обмежень, що знижують ефективність діяльності. Тобто, вміння працювати над собою - це завжди запорука успіху.

УДК 338.139

Бойчук М. – ст. групи БМ – 41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

РЕКЛАМА ЯК ЗНАРЯДДЯ ЗБУТУ ПРОДУКЦІЇ

Науковий керівник : к.е.н, доц. Зяйлик М. Ф

Однією з важливих ділянок маркетингу є управління рекламною діяльністю. Сама по собі реклама виникла давно, разом з торгівлею, але в умовах розвинутої ринкової економіки вона набуває якісно нового характеру: стає масовою й об'єктивно необхідною. У велетенському океані товарних мас покупець потребує відповідного компаса, орієнтира, яким і виступає реклама. Вона, з одного боку, допомагає виробнику формувати попит, виховувати й спонукати споживача до покупки, а з іншого - робить споживача таким, який управляється виробником. В наш час поняття «реклами» стало дуже розповсюдженим. Реклама увійшла в наше життя і стала її невід'ємною частиною. Без неї людям стане нецікаво та незрозуміло. Вона є дуже важливою для організацій та споживачів, реклама допомагає орієнтуватися в світі товарів та послуг, пояснює технічні нюанси та способи використання, мотивує людей на придбання товарів та послуг, а також сприяє просуванню їх на ринок.

Але насамперед, потрібно собі усвідомити, що реклама - це не мистецтво, не "креатив", не фестивалі, не самоствердження, не мода. Це опосередкований продаж, один з інструментів маркетингу. Головне завдання реклами полягає в тому, щоб шляхом надання необхідної інформації переконати покупця в доцільності придбання даного товару. Тому її нерідко називають знаряддям збуту.

Реклама працює тільки тоді, коли вона містить ретельно пророблену пропозицію скептичному й розпеченому споживачеві, набір так званих "моментів, що продають". «Моменти, що продають» - це, насамперед те, що вигідно відрізняє дану пропозицію від пропозицій конкурентів. Але в міру вирівнювання якостей конкуруючих товарів, знайти такі відмінності стає усе сутужніше. Іншими моментами, що продають, можуть бути просто достоїнства товару, які можуть бути й у конкурентів. Тут досвідчений рекламіст може заробити додаткові очки, описавши свої переваги більш переконливо й цікаво, адже секрет успіху реклами не в крутих картинках і кіношних трюках, а саме в переконливості її моментів, що продають, і грамотності її виконання. Правильно створена реклама привертає увагу цільової аудиторії, викликає бажання її прочитати (переглянути, прослухати), легко сприймається. Але саме головне - вона викликає бажання придбати.

Реклама - повинна бути кращою гарантією якості товару (послуги). Хибна, сумнівна реклама прирікає товар на загибель. Тільки задоволений покупець дає можливість виробнику утриматися на ринку. Зрозуміло, що робляться спроби обдурити покупця, але це вдається тільки раз. Вдруге товар, не відповідний рекламним твердженням, залишиться незатребуваним.

Як бачимо, реклама - це важливий елемент економіки і один з основних інструментів ринку. Як будь - яке явище реклама має свої плюси та мінуси. Вона може мати позитивні і негативні ефекти свого впливу, тобто як і підняти фірму на небувалу висоту так і завдати їй шкоду. Та попри все реклама виступає одним з головних елементів системи маркетингових комунікацій. Саме реклама є тією основною ланкою, яка зв'язує виробника і споживача, яка забезпечує просування товару, формує попит та стимулює збут.

УДК 006.8

Бойчук М. – ст. групи БМ – 41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ ХАССП (НАССР)

Науковий керівник: к.е.н, доц. Зяйлик М.Ф

На сьогоднішній момент глобалізація ринку харчової продукції призвела до необхідності вирішувати проблему безпеки продуктів харчування та зменшити ризики їхнього негативного впливу на здоров'я людини. Проблема має настільки серйозний і масштабний характер, що уряди країн і провідні асоціації виробників харчової продукції все частіше торкаються питань безпеки харчової продукції й шукають шляхи її забезпечення та контролю. Найбільш дієвим рішенням називають введення єдиних міжнародних стандартів, вимог до забезпечення безпеки харчових продуктів. Однією з таких вимог є система управління безпекою харчових продуктів ХАССП.

Запровадження цієї системи на підприємстві - тривалий процес, який стосується всіх служб і всього персоналу. Він не обмежується лише розробкою документації та наведенням елементарного порядку на виробництві. Для запровадження дієвої системи управління безпекою харчових продуктів необхідне, передусім, навчання найвищого керівництва, групи НАССР, персоналу, що виконує роботи, які впливають на безпечність продуктів та осіб, відповідальних за здійснення оперативного контролю. Може виникнути потреба в змінненні технологічних процесів або методів пакування, перегляді вимог до постачальників сировини та матеріалів, або навіть і в заміні виробничого устаткування чи переплануванні приміщень. Але найважливішим, мабуть, є те, що в процесі запровадження системи змінюється психологія працівників усіх рівнів, приходить усвідомлення важливості питань, пов'язаних з безпечністю продукції, формується розуміння того, яким має бути сучасне управління організацією, щоб досягнути найбільшої результативності щодо забезпечення харчових продуктів.

Запровадження системи управління безпечністю харчових продуктів на базі концепції НАССР (hazard analysis and critical control points, ХАССП) дозволяє підприємству: забезпечити випуск безпечної продукції за рахунок системного контролю на всіх етапах виробництва; належним чином керувати всіма небезпечними чинниками, які загрожують безпечності харчових продуктів - запобігати, усувати чи мінімізувати їх; гарантувати, що харчові продукти є безпечними на момент їх споживання у їжу; забезпечити належні гігієнічні умови виробництва у відповідності з міжнародними нормами; укріпити довіру споживачів, замовників та органів нагляду до продукції, що виробляється та підвищити імідж підприємства; розширити мережу споживачів продукції; підвищити відповідальність персоналу за випуск безпечної продукції та забезпечити розуміння всіма робітниками підприємства першорядної важливості аспектів безпечності продукції. На сьогоднішній день система сертифікації ХАССП визнана у всьому світі як найбільш ефективна методика забезпечення безпеки харчових продуктів. Крім впевненості в якості товару, система сертифікації ХАССП дозволяє підприємству отримати значний економічний ефект, який виражається в поліпшенні іміджу компанії, зростанні споживчої і партнерської довіри, зростанні інвестиційної привабливості фірми, зниженні фінансових витрат та кількості браку.

Як бачимо, наявність міжнародних сертифікатів ХАССП (НАССР) не лише підвищує безпеку продукції, а також покращує роботу всієї організації в цілому та сприяє стабільному випуску продукції.

УДК 621.326

Була В.–ст. гр. БМм-52

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Машлій Г.Б.

В наш час об'єкти права інтелектуальної власності (винаходи, корисні моделі, торгівельні марки, промислові зразки, географічні зазначення, комп'ютерні програми, фонограми і відеограми тощо) мають велике значення у створенні конкурентоздатності товарів і послуг. Вони не тільки приносять підприємству додатковий дохід, а й можуть виступати самостійним товаром.

У розвинених країнах близько 50% активів підприємств становлять права на об'єкти інтелектуальної власності, а в Україні цей показник менше 1%. Тому в підприємців нашої країни є значний потенціал для освоєння цього ринку, отримання великого доходу, розвитку інноваційних процесів.

У процесі формування інституту інтелектуальної власності можна виділити ряд таких основних проблем, що пов'язані з:

—придбанням й оплатою майнових прав на використання об'єктів інтелектуальної власності;

—регулюванням відносин, що складаються між суб'єктами інноваційної діяльності при створенні об'єктів інтелектуальної власності;

—забезпеченням ефективної охорони та захисту прав інтелектуальної власності, дієвих механізмів проти піратства;

—економіко-правовим заохоченням розвитку сфери інформаційних технологій.

Оскільки основою будь-якої інновації є об'єкти права інтелектуальної власності, то це визначає комерційний інтерес підприємств стосовно їх використання та правової охорони.

Напрямами розв'язання вказаних проблем є такі:

1) удосконалення вітчизняного законодавства у сфері інтелектуальної власності, враховуючи світовий досвід дотримання міжнародних норм та стандартів;

2) створення досконалого механізму охорони та захисту прав інтелектуальної власності, враховуючи міжнародно визнані норми і принципи запобігання незаконному використанню об'єктів інтелектуальної власності;

3) забезпечення умов для функціонування цивілізованого ринку об'єктів права інтелектуальної власності, введення ефективного механізму комерціалізації інтелектуальної власності (франчайзингу, передачі під заставу, опціонних угод, лізингових і рейтингових договорів);

4) державна підтримка винахідництва, творчої інтелектуальної праці, комерціалізація запатентованих науково-технічних досягнень;

5) інформаційне забезпечення діяльності у сфері інтелектуальної власності, розвиток патентно-інформаційної бази, створення національної системи підготовки та перепідготовки фахівців у сфері інтелектуальної власності.

На даний момент в Україні є велика кількість проблем, пов'язаних із захистом прав суб'єктів інноваційного процесу, забезпеченням умов для розвитку цивілізованого ринку інтелектуальної власності. Їх вирішення сприятиме швидкому розвитку вітчизняної економіки у напрямку становлення інформаційного суспільства та зростанню добробуту населення.

УДК 336.1.07

Вовк Б.- ст. гр. БФ – 31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ ЯК ГОЛОВНИЙ ОРГАН УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

Науковий керівник: асистент Сівчук І.П.

Міністерство фінансів України є центральним органом виконавчої влади, підпорядкованим Кабінету Міністрів України. Мінфін України забезпечує проведення єдиної державної фінансової, бюджетної, податкової політики, спрямованої на реалізацію визначених завдань економічного та соціального розвитку України, здійснює координацію діяльності у цій сфері інших центральних органів виконавчої влади. Головними напрямками його діяльності є розроблення та реалізація фінансової політики держави, забезпечення бюджетного процесу, регулювання фінансового ринку й організація випуску державних цінних паперів, забезпечення міжнародних фінансових відносин держави, організація фінансових відносин у суспільстві, матеріальному виробництві, сфері послуг [1, 205]. Місія Міністерства фінансів України полягає у забезпеченні успішного «перезавантаження» системи державних фінансів, створення умов та підтримка стабільного розвитку економіки шляхом управління державними фінансами за принципами ефективності, прозорості та в інтересах суспільства на основі управління інноваційними проектами і програмами розвитку. З метою удосконалення контрольних повноважень Міністерства фінансів в бюджетному процесі можна запропонувати:

- закріпити право Мінфіну здійснювати внутрішній фінансовий контроль та аудит на всіх стадіях бюджетного процесу;
- забезпечити прозорий механізм керування системою контролюючих суб'єктів спеціальної компетенції, підпорядкованих Мінфіну, з метою розмежування їх повноважень з проведення контролю в бюджетному процесі;
- визначити керівну роль Мінфіну як органу, що очолює систему контролюючих суб'єктів у бюджетному процесі, які здійснюють внутрішній бюджетний контроль [2, 15].

Для того, щоб покращити контроль, що здійснюється Міністерством фінансів, слід усунути ряд недоліків. Перш за все слід розмежувати функції, які мають загальнодержавний характер і є інструментами реалізації політики держави у тій чи іншій галузі, й функцій чисто місцевого значення між рівнями управлінських структур у системі органів влади. З метою посилення попереднього контролю за дотриманням фінансової дисципліни Міністерствами й відомствами України доцільно при Міністерствах увести інститут представників Міністерства фінансів (фінансових контролерів), які б забезпечували контроль за цільовим і ефективним використанням коштів бюджету та відповідали б за правильність формування розрахунків за кошторисами витрат до проекту державного бюджету у певній галузі.

ЛІТЕРАТУРА;

1. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України та зарубіжних країн: навч. посібник. – К.: Знання-Прес, 2009. – 495 с.
2. Чугунов І.Я. Життєвий шлях Міністрів фінансів України та їх внесок у розвиток державної фінансової системи / І.Я. Чугунов, Г.О. П'ятаченко, Л.В. Кухарець - К.: НДФІ, 2009. – С.13-18.

УДК 657.1

Вовк Б. – ст. групи БФ- 31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ДОРОЖНІ ЧЕКИ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ОБОРОТІ УКРАЇНИ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Винник Т.М.

Правове регулювання дорожніх чеків здійснюється Положенням про порядок здійснення операцій з чеками в іноземній валюті на території України.

Дорожній чек – це паперовий розрахунковий документ, що виражений в іноземній валюті та використовується як засіб міжнародних розрахунків неторговельного характеру і є грошовим зобов'язанням чекодавця виплатити зазначену в чеку суму чекоутримувачеві (власнику), підпис якого проставляється в зазначеному місці під час продажу. Термін дії дорожніх чеків необмежений. Дорожні чеки виписуються на одного власника, рідше на двох (підписи власника (двох власників) ставляться в зазначеному місці в день продажу). Будь-який з двох підписів є дійсним при одержанні готівкових коштів за чеком.

Основне призначення дорожнього чека - захищати гроші в дорозі від різноманітних небезпек. Чекодержатель може не турбуватися про збереження своїх коштів і скористатися ними будь-де (у світі безліч магазинів, ресторанів, готелів, де можна розплатитися дорожніми чеками і навіть отримувати решту в національній валюті). В Україні це поки неможливо – вітчизняне законодавство забороняє використання іноземної валюти для оплати товарів і послуг, а чеків, номінованих у гривні, поки не існує.

Дорожні чеки незамінні в бізнес-поїздках, метою яких, скажімо, є придбання автомобіля чи нерухомості. По-перше, у чеках гроші знаходяться під надійним захистом, а по-друге, на відміну від готівки, суми грошей в чеках для вивезення за кордон необмежені. Відповідно до вітчизняного законодавства (якщо сума чеків перевищує 10 тис. дол. США), їх необхідно тільки письмово задекларувати на митниці.

Дорожній чек, вважають його власники, більш ощадливий, ніж пластикова картка - користуючись чеком, особа бачить всю суму, якою володіє, а от розрахунок картою часто здійснюється за принципом «витратити, поки це буде можливо». Перевести в готівку чек можна в багатьох фінансових установах, а також представництвах компанії - емітента чека. Переведення в готівку чеків коштуватиме не дорожче, ніж використання пластикових карток, але використання чека більш надійне, тому що його можна легко відновити - за короткий час і безкоштовно. А також, на відміну від банківських карток, при придбанні чека клієнтові немає необхідності відкривати спеціальний рахунок і чекати виготовлення картки, операція продажу чеку клієнтові займає всього кілька хвилин. Також варто зазначити, що банком-емітентом зазвичай встановлюються ліміти на зняття коштів з картки за кордоном, з метою зменшення ризиків шахрайських операцій, тоді як за дорожніми чеками лімітів немає.

Істотна перевага дорожніх чеків перед готівкою і пластиковими картами - у разі втрати чека або крадіжки гаманця можна не боятися, що хтось скористається коштами, а відновити чек і надалі його використовувати можна навіть за кордоном.

УДК 339.138

Гевик Л.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Зяйлик М.Ф.

Сьогоднішній динамічний розвиток економіки призводить до того, що підприємства та організації вимушені постійно еволюціонувати, щоб не залишитися за бортом прогресу і бізнесу. Абсолютно всі ринки насичені такою мірою, що компаніям доводиться буквально битися за покупців, і це призводить до розуміння виняткової ролі збуту в діяльності підприємства. Продукція або послуга, вироблена підприємством, повинна бути продана з урахуванням всіх переваг і побажань клієнтів, і з отриманням найбільшої вигоди. Тому головне завдання будь-якого підприємця — сумістити бажання клієнтів і власні виробничі можливості. У цьому випадку у нього буде можливість довести покупцю незаперечні переваги свого товару, або послуги. Саме тому збутова діяльність є важливою складовою у системі економічної стійкості роботи підприємства. [1].

Задля підвищення ефективності діяльності підприємства актуальною залишається проблема збутової політики, яка зумовлена в даний час такими проблемами:

- збутова система є однією з головних забезпечуючих підсистем функціонування товарного підприємства;
- формування джерел фінансування діяльності підприємства останнім часом все більше відбувається на відкритих ринках капіталу, на яких діють тяжкі умови і виявляється чітка залежність вартості фінансових ресурсів від ефективності діяльності підприємства.

Для того, щоб покращити збутову діяльність підприємства необхідно спочатку продіагностувати її стан і виявити ефективність функціонування вже існуючої збутової системи на підприємстві. А також приймати стратегічні заходи, спрямовані на створення більш ефективної збутової політики. До найпопулярніших методів покращення збутової політики можна віднести наступні:

- диверсифікація споживачів продукції (визначення цільових сегментів ринку та регіонів продажу);
- створення механізму особистої зацікавленості робітників збутового апарату у реалізації продукції;
- навчання робітників збутових служб нових прийомів та методів збуту;
- створення ефективної системи зворотного зв'язку із споживачами, механізми розгляду скарг та претензій клієнтів;
- вивчення смаків та вподобань цільових клієнтів і максимальний ступінь врахування побажань при виробництві продукції [2].

Підсумовуючи все вище сказане, можна зробити висновок, що збутова діяльність підприємства спрямована на підвищення ефективності фірми. Адже в сфері збуту остаточно виявляються всі зусилля по підвищенню прибутковості, пристосовуючи збутову мережу під споживача, підприємство має більше шансів вистояти в конкурентній боротьбі.

Література:

1. Аникина Б.А. Логистика: учебн.пособ. / Б.А. Аникина. - М.: ИНФРА-М, 1997. - 419 с.
2. Дегтяренко В.Н. Основы логистики и маркетинга: учебн. пособ. / В.Н. Дегтяренко. - Ростов: ГАС, 1992. – 325 с.

УДК 336.01

Голод М. - ст.гр. БФ-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Константюк Н. І.

Сьогодні Україна взяла курс на євроінтеграцію, що вимагає істотних змін у сфері економіки через адаптацію чинного законодавства до міжнародних стандартів. Це стосується і сфери фінансового контролю, який вже пройшов певний етап розвитку в нашій країні.

Проте на сьогодні система фінансового контролю в Україні не може забезпечити на високому рівні фінансово-бюджетної дисципліни в державі в цілому та на її регіональних рівнях. Це зумовлено існуванням значної кількості проблем, які сприяють зростанню обсягів фінансових порушень. Крім того, у нашій державі відсутній моніторинг у системі державних органів, а також постійна оцінка якості функціонування системи фінансового контролю; немає належної відповідальності посадових осіб за порушення законів та відшкодувань за втрачені ресурси; можливі дублювання окремих функцій державними контролюючими органами, відсутність жорсткої адміністративної відповідальності за бюджетні правопорушення та невідшкодування спричинених збитків та інші [1, с. 77].

Система державного фінансового контролю в Україні функціонує згідно з Конституцією та чинним законодавством України, регламентується підзаконними актами. Ці норми часто мають суперечливий характер, не охоплюють потрібні сфери, не розмежовують функції та повноваження контрольних органів, що призводить до того, що система не має цілісності й дієвості. Напрями вдосконалення системи фінансового контролю мають різноманітний характер.

Тому, використання всіма суб'єктами фінансового контролю у своїй діяльності єдиних базових принципів і основних процедур буде сприяти підвищенню якості контрольних заходів, більш повному охопленню ними фінансових операцій [2, с. 61].

З метою вдосконалення організації фінансового контролю потрібно використовувати досвід зарубіжних країн. Це дасть можливість українським фахівцям якнайкраще вдосконалити існуючу в Україні систему контролю.

Головними напрямами, спрямованими на підвищення ефективності функціонування фінансового контролю, є:

- розробка і практична реалізація концепції цілісної системи фінансового контролю, що базується на єдиних принципах, правилах, методології та інформаційній базі;
- узгодження основних напрямів взаємодії правових актів державного фінансового контролю з актами інших підгалузей фінансового права;
- оптимізація функцій та повноважень кожного контролюючого органу.

Отже, подальший розвиток системи державного фінансового контролю залишатиметься актуальним питанням. Саме їх вирішення сприятиме формуванню єдиної ефективної системи фінансового контролю. Тобто, потрібно забезпечити діяльність такої системи контролю, яка б ефективно запобігала можливим порушенням і зловживанням, а також вказувала на ті недоліки, які існують на об'єктах контролю та можливості їх усунення в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Дмитренко Г.В. Проблеми удосконалення державного фінансового контролю//Економіка і держава. – 2009. - №7. – С. 76 - 79
2. Романенко О. Р. Фінанси: Підручник. 4-те вид. - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 312 с.

УДК 657.1

Голод М. – ст. групи БФ- 31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОДАТКОВИХ ВЕКСЕЛІВ В УКРАЇНІ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Винник Т.М.

Зовнішньоекономічна діяльність відіграє значну роль у розвитку економіки України, незважаючи на зміни в політичній ситуації, економічній кон'юктурі та правовому середовищі країни. Проте недоліки податкового законодавства з питань зовнішньоекономічних відносин ведуть до значного розміру тінізації економіки у цій сфері, негативно впливають на інвестиційний клімат в країні та провокують ряд економічних проблем. Зокрема до сьогоденного часу постає проблема стосовно прийняття митними органами податкових векселів.

Вексель засвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця сплатити до Державного бюджету України відповідну суму коштів і є податковим зобов'язанням, визначеним векселедавцем самостійно і узгодженим з дня взяття на облік векселя контролюючим органом за місцезнаходженням векселедавця, а в разі, якщо законодавством передбачено відстрочення із сплати митних платежів, – з дня митного оформлення товарів у відповідний режим. Платники ПДВ при імпорті товарів на митну територію України за умови оформлення митної декларації можуть за власним бажанням надавати митним органам податковий вексель на суму податкового зобов'язання. Податковий вексель не підлягає передачі методом індосаменту, а за його користування відсотки не нараховуються. Крім того, сума ПДВ, зазначена в непогашеному податковому векселі, розглядається як податкова заборгованість.

Податкові векселі за кордоном не набули особливого поширення (використовуються лише в декількох країнах Європи), оскільки призводять до зменшення сум податків, або взагалі до їхньої несплати до бюджету країни.

Незважаючи на те, що використання податкових векселів передбачено нормативно-правовими актами, сьогодні склалися обставини, за яких працівники митної служби відмовляються офіційно приймати податкові векселі при митному оформленні імпорту товарів. Дії митних органів завдають нищівного удару по виробниках-експортерах, які використовують у виробничому процесі імпорту сировину, комплектуючі та обладнання. Так, на окремих підприємствах, де частка експорту перевищує 80–90 %, за цей час практично «вимито» всі оборотні кошти, підприємства втрачають можливість нормально розраховуватися з постачальниками, бюджетом, соціальними фондами, виплачувати заробітну плату.

Таким чином, особливості податкового регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств перешкоджають розвиткові інтеграційних процесів України у європейське співтовариство та не створюють сприятливих умов гармонійним експортно-імпортним відносинам. Податкове регулювання зовнішньоекономічної діяльності повинно здійснюватися шляхом компромісу між наповнюваністю бюджетів усіх рівнів, збереженням справедливості в оподаткуванні, подоланні податкових бар'єрів на шляху до євроінтеграції й мінімізацією негативного впливу на ефективність діяльності підприємств внаслідок існування необґрунтованого податкового навантаження.

УДК 621.326

Головчинська Ю.-ст. гр. МБ-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

АНТИМОНОПОЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ

Науковий керівник: к.е.н. доц. Дячун О.Д.

Монополія — окремі наймогутніші підприємства або об'єднання декількох підприємств, які виробляють переважну кількість певної продукції, завдяки чому впливають на процес ціноутворення і привласнюють високі (монопольні) прибутки.

Процес монополізації економіки має такі негативні наслідки:

- по-перше, монополії придушують конкуренцію - важливу рушійну силу економічного прогресу;
- по-друге, вони здатні збільшувати прибутки, зменшуючи обсяг випуску продукції і підвищуючи її ціну;
- по-третє, схильні до уповільнення науково-технічного прогресу;
- по-четверте, схильні до хижацького використання природних ресурсів та забруднення довкілля;
- по-п'яте, розорюють малий та середній бізнес;
- по-шосте, монополізують засоби масової інформації (пресу, радіо, телебачення), за допомогою яких впливають на свідомість населення у необхідному їм напрямку;
- по-сьоме, здійснюють тиск на уряд у пошуках неправомірних пільг та привілеїв тощо.

Однак монополії мають і суттєві позитивні риси.

Завдяки привласненню високих прибутків монопольні структури мають більше можливостей фінансувати науково-дослідні роботи, впроваджувати новітню техніку і технологію, здійснювати перекваліфікацію працівників. Великі підприємства більш стійкі в умовах криз, що зменшує рівень безробіття і соціальну напругу у суспільстві.

Антимонопольна політика (демонополізація економіки та розвиток конкуренції) — економічна політика, спрямована на запобігання монопольній діяльності, її обмеження та припинення, а також на розвиток конкуренції.

Перший антимонопольний (антитрестівський) закон - так званий Закон Шермана - був прийнятий у США у 1890 р. Пізніше Закон Шермана було доповнено Законом Клейтона (1914 р.), законом про Федеральну торгову комісію (1914 р.) та іншими, які склали основу антитрестівського законодавства США. У країнах Східної Європи антимонопольне законодавство почали розробляти наприкінці 80-х років ХХ ст.

Однак американська і європейська антимонопольна політика мають свої особливості:

- американська - спрямована, головним чином, проти монополії як структурної одиниці;
- європейська має регулятивний характер і спрямовується, головним чином, на протидію негативним проявам ринкової влади монополій.

Антимонопольне законодавство в Україні представлено Законами України:

- "Про обмеження монополізму і недопущення і недобросовісної конкуренції в підприємницькій діяльності" (1992 р.), "Про захист від недобросовісної конкуренції" (1996 р.),
- "Про природні монополії" (2000 р.), "Про захист економічної конкуренції" (2001 р.), "Про Антимонопольний комітет України" (1993 р.) та ін.

УДК 338.139

Гураль І.- ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МАРКЕТИНГУ І ЛОГІСТИКИ У СИСТЕМІ ЗБУТУ ПРОДУКЦІЇ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Зяйлик М.Ф.

В сучасних умовах для успішного функціонування підприємствам уже не достатньо просто виробляти продукцію у максимально можливому обсязі, важливо цю продукцію успішно реалізувати. Підвищення ефективності збуту продукції на товарних ринках є необхідною умовою подальшого розвитку підприємств. Тому, задля досягнення стійких конкурентних переваг необхідно розвивати нові методи збуту готової продукції на основі інтеграції концепцій маркетингу та логістики.

Система збуту - це відкрита система підприємства-виробника, яка складається із сукупності внутрішніх та зовнішніх організаційно-економічних елементів, що забезпечують реалізацію продукції та доведення її до споживачів в заданих обсягах. В цілому система збуту включає: органи збуту, канали товароруху, підсистему планування збуту, підсистему маркетингового забезпечення збуту, підсистему інформаційного забезпечення, підсистему контролю збуту та підсистему логістики. Таким чином логістика є одним з елементів системи збуту і при цьому відіграє ключову роль в успішній доставці продукції до споживача.

Для формування ефективних систем збуту надзвичайно актуальними стають процеси інтеграції маркетингу та логістики, які утворюють взаємодію двох концепцій керівництва. Взаємодія маркетингу - як концепції управління, орієнтованої на ринок, і логістики - як концепції управління, орієнтованої на потік, створює можливості підвищення матеріальної та інформаційної корисності і цінності продукту, оцінюваних покупцем або клієнтом .

Важливими завданнями поєднання маркетингу та логістики у системі збуту є: дослідження потреб і замовлень споживачів, а також вивчення пропозицій конкурентів; обґрунтування і організація інформаційного забезпечення системи збуту; проведення економічного порівняльного аналізу створення власної системи зберігання готової продукції чи використання складів посередницьких організацій; вибір ефективного варіанту транспортування продукції до кінцевого споживача; порівняння та вибір оптимального шляху транспортування товару споживачів чи до складу посередницької організації; створення постійного торгового представництва підприємства для забезпечення ефективного збуту продукції; визначення обсягів запасів готової продукції на складах для оперативного обслуговування споживачів; встановлення оптимальних замовлень споживачів на всі види продукції підприємства; розробка заходів плану реалізації продукції та контроль за їх виконанням. Таким чином, реалізація цих завдань у системі збутової логістики сприяє досягненню її головної мети – забезпечення доставки товарів споживачам з високим рівнем сервісу обслуговування та оптимальними витратами.

Як бачимо, маркетинг і логістика є рівноправними частинами одного цілого – системи збуту продукції промислового підприємства. Вони є інструментами, при оптимальному використанні яких підвищується не тільки ефективність системи збуту на підприємстві, але і всього підприємства, в цілому. Однак, все ж первинним вважається маркетинг, оскільки саме він дає інформацію про стан ринку і кількість необхідної продукції в тому чи іншому сегменті, а вже за допомогою логістики здійснюється безпосередньо сам механізм фізичного переміщення продукції та вирішення супутніх проблем.

УДК 658.56

Гураль І.- ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

EUREPGAP- ЄВРОПЕЙСЬКА СИСТЕМА ОЦІНКИ ЯКОСТІ І БЕЗПЕЧНОСТІ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Зяйлик М.Ф.

Світові тенденції безпеки продуктів харчування вимагають посиленої уваги не лише до якості кінцевого продукту, але і до всього технологічного циклу, що потребує значного ступеня прозорості при вирощуванні сільськогосподарської продукції. Загальноєвропейською системою сертифікації якості кінцевого продукту, так і технології вирощування овочів та фруктів є сертифікація EurepGAP.

Сертифікація за даним стандартом полегшує доступ виробників до європейського ринку, їх продукція отримує переваги при реалізації через систему міжнародних супермаркетів. Наразі понад 40000 виробників із 70 країн світу сертифіковано стандартом EurepGAP. Найбільше їх в Італії - близько 7000, на другому місці Німеччина- майже 6000 господарств та близько 5000 сертифікатів має Голландія. До торговельних мереж, які вимагають сертифікат EurepGAP, належать такі всесвітньо відомі супермаркети й компанії, як "Ahold", "TSN", "Superunie", "Lidl", "Aldi", "McDonalds", "Sainsbury", "Tesco", "Fozzy", "METRO".

Нині європейські мережі супермаркетів, які працюють в Україні, не вимагають сертифіката EurepGAP. Однак, враховуючи зарубіжний досвід розвитку ринку сільськогосподарської продукції, можна спрогнозувати зростання конкуренції за ринки збуту вже в найближчі роки. Передбачається, що реалізація продукції через систему супермаркетів стане важливим, а в деяких господарствах - основним каналом збуту. Тому її сертифікація за стандартом EurepGAP буде вагомим чинником у конкурентному протистоянні. В наших сільськогосподарських підприємствах через недоробки виникне чимало проблем із сертифікацією. Саме тому, підготовку господарства до сертифікації необхідно починати вже тепер, оскільки навіть потужним виробникам ліквідувати та виправити всі слабкі позиції протягом одного сезону буде досить складно.

Процедура сертифікації продукції за стандартом EurepGAP передбачає: загальну підготовку господарства відповідно до наявної вимоги, консультативну підготовку відповідними фахівцями та незалежну інспекцію сертифікуючою організацією. Упровадження європейської системи оцінки якості і безпеки продуктів харчування передусім вигідне споживачам. Оскільки окрім гарантії безпеки продукції, яку купують клієнти, в разі надходження скарг від них на якість завжди можна простежити шлях, який пройшла продукція до того, як потрапити на полиці супермаркету. Визначивши етап, на якому було допущено помилки, відповідальність покладають на плечі тих, хто їх припустився.

Таким чином, сертифікація EurepGAP є сильною конкурентною перевагою підприємства, яке прагне задовольнити вимоги замовника і відповідати очікуванням споживачів на внутрішньому і зовнішньому ринках. Продукція, сертифікована даним стандартом, є безпечною для споживання, а тому матиме більший попит, що значно полегшить її збут .

УДК 338.225

Гураль І.- ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОЧОГО ЧАСУ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Юрик Н.Є.

"Як не коротке життя, ми ще більше його укорочуємо, безтурботно витрачаючи час" (В.Гюго).

У сучасних умовах господарювання одним з найважливіших аспектів щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства виступає вдосконалення організації праці на робочому місці. Кожен менеджер повинен бути готовим до самостійної роботи в екстремальних ситуаціях, вчасно реагувати на зміни ринку, спілкуватись із зарубіжними колегами на високому професійному рівні, мати належні знання. Для успішного виконання цих обов'язків управлінець має комплексно підходити до процесу використання трудових ресурсів, створювати сприятливі умови праці та впливати на рівень продуктивності праці. Це можливо досягти за допомогою принципів тайм-менеджменту.

Тайм-менеджмент – це технологія організації часу і підвищення ефективності його використання. До певної міри це не стільки набір техніки, скільки стиль життя й філософія цінності часу у швидкому потоці інформації і постійно мінливому світі. Процес управління часом включає в себе широкий спектр діяльності, а саме: планування, розподіл, постановку цілей, делегування, аналіз витрат часу, моніторинг, організацію, складання списків і розставляння пріоритетів.

Управління часом – одне з актуальних завдань в сучасному бізнесі. Існує два види тайм-менеджменту: корпоративний та особистий. Якщо говорити загалом, тайм-менеджмент — це механізм управління часом компанії. У такому разі розглядається робота всієї компанії, а ефективність використання часу кожним співробітником — це результат правильної організації колективу в цілому. Такий метод буде ефективним, якщо від працівника вимагається швидке і чітке рішення поставлених завдань. А це значить, щоб уникнути конфліктів, організація тайм-менеджменту вимагає централізованого регулювання. У вузькому сенсі тайм-менеджмент — це правильна організація часу кожної людини.

Таким чином, основним завданням тайм-менеджменту є отримання об'єктивної картини використання часу в процесі роботи менеджера. Людина повинна прагнути до правильного його розподілу відповідно до особистих інтересів та інтересів роботи компанії.

Управління часом – завдання не з легких. Воно відкриває ряд можливостей для менеджера, серед яких: здатність добиватися результатів в житті, уміти виділяти пріоритети, уникати стресів, забезпечувати високий рівень енергії, підвищувати свій потенціал та створювати рівновагу у своєму житті. Успішне втілення в роботі принципів ефективного використання часу залежить, як від самої людини так і від її бажання працювати раціонально.

УДК 338

Гураль І.- ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ТА МЕТОДИ ПРОФЕСІЙНОГО ПІДБОРУ ПЕРСОНАЛУ

Науковий керівник: ст.викл. Гарматюк О.О.

Ефективність діяльності будь-якої організації залежить від значної кількості чинників. Серед них особливе місце займає проблема “людських ресурсів”. В даний час, персонал організації є найбільш важливою силою сучасного виробництва, правильний підбір якого забезпечує високу вірогідність успіху діяльності організації.

Підбір персоналу – це процес відбору підходящих кандидатур на вакантні робочі місця, виходячи з наявного резерву кадрів на біржі праці і на підприємстві. Керівництво підприємств проводить підбір тоді, коли виникає або усвідомлюється потреба у працівниках певної професії і кваліфікації. Вона є результатом планування персоналу або наявності інтенсивної плинності кадрів.

Проблема підбору кадрів на більшості підприємств вирішується індивідуально. Існує два основні види джерел підбору персоналу: внутрішні і зовнішні. Їхньою спільною рисою є те, що вони обидва найкраще проявляють свої можливості лише в умовах розвинутого ринку праці.

Вибір джерел підбору персоналу визначається їх економічною доцільністю. До внутрішніх джерел належать: пошук всередині підприємства та залучення діючих працівників у процес підбору персоналу. До джерел зовнішнього підбору персоналу відносяться: оголошення в засобах масової інформації; використання агентств з підбору персоналу; кандидати, що знайшли вакансію самостійно; освітні установи та державна служба зайнятості. Зовнішні джерела дозволяють забезпечити більш широкий вибір серед претендентів на посаду, задовільняючи абсолютну потребу у кадрах. Як правило, з появою нового працівника, у якого є нові ідеї, з'являється новий імпульс у розвитку підприємства..

Найпоширенішими традиційними методами підбору персоналу є – аналіз анкетних даних, співбесіда, тестування і метод моделювання. Вибір того чи іншого методу відбору визначається в кожній конкретній ситуації характером вакантної посади, її важливістю для підприємства, традиціями, фінансовим станом, а також кваліфікацією співробітників, зайнятих процесом підбору. Нетрадиційними методами – користуються все більше роботодавців. Найбільш вживаними серед них є: метод стресового інтерв'ю, brainteaser-інтерв'ю, метод підбору на основі фізіогноміки, графологія. Використання декількох методів сприятиме скороченню терміну підбору, підвищенню якості персоналу та скороченню фінансових витрат.

Сучасним методом, за допомогою якого можна значно скоротити грошові та часові витрати на пошук персоналу, є використання відеоконференцій. Вони є незамінними помічниками в роботі фірм з розгалуженою мережею філій. Відеоконференції використовуються для координації управління, ефективного вирішення поточних бізнес-завдань, що вимагають відправлення співробітників у коштовні відрядження.

Підбір персоналу – найбільш відповідальний етап в управлінні персоналом. Адже, як бачимо, в умовах ринкової конкуренції актуальність підбору кадрів стала одним з найголовніших факторів, що визначає виживання і економічний стан підприємств.

УДК 658.15

Гураль І.- ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

РОЛЬ ЦЕНТРІВ ФІНАНСОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ КОНТРОЛІНГУ

Науковий керівник: к.е.н., асистент Крамар І.Ю.

Сучасний стан розвитку економіки супроводжується процесами глобалізації та загостренням конкуренції на ринку, а в останні роки – світовою фінансово-економічною кризою. Ці явища спонукають підприємства і організації до пошуку нових форм і методів управління. Одним із важливих інструментів управління, що дозволяє підняти його на вищий рівень, є контролінг.

Контролінг – це функціонально відособлений напрям роботи на підприємстві, пов'язаний із реалізацією фінансово-економічної функції у менеджменті для прийняття оперативних і стратегічних рішень. Контролінг забезпечує інтегроване управління організаційною структурою підприємства. На її основі будується його фінансова структура, що полягає у поділі підприємства на певні центри фінансової відповідальності.

Концепція управління фінансовою діяльністю на основі центрів відповідальності була запропонована американським вченим Дж. А. Хігінсом. На його думку, під центром фінансової відповідальності (ЦФВ) розуміється сфера (сегмент) діяльності, в межах якої встановлено персональну відповідальність менеджера за показники діяльності, які він контролює. При цьому найефективнішим є такий центр фінансової відповідальності, який виконав поставлені перед ним завдання, витративши мінімальну кількість ресурсів.

Різноманітність функціонального спрямування діяльності структурних підрозділів, їх місця в організаційній структурі управління, а також обсягу повноважень їх керівників дозволяють виділити чотири типи центрів фінансової відповідальності в залежності від функціонального обов'язку, який здійснює певний відділ:

1. Центр витрат – це підрозділ, керівник якого відповідає тільки за здійсненні витрати в процесі своєї діяльності.
2. Центр доходів (виручки) – це підрозділ, керівник якого відповідає тільки за доходи, отримані в процесі своєї діяльності.
3. Центр прибутку – структурний підрозділ підприємства, керівник якого відповідає одночасно і за витрати, і за доходи у процесі діяльності.
4. Центр інвестицій – це підрозділ, керівник якого відповідає за використання виділених йому інвестиційних ресурсів і рівень прибутку, отриманий у ході діяльності.

Розподіл підприємства на центри фінансової відповідальності є фундаментом для створення на підприємстві системи управлінського обліку, що являє собою найважливіший елемент усієї системи контролінгу. Цілеспрямована підготовка управлінської інформації дозволяє використовувати її оперативно і з максимальною користю. Система обліку за центрами відповідальності є також основою системи бюджетування і забезпечує керівників інформацією щодо досягнення планових показників і причини відхилень від них.

Таким чином, центри фінансової відповідальності є важливим інструментом керування витратами у системі контролінгу в процесі управління. Саме поділ підприємства на відповідні ЦФВ передбачає покладання відповідальності на керівника за досягнення встановлених планових показників в частині доходів і витрат, наділення його відповідними повноваженнями.

УДК 336.71

Гринчук С. – ст. гр. БФ- 41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Винник Т.М.

Проблема оцінювання впливу іноземного капіталу на банківську систему є досить актуальною не лише для вітчизняних, а й для зарубіжних учених. На жаль, в Україні дискусія щодо цієї проблематики має не так економічний, як політичний характер, оскільки зачіпає інтереси різних груп зацікавлених осіб.

Перші представництва іноземних банків з'явилися в Україні у 1990 р. Варто відзначити, що з розвитком банківського сектору України іноземні банки почали активніше створювати достатньо розгалужену мережу філій, займаючись роздрібним бізнесом та обслуговуванням українських компаній. З моменту вступу України до Світової організації торгівлі іноземні банки також отримали можливість створювати свої відділення на території України. Так, за станом на 01.12.12 р. питома вага іноземного капіталу в банківській системі України уже становила 41,4%, а це 53 банки, із них 22 зі 100% іноземним капіталом, у докризовий період цей показник становив 27,6% .

Фінансова криза стала індикатором, що дав змогу визначити значення іноземних банків для економіки України, характер впливу на економічне життя країни й рівень ризиків для економічної безпеки держави. На банківський сектор економіки було витрачено 34% усіх прямих іноземних інвестицій, які надійшли в Україну за 2011 р. Це говорить про те, що іноземні інвестиції в банківський сектор – важлива частина прямих інвестицій, тільки от у 2011 р. вони якісно відрізнялися від капіталовкладень попередніх років. Сьогодні інвестиції в банки – це поповнення капіталу діючих українських банків їхніми закордонними материнськими компаніями. До кризи ж інвестиції у фінансові установи були пов'язані переважно з тим, що їх купували іноземні інвестори, і супроводжувалося це не лише великими «вливаннями» капіталу, а й тотальною перебудовою структур, поліпшенням технічного забезпечення і запровадженням нових продуктів.

У майбутньому все це може призвести до банкрутства або переходу більшої частини українського банківського бізнесу у власність іноземного капіталу, як це вже трапилося в країнах Європи (передусім, у Польщі, Чехії, Угорщині). А також концентрація власності банківських установ нашої країни в руках обмеженої кількості країн походження іноземного капіталу (наприклад, Російської Федерації) призводить до зростання ймовірності перенесення тих чи інших негативних тенденцій розвитку відповідних економік на вітчизняний банківський ринок. Це означає посилення залежності вітчизняної банківської системи від зовнішніх ризиків у міру збільшення концентрації присутності іноземних банків, що визначається загрозами коливання господарської кон'юнктури в країнах розміщення материнських банків.

УДК 621.326

Гуцалюк В.-ст. Гр. МБ-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МІСЦЕ ДЕРЖАВИ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Науковий керівник: к.е.н. доцент Дячун О. Д.

Головні завдання держави в умовах ринкових економічних систем:

- правове забезпечення функціонування ринкового механізму;
- організація грошового обігу;
- захист і сприяння розвитку конкуренції;
- виробництво суспільних благ;
- мінімізація трансакційних витрат;
- компенсація зовнішніх ефектів (екстерналій);
- стабілізація макроекономічних коливань;
- перерозподіл доходів через податкову систему;
- реалізація національних інтересів у світовій економіці.

Держава:

1. пред'являє попит на економічні ресурси для здійснення економічної діяльності в державному секторі економіки
2. пред'являє попит на засоби виробництва для виробництва суспільних та інших благ
3. пропонує гроші та пред'являє попит на гроші
4. пропонує суспільні блага без безпосередньої оплати їх, що поліпшує продуктивність підприємницького сектору і зменшує витрати на споживання домогосподарств
5. здійснює урядове регулювання ринкової економіки.

Зовнішні ефекти (екстерналії) — витрати і вигоди, пов'язані з виробництвом і споживанням благ тими суб'єктами, які не є учасниками певної ринкової угоди.

Зовнішні ефекти набувають форми позитивних і негативних.

Позитивні ефекти виникають у випадку, коли виробництво або споживання будь-якого блага приносить некомпенсовані вигоди третім особам.

Приклад. Затрати на обмеження і ліквідацію епідемії холери (ізоляція хворих, надання їм медичної допомоги, утримання впродовж інкубаційного періоду тих, хто мав контакт із хворими тощо) дають позитивний ефект тим, хто міг би захворіти, але уник цієї біди, не оплачуючи безпосередньо перелічених послуг з охорони здоров'я.

Негативні ефекти виникають у випадку, коли виробництво або споживання будь-якого блага зумовлює некомпенсовані витрати третіх осіб.

Приклад. Забруднюючи довкілля, підприємство перекладає частину витрат (на застосування очисних споруд, безвідходних технологій тощо), які йому належало б здійснювати, на населення, змушуючи його таким чином витрачатися на лікування, проживати в умовах дискомфорту і т. ін., і при цьому не компенсує йому цих витрат.

УДК 338

Горбенко О.- ст..гр. БЕ-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОЦІНКА РОЗПОДІЛУ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Науковий керівник: к.е.н., асистент Гарматій Н.М.

Дана теза присвячена дослідженню проблем організації бюджетного процесу Тернопільської області на прикладі Тернопільської обласної державної адміністрації а саме: осмислення сутності видатків місцевих бюджетів та їх значимості у задоволенні суспільних потреб, вивчення теоретичних та організаційно-правових аспектів планування видатків на місцевому рівні, визначення складу учасників бюджетного процесу, аналіз їх повноважень та взаємодії на етапі планування видатків, аналіз практики планування видатків обласного бюджету Тернопільської області, розробка пропозиції щодо удосконалення процесу планування місцевих видатків.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що однією з проблем розвитку місцевого самоврядування в Україні є обмеженість фінансових ресурсів, що не повною мірою забезпечують виконання повноважень, делегованих державою місцевим органам влади. Глобальна фінансова криза, яка особливо жорстко вразила економіку України, надзвичайно загострює цю проблему та спонукає до пошуку альтернативних методів планування, підвищенні ефективності та результативності використання наявних бюджетних ресурсів.

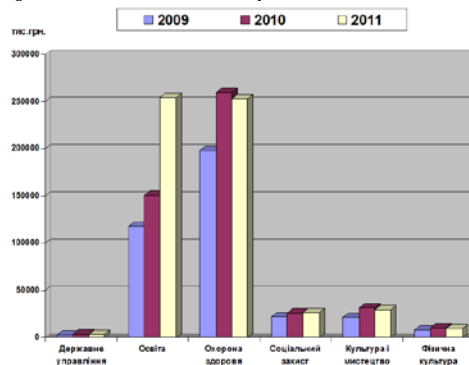

Рис.1. Динаміка доведених Мінфіном обсягів видатків обласного бюджету

Найбільшу питому вагу займають видатки: на освіту – 12,1% від всіх видатків і зросли на 28,0 млн. грн., або на 19,9%; на охорону здоров'я – 19,7% від всіх видатків відбулось зростання на суму 50,9 млн. грн., або на 22,7%; на соціальний захист і забезпечення – 2,7% від всіх видатків і зросли на 4,9 млн. грн., або на 15,2%; видатки на будівництво становили – 0,72% від всіх видатків і відбулось зростання на 2,9 млн. грн., або на 40,8% у порівнянні з 2010 роком. Офіційні трансферти у 2011 році становили – 59,4% від всієї суми видатків, і порівняно з 2010 роком зросли на 167,3 млн. грн., або на 25,3%.

Як показує проведений аналіз планових показників видатків Тернопільського обласного бюджету, впродовж 2009–2011 рр. спостерігається зростання загального обсягу видатків, що становить у відносному вираженні 44%, а у абсолютному – 464,0 млн. грн. Трансферти зросли – на 262,7 млн. грн. або на 43%. [1]

Управління сукупними видатками залишається прерогативою центральних органів виконавчої влади. Реально децентралізація видатків може бути здійснена лише тоді, коли органи місцевого самоврядування зможуть не тільки виконувати рішення центральних органів влади, а й матимуть можливість самостійно приймати рішення щодо видатків на фінансування власних повноважень.

Програмно-цільовий підхід у бюджетному процесі передбачає формування й виконання бюджету у розрізі бюджетних програм головних розпорядників бюджетних коштів, що включає визначення загальної мети кожної бюджетної програми на довгостроковий та середньостроковий періоди; цілей і завдань програми на короткостроковий період; видів та напрямів діяльності, які забезпечують реалізацію програми. [2]

Місцеві бюджети займають одне із центральних місць в економічній системі кожної держави, їх роль та значення безпосередньо зумовлені типом економічної системи, обраними цілями та пріоритетами суспільного розвитку.

УДК 333.13

Давида В. – ст. гр. БКм-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЗБУТОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Семенюк С.Б.

На сьогоднішній день існує велика кількість підходів щодо сутності та місця збутової діяльності у економічній системі підприємства і системі управління зокрема. Найбільше дискусій науковців стосовно співвідношення понять «збут-маркетинг» та «збут-логістика», оскільки розглядаючи спеціальну економічну літературу, часто незрозумілою є різниця між ними. Автори оперують однаковими термінами щодо цих понять. Ці проблеми є причиною виникнення труднощів і у практичній діяльності: при створенні структурних підрозділів підприємства, які займаються збутовою діяльністю; при розподілі обов'язків, прав та повноважень працівників цих підрозділів; при прийнятті конкретних управлінських рішень щодо планування, організації, мотивації, обліку, контролю збутової діяльності.

Найвне сплутування у розумінні понять «маркетинг» та «збут», а також «маркетингова діяльність» і «збутова діяльність», «управління маркетингом» і «управління збутом» зумовлює необхідність розмежування та уточнення розбіжностей між поняттями. Отже, розглянемо більш детально еволюцію понять маркетингу і збуту.

На етапі свого зародження (кінець ХІХ – початок ХХ ст.) маркетинг повністю ототожнювали зі збутом товарів, ринок яких був недостатньо насичений, і всі маркетингові заходи обмежувалися здебільшого діяльністю у сфері розподілу товарів. У міру насичення ринку підприємства були змушені значно розширити сферу ринкової діяльності у зв'язку з чим сутність маркетингу змінилася, а географічні кордони значно розширилися. Маркетинг став тим відгалуженням економіки, яке заповнило утворені прогалини між виробництвом, продажем та споживанням.

У практиці діяльності підприємств маркетинг часто ототожнюється зі збутом. Однак, як правильно підкреслює Ф. Котлер, збут – це лише вершина маркетингового айсберга, він лише одна з багатьох функцій маркетингу, причому часто не сама суттєва.

Сутність філософії збуту та філософії маркетингу були представлені Ф. Котлером, який запропонував їх порівняння за такими показниками, як об'єкт уваги, засіб досягнення мети та кінцева мета.

Проаналізувавши сутність маркетингу та збуту, можна стверджувати, що поняття «маркетинг» та «збут» – це поняття нетотожні. Маркетинг містить у собі збут як одну зі своїх складових і функцій. Він є набагато ширшим та складнішим поняттям, ніж збут. Це певна система, яка охоплює не тільки збутову діяльність, а ще й матеріально-технічне постачання, виробництво, інновації тощо.

Дослідження у сфері управління показали також, що управління збутом називають збутовою логістикою, управління процесами матеріально-технічного постачання – закупівельною логістикою, управління виробництвом – виробничою логістикою тощо.

Отже, в сучасних умовах ризикованості та невизначеності неможливим є недооцінювання ролі управління збутом, яке виступає вирішальним чинником безперервної діяльності промислових підприємств.

УДК 336.5

Дживак Т. Р. – ст. гр.БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Синькевич Н. І.

Амортизаційна політика - це управління процесом відтворення основного капіталу, направлене на підвищення технічного рівня виробництва, запобігання надмірному зносу його активної частини, вдосконалення технологічної і вікової структури основного капіталу, нарощування основного капіталу і об'єму випуску продукції. Створення національної амортизаційної системи з чіткими нормами амортизації, гнучкими методами її нарахування, цільовим використанням засобів амортизації, що дозволило б реалізовувати національні пріоритети, безпосередньо залежить від амортизаційної політики держави, предметом якої вона є.

Амортизаційну систему можна розглядати на мікро - і макрорівнях, виділяючи підсистему і надсистему. Необхідність функціонування амортизаційної системи на рівні держави обумовлено тим, що вона є важливою частиною податкової, інвестиційної, інноваційної систем і стимулює або навпаки стримує економічне зростання країни, а так само різних її секторів економіки.

Для того, щоб виявити особливості сучасної амортизаційної політики, механізмів системи амортизації, звернемося до історико-економічного досвіду формування амортизаційної політики в Україні.

- 1) єдині норми амортизаційних відрахувань для всіх господарюючих суб'єктів;
- 2) диференціація норм амортизаційних відрахувань по видах основних фондів (близько 1800 видів) і частково по галузях економіки;
- 3) використання рівномірного методу нарахування амортизації;

В умовах інфляції відбувається зростання номінальних цін окремих видів основного капіталу, а амортизаційні відрахування визначаються від повної первинної вартості, тому встановлена амортизація може опинитися нижче за її економічно обґрунтованої величини. Спотворення вартісних показників основного капіталу приводить до недоамортизації і, як наслідок, до невідповідності величини амортизації, що накопичується для здійснення відтворення і вартості нового основного капіталу, призначеного для відшкодування спожитого.

Проте при переоцінці основного капіталу не враховано системного впливу на сумарний рівень планованих податків на майно і на прибуток, а також використовуючи індексні методи переоцінки не враховують зниження ринкової вартості технічно відсталих, таких, що простоюють, мало рентабельних виробництв. Окрім цього, методологія переоцінки, була заснована на скоректованій балансовій вартості основного капіталу, що є у розпорядженні підприємства, що не відповідає вимогам ринкової економіки. Це і привело до розриву між величинами амортизації і зносу основного капіталу, скоротивши можливості використання амортизаційних засобів на оновлення основного капіталу.

Зробимо висновки, що сучасна концепція амортизаційної політики направлена на створення умов інноваційного оновлення основного капіталу для переходу до сервісно-технологічної економіки, а на практиці діє консервативний механізм амортизаційної політики.

УДК 657.1

Дручок Ю. – ст. групи БФ - 31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МЕТОДИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕОРГАНІЗАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Винник Т.М.

Хоча й не існує багатофункціонального способу „легковажних” успіхів у бізнесі, в розвинутих країнах операції з реорганізації провадяться вже більше, ніж 100 років (перші злиття підприємств у США здійснювалися в період з 1898 по 1904 рр.

Найпростіший та найвідоміший метод визначення отриманої економічної вигоди та розрахунку понесених витрат від здійснених поглинань запропонований Стюартом Маєрсом у 1976 р. На його думку, економічні вигоди від злиття (ΔP) розраховуються наступним чином:

$$\Delta P = P_{AB} - (P_A + P_B), \quad (1)$$

де P_{AB} – ринкова вартість корпорації, що виникла внаслідок злиття;

P_A, P_B – ринкова вартість корпорації А і Б до злиття.

При розрахунку втрат від злиття (E) враховується спосіб оплати такої угоди. Якщо оплата здійснюється за рахунок грошових засобів, то:

$$E = CASH - P_B, \quad (2)$$

де $CASH$ – грошові засоби, витрачені корпорацією А для купівлі корпорації Б.

Якщо ж злиття фінансується звичайними акціями, то понесені витрати розраховуються наступним чином:

$$E = \theta P_{AB} - P_B, \quad (3)$$

де θ - частина нової корпорації, якою володіють акціонери компанії Б після злиття.

У формулі (3), на відміну від (2), враховується той факт, що частину синергійних вигод, генерованих злиттям, отримують як акціонери корпорації-покупця, так і акціонери корпорації, що приєдналась. Чим більша синергія, генерована злиттям, тим вищі реальні втрати тендерної пропозиції, що фінансуються звичайними акціями.

Як зазначають Рудик Н. Б. і Семенкова Є. В., чиста теперішня вартість – оцінка теперішньої вартості майбутнього чистого грошового потоку (*net present value* – NPV) – купівлі корпорації Б корпорацією А становитиме:

$$NPV = \Delta P - E \quad (4)$$

Універсальним критерієм успішності антикризових заходів є позитивне значення чистої теперішньої вартості, тобто NPV проекту ≥ 0 [163, с. 139], а критерієм відносної ефективності альтернативних проектів буде $NPV_{\text{проекту 1}} \geq NPV_{\text{проекту 2}}$. Оскільки корпоративне злиття можна розглядати як фінансовий проект, то, відповідно, рішення щодо його реалізації буде економічно обґрунтованим, якщо виконуватиметься нерівність $\Delta P - E \geq 0$.

УДК 336.7

Дручок Ю.- ст.гр. БФ-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Констатюк Н. І.

Фондовий ринок - явище об'єктивне, він виник у зв'язку з гострою потребою в додатковій формі мобілізації коштів для фінансового забезпечення розвитку підприємств та економіки держави. Світовий досвід доводить, що причиною економічної, а нерідко й політичної кризи є слабозвинений фінансовий сектор країни. [2]

В Україні триває складний процес становлення незалежної, демократичної держави. Тому на сьогоднішній час національний фондовий ринок розвинений слабо, хоча вже є значні досягнення. Головною метою функціонування та розвитку фондового ринку в Україні повинно стати залучення інвестиційних ресурсів для спрямування їх на відновлення та забезпечення подальшого зростання виробництва.

Слід виділити наступні проблеми фондового ринку:

- недостатня конкурентоспроможність фондового ринку України;
- недосконалість податкового стимулювання розвитку ринку;
- нерозвиненість інфраструктури фондового ринку;
- недостатня розвиненість ринків базових інструментів і недосконале законодавче регулювання в цій сфері;
- низький рівень прозорості фондового ринку: інформація, яка розкривається учасниками ринку про свою діяльність, не завжди є достатньою, актуальною та об'єктивною[1]

Зважаючи на викладені вище проблеми, можна виділити такі основні заходи, що сприятимуть формуванню високоліквідного стійкого ефективного ринку цінних паперів в Україні:

- збільшення капіталізації, ліквідності та прозорості фондового ринку;
- податкове та валютне стимулювання подальшого розвитку фондового ринку України ;
- формування сприятливого податкового клімату для учасників фондового ринку;
- покращення державного регулювання механізмів фондового ринку, прийняття законів, які б регулювали ринок фінансових інструментів;
- покращення механізмів захисту прав інвесторів[3]

Подальший розвиток фондового ринку залежить від конкретних заходів держави у сфері розбудови фінансової системи. У 2010 році указом Президента було затверджено Програму розвитку фондового ринку України на 2011-2015 роки. Хочеться вірити ,що це допоможе стабілізувати ситуацію на ринку цінних паперів і досягнути позитивних змін на фондовому ринку. Проте не слід забувати, що не лише держава впливає на ринок цінних паперів, а й діяльність суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел:

1. Гатеж С.П. Основні проблеми та перспективи розвитку фондового ринку України / Гатеж С.П., Шмагіна Ю.В. // Буковинська державна фінансова академія - 2010р. – [Електронний ресурс]: Режим доступу: www.rusnauka.com/10_NPE_2010/Economics/60910.doc.htm.
2. Красова О.П. Вплив фінансових посередників на розвиток ринку цінних паперів в Україні / О.П.Красова // Фінансова політика та наукові регулювання. – 2008 с. 90-95.
3. Румянцев С. Сучасні питання фондового ринку/ С. Румянцев //Цінні папери України. – 2009. - № 50. – С. 12 – 13.

УДК 621.326

Жидоник М. П.– ст. гр. БМм-52

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

РОЗРОБКА ОПЕРАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник: к.т.н., доц. І.Б. Гевко

Вибір товару – це фундаментальне рішення, яке приймається виходячи зі стратегії організації і потреб споживачів, що в подальшому досить часто визначає як ресурси організації (технології, виробничі потужності, трудові ресурси), так і долю організації в майбутньому. Нові вироби створюються в двох випадках:

1. Існуючий вибір є морально застарілий, ринок ним наситився і проходить спад збуту. В цьому випадку головним завданням є вивчення потреб ринку службою маркетингу і видача завдання інженерним службам на розробку нового виробу з певними характеристиками.

2. Виникнення ідеї, яка вносить суттєве новаторство. Відділ маркетингу проводить зондування ринку, як правило, обмежене, щоб не відкритись перед конкурентами, і дає рекомендації щодо подальшого втілення ідеї. В даному випадку інженерні служби матимуть пріоритет при розробці виробу і визначенні його функціональних характеристик, а відділ маркетингу лише займатиметься просуванням нового виробу на ринок.

Для створення конкурентоздатного виробу в організації повинна бути присутня найвища співпраця (конструкторських і технологічних) інженерних служб з службою маркетингу. Загальноприйнятий процес розробки продукту зображено на рис. 1.

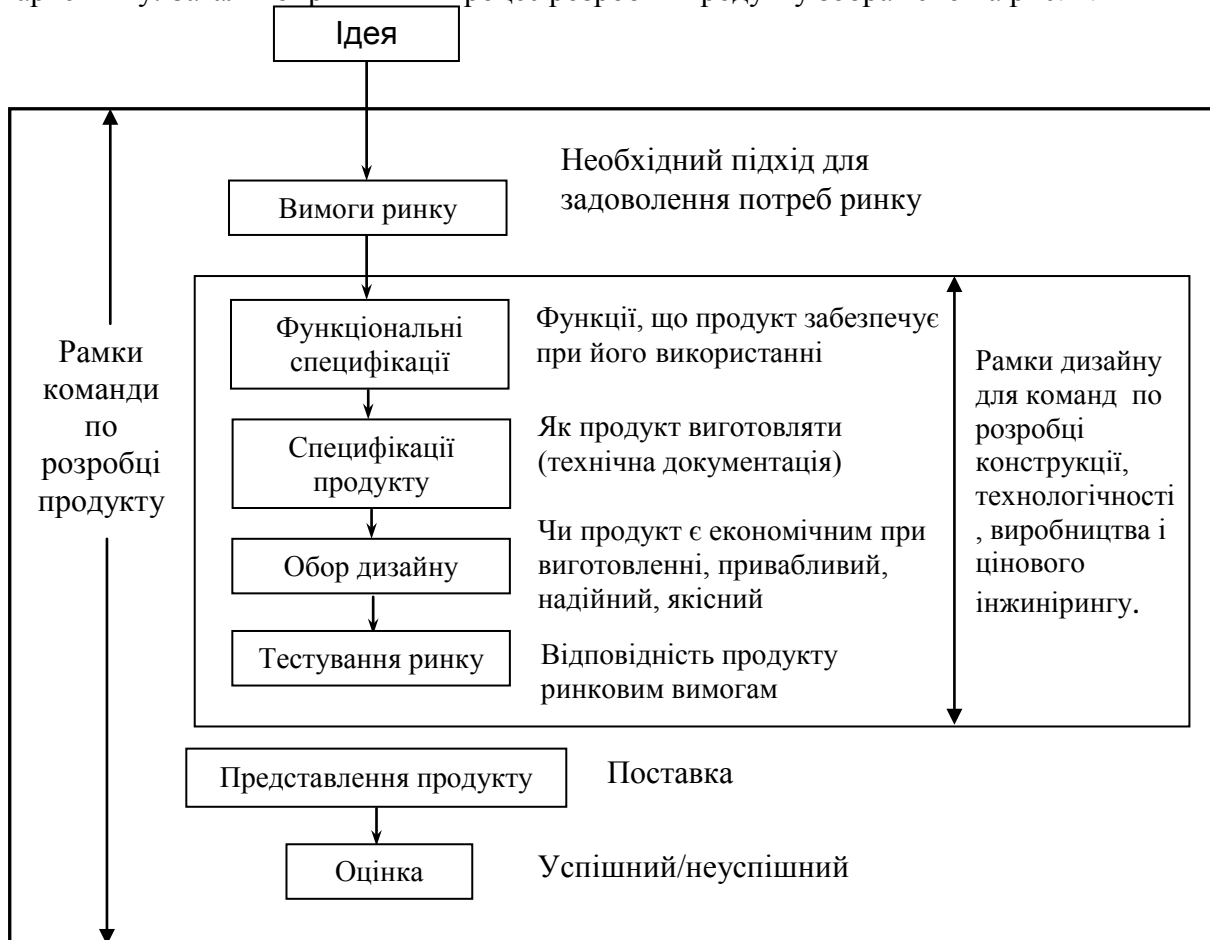

Рис. 1. Стратегія розробки продукту

УДК 330.101.541

Жукровський І. – ст. гр. БФ-21

Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя

МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА ВВП УКРАЇНИ ЗА 2010-2012 РОКИ

Макропоказники – це узагальнюючі цифрові характеристики, за допомогою яких можна наочно побачити як розвивається економіка на всіх стадіях – від виробництва до кінцевого споживання. Тому, їхній рівень та динаміка залежать як від фізичних обсягів виробництва, так і від рівня цін. Одним з основних макроекономічних показників є приріст валового внутрішнього продукту (ВВП), який вимірює ринкову вартість кінцевих товарів і послуг, вироблених у даній країні протягом певного періоду часу, як правило, року. Для аналізу динаміки обсягів виробленої продукції розглянемо реальний ВВП (ВВП_р) – загальний обсяг виробництва, який вимірюється в постійних (незмінних, базових) цінах, (приймається за базу), тобто на величину цього показника впливає лише зміна обсягів виробництва.

Проаналізувавши показники реального ВВП (ВВП_р) за 2010-2011-2012 роки, можна побачити, що починаючи з 2010 року приріст ВВП_р становив 4.1% а у 2011 році зростання прискорилось до 5.2%. Отже, спостерігається позитивна динаміка росту економіки. Такі високі результати уможливило проведення комплексу реформ, які були прийняті урядом країни, зокрема в соціальній сфері.

Результатом двохрічного зростання ВВП стало зростання виробництва у металургійній, хімічній, нафтохімічній, легкій промисловостях. В цілому, економічні показники наближуються до докризових. Суттєвий внесок в позитивну динаміку забезпечено збільшенням доданої вартості у промисловості, сільському господарстві, будівництві. Обсяг промислового виробництва за два роки збільшився на 19,7 %, що дозволило компенсувати понад дві третини кризового падіння, і був забезпечений зростанням за всіма основними видами промислової діяльності. Зростання промисловості в Україні за 2010-2011 роки було одним з найбільшим серед ключових країн СНД.

Що ж до 2012 року, то приріст ВВП_р становив всього 0.2%. Тобто, спостерігається явне сповільнення економічного зростання, погіршення ситуації на зовнішніх ринках, внаслідок чого скоротився експорт. На скорочення темпів виробництва в країні вплинуло і погіршення споживчих настроїв українців, що супроводжувалося уповільненням зростання роздрібного товарообігу та девальваційними процесами.

Будівельний сектор України розвивався неритмічно, вдосконалення потребує і грошово-кредитна політика. Загалом, необхідно продовжувати реформи уряду в напрямку дерегуляції із залученням інвестицій. Потрібно створити максимально прийнятні умови для інвесторів.

Отже, загострення світової фінансової кризи, ескалація конфліктів на Близькому Сході з подальшим зростанням цін на енергоносії, «зацикленість» на добувних галузях національної економіки, низький рівень технологічного оснащення і, як наслідок, випередження темпів росту заробітної плати над продуктивністю праці, висока частка соціальних видатків та значна питома вага непрямих податків, невилучення рентних доходів від сировинних секторів економіки, низька диверсифікованість експорту, недовіра механізмів захисту прав інвесторів та інші структурні й інституційні проблеми економіки України, надалі сприяли негативному розвитку економіки, уповільнили зростання реального ВВП та надали можливість для розвитку інфляційних процесів.

Забава В.- ст. гр. МБ-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

БІРЖІ, ВИДИ БІРЖ І ФУНКЦІЇ БІРЖ

Науковий керівник к.е.н доцент Дячун О.Д.

Проблема цього дослідження носили актуальний характер у сучасних умовах. "Біржі, види бірж і функції бірж" вивчається з кінця відразу кількох взаємозалежних дисциплін. Для сучасного стану науки характерний перехід до глобального.

Біржа є регулярно діючою організацією, у приміщенні якої відбуваються угоди з купівлі-продажу. Відрізняють три основні різновиди бірж: товарні, фондові і валютні. На товарній біржі відбувається торгівля масовою взаємозамінних товарами зі стандартними якісними показниками, на фондовому біржу проводять операції з цінними паперами. І, нарешті, на валютній біржі торгують іноземною валютою.

Біржа - частина ринкової структури. Завдання біржі - не постачання економіки сировиною, капіталом, валютою, а організація, впорядкування, уніфікація ринків сировини, капіталу і валюти.

Всі угоди, які здійснюються на біржах, припускають використання стандартних договорів. Оскільки ці контракти не передбачають негайну й обов'язкову поставку товару, вони отримали назву ф'ючерсних контрактів (ф'ючерсів). Цей вид контрактів суворо стандартизований відповідно до біржовими правилами і містить конкретну вимогу щодо якості товару, його кількості, термінам та місцем поставки і т. п. Єдиною змінною величиною при укладанні контракту є ціна, яка визначається в момент укладання угоди між продавцем і покупцем (або їх представниками - брокерами) на біржі.

Фондова біржа в капіталістичних країнах організується як приватних акціонерних суспільств або публічно-правових інститутів. Але за будь-якого її діяльність виходить з статуту, який регламентує управління економіки й функції її органів, правила приєднання до її члени ВРЮ і до їхнього складу. Очолює фондову біржу біржовий комітет чи рада управляючих. Членами біржі переважно брокери (індивідуальні особи) або брокерські компанії, виконують посередницькі функції від імені своїм клієнтам. Брокери і маклери за своє посередництво отримують комісійні, котрі називають брокерськими, або куртаж.

Головним інструментом фондової біржі є цінних паперів:

Акції - це цінний папір, що свідчить про внесенні певну частку в капітал акціонерного товариства, дає декларація про що в управлінні їм і частини прибутку на вигляді дивідента.

Облігації - цінний папір, що підтверджує зобов'язання держави або котрий виступив її акціонерного товариства відшкодувати власнику її номінальну вартість передбачений у ній термін із сплатою фіксованого відсотка.

Валютна біржа - ринок, у якому здійснюються операції купівлі-продажу іноземних валют, зливків і виробів із шляхетних металів. Спочатку валютні біржі виникли як складові частини фондових бірж. Згодом майже всі операції з іноземною валютою і золотом зосереджені банках, хоча формально валюта котирується ще й на багатьох фондових біржах. Валютна біржа забезпечує вільне коливання курсу над ринком.

З розвитком ринкової економіки поняття біржі все тісніше входить у наше життя. У зв'язку з втратою наших традицій, ми поки що змушені до досвіду Заходу, але, тим щонайменше, наші біржі можна назвати точної копією західного. Разом про те, відмінністю найбільших російських бірж завжди була її універсальність, коли одночасно біля однієї біржі відбуваються операції, і товарні, і фондові. Кількість бірж, аукціонний принцип торгівлі, біржовий бартер, продаж одиничних партій товарів та послуг - основні риси, притаманні лише біржовий системі. Вони були пов'язані, передусім, з незвичною економічної ситуацією країни, що склалася сьогодні. Розвиток біржового справи передбачає масовий приплив кваліфікованих кадрів, стимулює розвиток теорії біржового справи

Слід зазначити, що у цьому етапі йде активний процес встановлення нормально функціонувати біржового ринку, його розвитку, хоч і позначається певна нестабільність політичної та економічної життя суспільства

УДК 336.71

Казбан О. – ст. групи БФ- 41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ФІНАНСОВОГО СЕРЕДОВИЩА

Науковий керівник: к.е.н., доц. Винник Т.М.

У будь-якій державі, незалежно від економічної системи та способу організації суспільних відносин, банківська система відіграє ключову роль. Недарма банківську систему порівнюють із кровоносною системою економіки держави. Адже саме вона забезпечує економіку необхідним обсягом фінансових ресурсів, забезпечуючи вільний рух капіталу, розрахунки суб'єктів господарювання, кредитування економіки, а також реалізацію цілого ряду інших функцій та завдань.

Українська фінансова система стрімко зростала протягом семи років до початку світової фінансової кризи 2008 р. Банківський сектор був основою швидкого розвитку економіки та характеризувався високими прибутками, зростанням особистих доходів, а також легким доступом до кредитів (на той момент доступним був й іноземний капітал), входом іноземних банків та достатньо м'якою внутрішньою грошово-кредитною політикою. Банківське кредитування зросло більше ніж на 70 % у період між 2006 та 2008 рр., причому більше половини кредитів видавалося в іноземній валюті. Однак, як відомо, світова фінансова криза 2008–2009 років завдала відчутного удару по вітчизняній банківській системі.

У розвинених країнах з ринковою економікою функціонує система державного регулювання банківської діяльності (у деяких із них вона існує понад століття, в інших сформувалася нещодавно). Світова практика не має єдиного підходу до інституційної побудови системи банківського регулювання. Значною мірою вона визначається особливостями соціально-економічного та історичного розвитку країн, характером і традиціями банківської системи, політико-юридичними чинниками. Разом з тим, характерною рисою розвитку сучасної системи банківського регулювання є посилення вимог до банків щодо забезпечення транспарентності їхньої діяльності.

Термін «транспарентність» (прозорість) походить від англ. «transparent» та латинського «trans» — прозорість, очевидність, зрозумілість, чіткість. Загалом рівень прозорості бізнесу визначається культурою його ведення у кожній країні.

Дослідження прозорості банківської інформації українських банків (до вибірки входили 30 найбільших банків, які контролюють 80 % активів банківської системи) показали, що у 2012 році середній рівень розкриття інформації складає 56,6 %, що, у 1,5 рази нижче за світовий показник (згідно досліджень S&P ступінь прозорості іноземних банків складає 70 - 90 %). Найбільш інформативним відкритим джерелом інформації є офіційні веб-сайти банків, які містять 39,3 % інформації. А от річні звіти банків – це, швидше, елементи формування іміджу банків, ніж справжні інструменти комунікації із зацікавленими сторонами, оскільки в них відображається лише 20,3 % інформації.

Загалом, досягнення високого рівня прозорості – процес, обумовлений не тільки економічними, але й ментальними чинниками.

УДК 336

Коваленко Р. – ст. гр. БФсп-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРИБУТОК ЯК ОСНОВНИЙ РЕЗУЛЬТАТ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник: к.е.н., асистент Химич І.Г.

Прибуток характеризує ефективність діяльності підприємства за всіма напрямками його діяльності: виробничої, збутової, постачальницької, інвестиційної, фінансової тощо.

Прибуток становить основу економічного розвитку підприємства та зміцнює його фінансовий стан і фінансові відносини з партнерами.

Прибуток виступає як загальна економічна категорія розвинутого товарного виробництва. Він є частиною вартості товару, яка відображається у вигляді надлишку над витратами його виробництва.

Прибуток – це система економічних відносин між підприємцями (роботодавцями-власниками засобів виробництва) і найманими працівниками щодо виробництва, розподілу та привласнення створеної додаткової вартості, яка відособлюється у вигляді надлишку над витратами вкладеного капіталу.

Прибуток – це суспільна форма прояву додаткової вартості. Отже, об'єктивна матеріальна основа існування прибутку пов'язана з необхідністю первинного розподілу вартості додаткового продукту.

Водночас прибуток – це результат господарської діяльності окремого підприємства або галузі економіки і визначається як грошове вираження різниці між виторгом, отриманим від продажу продукції (послуг) і сумою витрат на її виробництво.

Прибуток, як провідна категорія ринкових відносин, виконує ряд важливих функцій (рис. 1).

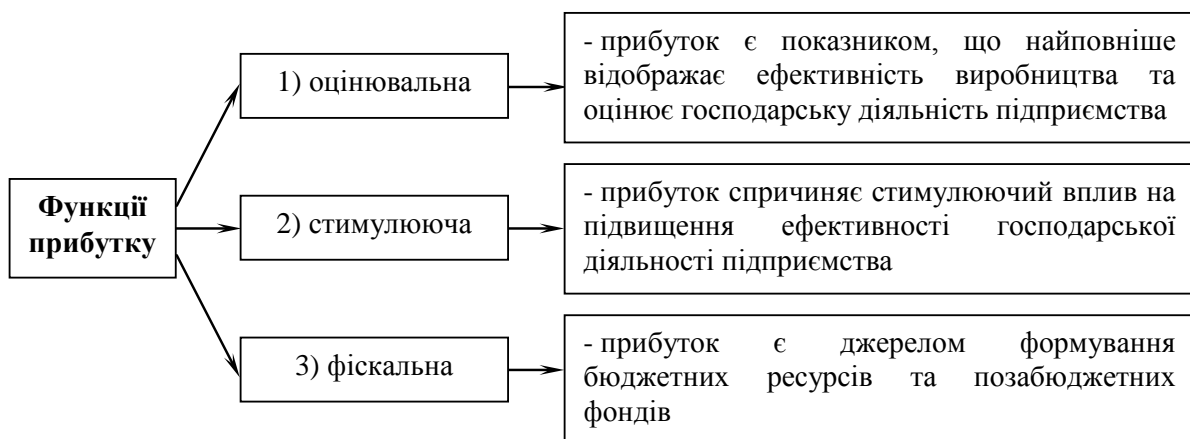

Рисунок. 1. Основні функції прибутку підприємства

Отже, прибуток є одним з джерел формування бюджетів різних рівнів, позабюджетних фондів. Він надходить до бюджетів у вигляді податків і поряд з іншими надходженнями доходів використовується для фінансування громадських потреб, забезпечення виконання державою своїх функцій, державних інвестиційних, виробничих, науково-технічних та соціальних програм. Таким чином, у збільшенні суми прибутку зацікавлені як самі підприємці, так і держава.

УДК 658.016

Костюк А.–ст. гр. БКмз-61

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

НАУКОВО-ПРАКТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ АСОРТИМЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ

Науковий керівник: к.е.н.,доцент Семенюк С.Б.

Забезпечення умов для досягнення запланованого обсягу товарообороту значною мірою залежить від ефективності асортиментної політики торгового підприємства, з підбору для реалізації окремих видів та різновидів товарів, планування та регулювання асортиментної структури товарообороту.

Тлумачення поняття «асортиментна політика» різними авторами:

Асортиментна політика – це важлива складова товарної політики, яка визначає оптимальний набір товарних груп, підгруп, видів, марок, а також встановлює оптимальне співвідношення між моделями та їх модифікаціями. (Г.Л. Багієв);

Асортиментна політика – це політика, суть якої полягає у визначенні номенклатури виготовляючих і реалізуючих товарів, продукції з урахуванням власних можливостей, можливостей постачальників і партнерів, потреб ринку, ступеня ризику, сезонності попиту, кон'юнктури та динаміки цін і ін. (Дж. Еванс);

Асортиментна політика – це визначення (формування) та підтримка оптимальної структури товарів, які виробляються та реалізуються з врахуванням поточних та майбутніх цілей підприємства. (Ф. Котлер);

Асортиментна політика – це стратегічне формування товарного асортименту підприємства, а також управління та підтримка існуючих товарних груп.(С.В. Захаров);

Асортиментна політика є центральним елементом комерційної стратегії підприємства на ринку. Головною її метою в сучасних умовах господарювання є визначення набору товарів, найкращих для обслуговування сегмента ринку.

Основними задачами асортиментної політики є:

- задоволення потреб споживачів;
- завоювання нових покупців;
- оптимізація фінансових результатів підприємства.

Сучасна асортиментна політика підприємств вимагає включення в асортиментну модель товарів, що перебувають на різних стадіях життєвого циклу в певному співвідношенні.

Добре продумана асортиментна політика підприємства є свого роду гарантом не тільки побудови оптимальної асортиментної моделі, а й збереження позицій на ринку, впливає на формування іміджу підприємства.

Асортиментна політика у виробничій сфері спрямована на постійне розширення і оновлення асортименту товарів, які виробляються на вітчизняних промислових підприємствах. Основним завданням її є більш повне задоволення потреб населення, поліпшення структури споживання, що у підсумку зводиться до розробки і випуску оптимального асортименту товарів за високого рівня ефективності виробництва та мінімальних витрат.

Відсутність асортиментної політики веде до нестійкості структури асортименту через вплив випадкових чи перехідних поточних факторів, втрати контролю над конкурентоспроможністю і комерційною ефективністю товарів.

УДК 621.326

Коцюба М. —ст.гр.МС-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГУ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Артеменко Л.Б.

Слово «маркетинг» походить від англ. Market («ринок», «збут», «торгівля», у США - «продовольчий магазин»). Це слово співзвучне виразу англ. market getting — «оволодіння ринком». Маркетинг- це діяльність, спрямована на створення попиту та досягнення цілей підприємства через максимальне задоволення потреб споживачів.

Перші форми маркетингової діяльності можна зустріти на початку становлення та розвитку товарно-грошових відносин. Інформація про рекламу товару зустрічається як у Давньому Єгипті, так й у державах Міжріччя. Після кризи надвиробництва (30-ті роки ХХ ст.) американські фірми починають звертатися до концепції маркетингової діяльності, хоча, як дисципліна, викладався в США ще з 1902 р. (Пенсільванський університет). Щодо Європи, то перша кафедра маркетингу була відкрита у 1977 р. в Цюрихському університеті. У 60-і роки маркетинг перетворився на активний багатофункціональний засіб вирішення довгострокових комерційних задач. У 1970-х рр. під час зростання торгівлі посилюється інтерес до вертикального маркетингу (одного чи кількох оптових або дрібнооптових продавців, що діє як єдина система збуту.). У 1980-тих зі зростанням дефіциту сировини, насиченістю ринків товарами, загостренням суперництва, відбулося підсилення орієнтації на конкуренцію. Під впливом робіт М.Портера з'явилися такі поняття як стратегічний маркетинг, порівняльні конкурентні переваги, тощо. В 1990-тих маркетинг акцентується на соціальну сферу, екологічні проблеми, зміни в способі мислення, що виходять за межі маркетингової функції. Персонал почав розглядатися як ключовий чинник ринкового успіху.

Початок ХХІ ст. характеризується новими законами, які виникли внаслідок розвитку інтернет-економіки і зумовили стирання кордонів ринку і границі підприємств, злиття фім, накладання галузей одна на одну. Успіх забезпечується лише поєднанням доступної ціни, якості, строків, знання. Характерним є: парадоксальність і невизначеність покупця, внаслідок широкого вибору; глобалізація економіки; інтеграція на міжнародному та державному рівнях. Одночасно в мережах зароджуються нові тенденції, що відображаються в таких поняттях як маркетинг баз даних, маркетинг мереж, інтерактивний та віртуальний маркетинг.

Найголовнішими подіями в розвитку українського маркетингу були: заснування Української асоціації маркетингу («УАМ»)(20 лютого 1997 р.) і створення при ній Клубу директорів дослідницьких агентств (2000 р.); з 2003 р. — проведення щорічного Всеукраїнського форуму «Промисловий Маркетинг», основним завданням якого є розвиток маркетингу для сектору В2В, який працює не на кінцевого споживача, а на такі ж компанії, тобто на інший бізнес, та запровадження новітніх технологій; з 2004 р. — початок видання «Інформаційного бюлетеня» УАМ, потім його перетворення на «Маркетинг газету». 2005 р. — офіційний вхід УАМ в Європейську асоціацію з досліджень громадської думки та ринкових досліджень (ESOMAR), а з 2005 р. — в Європейську і Маркетингову Конфедерацію. В сучасних умовах професійними виданнями, доступними в Україні є: Marketing Media Review (Видавництво «Економіка»), «Маркетинг і реклама» (Студцентр), «Маркетинг в Україні» (УАМ), «Новий маркетинг», (Агенція «Стандарт»), PR-менеджер (Менеджмент — ХХІ), які слугують прикладами успішної маркетингової кампанії, втіленої в життя українськими спеціалістами.

УДК 331.546

Крушельницький Р. - ст. гр. БМ - 41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ДЛЯ ЧОГО МЕНЕДЖЕРАМ ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ

Науковий керівник: ст. викл. Гарматюк О.О.

Від розуміння емоцій та вміння керувати ними багато в чому залежить успіх у роботі і щастя в особистому житті. Існує думка, що емоції більшою мірою, ніж інтелектуальні здібності, визначають мислення людей і людські взаємини. Результати дослідження, проведеного Політехнічним інститутом Ренсселера (Rensselaer Polytechnic Institute) показали, що більш експресивні і більш чуйні до чужих емоцій підприємці - заробляють більше грошей.

Емоційний інтелект - це здатність людини сприймати, оцінювати і розуміти свої та чужі емоції і вміло керувати ними. Компоненти емоційного інтелекту розбиті на чотири основні категорії: самосвідомість, володіння собою, соціальна свідомість, менеджмент взаємин.

Самосвідомість можна розглядати як основу всіх інших компонентів емоційного інтелекту. Вона включає в себе здатність людини оцінювати власні емоції і розуміти, як вони впливають на роботу й особисте життя. Лідери з високим рівнем самосвідомості здатні довіряти своїм почуттям, що допомагає в скрутні хвилини приймати непрості рішення. Іноді буває неясно, чи потрібно здійснювати велику угоду, звільняти співробітника, реорганізувати бізнес, перерозподіляти робочі обов'язки. Коли інформація із зовнішніх джерел виявляється недостатньою, лідерам слід покладатися на власні почуття. Самосвідомість також включає в себе адекватну оцінку своїх сильних і слабких сторін і почуття впевненості в собі.

Володіння собою - другий ключовий компонент емоційного інтелекту, який можна визначити як здатність контролювати деструктивні емоції. Лідери треба вчитися зберігати емоційний баланс, щоб неспокій, тривога, страх чи гнів не заважали ясності мислення. Володіти емоціями значить не придушувати або приховувати їх, а розуміти, використовуючи це розуміння в різних ситуаціях. У цю категорію входять такі якості, як прагнення викликати довіру оточуючих (прояв чесності і прямоти), свідомість (відповідальне ставлення до своїх обов'язків), здатність до адаптації (вміння пристосовуватися до змін); ініціативність, розширює можливості людини; оптимізм, що виявляється всупереч усім труднощам і невдачам.

Соціальна свідомість - це здатність розуміти інших. Соціально свідомі лідери проявляють емпатію - уміння поставити себе на місце іншої людини і розуміння її думок і почуттів. Такі лідери можуть розглянути ситуацію з кількох точок зору і налагодити взаємодію з людьми різних типів. Під характеристикою корпоративної

свідомості розуміється здатність налагодити організаційну діяльність і створити мережу контактів, а також вибрати найбільш підходящі для досягнення позитивних результатів форми поведінки.

Менеджмент взаємин - це здатність налагоджувати контакти та взаємодіяти з іншими людьми. Лідери, які володіють високим емоційним інтелектом, чуйно та доброзичливо ставляться до оточуючих. Вони розвивають персонал, надихають співробітників своєю концепцією майбутнього, встановлюють нормальне спілкування, чуйно реагують на почуття інших людей, здійснюючи на них позитивний вплив. Емоційне розуміння лідерами своїх підлеглих сприяє проведенню позитивних змін, налагодженню співпраці та роботи в командах, усуненню конфліктів. Такі лідери створюють мережу взаємин усередині організації і за її межами.

Разом узяті, чотири зазначених компоненти створюють основу для емоційного інтелекту, який лідери можуть використовувати для більш ефективного керівництва командами і організаціями. Тому, для менеджерів можна виділити такі практичні рекомендації:

Емоційний стан лідера впливає на обстановку в групі, відділі або організації. Емоції передаються від людини до людини. Якщо ми знаходимося в суспільстві життєрадісних і енергійних людей, їх емоції передаються і нам. І навпаки, сумна людина здатна вселити в нас зневіру. Ця емоційна заразливість лідера служить прикладом для підлеглих, надихає їх і передає їм його почуття. Оптимістичний і енергійний керівник здатний підвищити активність всієї організації. Чуйність і уміння налагодити взаємодію допомагають мотивувати, надихати й об'єднувати співробітників.

Високий рівень самосвідомості в поєднанні зі здатністю керувати своїми емоціями дозволяє лідеру демонструвати впевненість в собі і викликати довіру і повагу підлеглих. Крім того, вміння керувати емоціями інших людей або стримувати ці емоції допомагає лідеру об'єктивно оцінити потреби підлеглих, які можуть ховатися за безпосереднім проявом почуттів. Сильний гнів або депресія, здатні підсилити егоцентричність керівника і перешкодити йому зрозуміти потреби оточуючих. Така людина не може розглянути ситуацію з різних точок зору.

І головне, що емоційний інтелект дозволяє лідеру, - це можливість ставитися до підлеглому як до цілісної особистості зі своїми почуттями, думками, ідеями, потребами, здібностями і мріями. Саме емоційний інтелект допомагає керівнику розвивати персонал і підтримувати високу самооцінку кожного співробітника. Емоційно інтелектуальний лідер створює атмосферу довіри і поваги, наповнює сенсом роботу підлеглих, так що вони прагнуть не тільки задовольнити особисті потреби, але і принести максимальну користь організації.

УДК 331.108.45

Крушельницький Р. - ст. гр. БМ - 41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

КАР'ЄРНИЙ КОУЧИНГ – ШЛЯХ ДО УСПІХУ

Науковий керівник: к. е. н., доцент Юрик Н. Є.

Мабуть, важко на сьогоднішній день знайти людину, яку не цікавив би її кар'єрний ріст. Але тут дуже важливо не помилитися з тим, в якому напрямку краще розвиватися і яким саме чином планувати свій кар'єрний ріст. І тут на допомогу приходять кар'єрний коучинг, який допомагає найкраще визначити напрямки діяльності і грамотно вибудувати кар'єру.

Для багатьох людей складнощі починаються ще на етапі вибору напрямку роботи. Особливо це стосується тих, хто ще тільки починає свою трудову діяльність. Ким бути? Куди піти працювати? Дуже часто вступ до ВНЗ робиться несвідомо, а за час навчання багато змінюється: змінюються інтереси, погляди на життя і внутрішні цінності. Та й саме навколишнє життя не стоїть на місці, і після отримання диплома вчорашній студент іде працювати зовсім не за фахом, який вказано в дипломі. І знайти цікаву і перспективну роботу, молодому фахівцеві буває дуже не просто.

Та й у працівників зі стажем нерідко виникають проблеми. Відпрацювавши кілька років в одному напрямку, людина раптом усвідомлює, що весь цей час займалася не тим, що їй дійсно цікаво, виявляє в собі несподівані таланти і можливості, які хочеться реалізувати. І постає вибір: залишити все як є або ж кардинально змінити своє життя відповідно до нових уподобань. Залишатися в колишній ролі вже складно, та й нецікаво. А різко змінити область діяльності - страшно, не вистачає сил і рішучості.

Ось тут на допомогу приходять кар'єрний коучинг. У процесі коуч-сесій клієнту допомагають з'ясувати, що для нього дійсно важливо в житті, визначити основні цінності і пріоритети. Завдання коуча тут полягає в тому, щоб з його допомогою клієнт знайшов для себе такий вид діяльності, який в повній мірі буде задовольняти його потреби: дасть можливість самореалізації, забезпечить статус, хороший заробіток.

Якщо напрямок діяльності вже вибрано, то треба тільки грамотно вибудувати кар'єру. Для цього, перш за все, слід чітко визначити бажану ціль. Як показує практика, далеко не всі знають, чого саме вони хочуть насправді. Дуже часто вибір мети робиться не на основі свого особистого інтересу, а на основі тих чи інших стереотипів і установок привнесених ззовні, між тим, у кожної людини є свої життєві пріоритети. Важливо визначити, а що ж насправді потрібно клієнтові? Що дасть йому найбільш повне задоволення його потреб? Як правило, коучинг чудово справляється з цим завданням.

Після того, як мета визначена, коуч допомагає клієнту знайти всі можливі шляхи її досягнення. Все залежить від того, на якій стадії свого особистого розвитку людина знаходиться, до чого прагне і які ресурсами на даний момент має в своєму розпорядженні. План дій складається як можна більш детальний і конкретний, з прив'язкою до термінів. На заключному етапі коуч допомагає клієнту перевірити складений план дій на екологічність, бо побудова кар'єри не повинна негативно позначатися на інших аспектах життя клієнта.

Отже, що одержує клієнт в результаті коучингу? Перш за все це ясність і усвідомленість. Клієнт ясно уявляє собі, чого саме він хоче і яким чином може цього домогтися, набагато більш повно усвідомлює свої реальні можливості і ясно бачить шляхи їх застосування. На основі цього він може вибрати для себе той напрямок діяльності, що буде повністю відповідати його життєвим інтересам. Ще один результат - це позитивний настрій, налаштованість на успіх і значне збільшення впевненості у своїх силах. І, нарешті, клієнт отримує детальний і чіткий покроковий порядок дій, який приведе його бажаного кар'єрного росту. А, оскільки коуч підходить до вирішення будь-якої задачі системно, то позитивні зміни, як правило, відбуваються не тільки в області кар'єри клієнта, а й в інших сферах його життя. Таким чином, коучинг - це один з ефективних способів будувати свою кар'єру розумно й ефективно, домагатися успіху.

УДК 339.923

Крушельницький Р. - ст. гр. БМ - 41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЧИ ПОТРІБЕН УКРАЇНІ МИТНИЙ СОЮЗ З РОСІЄЮ, БІЛОРУСІЄЮ І КАЗАХСТАНОМ

Науковий керівник: к. е. н., доцент Хрупович С. Є.

Останні роки активно обговорюється можливість вступу України в митний союз з Росією, Білорусією і Казахстаном. Російський уряд, навіть обіцяє за це подарувати Україні близько 10 мільярдів доларів додаткових надходжень до державного бюджету і погрожує закрити ринок для низки українських товарів у випадку відмови. Але чим це вигідно для Росії і що отримає Україна в довгостроковому періоді розвитку?

Російський уряд крім грошей обіцяє постачати дешевий газ. На цьому етапі починаються розмови про те, як гарно запрацює українська економіка на дешевих джерелах енергії і як добре будуть жити українці з «братнім» російським народом.

Прихильники митного союзу стверджують, що СОТ для України є менш вигідним ніж митний союз із Росією, Білорусією і Казахстаном, оскільки після цього, збільшиться товарооборот між цими країнами, у нас почнуть купувати трактори, літаки тощо. Нині митні збори між Україною та Росією є мінімальними і в багатьох випадках взагалі відсутні.

Вхід в Євросоюз потребує певних жертв. Наші товари не є конкурентними, а робоча сила дешевою, тому безумовно, на перших етапах виникнуть економічні труднощі.

Якщо розглядати це питання з іншого боку, то Україна є членом Світової Організації Торгівлі, а Росія, Білорусія і Казахстан не входять в СОТ. Якщо Україна ввійде до митного союзу з Росією, Білорусією і Казахстаном, то вона не зможе бути членом СОТ, оскільки там діють інші митні правила. Митний союз із вищевказаними трьома країнами вимагає брати з інших країн величезний митний збір, тому після входження в новий союз Україна буде знову домовлятися з усіма 130-ма країнами про свої торговельні відносини. Але Європа дає 80% усіх інвестицій в економіку України. Натомість Росія може запропонувати лише газ. Крім того, старі моделі тракторів і літаків, виробничого обладнання - не є конкурентно-спроможними на світовому ринку. Нові технології може дати лише Європа. Це сприятиме тому, що український виробник буде змушений боротися з конкуренцією, виробляти якісні товари та послуги, і врешті-решт, Україна навчиться заощаджувати енергоресурси.

По-перше якщо припустити, що Україна приєднається до митного союзу, то зрозуміло, що в короткостроковий період ми отримаємо певні блага, але в майбутньому, жодних перспектив від такого митного союзу не видно, просто наша економіка стане повністю залежною від російського газу.

По-друге ніхто не прагне і не пропонує зовсім не співпрацювати з Росією. Митний союз стосується виключно ведення спільної митної політики з іншими країнами світу, тобто Україна мусить брати з усіх держав (крім вищезгаданих трьох) значно вищий митний збір. Але Україна повинна співпрацювати з усіма, тому що світ великий і не обмежується трьома державами.

І врешті-решт, коли Україна буде домовлятися то з одними, то з іншими, то підписувати, то розривати угоди, то з нашою державою відмовиться співпрацювати не лише Європа та США, а й країни Азії. Тим більше, значна частина населення прагне до європейської інтеграції, і ці інтереси теж мають бути враховані.

УДК 339.138

Кульматицька І.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ВПЛИВ МАРКЕТИНГОВОЇ ЛОГІСТИКИ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник: к.е.н., доцент Зяйлик М.Ф.

Досвід розвинутих країн свідчить про те, що одним із основних інструментів зміцнення позицій на ринку є використання концепції логістики в організації діяльності підприємства. В сучасному розумінні логістика охоплює як безпосередньо виробництво, так і сферу планування і управління всією діяльністю підприємства в ланцюжку "постачальник - виробник - споживач".

Останнім часом все більш актуальними стають процеси інтеграції маркетингу та логістики, які є ефективним інструментом в забезпеченні конкурентної переваги підприємства на ринку. Взаємодія маркетингу і логістики, створює можливості підвищення матеріальної і інформаційної корисності і цінності продукту, оцінюваних покупцем або клієнтом [1].

Маркетингова логістика спрямована на комплексне планування, управління та контроль фізичних потоків готових продуктів, починаючи з місць їх виникнення і закінчуючи доведенням до споживачів, з метою оптимізації витратних та часових характеристик зазначених потоків і найбільш ефективного задоволення запитів споживачів.

Метою маркетингової логістики є забезпечення запланованого рівня обслуговування споживачів з найменшими витратами. В першу чергу підприємству необхідно визначити ступінь важливості для споживача різних видів послуг і після цього забезпечити бажаний рівень обслуговування для кожного сегменту ринку, беручи до уваги при цьому рівень обслуговування у конкурентів [2].

До завдань фірм і їх структурних підрозділів, що управляють різними потоками від постачальників до кінцевих споживачів, входить координація дій постачальників, агентів по закупівлях, виробників, маркетологів, учасників каналів руху товару і покупців. Функціями і об'єктами управління маркетингової логістики як функціонального менеджменту являються: прогнозування збуту, планування розподілу, планування виробництва, придбання сировини і матеріалів, транспортні потоки, що входять, склади фірми, приймання, упаковка, внутрішньозаводське складування, відправка, замовлення покупців, доставка і сервісне обслуговування

Підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновок, що найбільший ефект можна отримати тільки при вмілому використанні обох концепцій одночасно. Оскільки, тільки при використанні маркетингу і логістики можливе успішне формування бренду, розвиток відносин із споживачем, спрямованих на створення лояльності кінцевого споживача, вдосконалення відносин з постачальниками, управління ланцюжком постачань. Адже маркетингова логістика забезпечує здійснення цих процесів на якісно новому рівні, дозволяє забезпечити повне розуміння потреб і запитів ринку і розробити стратегію, яка задовольнить як учасників логістичного ланцюга, так і кінцевих покупців.

Література:

3. Аникина Б.А. Логистика: учебн.пособ. / Б.А. Аникина. - М.: ИНФРА-М, 1997. - 419 с.
4. Дегтяренко В.Н. Основы логистики и маркетинга: учебн. пособ. / В.Н. Дегтяренко. - Ростов: ГАС, 1992. – 325 с.

УДК 330.332

Кучабська О. – ст. гр.БМ_с-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЗНАЧИМІСТЬ УПРАВЛІННЯ РЕНТАБЕЛЬНІСТЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Галушак О.Я.

Одним з основних показників, який використовують для оцінювання ефективності функціонування системи ринкового механізму, є рентабельність. Дана економічна категорія виконує низку функцій. Рівень рентабельності є головним оцінювальним показником діяльності підприємства. Саме рентабельність виробництва, рентабельність продаж, рентабельність активів та рентабельність продукції дозволяють зробити висновок про ефективність діяльності підприємства за певний період часу.

Для ефективного функціонування слід систематично й усебічно оцінювати фінансовий стан підприємства з використанням різних методів, прийомів та методик аналізу. Адже саме неефективність використання фінансових ресурсів призводить до низької платоспроможності підприємства і, як наслідок, до зниження рентабельності підприємства.

Порівняно з іншими показниками, показникам рентабельності належать наступні переваги:

- ці показники дають широкі можливості для порівняння, співставлення різних абсолютних показників, що характеризують обсяги виробничо-господарської діяльності підприємства з різними видами прибутку, що дозволяє здійснювати об'єктивне оцінювання;

- дані показники дозволяють співставляти у динаміці діяльність різних структурних підрозділів підприємства.

У зв'язку з тим, що показники рентабельності встановлюють зв'язок між сумою прибутку та величиною вкладеного капіталу, вони можуть бути використані в процесі прогнозування прибутковості підприємства. Процес прогнозування передбачає аналізування прибутковості підприємства за звітні періоди та врахування прогнозованих даних.

Крім того, велике значення показник рентабельності має для ухвалення рішень у галузі інвестування, планування, координування, оцінювання і контролю діяльності підприємства. Також необхідно підкреслити значимість аналізу рентабельності для оптимізації процесу управління основною діяльністю підприємства шляхом наукового обґрунтування резервів підвищення його прибутковості.

Рентабельність підприємства основним чином залежить від його прибутку. Для отримання максимального прибутку підприємство повинне якнайбільше використовувати ресурси, що знаходяться в його розпорядженні. Для того, щоб підвищити показники рентабельності, варто оптимізувати всі витратні статті, а саме: зменшувати транспортні витрати, налагоджувати систему збуту, підвищувати продуктивність праці, зменшувати витрати на сировину та матеріали, впроваджувати енергозберігаючі технології. Необхідність підвищення продуктивності праці та ефективності управління, конкурентоспроможності підприємства вимагає проведення його реструктуризації. Реструктуризація в широкому розумінні може бути спрямована на зміну майна, структури виробничої програми та залученого капіталу, активів, доходів та витрат, структури персоналу та ін.

Питання управління рентабельністю є актуальною проблемною теорією та практикою підприємницької діяльності. Рентабельність - це відносний показник, який можна використовувати при порівнянні діяльності різних суб'єктів господарювання. Рентабельність характеризує ступінь дохідності, вигідності і прибутковості.

Отже, необхідно активно шукати всі можливі шляхи вдосконалення виробництва та збуту, підвищення конкурентоспроможності продукції, це і буде сприяти зростанню рентабельності підприємств.

УДК 338.658

Кучабська О.–ст. гр. БМс-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

АКТУАЛЬНІСТЬ ЛОГІСТИКИ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Малюта Л.Я.

Одним із пріоритетних напрямів розвитку економіки України є розвиток аграрного сектору. Аграрний бізнес порівняно з іншими видами діяльності характеризується достатньо великим ризиком, насамперед пов'язаним із наявністю та якістю сировини, що робить актуальним впровадження логістичних технологій як на окремих підприємствах, так і на регіональному та державному рівнях. Основним чинником підвищення ефективності сільськогосподарської діяльності є раціональне управління матеріальними запасами. Актуальність оптимізації матеріальних запасів сільськогосподарського підприємства і управління ними обумовлена тим, що стан запасів значно впливає на конкурентоспроможність підприємства, його фінансовий стан і результати діяльності.

Нині на підприємствах аграрного профілю відсутній комплексний підхід до формування і збереження запасів. Раціоналізація запасів не розглядається як великий резерв економічного зростання, і сільськогосподарські підприємства ще недостатньо використовують цей чинник для підвищення конкурентоспроможності, обмежуючись лише констатацією нестачі або надлишку запасів.

У ринковій економіці підвищення ефективності управління матеріальними запасами досягається за рахунок впровадження логістичної концепції, що передбачає інтегрований підхід до управління запасами.

Розглядаючи використання логістики в Україні можна сказати, що кількість підприємств, які впроваджують мікрологістичні системи стрімко зростає та охоплює всі галузі. Впровадження цих систем дозволяє забезпечити підтримку та гнучкість основних бізнес-процесів закупівлі, виробництва і розподілу. Логістика, як науково практична діяльність має всі передумови для активного розвитку в найближчі роки. розглядаючи її актуальність в сучасних умовах, зокрема і в сільському господарстві, можна сформулювати основні завдання;

- планування виробництва на основі прогнозу потреб у готовій продукції;
- розробка бізнес-плану;
- встановлення нормативів незавершеного виробництва;
- оперативне управління виробництвом та організація виконання виробничих завдань;
- контроль за кількістю і якістю готової продукції;
- контроль за собівартістю готової продукції.

Необхідно зазначити що основне завдання логістики полягає в тому, щоб всі стадії (забезпечення, виробництва і збуту) розглядалися як єдиний і безперервний процес трансформації та руху продукції і пов'язаної з цим процесом інформації. Оскільки саме логістика підтримує системну стійкість сільськогосподарського підприємства на ринку, узгоджує внутрішньогосподарські протиріччя між закупівлями, маркетингом, фінансами і продажем та оптимізує міжгосподарські взаємозв'язки із зовнішнім середовищем.

Отже, оптимальним на сьогодні є питання створення відділу логістики, о дасть можливість ліквідувати як дефіцит, так і надлишки сільськогосподарської продукції, а також знизити витрати на складські приміщення.

УДК 657.411

Кучерява Г. – ст. гр. БО–42

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Королук Т. М.

Капітал – одна з найбільш використовуваних економічних категорій. Він є базою створення і розвитку підприємства й у процесі функціонування забезпечує інтереси держави, власників і персоналу. Будь-яка організація, що веде виробничу чи іншу комерційну діяльність повинна мати визначений капітал, що представляє собою сукупність матеріальних цінностей і коштів, фінансових вкладень і витрат на придбання прав і привілеїв, необхідних для здійснення його господарської діяльності.

Власний капітал, як об'єкт обліку – це власні джерела підприємства, які без визначення терміну повернення внесені засновниками – фізичними або юридичними особами або залишені ними (засновниками) на підприємстві з прибутку після оподаткування. Ф. Ф. Бутинець, О. П. Войналович та І. Л. Томашевська, розуміють під власним капіталом загальну вартість засобів підприємства, які належать йому на правах власності і є джерелом формування активів [1].

Н. М. Ткаченко надає наступне визначення: «Власний капітал – це частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань» [2].

Але найбільш точне та обґрунтоване поняття капіталу дав саме К. Маркс. У своїх працях він не тільки відповів на велику кількість питань сьогодення, а і вивів багато умовиводів, які через велику кількість років залишаються актуальними і сьогодні. Так, він вважав, що капітал – це саморухомі гроші, саморухома (самозростаюча) вартість [3].

Отже, з однієї сторони, капітал – сукупність ресурсів, що мають потенціал приносити економічні вигоди, а з іншої – виробничі відносини (основний і оборотний капітал) та відносини власності (власний капітал та залучений).

Згідно з П(С)БО 2 «Баланс», власний капітал – це частина в активах підприємства, що залишається у підприємства після вирахування зобов'язань. Це поняття, як і більша частина понять, наданих у підручниках, вказує на «залишковий» принцип формування капіталу і не розкриває його справжньої сутності, при цьому не зрозуміло, за якими критеріями змінюється капітал та наскільки зміни в активі балансу відповідають змінам власного капіталу.

Поняття подане Марксом не суперечить даному визначенню, а навіть доповнює його, робить його більш ємним та точним.

Список використаної літератури:

1. Бутинець Ф. Ф., Войналович О. П., Томашевська І. Л. Організація бухгалтерського обліку: Підручник. - 4-е вид., доп., перероб. - Житомир: ПП «Рута», 2005. - 528 с.

2. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України: Підруч. для студ. екон. спец. вищ. навч. закл. - 6-те вид. - К. : А.С.К., 2001. – 784 с.

3. Маркс К. Капітал. - . Т.1. - М.: Политиздат, 1993.

УДК 339.1

Христина Колесник ст.гр КТ-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОГЛЯД TERRASOFT CRM

Науковий керівник: Бревус В.М.

Customer Relationship Management (CRM) — це специфічний підхід ведення бізнесу, при якому основна діяльність компанії зосереджується на клієнті. Подібна орієнтованість на клієнта впливає не тільки на загальну стратегію бізнесу компанії, але і на корпоративну культуру, структуру, бізнес-процеси, операції. Важливу роль, у втіленні CRM — стратегії в життя, відіграють інформаційні технології. Програмні засоби CRM представляють собою спеціалізовані системи, розроблені для автоматизації тих самих бізнес-процесів, процедур та операцій, які реалізовані у вигляді CRM — стратегії компанії.

Terrasoft CRM - повнофункціональна CRM-система, яка охоплює основні сфери управління взаємовідносинами з клієнтами та організації внутрішніх процесів компанії. У системі Terrasoft CRM для управління взаємовідносинами з клієнтами існує можливість реєстрації детальних відомостей про клієнтів, партнерів, постачальників, конкурентів. Вся історія зустрічей, листувань, угод та звернень компанії-клієнта завжди під рукою. При цьому існує можливість розмежувати доступ користувачів до різної інформації про контрагентів. Для швидкого пошуку інформації про компанію в інтернеті, не потрібно використовувати браузер, оскільки, це можна зробити прямо з системи.

У бізнесі CRM — це один з найбільш потужних інструментів управління продажами, який забезпечує можливість графічного відображення просування угод по етапах продаж. Система дозволяє контролювати показники роботи менеджерів, порівнюючи їх з плановими значеннями, аналізувати успішність продаж, а також більш точно прогнозувати кількість і обсяг майбутніх угод. З моменту, коли клієнт зацікавився співпрацею з компанією, система стежить за розвитком взаємовідносин за допомогою модуля продаж. Для ефективного формування пропозиції використовується матриця крос-продаж і продуктово-сегментна матриця. Можливість SWOT(Strengths Weaknesses Opportunities Threats)-аналізу дозволяє приймати необхідну тактику роботи з кожним клієнтом. Набір звітів можна поповнити необхідними шаблонами, що відображають специфіку бізнесу, оскільки, всі інструменти створення звітних форм присутні в системі. Засоби CRM для управління маркетинговою активністю дозволяють автоматизувати весь комплекс кроків з організації впливу, починаючи від планування бюджету, вибору цільової аудиторії і закінчуючи аналізом ефективності маркетингового проекту. Завдання в Terrasoft CRM можуть генеруватися автоматично на основі створених в системі бізнес-процесів. Функціональність модуля управління завданнями забезпечує зручні і ефективні засоби контролю виконання доручень. Інструмент успішного менеджера синхронізує всі завдання команди в єдиному інформаційному просторі.

CRM-програми Terrasoft охоплюють ключові завдання управління взаємовідносинами з клієнтами: управління бізнес-процесами; формування єдиної бази клієнтів, партнерів, постачальників; автоматизація електронних розсилок; організація узгодженої роботи співробітників; автоматизація документообігу; управління робочим часом; планування, аналітика та контроль результатів роботи.

УДК 338.5.

Лазечко Х.І. – ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МАРКЕТИНГ НА РИНКАХ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПРОДУКТУ

Науковий керівник : к.е.н., доцент Зяйлик М.Ф.

Об'єкти інтелектуальної власності виступають на ринку як специфічні товари. Інтелектуальний продукт, виступаючий як товар, вимагає особливого підходу при роботі з ним. У зв'язку з цим, з'являються особливості маркетингової діяльності при роботі з подібними товарами. До таких особливостей можна віднести: необхідність створення адекватного правового захисту інтелектуального продукту, що оберігає його власника (винахідника, автора) від недобросовісної конкуренції, незаконного копіювання власності; наявність правового захисту у вигляді патенту, патентної ліцензії, інших засобів, що створює власникові інтелектуального продукту монополне положення на ринку протягом тривалого часу (звичайно 15 - 20 років). Особливо повного юридичного захисту потребують результати діяльності у вигляді винаходів, тобто такі результати, які володіють новизною та можуть бути промислово застосовані.

Торгові операції з науково-технічними досягненнями мають ряд специфічних рис, що відрізняють їх від торгівлі звичайними товарами. До таких рис належить новизна науково-технічних досягнень, здатністю утілювати в собі елементи, що спричинили революцію технічного прогресу.

Особливості комерційного обміну науково-технічними досягненнями, безумовно, додають певну специфіку новому сектору торгівлі, але не міняють економічної суті торгових операцій з ними. У торгівлі звичайними товарами економічна суть, як відомо, полягає в тому, що відбувається безповоротна передача від продавця до покупця споживчих вартостей товарів і остаточне використання їх новими власниками.

Таким чином, на ринках інтелектуального продукту можна визначити три форми обміну продуктами інтелектуальної власності:

1) некомерційна форма обміну: науково-технічні публікації, проведення виставок, ярмарок, симпозіумів, обмін делегаціями, зустрічі вчених і інженерів, діяльність організацій по співпраці в області науки і техніки.

2) комерційна форма обміну: передача на умовах ліцензійних угод права користування винаходами (патент, «ноу-хау», зареєстровані товарні знаки, промислові зразки), технічною документацією; постачання машин і устаткування; надання технічної допомоги, послуг типу «інжиніринг»; постачання комплектного устаткування; підготовку і стажування фахівців; управлінські контакти.

3) ліцензійна форма обміну: охоплює не тільки продаж «чистих» ліцензій, але і багато інших каналів: передачі унікальних і прогресивних технологій у вигляді так званих «супутніх» ліцензій.

Отже, ринок інтелектуальної продукції – це ринок, на якому продається специфічний вид товару, що потребує індивідуальної маркетингової стратегії.

УДК 658

Лазечко Х.І. – ст. гр.БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ МЕТОДИК ПРОГНОЗУВАННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник: к.е.н., доц. Синькевич Н. І.

Нестабільний стан економіки країни, що спостерігається в останні роки, негативно позначився на роботі багатьох підприємств. Сьогодні спостерігається стійка тенденція до збільшення кількості порушених справ про банкрутство. За таких умов, питання визначення ймовірності банкрутства підприємства стоїть дуже гостро, адже достовірна і своєчасна ідентифікація негативних факторів впливу на фінансово-господарську діяльність підприємства дозволяє сформувати відповідну фінансову політику і розробляти заходи, направлені на підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, підвищити платоспроможність, а головне, передбачити ризик банкрутства підприємства.

Існує значна кількість методів діагностики банкрутства. Найбільш широке застосування серед методів прогнозування банкрутства отримала п'ятифакторна модель «Z-рахунку» Е. Альтмана:

$$Z = 0,717K1 + 0,847K2 + 3,107K3 + 0,42K4 + 0,995K5$$

Якщо $Z \leq 1,23$, то це свідчить про високу ймовірність банкрутства, тоді як значення $Z \geq 1,23$ - про малу його ймовірність.

До основних переваг даної моделі належить: максимальна точність та можливість розділити господарюючі суб'єкти на потенційних банкрутів і небанкрутів. Модель Альтмана проста у розрахунку та дозволяє інтерпретувати отриманий інтегральний показник.

Недоліком моделі є те, що точність розрахунків залежить від прогнозованого періоду часу (1 рік – точність 95%, 2 роки – точність 83%). Також дану модель можна застосовувати лише для великих компаній, які котирують свої акції на фондових біржах. Для малих підприємств модель є неефективною. Вона не враховує впливу рентабельності.

На основі моделі «Z – рахунку» Дж. Тафлер та Г. Тішоу розробили чотирифакторну модель оцінки платоспроможності:

$$Z = 0,53A + 0,13B + 0,18C + 0,16D$$

Якщо $Z \geq 0,3$, то рівень фінансового стану вважається високим, а ймовірність банкрутства невеликою. Якщо $Z \leq 0,3$ – навпаки.

Перевагою даної моделі є можливість відстежувати діяльність компанії в часі (моменти відродження та занепаду).

Недоліки: обмежена область застосування та значна залежність точності результатів від вихідної інформації при побудові моделі.

Проаналізувавши існуючі методи прогнозування ймовірності банкрутства можна зробити висновок, що кожен з них має недоліки та може застосовуватися лише в певних умовах. Той метод, що є ефективним для одного підприємства, може взагалі не підходити іншому. Тому, кожне підприємство в залежності від специфіки функціонування та достатності наявних даних обирає свій метод прогнозування для визначення ймовірності банкрутства.

УДК 338

Лазечко Х.І. – ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МЕТОДИ РОЗПОДІЛУ РОБОЧОГО ЧАСУ КЕРІВНИКА

Науковий керівник : к.е.н., доцент Юрик Н.Є.

На даний час ефективність роботи організації багато в чому визначається ефективністю повсякденної роботи персоналу управління. Очевидним є той факт, що в колективі важко налагодити роботу, коли керівник і його підлеглі не володіють сучасними прийомами розподілу робочого часу, не удосконалюють свій індивідуальний робочий стиль. Безумовно, готовність керівника до успішної діяльності визначається знаннями, вміннями, навичками та якостями особистості. Проте важливу роль відіграє вивчення причинно-наслідкового механізму недоліків і проблем, а також пошук шляхів вдосконалення своєї роботи. Вирішальне значення для усунення цих недоліків має раціональне використання керівником робочого часу.

Усі справи виконати неможливо. Тому важливим аспектом при розподілі робочого часу керівника є визначення пріоритетних справ. Вибір пріоритетних справ рекомендуємо здійснювати за допомогою трьох методів:

- 1) метод «Альпи»;
- 2) принцип Паретто;
- 3) метод Ейзенхауера.

Для раціонального розподілу часу за методом «Альпи» менеджер повинен проранжувати всі справи на такі групи:

- найважливіші завдання (категорії А) становлять приблизно 15% усієї кількості завдань, які виконує менеджер. Значущість же цих справ з погляду внеску у досягнення мети становить приблизно 65%;
- важливі завдання (категорії Б) припадає в середньому 20% загальної кількості і також 20% значущості завдань і справ менеджера;
- менш важливі і несуттєві завдання (категорії В) становлять 65% загальної кількості завдань, але всього 15% значущості усіх справ, які має виконувати менеджер.

Суть принципу Паретто полягає в тому, що у межах певної множини окремі малі частини мають більше значення, ніж це відповідає їхній питомій вазі у множині (співвідношення 80:20). Тобто 20% витрат праці на дійсно важливі проблеми забезпечують 80% результату. На решту 80% витрат праці на другорядні проблеми припадає тільки 20% результату. Тим самим принцип Паретто вказує менеджерам на неоднакову важливість вирішуваних задач, націлює на першочергове виконання важливих проблем.

Згідно з методом Д.Ейзенхауера рекомендуємо розподіляти всі завдання, які виконує керівник, за двома критеріями : важливість і терміновість. Залежно від ступеня важливості і терміновості завдань є чотири можливості їх оцінки і виконання :термінові і важливі справи-потребують негайного виконання особисто менеджером; термінові, але менш важливі справи, які слід делегувати підлеглим; менш термінові, але важливі завдання; менш термінові та менш важливі справи, які слід «викидати у корзину».

Кожен керівник залежно від цілей, яких він прагне досягти обирає свій індивідуальний метод розподілу робочого часу, що дозволить здійснювати його економію та пріоритетне виконання найважливіших завдань.

УДК 338

Лазечко Х. І. - ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Науковий керівник: ст.викл. Гарматюк О.О.

Здійснення виробничої діяльності підприємством, випуск продукції, яка була б конкурентоспроможною на вітчизняних та зарубіжних ринках, залежить не тільки від технічного оснащення підприємства, а й від кваліфікації працівників підприємства, ефективного управління персоналом. Управління персоналом набуває дедалі більшого значення як чинник підвищення конкурентоспроможності підприємства, досягнення успіху в реалізації його стратегії розвитку.

Сьогодні основними проблемами, з якими стикаються при управлінні персоналом є:

- підбір, формування кадрів з сучасним економічним мисленням;
- забезпечення ефективності праці працівників;
- збереження сприятливого клімату у колективі та багато інших.

В даній ситуації завдання керівника полягає в тому, щоб створити якомога продуктивніші відносини з персоналом, знайти саме такі методи та підходи, які сприятимуть більш ефективній роботі. Персонал потрібно заохотити, створити такі умови, за яких у кожного працівника буде бажання працювати плідно і з натхненням. При цьому досить важливу роль відіграє працездатність працівників, їх кваліфікованість. Використання таких форм заохочень як безкоштовні обіди, надання медичних послуг, організація відпочинку за рахунок підприємства (путівки) дозволять підвищити мотивацію працівників.

Багато керівників, рухаючись на шляху до максимального отримання прибутку, вирішення матеріальних і фінансових проблем, оновлення технічної бази, забувають про працівників, створюючи їм неможливі для праці умови. Це є надто ризиковим, оскільки може призвести до втрат. Насамперед, це втрати висококваліфікованих працівників. Якщо керівник дійсно зацікавлений у тому, щоб зберегти даного працівника, він може прийняти рішення про підвищення його заробітної плати відповідно до рівня, на який він заслуговує. Можливими також є такі заходи як кар'єрний ріст.

Щоб запобігти небажаним втратам працівників, на підприємстві доцільно розробити заходи для моніторингу морально – психологічного клімату в колективі, ступеня задоволеності кожного співробітника роботою, умовами праці, відпочинку, задоволеності рівнем зарплати. Для цього, на мою думку, найкраще підходять такі методи як опитування, анкетування, бесіди (групові та індивідуальні). Цінність таких заходів полягає в можливості виявлення працівників з високим потенціалом, перспективами. Це є позитивним, оскільки сприяє кар'єрному росту, зацікавленості працюючих у підвищенні продуктивності праці. Застосування даних методів допомагає вирішити психологічні проблеми у колективі.

На сьогодні керівникам організацій потрібно використовувати такий підхід до управління персоналом, за яким капіталовкладення проходить безпосередньо у самих працівників, у їх формування і розвиток. Адже зараз керівники повинні розуміти, що найвигоднішими є інвестиції в людський капітал – основне джерело прибутку підприємства.

УДК 353

Лазечко Х.І. – ст. гр. БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

КОНЦЕПЦІЇ СУЧАСНИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ

Науковий керівник : к.т.н., доцент Гевко І.Б.

В сучасних умовах якість продукції формується під впливом таких важливих чинників: активне прагнення підприємств до оперативного використання досягнень науково-технічного прогресу; ретельне вивчення вимог внутрішнього і міжнародного ринків, а також потреб різноманітних категорій споживачів.

У світовій практиці зараз широко використовуються такі системи менеджменту якості: за стандартами ISO серії 9000; екологічного менеджменту за стандартами ISO серії 14000; TQM; концепція "шість сигм"; принципи бенчмаркінгу; методи "кайзен"; "канбан"; "поке-ека"; "хосін; канрі"; реінжиніринг.

Найпоширенішою є система управління якістю за стандартом ISO 9000. Головне завдання ISO - сприяти розробці всесвітньо визнаних стандартів з метою полегшення міжнародного обміну в усіх галузях народного господарства.

Стандарт ISO 14001 пропонує простий гармонійний підхід до управління охороною навколишнього середовища для всіх організацій.

Система TQM передбачає: орієнтацію на результат; концентрацію уваги на споживачах; лідерство та відповідність цілям; управління на основі процесів і фактів; розвиток персоналу та його залучення до вдосконалення; постійне навчання, інновації та вдосконалення; розвиток партнерства; відповідальність перед суспільством.

Система «шість сигм» передбачає бездефектне виробництво продукції.

Суть бенчмаркінгу полягає в порівнянні показників своєї організації з показниками конкурентів та кращих організацій, у вивченні і застосуванні успішного досвіду інших на своєму підприємстві.

Концепція «Кайзен» - це процес безперервного і постійного вдосконалення, який передбачає усунення втрат часу, підвищення якості продукції.

Система «Канбан» безпосередньо впливає на розмір складських запасів, скорочуючи їх до оптимальних розмірів.

Мета ідеології «поке-ека» - знайти способи захисту від ненавмисних помилок.

Підхід «хосін – канрі» довів свою ефективність, сприяючи розгортанню на підприємстві планів по вдосконаленню якості продукції шляхом об'єднання зусиль усіх працівників.

Для реінжинірингу характерним є фундаментальне переосмислення та радикальне перепроектування бізнес-процесів для покращення діяльності.

Дані системи широко використовуються в розвинених країнах світу, адже сучасний етап розвитку науково-технічного процесу висуває якість як один з головних чинників впливу на розвиток економіки в різних країнах світу.

УДК 621.326

Ласківський О.–ст. гр. МБ-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ФУНКЦІЇ ГРОШЕЙ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ В ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

Науковий керівник: к.е.н, доцент Дячун О.Д.

Гроші-це особливий товар, який виконує роль посередника в обміні товарів і виражає економічні відносини між людьми з приводу виробництва та обміну товару.

Функції грошей є конкретним проявом їхньої сутності. У цьому плані очевидно, що трансформація економічної природи сучасних грошей зумовлює й модифікацію їхніх функцій. Традиційно в економічній науці виділяють п'ять головних функцій грошей:

- як міра вартості;
- як засіб обігу;
- як засіб обміну;
- як засіб платежу;
- як засіб нагромадження.

Види грошей: За критерієм матеріально-речового змісту розрізняють дві групи носіїв грошових властивостей: повноцінні (товарні та металеві) і неповноцінні (паперові та кредитні)

- Повноцінні — це гроші, номінальна вартість яких відповідає вартості благородного металу, що міститься в них. До повноцінних відносять товарні та металеві гроші.
- Неповноцінні гроші — це гроші, які не мають власної субстанціональної вартості. До них відносяться паперові, кредитні гроші та білонна монета.
- Змішані форми грошей — гроші, якими користувалися в період переходу від повноцінних до неповноцінних грошей.

Вартість грошей, як засобу обігу, визначається їх купівельною спроможністю. Купівельна спроможність не обов'язково повинна бути обумовлена реальною вартістю, наприклад, вартістю золота, з якого гроші виготовлені або на яке вони легко і гарантовано можуть бути обмінені (золотий запас). Вона визначається довірою до емітенту власників грошових коштів.

Інфляція-знецінення грошей спричинене диспропорціями у виробництві порушенням законів грошового обігу, яке проявляється в стійкому зростанні цін на товари та послуги. Причини інфляції:

- ✓ порушення пропорцій суспільного виробництва;
- ✓ надмірна емісія (випуск), паперових грошей;
- ✓ дефіцит державного бюджету;
- ✓ недосконалість податкової системи;
- ✓ монополізація виробництва.

Наслідки інфляції:

- порушення кредитно-фінансової системи;
- капітал переходить з сфери виробництва в сферу обігу;
- ройнуються нормальні господарські зв'язки.

Грошова система — це визначена державою форма організації грошового обігу, що історично склалася й регулюється законами цієї держави. Її основу становить сукупність економічних відносин та інститутів, які забезпечують її функціонування. Кожна промислово розвинена країна має власну грошову систему, яку розвиває й вдосконалює для розвитку національної економіки.

УДК 338.665

Лендирук П.–ст. гр. БМ-31с

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник: к.е.н., доцент Юрик Н.Є.

В умовах ринкових відносин виникає необхідність прогнозування і перспективного планування не лише економічних питань, а й вирішення питань оптимальної комплектації кожного підприємства необхідною кількістю кадрів та питанням удосконалення ефективності системи управління персоналом загалом. Тут на конкурентоспроможність підприємства величезний вплив виявляє конкурентоспроможність персоналу.

Але гострота проблеми полягає не лише у забезпеченні певною кількістю фахівців, а й фахівців потрібного рівня якості. Окрім цього існує і проблема вибору методів підбору персоналу, який в майбутньому буде забезпечувати ефективність або неефективність діяльності того чи іншого підприємства. Успіх інтеграції підприємства значною мірою визначається правильно обраним напрямом інноваційної діяльності в галузі управління персоналом. Одним з найбільш вагомих чинників підвищення ефективності діяльності підприємства є формування та активне функціонування відповідної системи безперервного професійного розвитку кадрів.

Як відомо, в теорії менеджменту використовується дуже багато термінів стосовно працівників, що зайняті у виробництві: трудові ресурси, людський фактор, кадри, персонал. На рівні підприємства найбільш доцільним є термін «персонал». Персонал – особовий склад підприємства, фірми, компанії, установи або частина його складу.

В разі ефективного підвищення конкурентоспроможності персоналу організація зможе отримати такі вигоди, як: швидка адаптація персоналу до соціально-економічних змін середовища та вимогам ринку; зниження плинності кадрів та підвищення прихильності персоналу до своєї організації; підтримка серед працівників основних пріоритетів організаційної культури; зростання прибутку, об'єму випуску та якості продукції, що виробляється.

Досвід країн, де спостерігається піднесення конкурентоспроможності персоналу, підприємств та корпорацій, підводить до думки, що економічний прорив та впровадження інноваційної моделі розвитку можливі в Україні лише в тому разі, коли держава, підприємці, роботодавці зробиють ставку саме на людський капітал. Лише за цієї умови можна забезпечити зрушення у конкурентоспроможності персоналу на ринку і створити передумови для зростання конкурентоспроможності українських підприємств та держави загалом.

Існують концепції, в яких перевага у формуванні конкурентоспроможності характеризується окремими групами чинників чи взагалі декількома чинниками. Доцільно виділяти як пріоритетні - організаційно-економічні чинники, наголошуючи, що вони не потребують значних матеріальних витрат, можуть бути реалізовані за короткий час, а також мотиваційні та інвестиційні. Проте складно виділити та описати вплив окремо кожного чинника. Значна їх кількість, різноманітність та взаємозв'язок є визначальними.

Отже, конкурентоспроможність є найкращою формою соціального захисту працівника, оскільки забезпечує йому наявність постійного місця роботи, високу заробітну плату, можливість вибору роботи, впевненість у собі, тобто економічні та соціальні переваги.

УДК 338.658

Лендирук П.–ст. гр. БМс-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЛОГІСТИКИ ЯК СКЛADOVA СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В ЦІЛОМУ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Малюта Л.Я.

В умовах трансформаційної економіки України актуалізуються питання щодо вивчення проблеми забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного підприємства, яка за сутністю є проблемою результативності економічного розвитку країни. Причинами зростання її актуальності є сукупність об'єктивних і суб'єктивних чинників як внутрішнього, так і зовнішнього походження, що проявилися особливо виразно в період світової фінансово-економічної кризи останніх років. Значне падіння обсягів промислового виробництва в реальному секторі економіки поставило країну перед системним викликом щодо необхідності пошуку нових шляхів та напрямів розвитку вітчизняних підприємств та національної економіки загалом.

В умовах високого рівня конкуренції одним з найефективніших шляхів досягнення успіху на ринку для підприємства є його орієнтація на інноваційний шлях розвитку. Не тільки окремі підприємства, а й національні господарські системи та світова економіка в цілому все частіше потребують у інноваціях. Так як потенційні резерви економії виробничих витрат практично вичерпані, то необхідно приділити увагу одному з ще не використаних резервів прийняття ефективних управлінських рішень з оптимізації та раціоналізації всіх бізнес-процесів. Тому, в процесі становлення моделі інноваційної економіки в основу повинні бути покладені логістичні принципи.

Розвиваючись інноваційно, підприємство змушене вдосконалювати свою виробничу, складську та транспортну інфраструктуру, структуру матеріально-технічного забезпечення, оптимізувати структуру системи руху товарів, адаптуючи її до змін в бізнес-портфелі підприємства. Суб'єкт господарювання, що не застосовує логістичних принципів при управлінні інноваційною діяльністю підприємства, приречений на збій в системі руху потоків, втрату часу та ресурсів.

Таким чином, впровадження логістичних принципів на підприємстві сприяє інноваційному розвитку через:

- підвищення рівня ефективності виробництва, а саме:
  - а) зниження матеріаломісткості продукції;
  - б) скорочення витрат робочого часу;
  - в) скорочення непродуктивних витрат;
- підвищення ефективності використання виробничих фондів та зменшення їх пасивної частини;
- обґрунтування скорочення чисельності промислово-виробничого персоналу;
- скорочення витрат та підвищення рентабельності виробництва;
- повернення коштів із обсягів запасів;
- збільшення обсягу продажу продукції.

Підсумовуючи вище сказане, слід зробити висновок про те, що впровадження логістичної концепції є пріоритетним для інноваційного розвитку вітчизняних підприємств, забезпечує досягнення значних конкурентних переваг на ринку. Саме інноваційний розвиток логістичних принципів може стати важливою складовою стратегії підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

УДК 338

Лендирук П.–ст. гр. БМс-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО – ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник: к.е.н., доцент Галушак О.Я.

На сучасному етапі входження України в загальноєвропейські та регіональні структури актуальним є питання розробки методики впровадження стратегічного планування у діяльність підприємств. Мінливість зовнішнього оточення підприємств є настільки значною, що стратегічне планування є єдиним способом формального прогнозування майбутніх можливостей і загроз підприємств.

Для ефективної діяльності підприємства, як показує зарубіжний досвід, необхідне чітке уявлення майбутнього, яке буде визначати основні стратегічні напрямки розвитку підприємства. Тому, в умовах динамічного зовнішнього середовища постає необхідність у стратегічному плануванні, яке допоможе пристосовуватись до мінливого оточення.

Особливо важливим є використання стратегічного планування на вітчизняних підприємствах, оскільки Україна вступила у ринкові відносини, які, як відомо, характеризуються нестабільністю та невизначеністю, а в такому випадку застосування екстраполяційного аналізу є недоцільним. Це ще раз підкреслює важливість застосування стратегічного планування.

Зауважимо, що стратегічне планування регіонального розвитку здійснюється на основі сформованої бюджетної політики, яка включає формування стратегій та пріоритетів соціально-економічного розвитку відповідних територій, розробку довгострокових, середньострокових, поточних програм та їх фінансування, визначення доходів та видатків цих бюджетів, їх дефіциту чи профіциту. Тобто, в Україні стратегія розвитку держави визначається законодавчо і є загальнонаціональним орієнтиром для розробки відповідних стратегій розвитку її територій.

Стратегічне планування є необхідною умовою успішного функціонування організацій. Проте процес його введення на підприємствах України з урахуванням економічних реалій проходить досить повільно. Підприємства найперше концентрують свою увагу на вирішенні поточних проблем, що пов'язані з оптимальним використанням їхнього потенціалу, а проблеми формування стратегічних планів залишаються поза їх увагою.

Але, як відомо, приймати рішення щодо використання своїх ресурсів, забезпечувати високу конкурентоспроможність, рухатись вперед у економічному просторі є неможливим без визначеної стратегії розвитку. Та загальновідомий той факт, що стратегічне планування являє собою набір дій та рішень, прийнятих керівництвом, які ведуть до розробки специфічних стратегій, призначених для того, щоб допомогти організації підтвердити свою місію й досягти своїх цілей. Тому очевидно, що без стратегічного планування неможливе визначення перспектив для подальшого росту та забезпечення конкурентних переваг підприємства.

Із всього вищесказаного випливає, що стратегічне планування – це такий процес, здійснення якого сприяє зростанню конкурентоспроможності підприємств, прибутковості їхньої діяльності та попередженню кризових ситуацій. Саме стратегічне планування дозволяє стабілізувати діяльність вітчизняних підприємств та передбачити їхній подальший розвиток.

УДК 338.255

Лиса Н.– ст. гр. БМ-42

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

РОЛЬ ТА НЕОБХІДНІСТЬ САМОМЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Науковий керівник: доц. Юрик Н.Є.

XXI століття стало епохою глобалізації, поширення масових комунікацій, посилення міграційних потоків та інших важливих чинників, що призводить до змін у поведінці конкретної людини і суспільства в цілому. Стрімкий розвиток новітніх комп'ютерних технологій, науки, техніки набагато полегшив життя людини на Землі, але й вимоги до сучасної людини, як спеціаліста у певній сфері значно зросли. Сьогодні недостатньо отримати знання і вміло використовувати їх, потрібно ще й постійно удосконалювати свої вміння і займатися саморозвитком, раціонально використовувати час, організовувати та контролювати свою діяльність. Все це повинен забезпечити самоменеджмент.

В перекладі з англійської мови management – управління, таким чином самоменеджмент – це управління собою. Якщо розглядати самоменеджмент з точки зору бізнесу та психології, то само менеджмент – це методи, навички, стратегії за допомогою яких людина може ефективно направляти свою діяльність на досягнення цілей. В Україні самоменеджмент є особливо необхідним, оскільки за відсутності достатньої кількості робочих місць посилюється конкуренція на ринку праці, особливо на управлінські посади. Великі компанії із значним капіталом вже давно запрошують на керівні посади іноземних спеціалістів, а українські – змушені задовольнятися посадою на нижчому або середньому рівнях управління. Однією з причин такої проблеми є недостатність усвідомлення необхідності самоменеджменту. Лише ті, хто не стоїть на місці, а здатен на саморозвиток, самонавчання засвоєння результатів досягнень науки і техніки стає експертом у своїй справі і може конкурувати на світовому ринку праці.

Існує думка, що самоменеджмент – це постійний розвиток у всіх сферах та видах людської діяльності, проте ефективний самоменеджмент потребує наявності ключових вмінь та якостей, які притаманні конкретній особі і які їй і слід розвивати. У цьому і проявляється вміння управляти собою – раціонально використовувати свої енергію, час. Безумовно, вміння управляти собою — це мистецтво, якому неможливо швидко навчитися. Самоменеджмент – це цілий комплекс, який включає постановку цілей, прийняття рішень, планування особистого часу, самопізнання, самоорганізацію, самоконтроль, самоосвіту і інші складові. Проте, варто розпочати з правильної організації свого робочого часу, а саме: планування свого робочого дня, скорочення непродуктивного спілкування тощо.

Отже, в світі, який все більше захоплює процес глобалізації вирішальним фактором стає вміння швидко пристосовуватися, швидко навчатися, використовувати та впроваджувати результати праці. Самоменеджмент допомагає чітко сформулювати цілі та знайти ресурси для їх досягнення. Самоменеджмент дає можливість стати керівником власного життя та кар'єри.

УДК 338.665

Лібусь Т.–ст. гр. БМ-31с

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Юрик Н.Є.

В усьому світі йде пошук найбільш раціональних моделей управління. Досвід багатьох фірм показав, що інвестиції в нове обладнання не приводять до підвищення продуктивності праці, якщо не враховується "людський фактор", тобто якщо одночасно не здійснюються великі вкладення капіталу в підготовку персоналу, створення резерву кадрів, у впровадження нових принципів організації праці. Для управлінського рівня необхідно, крім того, створення нової виробничої культури.

В сучасній теорії і практиці управління персоналом на фірмах індустріально розвинутих країн домінують два діаметрально протилежних підходи — американський і японський.

У США набув визнання і практично втілюється в життя комплексний підхід до забезпечення ефективного функціонування виробничих систем. Тепер модною стала модель «Семи С»: 1) стратегія (Strategy); 2) структура (structure); 3) інформаційне забезпечення (systems); 4) персонал (staff); 5) кваліфікація (skills); 6) стиль (style); 7) головна мета (superardinafe). Відповідно до цієї моделі розробляють організаційні і економічні механізми господарювання.

В США використовуються такі методи як: ефективні системи заробітної плати, аналіз організації праці і робочих місць, атестація службовців. Тут відмовилися від висування на керівну роботу робітників, оскільки вважається, що її мусять виконувати спеціально підготовлені особи.

Широке поширення в останні роки в американських корпораціях отримала система "Pay for Performance" – "плата за виконання" (PFP), яка має на увазі використання будь-яких способів оплати праці, при яких винагорода, що одержується працівником, залежить від індивідуальних і групових відмінностей в їх діяльності. Це виражається в системах гнучкої оплати праці, системі змінної оплати тощо.

На відміну від методів, застосовуваних американськими фірмами, японські корпорації в більшому ступені використовують відданість компанії. Досягається це шляхом отождоження інтересів службовців з інтересами корпорацій. Крім того, значне місце приділяється системі довічного наймання робітників та службовців, системі обліку виробничого стажу і зв'язаної з нею заробітній платі, активному спілкуванню та заохоченню часток, прямих зв'язків, просуванню і ротації кадрів, упору на навчання працівників, ключовою ідеєю системи є повага до людей.

У Японії і вищі посадові особи, і рядові виконавці вважають себе представниками корпорації. І ті й інші організаційні рішення (система пільг, премії при одержанні компанією великого прибутку, оплата більшої частини лікарняних витрат, продаж і здача в оренду житлових будинків працівникам по більш низькій ціні, позики на покупку житлових будинків по більш низькому відсотку, (близько 4-6%) чим у комерційних банків) дозволяють, забезпечувати унікальний психологічний клімат.

Порівнявши ці дві моделі менеджменту можна зробити висновок, що кожна з них базується на національному характері співробітників.

Отже для того, щоб створити дієву систему менеджменту на підприємстві, розробити власну фірмову філософію управління персоналом, слід враховувати досвід провідних світових компаній .

УДК 658

Лісова О. – ст. гр. БА-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРОПОЗИЦІЇ ПО ВИБОРУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПАТ «ЛЬВІВГАЗ» ЗОЛОЧІВСЬКЕ УЕГГ

Науковий керівник: к.т.н., доцент Стойко І.І.

Вибір мети та стратегії розвитку підприємства становить основу самостійної планово-управлінської діяльності менеджерів у вільних ринкових відносинах. У процесі довгострокового планування підприємство може також використовувати такі відомі стратегії, як розробка товару, стабілізація виробництва, проникнення на ринок, скорочення витрат, зміна цін та інші функціональні або цільові стратегії. На українських підприємствах широке поширення має стратегія виживання, на зарубіжних – завоювання лідерства на ринку. Кожне підприємство під час перспективного планування повинно саме вибрати найкращу стратегію розвитку чи зростання з урахуванням його реальних можливостей і досягнутих результатів на даному етапі економічної діяльності.

Якщо підприємство займає стійкі ринкові позиції, стабільний розвиток і має на меті подальше зростання обсягів збуту, прибутку та масштабів діяльності, воно має три стратегії розвитку.

1. Стратегії інтенсивного росту. Інтенсивне зростання виправдане тоді, коли є можливості для удосконалення вже освоєних товарів і ринків. Вибір стратегії залежить від рівня насичення ринку й можливості певної організації постійно оновлювати виробництво. Особливості стратегії інтенсивного зростання, умови її здійснення, тактичні особливості реалізації, а також ефективність використання в практичній діяльності характеризуються індивідуальними факторами підприємства. Слід тільки зазначити, що неправильний вибір стратегії інтенсивного зростання може мати руйнівні наслідки для організації.

Вибір стратегії інтенсивного росту має базуватися на наявності таких можливостей фірми:

- підвищення ринкової частки та обсягу збуту певних товарів на існуючих ринках; за наявності такої можливості – глибоке проникнення;
- знаходження нових ринків збуту для існуючих товарів фірми; при наявності – стратегія розвитку ринку;
- пропозиція нового товару на існуючому ринку – стратегія розвитку товару.

2. Стратегії інтегративного росту (від терміна "інтеграція" – включення) належать стратегії, які передбачають збільшення результатів діяльності підприємства внаслідок об'єднання зусиль з іншими підприємствами. Залежно від того, з ким об'єднується підприємство, виділяють наступні види стратегій: пряма інтеграція, зворотна інтеграція, вертикальна інтеграція, горизонтальна інтеграція.

3. Стратегії диверсифікації застосовуються у випадках, коли підприємство відкриває для себе нові можливості в інших сферах бізнесу. В окремих випадках така стратегія може бути необхідною, коли ринок, на якому діє підприємство, скорочується, і фірма вимушена шукати для себе інші види діяльності.

Отже, на мою думку, для ПАТ «Львівгаз» Золочівське УЕГГ потрібно вибрати стратегію інтегративного росту, тому що до неї відносять стратегії, які передбачають збільшення результатів діяльності підприємства внаслідок об'єднання зусиль з іншими підприємствами.

УДК 65.9

Лісова О. – ст. гр. БА-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМНОЇ КАМПАНІЇ У МАЛОМУ БІЗНЕСІ

Науковий керівник: к.т.н., доцент Вовк Ю. Я.

Основна особливість рекламної діяльності в малому бізнесу є обмеженість коштів. Про розміщення реклами на загальнонаціональних телеканалах, великих виставках та ілюстрованих журналах часто годі й мріяти. Недостатньо коштів для оплати послуг рекламних агенцій: Їх не цікавлять дрібні замовлення. Слід зазначити, що реклама є частиною маркетингу. Тому в основі плану рекламної кампанії мають лежати саме маркетингові питання.

Якщо вже певний час продається якийсь товар чи послуга, то варто створити коло постійних клієнтів. Тут можна використати один з видів рекламного механізму, який фахівці називають промоцією (*promotion*). Це можуть бути знижки для постійних клієнтів, сюрпризи («кожному 10-му постійному клієнтові ми даруємо...»), клубна картка «постійного клієнта». Необхідно враховувати принцип - чим дорожчий товар, вищі його якості і престижність, тим більш репрезентабельними мають бути атрибути та промоції: гарний папір, бездоганний друк тощо. Тому «розкручування» доцільно почати з дешевших товарів. При цьому необхідно дбати про те, щоб усе це було не гіршим і не примітивнішим, ніж у конкурентів. Треба спробувати «обскакати» їх, принаймні, в оригінальності!

Про кожну групу потенційних покупців треба знати все: приблизні прибутки, вікові межі, спосіб життя. Наприклад, маркетинговою службою телефонної компанії проведено дослідження щодо потенційних покупців дорогих мобільних телефонів. Виявлено, що більшість з них не читають газет, або роблять це досить рідко. Отже, ефективність такої реклами буде мінімальною. Тому належить постійно зважати на такий простий факт: різні категорії покупців потребують різних засобів та мотивів реклами. Варто враховувати мотивації ваших потенційних покупців. Мотивації бувають раціональні («дешево», «зручно», «близько») та ірраціональні («бо у всіх таке є», «це гарно» чи «модно»). У ході досліджень виявлено, що майже 40% курців не відрізняють диму «своїх» цигарок від диму інших: вони курять не сорт тютюну, а образ («Мальборо», «Кент», «Кемел»). Тому необхідно визначити, чому насправді люди купують той чи інший товар, і аж тоді, слід використати мотивацію.

Більшість підприємців навіть не здогадуються, що перший рекламний крок вони роблять ще тоді, коли... реєструють своє підприємство. Ідеальний варіант — дати фірмі таку назву, яка говорить сама за себе (наприклад, агенція нерухомості «Дім», крамниця речей для малят «Карапуз» тощо) або принаймні викликає позитивні асоціації (фірма «Премія», кафе «Затишок»). Чудовими прикладами є назва невеличкого київського магазину — «Гастрономчик» або франківського кафе «Ресторанчик».

Таким чином, план рекламування товару повинен бути життєвою частиною стратегічного маркетингового плану. Незалежно від того, що пропонується покупцю, чи то гарний продукт, чи відмінний сервіс, необхідно донести до свого споживача свою пропозицію. Оскільки, успішне рекламування є творчою й інноваційною справою, то і до розробки і рішення даного питання необхідно підходити з великою часткою цих відчуттів.

1. Краско Т. И. Психология рекламы Серия: Библиотека журнала маркетинг и реклама / Т. И. Краско. – 2002. – 216 с.
2. Джон Стил Правда, ложь и реклама Издательство: Секрет фирмы. – 2006. – 320 с.

УДК 621.326

Мазан О. – гр.БК-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

БАНКІВСЬКІ ПЛАТІЖНІ КАРТКИ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ.

Науковий керівник: к.е.н., доцент Артеменко Л.Б.

Час появи банківських пластикових карток в певній ступені є спірним питанням. Вперше пластикові картки, тоді ще правда паперові, запровадили у 1914 році деякі американські крамниці. Вони видавали їх своїм постійним відвідувачам, які були гідні такої довіри. Картки сучасного вигляду почали застосовуватися в США на початку 50-х років ХХ століття. Пізніше розрахунки за їх допомогою запровадили банки багатьох країн. Виникли міжнародні фінансові асоціації: VISA, American Express, Master Card, Europay, Diners Club, які на сьогодні виконують практично всі операції за допомогою карток в будь - якій сфері обслуговування.

Пластикова банківська карта – це персоніфікований платіжний інструмент, який дає користувачу картки можливість безготівкової оплати товарів і послуг, а також отримання готівкових коштів у відділеннях банку і банківських автоматах. Операції з банківськими платіжними картками є досить новим напрямком банківського бізнесу, який розширює спектр послуг банку і є потужним джерелом ресурсів як в іноземній, так і в національній валютах.

Види банківських платіжних карток:

1. Банківські і небанківські (торгові) картки.
2. Дебетові і кредитні картки.
3. Корпоративні і особисті картки.
4. Картки з магнітною смугою і смарт -карти.
5. Картки, що містять відомості, що дозволяють емітенту ідентифікувати утримувача;
6. Картки з повним обліком операцій;
7. Картки електронних грошей.

Переваги використання банківських платіжних карток:

- зменшення кількості операцій підприємства з готівковими грошовими коштами в касі;
- картковий рахунок може бути відкритий будь-якої валюти;
- можливість купувати (отримувати) послуги в багатьох закладах торгівлі;
- отримання готівки в банкоматах і банках майже в будь-якому куточку світу;
- перевезення грошових коштів, що на БПК через кордон без зайвих митних процедур;
- щомісячне нарахування відсотків на залишок грошових коштів на картрахунку;
- нелімітовані безготівкові розрахунки протягом дня з одним або кількома продавцями;
- незалежність від режиму роботи банку, можливість здійснювати операції цілодобово;
- можливість придбання товару в мережі Internet.

До недоліків банківських платіжних карток відносять :

- певні типи карток можуть обслуговуватися лише в певних банкоматах;
- використання БПК на території України можливе ще не повсюдно;
- вплив на них природних чинників (температурних та механічних);
- деякі банки беруть додаткову плату, при втраті власником ПІН-коду* БПК ;
- перехоплення даних про БПК і його власників при розрахунках через мережу Internet;
- банкрутство банку, що призводить до замороження грошових коштів на картрахунку;
- зломи комп'ютерних мереж банку хакерами.

Виходячи із статистичних даних НБУ, ринок платіжних карток обігу в Україні станом на 01.01.2013 становив - 69 825 838 млн., а платіжних карток активних - 33 106 316 млн..

Отже, банківська платіжна картка - це зручно, надійно, вигідно і мобільно!

УДК 658.56

Макар Н.М. - ст. гр. БМ - 42

Тернопільський національний технічний університет

ГОЛОВНА ПЕРЕВАГА ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Зяйлик М.Ф.

Проблема забезпечення і підвищення якості продукції актуальна для всіх підприємств і країн. Від її вирішення в значній мірі залежить успіх і ефективність національної економіки. При цьому необхідно враховувати те, що підвищення якості продукції - задача довгострокова і безперервна.

З розвитком науково технічного прогресу проблема якості не спрощується, а навпаки, стає складнішою. Якість товарів та послуг - це складний соціально-економічний феномен, в якому фокусується перехрещення інтересів споживача та виробника. На успіх споживача можуть розраховувати тільки ті виробники, які спроможні оперативно задовольняти різні і досить нестабільні потреби споживачів. Виграш конкретному виробникові забезпечують переваги його системи управління якістю. Через це в розвинутих регіонах світу протягом декількох десятиків років економічну конкуренцію поступово заступала конкуренція стратегій розвитку виробництва та конкуренція систем забезпечення якості продукції та послуг. Тривалість цього процесу свідчить про те, що від усвідомлення проблеми до фактичного розв'язання її довелося пройти не легкий шлях. Його наслідком є той факт, що системи забезпечення якості продукції в наш час сприймаються підприємствами, що конкурують, як активна складова їхнього виробничого потенціалу. Дійсно, якщо ці системи функціонують ефективно, то вони забезпечують скорочення виробничих витрат за рахунок їх зниження за такими позиціями, як відходи виробництва, усунення браку, гарантійний ремонт виробів, доробка технічної документації, створення страхових запасів, відмови клієнту. А витрати ці надто великі в усіх країнах.

Таким чином, проблема забезпечення якості продукції є комплексною: науковою, технічною, економічною і соціальною, і у вирішенні її повинні приймати участь висококваліфіковані спеціалісти, які вільно володіють сучасними методами управління якістю, незалежно від того, в якому секторі вони працюють: державному чи приватному, на великих підприємствах чи в малому і середньому бізнесі, тому що загальні принципи організації і забезпечення високої якості продукції та послуг не залежать від розміру підприємства. Зараз виготовляється багато продукції яка б могла стати конкурентноспроможною на світовому ринку, але їй не вистачає забезпечення якості. Це може бути обумовлено тим, що підприємці не знають як досягти більш високої якості без великих витрат, або допускаються деяких помилок при забезпеченні якості своєї продукції.

УДК 338.665

Макар Н.М. - ст. гр. БМ - 42

Тернопільський національний технічний університет

ПЛИННІСТЬ КАДРІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗМЕНШЕННЯ

Науковий керівник: старший викладач Гарматюк О.О.

Плинність кадрів на сьогодні стає вкрай актуальною в умовах дефіциту професіоналів на дуже динамічному ринку праці. Як показують останні опитування, приблизно дві третини працюючих людей час від часу замислюються про перехід в інші компанії, хоча піти на такий крок готові далеко не всі. Через відхід фахівців та кадрової нестабільності підприємства несуть чималі фінансові втрати. Тому лояльність до своєї компанії стає сьогодні такою ж ключовою вимогою до працівника, як і професіоналізм.

Варто зазначити що плинність кадрів погіршує багато і виробничих показників. Перш за все, це втрачений прибуток через повільне входження в курс справи новачків, зниження продуктивності праці. Висококваліфіковані фахівці відволікаються на навчання нових працівників. Виникають складності з мотивацією персоналу. Плинність кадрів погіршує моральний клімат у колективі, що перешкоджає створенню команди.

Для того аби плинність кадрів в організації зменшилась насамперед необхідно провести аналіз, тобто визначити значення індексу задоволеності, дати рекомендації, як підтримати або підвищити задоволеність працівників своїм робочим місцем. Для цього додатково необхідно використовувати дані про середню заробітну плату по галузі, інформація, отриману в результаті співбесід, спостережень і т. д.

У результаті послідовного аналізу всіх чинників, що впливають на задоволеність працівника роботою і системою стимулювання праці, повинні бути запропоновані заходи, такі як: розробка стандартів внутрішньофірмових нагород (грамоти, нагороди та ін.), програма навчання менеджерів і фахівців, нові посадові інструкції із зазначенням цілей, завдань, вимог і критеріїв оцінки; додатково розробити Положення про преміювання, яке ґрунтується на якості, продуктивності і прибутку підприємства, переглянути розцінки, норми праці для "відрядників" і заробітну плату для "погодинників"; скорегувати програму "Здоров'я", наприклад, оплата санаторної путівки, пакет соціальних виплат і пільг; скласти план проведення корпоративних свят, привітань, залучати менеджерів і фахівців до обговорення стратегічних рішень.

У цілому ж, запропоновані шляхи дозволяють своєчасно інформувати керівництво підприємства і відділ з персоналу як про загальний рівень задоволеності колективу, так і про задоволеність працівників окремими виробничими процесами, що дуже важливо для прийняття адекватних рішень щодо вдосконалення системи управління та зменшення плинності кадрів.

УДК 621.326

Маліновська У. М. - ст. гр. – МБ-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

«ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ ТА ЙОГО СТРУКТУРА»

Науковий керівник: к. е. н. доцент Дячун О.Д.

Державний бюджет України — план утворення і використання фінансових ресурсів для забезпечення функцій, що здійснюються органами державної влади України, органами влади Автономної Республіки Крим та місцевими Радами народних депутатів.

“Єдиним хорошим бюджетом є збалансований бюджет” Адам Сміт, 1776 р.

“Хорошим правилом є те, що бюджет ніколи не повинен бути збалансованим - крім моменту, коли надлишок, що стримує інфляцію, змінюється на дефіцит, щоб боротися зі спадом”. Воррен Сміт, 1955 р.

Державний бюджет — це система грошових відносин, яка виникає між державою, з одного боку, і підприємствами, фірмами, організаціями та населенням, з іншого, з метою формування та використання централізованого фонду грошових ресурсів для задоволення суспільних потреб. Іншими словами, це — щорічний баланс надходжень та видатків, який розробляють державні органи для активного впливу на економічний процес та підвищення його ефективності. У кожній країні основу державних фінансів становить бюджет, а точніше — бюджетна система, яка включає державний бюджет і бюджет відповідних адміністративних одиниць.

Бюджетна система — це сукупність бюджетів держави та її адміністративно-територіальних утворень (державний бюджет та місцеві бюджети відповідно), побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права. Структура бюджетної системи визначається ступенем розподілу повноважень з концентрації фінансових ресурсів та їх використання між органами публічної влади різного рівня. Унітарність України, розмежування прав і повноважень між державою Україна, Автономною Республікою Крим і територіальними громадами, органами державної влади, органами влади.

УДК 338.658

Мандзин І.–ст. гр. БМс-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Малюта Л.Я.

Інтернаціоналізація економіки, що посилилась в другій половині минулого століття, спричинила бурхливий розвиток конкуренції на світових ринках. Актуальним питанням стало виявлення напрямів, чинників та стратегій конкурентної поведінки, що забезпечували б довготривалу перемогу не лише на національному рівні, але і на міжнародних ринках.

В контексті цих подій спостерігається інтеграція нової науки-логістики, яка стає ключовим чинником в конкурентній боротьбі. Специфіка логістичної діяльності, а саме підвищений динамізм до сприйняття різного роду новацій, дозволяє прискорити реакцію підприємства на конкуренцію, ринкову кон'юнктуру та вимоги споживачів до якості не тільки товарів, але й обслуговування, що йому пропонується. Під впливом змін зовнішнього середовища формуються нові фактори конкурентоспроможності логістики, зазвичай серед яких виокремлюються такі, як час, якість, витрати, швидкість реакції на запити споживачів, інтеграція, гнучкість, інноваційність, що у підсумку визначають логістичну стратегію підприємства.

Розвиток інтеграції світової економіки і глобалізація бізнесу сприяли створенню міжнародних логістичних систем. До міжнародних логістичних систем відносять міждержавні системи, що формуються на рівні декількох країн і навіть континентів. Зумовлено це тим, що держава не може бути замкнутою системою і не працювати на міжнародному ринку, навпаки, постійно відбувається обмін продукцією і ресурсами між державами. Розглядаючи тенденції розвитку світової логістичної системи, слід виділити такі:

1. Відбулися фундаментальні зміни у філософії товарно-матеріальних запасів.
2. Асортимент товарів істотно розширився.
3. Відбулися революційні зміни у сфері виробництва комп'ютерів та комунікаційних технологій.
4. З'явилися нові, великі мережі роздрібного продажу та торговельні фірми масового продажу з дуже складними логістичними системами.
5. Розширення асортименту пропонованих логістичних послуг.
6. Розповсюдження використання аутсорсингу – передачі функцій контролю над розподілом готової продукції від виробників до спеціалізованих фірм.
7. Скорочення числа постачальників та формування довгострокової співпраці з логістичними фірмами.
8. Удосконалення методів управління логістичними процесами.

Аналізуючи вище сказане, можна зробити висновок, що логістика на сучасному етапі надає значно більше можливостей підприємствам, ніж, наприклад, десять років тому. При цьому розвиток логістики не обмежується лише вдосконаленням технічних засобів, а і покращенням процесів організації логістичних операцій, розробкою нових технологій в області логістики, вдосконаленням наукових підходів до вирішення проблем логістики і методів управління логістичними процесами.

Тенденції майбутнього розвитку дозволяють припустити, що роль логістики як чинника успіху в конкурентній боротьбі і в майбутньому буде тільки зростати.

УДК 336.1

Мединська Л.- ст.гр. БФ-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ФІНАНСИ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Конstantюк Н.І.

Найважливішою сферою фінансової системи будь-якої країни виступають державні фінанси. Саме вони забезпечують державу фінансовими ресурсами, необхідними для виконання економічних, соціальних та політичних функцій.

Державні фінанси — це сукупність розподільно-перерозподільних відносин, що виникають у процесі формування і використання централізованих фондів грошових коштів, призначених для фінансового забезпечення виконання державою покладених на неї функцій.

Фінансові відносини, що виникають у держави з іншими суб'єктами, мають досить складний характер. З позицій держави формування коштів централізованих фондів характеризує відносини обміну, розподілу і перерозподілу. З погляду юридичних і фізичних осіб державні фінанси мають насамперед яскраво виражений перерозподільний характер, хоча в них присутні й елементи обміну — плата за державні послуги.

До недоліків функціонування фінансів державних підприємств належить:

- бюрократична система управління;
- невизначеність у діях власника;
- неефективний менеджмент.

Обмежені можливості отримання прибутку, залежність від бюджетних коштів, а нерідко й монопольне становище приводить до зниження ефективності фінансово-господарської діяльності державних підприємств, стимулюють їх перехід у приватну власність.

Фінанси державних підприємств утворюють самостійну фінансову ланку країни, функціонування яких пов'язано з розвитком державного сектора в національній економіці. Одним із завдань цієї ланки є підтримання господарства країни шляхом збереження та розвитку ряду важливих галузей національного виробництва, необхідних для забезпечення процесу суспільного відтворення, галузей, які в умовах сучасного розвитку економіки через свою специфіку мають низьку рентабельність і є не вигідними для підприємництва, а також галузей, які внаслідок своєї орієнтації та історичного розвитку є державними монополіям.

Основними напрямками удосконалення функціонування фінансів державних підприємств мають бути: оптимальне фінансове планування, ефективний фінансовий аналіз та контроль, запровадження оборотних коштів підприємств державного сектору.

Список використаних джерел:

1. Мотриченко В.М. Сфери діяльності та функції державних підприємств // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №5(71). – с.120-127.

2. Красностанова Н.Є. Особливості розвитку державного підприємства в Україні // Економіка розвитку. – 2009. – № 4(34). – с.26-29.

УДК 621.326

Млинко В.–ст. гр. МБ-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Дячун О.Д.

З легкої руки американців, англійське слово менеджмент стало відомим сьогодні практично кожній освіченій людині. Що ж означає цей термін "менеджмент"? Чому ми позичаємо його, а не користуємось словом "управління"? Мова йде не тільки і не стільки про слова. Вживаючи термін "менеджмент", ми йдемо за традицією, яка давно встановилася в міжнародних виданнях з теорії управління, яка має на увазі певне коло явищ і процесів. У практиці, яка склалася у вітчизняній науковій літературі з управління, менеджмент уже більше 30-ти років використовується як синонім капіталістичного управління. І головне — управління не заміняє "менеджмент", тому що в останньому йдеться лише про одну із форм управління, а саме про управління соціально-економічними процесами за допомогою і в рамках підприємницької корпорації або акціонерної компанії

Фундаментальний Оксфордський словник англійської мови дає таке тлумачення "менеджменту":

- а) спосіб, манера ставлення до людей;
- б) влада і мистецтво управління;
- в) особливий рід уміння та адміністративні навички;
- г) орган управління, адміністративна одиниця.

У спрощеному розумінні менеджмент — це вміння добиватися поставлених цілей, використовуючи працю, інтелект, мотиви поведінки інших людей.

Менеджмент - функція, вид діяльності з керівництва людьми в різних організаціях.

Менеджмент слід розглядати як сукупність раціональних методів і організаційних підойм управління капіталістичною фірмою або корпорацією.

Менеджмент — це не тільки академічна дисципліна або ділянка професійної спеціалізації працівників, але й сфера діяльності, а також джерело існування привілейованих соціальних груп.

У роботі В. Краснова та Б. Жнякіна [2, с. 23] зазначено, що фінансовий менеджмент – це система принципів, засобів та форм організації грошових відносин підприємства, спрямованих на управління його фінансово-господарською діяльністю, в яку входять: розроблення та реалізація фінансової політики, інформаційне забезпечення (складання і аналізування фінансової звітності), оцінювання інвестиційних та інноваційних проектів і формування «портфеля» інвестицій, а також поточне фінансове планування та контроль. Усі вище перераховані функції на середніх та великих підприємствах виконують спеціально призначенні особи чи підрозділи. Таким чином, основним завданням фінансового менеджменту є фактично управління фінансами суб'єкта господарювання, тобто їхнє планування, організування виконання відповідних робіт, мотивування працівників, контролювання їхньої роботи, а регулювання виявлених відхилень у сфері управління фінансами. Серед часткових цілей фінансового менеджменту можна також виокремити [3, с. 41]: створення багатства для бізнесу, генерування грошових коштів, а також забезпечення адекватної віддачі від інвестицій як в інноваційну, так і у звичайну діяльність підприємства з урахуванням вкладених ресурсів та ризиків, які приймає підприємство.

УДК 657.422

Николишин М. - ст. гр. БО-42

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Королюк Т. М.

Прийняття економічно обґрунтованих рішень, що підвищують фінансову результативність і формують основу стабільної роботи, неможливе без розуміння економічної сутності «оборотних активів» [1]. Оборотні активи – це центральна частина економічних ресурсів підприємства, яка представлена групою засобів, які безпосередньо беруть участь у господарській, операційній і фінансовій діяльності підприємства в процесі операційного циклу.

Поняття «оборотні активи» у економічній літературі зустрічається приблизно з початку минулого століття. Вчені стали висувати наступні версії визначення суті цієї категорії: В.П. Дяченко визначав суть оборотних активів як вартість оборотних фондів і фондів обігу; Б.С. Геращенко і В.С. Геращенко доповнили це визначення тим, що вартість обов'язково повинна виступати у грошовому вираженні [2]. П.Г. Бунич відмічав: «Оборотні засоби підприємств - це грошові кошти, що перебувають у розпорядженні для утворення оборотних фондів і фондів обігу» [3].

В літературних джерелах поняття «оборотний капітал» та «оборотні активи» часто використовуються як синоніми, хоча оборотні активи у процесі виробничої діяльності підприємства споживаються і витрачаються, на відміну від оборотного капіталу, що лише авансується. Але слід зазначити, що на капітал перетворюється не весь обсяг авансованих грошових коштів, а лише той, що забезпечує економічний, соціальний або екологічний ефект [4]. Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що оборотні активи й оборотний капітал це категорії, які характеризують одні і ті ж об'єкти, а саме: грошові кошти, короткострокові фінансові вкладення, дебіторську заборгованість і запаси.

Проаналізувавши поняття «оборотні активи» у різних літературних джерелах, можна виділити декілька підходів економістів до трактування сутності даного поняття:

1) оборотні засоби підприємств, що відображаються в активі їх бухгалтерського балансу; 2) грошові кошти та їх еквіваленти, а також інші активи, що використовують в одному операційному циклі; 3) засоби підприємства, які повністю переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції.

Отже, можна зробити висновок, що «оборотні активи» є всеохоплюючою економічною категорією, оскільки включає в себе усі інші поняття і враховує специфіку майна суб'єктів

Література:

1. Білуха М. Г. Теорія бухгалтерського обліку / М. Г. Білуха. – К.: КДЕУ, 2000. – 692 с.
2. Вербило О. Ф. Бухгалтерський облік у менеджменті: зміст та методика навчання. Підручник. Частина друга. Фінансовий облік / О. Ф. Вербило, Т. П. Кондрицька, В. М. Ярошинський. – К.: НАУ, 2006. – 696 с.
3. Грабова Н. М. Теорія бухгалтерського обліку. Навчальний посібник / Н.М. Грабова. – К.; А.С.К. – 1998. - 223 с.
4. Демченко Т. А. Оборотні активи та їх відображення в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності / Т. А. Демченко. // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 5. – С.5-10.Ф

УДК 336.16

Околіта О.- ст. гр. ОВ-308

Технічний коледж ТНТУ імені Івана Пулюя

АНАЛІЗ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Науковий керівник: Семчишин Є.В. – викладач вищої категорії

Україна – держава з багатим ресурсним та природним потенціалом, що відіграє важливу роль в перспективі розвитку внутрішнього ринку. Проте із становленням ринкових відносин гостро постала проблема попиту на продукцію вітчизняного ринку.

Перебіг останньої світової кризи засвідчив, що для більшості країн внутрішній ринок дозволив підтримати економічну стабільність. Прикладом є економічна політика Німеччини та Китаю, які під час кризи активно використовували фінансові механізми захисту внутрішнього ринку, а згодом забезпечили лідерство на міжнародних ринках.

Нагромаджені диспропорції внутрішнього ринку України зумовили його вразливість та залежність від світової ринкової кон'юнктури і зовнішніх фінансових ресурсів. Внутрішній ринок України формується в умовах значної імпортової орієнтації. У 2012 р. зовнішньоторговельний оборот України склав майже 80 % ВВП, обсяг товарного експорту склав 37,2 % ВВП, а імпорт 41,9 % ВВП. Основну частку в експорті України становить продукція чорної металургії, ціни на яку стрімко падають, а також продукція сільського господарства, виробництву якій часто суперечать несприятливі кліматичні умови.

Загальна товарна пропозиція внутрішнього ринку України у 2004 р. на 67,2 % забезпечувалася поставками вітчизняних виробників, а у 2012 р. лише 59,3 %. Основу споживання в Україні становить продукція сільського господарства та харчової промисловості, на які припадає 26,7 % загального споживання, на продукцію енергетичної промисловості – 18,8% і лише 11,5 % припадає на продукцію машинобудування.

Загалом розвиток внутрішнього ринку України залежить від таких чинників:

1) подолання високої залежності від зовнішніх цінових коливань. Найбільший внесок у загальний приріст імпорту (49,5 %) було забезпечено імпортом енергоносіїв: природного газу з РФ та нафтопродуктів;

2) нарощення позитивного сальдо зовнішньої торгівлі. За січень-серпень 2012 р. від'ємне сальдо товарної торгівлі склало 8,1 млрд. дол. США.

Отже, фінансова політика у 2013-2014 рр. повинна спрямувати зусилля на:

- зміцнення інвестиційного потенціалу банківської системи України під потреби розвитку реального сектора економіки;

- підвищення ролі фондового ринку у залученні фінансових ресурсів на розвиток національних підприємств;

- посилення використання внутрішнього фінансового потенціалу в інвестуванні розвитку внутрішнього ринку;

- інвестування національних програм імпортозаміщення;

- системне підвищення споживчого попиту громадян (підвищення мінімального рівня заробітної плати, індексації тощо).

Таким чином, внутрішній ринок України досі слабкий і не врегульований. Потрібна виважена фінансова політика на державному і на регіональному рівнях щодо інвестування, посилення участі фондових ринків та стимулювання попиту на вітчизняну продукцію.

УДК 621 326

Панасенко З. – ст. групи БЕ-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

АНАЛІЗ БЮДЖЕТУ РОБОЧОГО ЧАСУ ПРАЦІВНИКА

Науковий керівник: к.т.н., доц., Рогатинська О.Р.

Розрахунок бюджету робочого часу характеризує планову кількість днів і годин, які може відпрацювати один працівник або службовець у плановому періоді. Облік часу в людино-годинах ведеться, як правило, для категорії працівників, а для інших категорій персоналу застосовуються людино-дні.

Календарний фонд робочого часу (Т) дорівнює кількості календарних днів за певний календарний період (місяць, квартал, рік). Він може бути розрахований на всю чисельність працюючих, групу працюючих підприємства (цеху, дільниці) і в середньому на одного працюючого (в людино-днях або людино-годинах)

Плановий (ефективний) фонд робочого часу (Т) менший максимально можливого фонду на величину невиходів, які плануються, працівників на роботу з поважних причин (невиходи на роботу через хвороби та пологи, час на виконання державних і громадських обов'язків, навчальні відпустки тощо).

Середньовстановлена тривалість робочого дня розраховується як середньоарифметична величина, зважена з урахуванням офіційно встановленої тривалості робочого дня за чисельністю окремих груп працівників.

Таблиця 1. Бюджет робочого часу одного спискового робітника (Приклад)

№п/п	Показник фонду робочого часу	Значення показника		відхилення
		План	Факт	
1.	Календарний фонд часу, днів	365	365	0
2.	Кількість не робочих днів – всього (у т.ч. вихідних і святкових)	111	112	1
3.	Номінальний фонд часу, днів	2082,8	2049,3	33,5
4.	Неявки на роботу – усього, днів, У тому числі:			
	Чергові і додаткові відпустки	21	23	2
	Невиходи у зв'язку з хворобою	3,4	4,1	0,7
	Невиходи у зв'язку з виконанням державних обов'язків	2,6	3,9	1,3
5.	Явочний робочий час, днів	2055,8	2018,3	37,5
6.	Номінальна тривалість робочого дня, год	8,2	8,1	0,2
7.	Втрати часу у зв'язку зі скороченням тривалості робочого дня – усього, год, У тому числі:			
	Для матерів-годувальниць	0,07	0,07	0
	Для підлітків	0,03	0,03	0
8.	Середня тривалість робочого дня, год	8,1	8	0,1
9.	Дійсний ефективний фонд робочого часу одного робітника, год	1987,66	1917,35	70

Для деяких категорій працівників (які працюють на шкідливих дільницях виробництва, для підлітків та інших груп) тривалість робочого тижня та, відповідно, робочого дня скорочена. Розрізняють повну тривалість робочого дня, тобто з урахуванням над нормованих відпрацьованих годин, і призначену тривалість робочого дня (без урахування над нормованих відпрацьованих годин).

УДК 338

Панасенко З.- ст.гр. БЕ -31.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЕКОНОМЕТРИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ПРОМИСЛОВОСТІ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Науковий керівник: к.е.н., асистент Різник Н.М.

Результати роботи підприємства залежать не лише від його здатності раціонально використовувати наявні ресурси, а також від спроможності своєчасно реагувати на зміни зовнішнього середовища. Одним із методів економіко-математичного моделювання, що дає змогу встановити ступінь залежності прибутковості підприємства від різноманітних факторів та виявити основні з них, є кореляційно-регресійний багатофакторний аналіз.

Зазначеним методом розв'язують дві основні задачі:

1) знаходження загальної закономірності, що характеризує залежність двох (чи більше) кореляційно пов'язаних змінних, тобто розробка математичної моделі зв'язку (задача регресійного аналізу);

2) визначення тісноти зв'язку (задача кореляційного аналізу).

Для того, щоб дослідити стан промисловості Тернопільської області, я проаналізувала залежність обсягу реалізованої продукції від кількості інвестицій в основний капітал промисловості в області. Вибираємо з статистичного щорічника Тернопільської області дані за період з 2003 по 2010 роки. Для того, щоб визначити форму залежності між двома змінними, використаємо діаграму розсіювання.

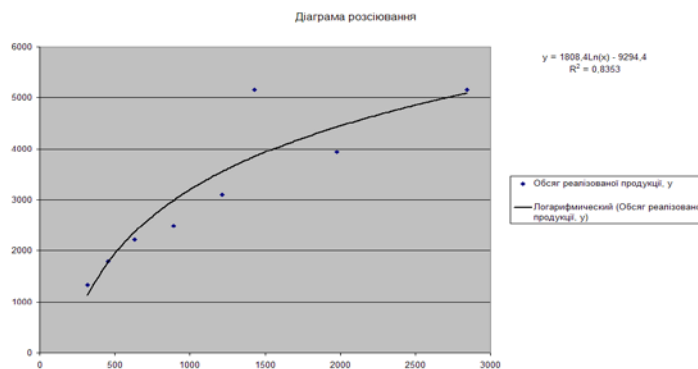

Рис.1. Діаграма розсіювання

Розглянувши діаграму розсіювання можна зробити такі висновки:

- Оскільки коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,84$, то дана модель адекватна реальній дійсності і залежність між x і y є достатньою для проведення аналізу та побудови прогнозів;
- Відносно форми залежності модель є нелінійною логарифмічною регресією.

Отже, дослідження показали що між обсягом реалізованої продукції і інвестиціями в основний капітал існує логарифмічна залежність і побудована нами модель адекватна реальній дійсності.

Література:

Ганжа Ю.В. Міжнародна практика факторного аналізу прибутку підприємства / Ю.В. Ганжа // Економіка та держава. – 2007. – № 4.

УДК

Паславська І. В. – ст. гр. ОВ-308

Технічний коледж Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

МАРКЕТИНГ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Науковий керівник: викладач - методист Павлик А.Й.

Термін Ambient Media вперше був використаний в другій половині 90 років у Великобританії і дослівно перекладається як навколишнє ЗМІ. Це розміщення інформації в несподіваних або незвичних місцях, куди люди завжди будуть дивитись і де вони точно не чекають її побачити. Ця нестандартна реклама відрізняється тим, що на неї справді звертають увагу. Наприклад: реклама на клумбі з квітами, на дні басейну, квітковий годинник, на колесах автомобіля та інше.

Сьогодні, хочу привернути вашу увагу до глобальної і болісної проблеми безпритульних собак. Більше того, щонайменше 10 таких собак загинули у Тернополі в кінці лютого від отруєної їжі, хоча це є протизаконно і за це передбачена кримінальна відповідальність. Любі друзі, не помітивши цього ми перетворюємось на нещадних вбивць. Знайте, люди, які проявляють жорстокість до тварин, рідко зупиняються на цьому! Ми не маємо права руйнувати те, що створювалося не нами. Не можемо вирішувати долю живих істот.

«Собака — друг людини», — це і сотні подібних висловів про тварин ілюструють одну єдину істину: хоч тварини позбавлені можливості говорити та абстрактно мислити, вони потребують уваги і захисту не менше, ніж люди. Іноді я спостерігаю, як старенька бабуся, наша сусідка, підгодовує дворових собак. Спочатку мешканці будинку сварили її, мовляв, не принаджуйте, на що вона відповідала незрозумілими для нас, дітей, словами: «Собаку пайку їмо, дитинко». А потім розповіла нам старовинну легенду про те, як Бог покарав людей за гріхи голодомором. і тільки виття голодної собаки змусило його змилюститись. Так, що виходить ми в боргу перед собакою.

Проте ми не завжди чуйно ставимось до всіх тварин. Часто ми любимо тільки своїх четвероногих друзів і без вагань ображаємо безпритульних. Бувають випадки, коли горе – хазяї приносять в дім тваринку, а потім, викидають її на вулицю. Мене вражає така безвідповідальність, стає соромно за людську підступність і несправедливість.

У великих містах діють організації волонтерів: завдяки ним безпритульні тварини знаходять домівку в благодійних притулках, де їх можуть пізніше забрати нові власники з більш відповідальним та уважним ставленням. Але таких притулків, з огляду на кількість тварин, що потребують допомоги, катастрофічно не вистачає. Тому я пропоную створити маркетингову Ambient - акцію, мета якої була би боротись із жорстоким ставленням до тварин, а також збір грошей на корм, ліки і стерилізацію безпритульних тварин. На вулицях поставити урни для сміття у формі голови собаки та надписом «Добро врятує світ», організувати конкурс на найзворушливішу історію про тварин із свого життя. Також, мало кому відомо, що собак використовують у медицині, адже вони мають, ще і властивість лікувати, допомагають людям із обмеженими можливостями та служать хорошими охоронцями нашої безпеки.

Я переконана, що брати наші менші, дають нам значно більше, ніж ми їм. Вони дарують нам ласку і відданість, свою приязність і любов. Вони довіряють нам своє життя. І ми не маємо права не виправдати їхню довіру.

УДК 339.138

Пелехата Н.- ст.гр.БМ-42

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ІНФОРМАЦІЯ В СИСТЕМІ МАРКЕТИНГУ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Зяйлик М.Ф.

Майже на кожному кроці в процесі аналізу, планування, здійснення і контролю діяльності маркетингових заходів маркетологам потрібна інформація. Їм потрібна інформація про клієнтів, конкурентів, дилерів і інші сили, діючі на ринку.

У сучасних умовах потреба в маркетинговій інформації постійно зростає, і менеджери з маркетингу часто відчують брак достовірних, актуальних та вичерпних даних. Для того, щоб розв'язати цю проблему, на підприємстві має бути створена система збирання необхідної маркетингової інформації, або маркетингова інформаційна система (МІС). Інформацію збирають і аналізують при допомозі допоміжних підсистем, які формують МІС.

Система зовнішньої звітності підприємства дає змогу стежити за показниками, які відображають рівень поточного збуту, суми витрат, обсяги матеріальних запасів, рух готівки, дані про дебіторську та кредиторську заборгованість, інші показники внутрішньої звітності.

Для інформаційного забезпечення усіх підрозділів необхідними даними на підприємстві доцільно використовувати комп'ютерні мережі. Їх застосування дає змогу менеджерів з маркетингу оперативно отримувати всі копії необхідних документів внутрішньої звітності підприємства, що має надзвичайно важливе значення для своєчасного прийняття маркетингових рішень.

Система збирання поточної інформації — це комплекс джерел і процедур, які застосовують для отримання щоденної інформації про різні події, що відбуваються на ринку.

Джерелами отримання поточної зовнішньої інформації є книжки, газети, журнали, спеціальні публікації, бесіди з покупцями, постачальниками, посередниками, співробітниками самого підприємства чи його конкурентів. Необхідні повідомлення можна також придбати у спеціалізованих фірм-постачальників зовнішньої поточної інформації. На деяких підприємствах призначають фахівців з акумулювання "маркетингового інтелекту", яким доручають, наприклад, вивчення діяльності конкурента за допомогою усебічного дослідження придбаного товару; відвідування "днів відчинених дверей", спеціалізованих виставок, зборів акціонерів; ознайомлення зі звітами про роботу конкурентів; проведення бесід із працівниками підприємства, зокрема з торговельними агентами.

Система маркетингових досліджень дає змогу оперувати інформацією, отримання якої потребує проведення окремого дослідження.

Маркетингові дослідження — це проектування, збирання, оброблення та аналіз даних, які потребують спеціального дослідження конкретної маркетингової проблеми.

Підприємство може провадити маркетингові дослідження власними силами, а також отримати результати досліджень, замовляючи їх спеціалізованим фірмам. Великі підприємства, мають власні відділи маркетингових досліджень, у складі яких є фахівці з моделювання, соціологи, психологи, розробники планів досліджень.

Тому, на основі вищесказаного, можна зробити висновок, система маркетингової інформації передбачає збір внутрішньої фірмової і зовнішньої інформації, її систематизацію та аналіз, поведінку маркетингових досліджень, а також можливість оперативного отримання даних. Необхідність створення системи маркетингової інформації обумовлена потребою в зборі, обробці великих обсягів даних і надання керівництву актуальної, а головне, достовірної інформації.

УДК 338.255

Пелехата Н.- ст.гр.БМ-42

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ САМОМЕНЕДЖМЕНТУ В ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Юрик Н.Є.

Самоменеджмент — це поняття для вільних людей, тобто для тих, у кого є хоча б трохи "свого часу", часу, яким можна розпоряджатися на свій розсуд. Спробуємо навести основні ідеї того, як організувати себе, розробити власну, унікальну систему самоменеджменту.

У кожного — свій підхід до організації власного часу. Навіть якщо людина не чула такого слова — "самоменеджмент", це не означає, що вона ним не займається. Не може бути ідеальної для всіх системи самоменеджменту. Одній людині важливіше всього не забути про тисячу дрібниць, іншій — зануритися в роботу в спокійній обстановці. В одного багато справ, порядок виконання яких можна сильно варіювати, в іншого цієї можливості немає. Хтось працює касиром в супермаркеті, алгоритм його роботи строго прописаний в посадових інструкціях, при цьому неробочий час у будній день витрачається на транспорт, сімейні справи, сон. І розпорядитися він у своєму житті може лише кількома годинами вільного часу ввечері в неділю, і то в цей час хочеться лише одного: відпочити, відволіктися. Інший — представник вільної професії, наприклад перекладач. Зазвичай він займається перекладом текстів. При цьому у нього в розробці може бути відразу декілька проектів. Значну частину часу він витрачає на самонавчання. Займається також спілкуванням, опрацюванням ділових зв'язків, а вечорами також підробляє репетитором. Лише кілька годин на тиждень у нього чітко розписані: час репетиторства, решта — на власний розсуд.

На основі викладеного вище матеріалу, можна виділити декілька порад для самоменеджменту людини:

1. Своїм часом можна і треба управляти
Це означає — керувати собою в часі. Можете позбутися від справ-паразитів, і цього достатньо для того, щоб стверджувати, що своїм часом можна управляти.
2. Управління часом збільшує тривалість життя
3. Складати план на день
Цей план — запорука настрою на ефективну роботу.
4. Повинно бути відчуття впевненості
5. Самонавіювання і дисципліна — кожен день
6. Спонукати себе до підприємливості
Якщо не спонукати себе до підприємливості, то будь-яка справа може перетворитися на нескінченно довгу рутину. У будь-якій справі можна викрутитися і зробити її швидше за рахунок винахідливості.
7. У робочий час відпочивати, але не розслаблятися
8. Предметність, цілеспрямованість
У всьому, що робите, намагайтеся бачити кінцеву мету своїх зусиль, а також основний предмет, за допомогою якого ви йдете до мети.
9. Не обманювати себе, бути точним і чесним
На мою думку, це найважливіше в самоменеджменті. Точність, логічність, раціональність, любов до істини, єдина наукова картина світу — тільки це можна зберегти здоровий глузд та ясне бачення людини.

Отже, дотримуючись цих порад можна не тільки навчитися раціонально використовувати власний час, але й змінити себе і своє життя в кращу сторону.

УДК 338.665

Пелехата Н.-ст.гр.БМ-42

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СУЧАСНІ МЕТОДИ І ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Науковий керівник: старший викладач Гарматюк О.О.

Методами управління персоналом називають способи впливу на колективи та окремих працівників з метою здійснення координації їх діяльності у процесі виробництва. Методи управління персоналом (система заробітної плати, принцип просування кадрів, метод їх добору тощо) є своєрідними «сигналами», які організація посилає своїм працівникам з метою орієнтації їх поведінки.

Всі методи поділяються на три групи: адміністративні, економічні та соціально-психологічні.

Адміністративні методи орієнтовані на такі мотиви поведінки, як усвідомлена необхідність дисципліни праці, почуття обов'язку, прагнення працювати в певній установі. Економічні та соціально-психологічні методи мають непрямий характер управлінського впливу. За допомогою економічних методів здійснюється матеріальне стимулювання колективів та окремих працівників. Соціально-психологічні методи управління у свою чергу ґрунтуються на використанні соціального механізму.

Успіх управління персоналом обумовлюється двома основними чинниками:

1. Здатністю організації чітко визначити, що (яка поведінка працівників) потрібно для досягнення її мети;
2. Здатністю «вгадати», які методи («сигнали») спонукають працівників на бажану поведінку.

Обидва завдання однаково важливі і складні, особливо в умовах постійних змін. Для досягнення мети організації необхідно, щоб працівники мали конкретні фахові навички і використовували їх. Інакше кажучи, необхідний певний тип виробничої поведінки. Під виробничою поведінкою розуміється не тільки технічна вправність (уміння працювати за верстатом, з комп'ютером, знання продукту, що виробляється), а й певна поведінка у стосунках з клієнтом (здатність працювати з більшим навантаженням, взаємодіяти з колегами), тобто навички, які також містять мотивацію.

Поведінка кожного працівника визначається цілями, які стоять перед його організацією, а також особливостями професійної діяльності — директорів інвестиційного банку потрібен інший набір компетенції, ніж начальникові відділу продажу філії фармацевтичної компанії.

У сучасних динамічних умовах працівники повинні володіти двома важливими компетенціями: орієнтованістю на потреби клієнта і орієнтованістю на результат.

Отже, при всьому розмаїтті методів управління персоналом, керівники прагнуть у своїй діяльності використати найефективніші з них:

- Залучення необхідних для досягнення цілей людських ресурсів, тобто здійснення доцільного добору і розміщення кадрів.
- Підготовка і перепідготовка всіх працівників без винятку, зведення їх навичок і вмінь у відповідність до завдань, які стоять перед кожним окремо та організацією загалом.
- Оцінювання участі кожного працівника у виконанні завдань, що стоять перед організацією. З цією метою організують щорічне використання різноманітних форми оцінки діяльності працівників. Найпоширенішою нині є атестація
- І нарешті, винагородження працівників, тобто компенсація затрат часу, енергії, інтелекту, які вони віддають, працюючи на досягнення цілей організації.

УДК 006.01

Пелехата Н.- ст.гр.БМ-42

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СЕРТИФІКАЦІЯ ІГРАШОК

Науковий керівник: к.е.н., доцент Зяйлик М.Ф.

Сертифікація – це процедура, за допомогою якої, визнаний в установленому порядку орган, документально засвідчує відповідність продукції встановленим законодавством вимогам. Цей спосіб незалежної оцінки продукції використовується в усьому світі, у першу чергу – при підтвердженні відповідності вимогам безпеки, що є надзвичайно важливим, коли мова йде про товари для дітей.

Дитячі іграшки входять до Переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні, затвердженого наказом Держспоживстандарту України №28 від 01.02.2005р. Це передбачає перевірку іграшок на відповідність вимогам, встановленим міждержавним стандартом на безпеку ГОСТ 25779-90. Вимоги цього стандарту гармонізовані з чинним міжнародним стандартом з безпеки іграшок. Він поширюється на іграшки, призначені для дітей віком до 14 років, і встановлює вимоги безпеки і методи дослідження. Вищевказаний стандарт передбачає контроль за 80 показниками безпеки різних видів іграшок.

В ідеалі, кожному іграшку має супроводжувати сертифікат відповідності, але нині на «іграшковому» ринку України ситуація така, що лише близько 10% іграшок сертифікується. Якість та безпечність іграшок є проблемою номер один не лише в Україні. Багато хто здивується дізнавшись, які речовини були застосовані при виробництві деяких «закордонних» забавок. Навіть при виготовленні іграшки з природних матеріалів: дерева, каучуку, бавовни, вовни, можуть бути використані фарби та емалі, які є композиціями сполук з речовинами різної хімічної природи і містять шкідливі елементи. З м'якими іграшками ситуація не краща. Їх теж виготовляють із синтетичних матеріалів. Синтетичний ворс, за твердженнями лікарів, може спровокувати бронхіально-легеневі хвороби і навіть астму. При порушенні цілісності швів може виглядати синтепон або вата, що часто викликає алергічні прояви.

Існують деякі поради, які допоможуть споживачам при виборі іграшки і деякі з них ми розглянемо нижче. Купувати іграшки краще в спеціалізованих магазинах або відділах супермаркетів. Звичайно, такі іграшки будуть дещо дорожчими, проте, там ви можете впевнитися, що вони пройшли належну перевірку і мають сертифікат якості, який вам повинні показати за першою ж вашою вимогою. Всі написи мають бути на доступній мові. У певних випадках може бути додана інструкція з догляду та експлуатації – варіанти прання, чистки. Всі іграшки повинні бути упаковані в пакети з полімерної плівки. Порушення цієї вимоги найбільш актуальне для м'яких іграшок. Придбана на ринку іграшка без упаковки, яка немов губка набрала в себе шкідливі речовини ззовні, а може й стала «притулком» для збудників тяжких хвороб, часто стає причиною серйозного захворювання у дитини.

Тому, на основі вищесказаного можна зробити висновок, щоб ваша покупка принесла у родину лише радість, потрібно подбати не лише про зовнішню привабливість забавки, а й про її надійність та безпечність.

УДК 338. 255

Пиріг Ю. - ст. гр. БМ - 42

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СУТЬ САМОМОТИВАЦІЇ

Науковий керівник: к. е. н., доцент Юрик Н. Є.

Мотивація – спонукання до чого-небудь. Нас може хтось спонукати до певної діяльності або ми заохочуємо до неї самі себе, і тоді мова йде про самомотивацію. Самомотивація в даний час розглядають як частину соціального інтелекту людини. Її визначає те, наскільки швидко людина адаптується до мінливої ситуації, чи може проявити себе в суспільстві, наскільки вона емоційно чутлива до змін у поведінці співрозмовника тощо. Сьогодні соціальний інтелект в деяких випадках котирується вище, ніж загальний інтелект.

Мотивація – модна тема. Ще три роки тому керівники були серйозно стурбовані тим, як знайти підхід до підлеглих (мотивувати), але сьогодні ситуація змінилася. Керівник надає роботу – співробітник повинен її виконувати, і вже мало хто переймається зацікавленістю останнього. Тому люди, які володіють високим соціальним інтелектом, швидше просуваються службовими сходами. Зараз, коли від людей потрібно підприємливість, швидкість думки, гнучкість, саме самомотивація стає інструментом успіху.

В даному випадку пропонуємо два види самомотивації: мотивація уникнення невдачі і мотивація досягнення успіху, і це багато що визначає в поведінці людини. Якщо вона уникає невдач, то її головний життєвий принцип: «Як би чого не вийшло». В усіх подіях, що відбуваються вона бачить для себе небезпеку і про всяк випадок нічого не робить. Людина, налаштована на досягнення успіху, бачить в кожній новій ситуації нові можливості. Вона більш сміливіша і розуміє: для того щоб чогось досягти, треба діяти і отримувати досвід, нехай навіть негативний. Вона не сприймає його як невдачу, мотивуючи тим, що негативний результат – теж результат. І йде далі.

Наші мотивації постійно змінюються, тому що мотиви дуже тісно пов'язані з потребами, і основні з них складають так звану «Піраміду Маслоу». Потреба породжує мотив, а мотив – мета. Досягнення мети – не що інше, як задоволення потреби. Можна сказати й так: потреба породжує мету, а між ними стоїть мотивація і самомотивація, тобто модель поведінки, яку ми обираємо, для досягнення мети. Часом досягнення ланцюга неможливе через те, що в людини недостатньо ресурсів, і це накладає відбиток на мотивацію і самомотивацію.

З метою управління самомотивацією пропонуємо наступні поради:

- Свідомий вибір. У тих випадках, коли потрібно прийняти рішення або подолати протиріччя, потрібно проаналізувати ситуацію (наприклад, розкреслити лист на дві графи: «плюси» і «мінуси», підрахувати ті й інші) і свідомо зробити вибір найбільш прийняттого варіанта.
- Позитивне мислення. Навчіться в усьому, що відбувається бачити для себе позитивний бік. Негативний результат – теж результат. Важливо не те, що з нами відбувається, а як ми ставимося до того, що з нами відбувається.
- Чітка мета. На кожному новому етапі ставте перед собою цілі на кілька рівнів вищі, ніж ви маєте на сьогоднішній день, реальні і конкретно вимірювані.
- Дружня підтримка. Якщо вам потрібна допомога, звертайтеся за нею до своїх однодумців. Якщо вам потрібна похвала, відкрито про це просіть. Якщо вам потрібна порада, запитуйте в авторитетних для вас людей.

Отже, слідуючи цим порадам в своєму буденному житті та діяльності, ви зможете раціонально використовувати свої енергетичні резерви і здібності.

УДК 338

Пиріг Ю. - ст. гр. БМ - 42

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Науковий керівник: ст. викл. Гарматюк О. О.

Останнім часом, в період поступального розвитку науково-технічного прогресу та глобалізації світової економіки, практика свідчить, що в управлінні персоналом як складової частини менеджменту організацій, виділяється два полярних підходи — технократичний та гуманістичний. При технократичному підході управлінські рішення підпорядковані перш за все інтересам виробництва; чисельність та склад працівників визначається виходячи із застосовуваної техніки, технології, розподілу та кооперації праці, ритму виробничого процесу та інше. Гуманістичний підхід в управлінні персоналом передбачає створення таких умов та змісту праці, які б забезпечували зниження рівня відчуження працівника від його трудової діяльності та інших працівників.

Незважаючи на те, що після викладення сутності цих підходів пройшло багато часу і вони зазнавали впливу інших країн, основні міжкультурні відмінності між ними збереглися і до цього часу. В багатьох визнаних підручниках, навчальних посібниках виділяють відмінні між собою підходи до управління персоналом організацій, інколи чітко розмежовуючи їх на два полярних: американський та японський.

Аналізуючи ці підходи до формування науки про управління персоналом, необхідно зупинитися на особливому «японському чуді», завдяки якому ця невелика країна з обмеженими природними ресурсами досягла видатного ефекту в організації менеджменту. Основними складовими елементами у формуванні ефективного менеджменту персоналу на японських підприємствах є: врахування національних особливостей, повага до традицій; розвинуте почуття поваги до старших за віком, почуття колективізму; повічний трудовий найм працівників та інше.

Проте, таку характеристику не можна вважати достатньою. На нашу думку, головною відмінністю японського стилю управління є те, що він акумулював у собі всі сучасні прогресивні управлінські підходи незалежно від того, де, в якій країні вони були спочатку сформовані, опрацьовані та апробовані.

Прагнення багатьох сучасних компаній до формування ефективної системи управління персоналом спонукає до вивчення різних теорій, висновків та підходів, які пропонувалися вченими та практиками-управлінцями, та вибору найбільш прийнятних до визначеного соціально-економічного становища, адаптації їх відповідно умов зовнішнього та внутрішнього середовища організацій

Таким чином, ми вважаємо, що першим кроком на шляху підвищення якості персоналу організацій має стати визнання існування цієї проблеми, ідентифікація та використання потенціалу всіх адміністративних органів, до завдань яких входить управління людськими ресурсами та їх розвитком. А другим кроком є реалізація відповідних реформ у законодавчій сфері з метою надати цим органам додатковий інструментарій та гнучкість з тим, щоб наймати, управляти та зберігати певний рівень людських ресурсів, зокрема — щодо критично важливих професій. Третім кроком буде тісне співробітництво між всіма зацікавленими сторонами при реалізації реформ у сфері покращення людських ресурсів.

УДК 339.138

Пиріг Ю. - ст. гр. БМ - 42

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ФУНКЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ УПАКОВКИ

Науковий керівник: к. е. н., доцент Зяйлик М. Ф.

Упаковка товару дедалі більше стає дійовим інструментом маркетингу. Вартість упаковки в середньому становить 10% ціни товару. Упаковка — це місткість, оболонка, тара для зберігання продукції, етикетка і вкладиш; як елемент товарної політики потребує постійної уваги, всебічного вивчення, правильної орієнтації в її плануванні, розробці і виробництві.

Упаковка має три пласти: 1) внутрішній, в якому безпосередньо міститься товар; 2) зовнішній, коли використовується матеріал для захисту внутрішньої упаковки, який знищується при підготовці товару до безпосереднього використання; 3) транспортна упаковка, яка застосовується для зберігання, ідентифікації або перевезення товару. Невід'ємною частиною упаковки є маркування і друкована інформація. Етикетка містить рекламні матеріали, назву продукції, її склад, інструкції щодо зберігання і використання. Вкладиші докладніше знайомлять покупців з тим, як розібратися з конструкцією складного вузла, агрегату, лінії або як приготувати за запропонованим рецептом смачну страву.

Розробка нового товару безперервно пов'язана з розробкою концепції упаковки. По-перше, упаковка дає змогу збирати в потрібних обсязі і формі рідкі, гранульовані, сипучі та інші подільні продукти. По-друге, упаковка полегшує використання продукції з урахуванням її особливості і побажань покупця: не виключається можливість повторного застосування упаковки для даного або іншого товару. По-третє, упаковка відіграє роль своєрідного засобу комунікації фірми зі споживачем. Вона створює образ фірми-виробника; через дизайн, колір, форму, матеріали відображає популярність її не лише до і під час купівлі товару, а й після використання його. По-четверте, орієнтуючи товар на конкретний сегмент ринку, для конкретної ринкової групи, фірма-виробник може змінювати форми, розміри, конструкцію, інші характеристики упаковки, спрямовані на забезпечення її при вабливості і практичності

Поряд з величезними перевагами, які несе в собі упаковка, не можна не бачити й проблем, що виникають у зв'язку з її використанням. Це стосується насамперед чіткості і точності відображення істини на упаковці та в маркуванні, вартості виготовлення, використання дефіцитних ресурсів, запобігання забрудненню навколишнього середовища. Нерідко бувають випадки, коли ярлики та етикетки вводять в оману покупця.

Отже, упаковка – безсумнівний символ сьогоденного ринку. Та не варто забувати і про другу сторону питання. І якщо проблеми надмірної вартості упаковки, використання дефіцитних ресурсів стають предметом стурбованості виробника з погляду організації виробництва, а споживача з точки зору трохи більших витрат на придбання покупки, то проблема забруднення навколишнього середовища битим посудом, розкиданими пакетами, шкідливими речовинами при розкладі або згоранні упаковки набувають масштабного характеру і для конкретного селища, і для регіону, країни, планети загалом.

УДК 159.923.2

Пономар Н.М. – ст. гр.БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МЕТОДИ САМОМОТИВАЦІЇ, ЯК ОСНОВА ДОСЯГНЕННЯ УСПІХУ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Юрик Н. Є.

Кожен день ми зіштовхуємося з ситуаціями, потребуючими мотивації. Самомотивація – це можливість мотивувати себе на виконання тих справ, які не визивають у вас особливої зацікавленості. Менеджер не зможе ефективно управляти іншими, не знаючи як мотивувати себе, тому це важливий елемент самоменеджменту.

Пропонуємо ряд правил самомотивації, які підходять як менеджеру у своїй трудовій діяльності, так і кожній людині у повсякденному житті:

1. Придумайте «прекрасне майбутнє». Пообіцяйте собі якусь значиму нагороду після успішного завершення робочого процесу або отримання позитивного результату.

2. Забезпечте собі «легкий старт». Виникнення великих труднощів на самому початку шляху здатне значно пригнітити настрої менеджера і в результаті привести до небажання працювати. Тому слід дотримуватись правила «від простого до складного»,

3. Минулі удачі – запорука майбутніх успіхів. Спогади про позитивний досвід у минулому, приємний емоційний стан, що супроводжував успіх у роботі, здатні стати потужною мотивацією в сьогодні.

4. Хваліть свого товариша-менеджера і тоді похвалять вас. Доведено, що це дає настільки потужний заряд позитивної енергії, що з'являється сильне бажання робити свою роботу якнайкраще.

Для ефективної діяльності кожен повинен обрати для себе певні умови роботи:

1. Енергійний старт – ближче фініш. Такий підхід до професійної діяльності здатний в короткі терміни привести до успішного завершення і здачі проекту.

2. Відріжте для себе всі шляхи до відступу. У багатьох випадках мотивувати себе на результативну роботу можна, тільки забезпечивши собі максимум навантаження в суворо обмежений час. Потужні внутрішні сили, які прокидаються в таких працівниках, забезпечують успішне просування справи.

3. Проведіть власний тайм-менеджмент. Поряд з менеджерами, які навантажують себе нерівномірно, існують і працівники, які успішно обходяться без ривків у професійній діяльності та різких підйомів робочого ентузіазму за допомогою розкладу, плану, або розпорядку роботи.

Для окремої категорії людей для успіху достатньо уникання негативних емоцій та їх наслідків, для них рекомендовано:

1. «Я зможу, адже я не гірше». Мова йде про бажання бути не гірше оточуючих, яке часто змушує людину здійснювати корисні, з точки зору інших, дії.

2. Уникати неприємностей. Неприємності нікому не потрібні, тому їх близькість і очевидність є непоганим стимулюючим фактором.

3. Говоріть вголос про свої майбутні успіхи, і тоді, щоб зберегти за собою репутацію «людини слова», ви успішно завершите почате.

З вищевикладеного можна зробити висновок, що відразу всі принципи не може застосувати до себе жоден менеджер, адже всі люди різні, і кожному потрібен свій власний набір правил і самообмежень. Якщо менеджер реалізує свої життєві і професійні задуми через продуктивні форми організаційної поведінки, виробничу активність – це означає, що його самомотивація досягла успіху.

УДК 006.032

Пономар Н.М. – ст. гр.БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СЕРТИФІКАЦІЯ ПРОДУКЦІЇ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ, СЕ МАРКУВАННЯ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Зяйлик М.Ф.

На сучасному етапі розвитку України для багатьох вітчизняних виробників важливим завданням функціонування фірми є досягнення відповідного рівня якості виготовлюваної продукції. Для підприємств, які бажають експортувати свою продукцію у країни Європейського Союзу необхідно знати, що сертифікація певних видів продукції в Європейському Союзі, є обов'язковою процедурою підтвердження відповідності вимогам Директив ЄС і гармонізованим стандартам.

Продукція не може бути допущена на ринок Європейського Союзу без маркування СЕ. Влада країн Європейського Співтовариства серйозно контролюють ситуацію з обігу продукції на своєму ринку, яка підпадає під процедуру сертифікації з правом маркування знаком СЕ, особливо в умовах економічної кризи, забезпечуючи таким чином захист споживачів від несумлінних виробників. Безпека продукції для людини і навколишнього середовища в країнах Європейського Союзу прирівняна за значимістю до національної безпеки кожної з країн ЄС.

Мета маркування СЕ – позначити відповідність товару і вказати що виробник провів всі процедури перевірки, які стосуються даного товару, встановлені Європейським Союзом. Отже, продукція відповідає вимогам європейської безпеки щодо здоров'я людини та навколишнього середовища. Маркування СЕ є єдиним видом відповідності певної продукції на території Європейського Союзу. У доповненні до маркування СЕ можуть використовуватися додаткові види маркування, що підвищують ступінь захисту споживача від ризиків. СЕ маркування гарантує вільний обіг продукції на ринку Європейського Союзу. ЄС Сертифікат Відповідності або ЄС Декларація Відповідності, отримана в одній з країн ЄС, дійсна у всіх країнах співтовариства.

Міжнародний Центр Сертифікації та Якості – International Center for Quality Certification (ICQC) – це група незалежних нотифікованих органів Європейського Союзу, які мають право випробувань і сертифікації продукції, з видачею Сертифікату Відповідності ЄС (DoC European Certificate EC, EC Certificate of Compliance, EC Certificate of Conformity) або ЄС Декларації Відповідності (EC Declaration of Conformity, EC Declaration of Compliance DoC).

У правилах Council Decision on the CE conformity marking описуються всі методи оцінок відповідності, які розбиті по розділах і згруповані за ступенем ризику. Незаконне маркування товару знаком СЕ в країнах Європейського Союзу веде до великих штрафів, вилучення з обороту даного продукту та кримінальним покаранням. Європейські служби нагляду ретельно контролюють товар з маркуванням СЕ, що потрапляє на ринок ЄС.

Отримавши право нанесення на свою продукцію знаку СЕ, український виробник відкриває для своєї продукції досить великий і перспективний ринок Європейського Союзу та підвищує конкурентоспроможність на внутрішньому ринку. Маркування СЕ є тим показником, який означає, що підприємство прагне бути попереду конкурентів і намагається надати своїм споживачам тільки якісну та безпечну продукцію. Тому, багатьом українським виробникам варто докласти всі зусилля для отримання європейського сертифікату відповідності.

УДК 339.138

Пономар Н.М. – ст. гр.БМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МАРЕКТИНГ У ВСЕСВІТНІЙ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Науковий керівник: к.е.н., доц. Зяйлик М.Ф.

Маркетинг в Інтернеті набуває все більших обертів – відкриття інтернет-магазинів, веб-аукціонів та ін. Згідно статистичних досліджень кількість користувачів українського Інтернету зростає і вони все більше часу проводять в мережі. Тому виробникам продуктів та послуг важливо розуміти, наскільки важливою є ця сфера продажів і вчасно скористатися актуальною пропозицією спеціалістів Інтернет-галузі.

Інтернет-маркетинг – це комплекс дій націлених на просування і продаж товарів чи послуг за допомогою технологій мережі Інтернет. Це складова електронної комерції, яку також називають online-маркетингом. Електронна комерція та online-маркетинг стали популярними і невід'ємною частиною кожної нормальної маркетингової кампанії.

Інтернет-маркетинг в першу чергу надає споживачеві можливість отримати інформацію про товари. Будь-який потенційний споживач може, використовуючи Інтернет, отримати інформацію про товар, а також купити його. Застосування методів Інтернет-маркетингу націлене на економію коштів (на заробітну плату співробітників відділів продажів і на рекламі), а також на розширення діяльності компаній (перехід з локального ринку на національний та міжнародний ринок). При цьому як великі компанії, так і малі, мають більш врівноважені шанси в боротьбі за ринок. На відміну від традиційних рекламних медіа (друкованих, радіо і телебачення), вхід на ринок через Інтернет є не дуже витратним.

Найпоширенішими інструментами, Інтернет-маркетингу є:

- Медійна (банерна)реклама – створення банерів різних розмірів та стилів.
- Контекстна реклама – дає можливість розмістити рекламу на тематичних сайтах, або використати пошукову контекстну рекламу.
- Мобільний маркетинг - тонкий психологічний інструмент, покликаний привертати широку аудиторію до участі в різних промо-акціях.
- Пошукова оптимізація (SEO) – тобто, сайт оптимізується, стає «зрозумілим» для пошукових систем.
- Брендування/спонсорство – цей інструмент направлений на довготривалу комунікацію з аудиторією.
- Вірусний маркетинг - масове розповсюдження рекламного матеріалу (наприклад через відеоролик, гру, карикатуру, фотографію, коллаж) серед користувачів зі схожими інтересами.
- Прихований маркетинг - формування думки чи необхідної реакції на нову послугу чи товар в спілкуванні на інтернет-форумах та у блогосфері.
- Формування загальної думки (PR) – потужний інструмент впливу на широку аудиторію, який реалізує сприйняття великої кількості інформації без переходу на сайт рекламодавця.

На сьогоднішній день, складно знайти велике індустріальне підприємство, яке не просуває себе в мережі. Тенденції зростання можна легко побачити і по постійному розширенню торговельних Інтернет-майданчиків, а також зростанні їх кількості.

Отже, в умовах ринкової конкуренції виробник не може дозволити собі забути про таку важливу сферу маркетингової діяльності, як Інтернет-маркетинг, тому що це означає значно відстати у розвитку від конкурентів.

УДК 621.326

Предко Л.– ст. гр. БМмз-62

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ

Науковий керівник: доцент Машлій Г.Б.

В умовах формування в Україні ринкових засад господарювання особливої актуальності набуває формування ефективного механізму фінансового менеджменту. Його важливою складовою є раціональна організація управління фінансовим персоналом підприємств. Саме це створює передумови не лише для якнайповнішого використання наявного потенціалу підприємства, а його подальшого розвитку.

Слід зазначити, що при формуванні стратегії управління персоналом в організації необхідно враховувати напрями загальної стратегії її діяльності. На їх основі встановлюються цілі управління фінансовим персоналом та розробляються конкретні заходи, орієнтовані на досягнення цих цілей у сфері: встановлення критеріїв відбору персоналу; забезпечення умов виконання покладених на персонал функцій; розробки чіткої системи стимулювання праці; організації системи контролю за виконанням покладених на фінансового менеджера функцій; планування кар'єри та інших форм розвитку фінансового персоналу; організації підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників; формування системи атестації фінансового персоналу.

При впровадженні системи мотивації фінансового персоналу підприємств в Україні доцільно використовувати зарубіжний досвід. Так, при формуванні системи заохочувальних винагород можна скористатися застосуванням акціонерних опціонів для керівників у галузі управління фінансами. При даній системі стимулювання фінансові менеджери набувають право придбати акції у майбутньому по наперед встановленій ціні. Дана система заохочувальних винагород формується на основі тих показників, які можуть виступати об'єктом контролю з боку керівників-фінансистів. Проте недоліком цієї системи є те, що на ринкову ціну акцій підприємства суттєвий вплив мають не тільки політика у галузі фінансового менеджменту, а й ряд інших факторів (наприклад, циклічні зміни, стан аналогічних підприємств галузі, державні політика тощо). А це може привести до того, що механізм використання акціонерних опціонів може виявитися неефективним.

Враховуючи це, доцільно враховувати можливість застосування такої системи заохочення, як винагорода частками акціонерного капіталу (акціями) за результатами діяльності підприємства за певний період. Критеріями ефективності роботи суб'єкта господарювання при цьому можуть виступати: прибуток на одну акцію, прибуток на власний акціонерний капітал, прибуток на одну гривню, вкладену в активи та інші. Фінансові менеджери можуть одержати свою частку акцій як винагороду лише у тому разі, якщо за їх участю підприємство досягне встановленого рівня вищезгаданих показників. Використання систем організації управлінського стимулювання дає можливість досягнути таких завдань: забезпечити персональну мотивацію фінансових менеджерів з їх орієнтацією на позитивні кінцеві показники роботи підприємства та зростання курсу його акцій; досягнути стабільності управлінського персоналу та формування корпоративного духу.

Література:

1. Брігхем Є. Основи фінансового менеджменту/Є. Брігхем: Пер.з англ.- К.: Молодь, 1998. – С. 46-47.

УДК 657.422.8

Прийдун Ю. – ст. гр. БО - 42

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ»

Науковий керівник: к.е.н., доц. Королук Т.М.

В умовах ринкової економіки досить важко забезпечувати високий обсяг реалізації продукції та її своєчасну оплату, що зумовлює виникнення дебіторської заборгованості. Існує велика кількість визначень поняття «дебіторська заборгованість». Так, сучасне визначення було запропоноване у XVIII столітті вченими Е. Дегранжем та Дж. Дзаппі. Вони вважали, що дебіторська заборгованість – показник, який відображає фінансовий стан підприємства. Пізніше виникла теорія дебетування рахунків у М. де ла Порта, суть якої полягала в тому, що дебітор – це той, хто є власником або управляє господарством чи особа, що отримала цінності. У 1904 році А.З. Попов запропонував називати дебіторську заборгованість «боргом на користь підприємства».

Ф.Ф. Бутинець вважає, що дебіторська заборгованість – сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату [2, с. 265]. М.С. Пушкар дебіторською заборгованістю називає заборгованість, яка виникає в ході взаємовідносин підприємства з економічними агентами (юридичними і фізичними) і належить даному підприємству на певну дату [4, с. 122]. В.В. Сопко вказує, що дебіторська заборгованість є сумою боргових вимог, які утворилися у різних юридичних та фізичних осіб перед підприємством у процесі господарської діяльності [5, с. 261].

Згідно визначень, наведених у Бухгалтерському словнику, – дебіторська заборгованість це: 1) сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату балансу; 2) частина оборотного капіталу, а також вимоги на його отримання у вигляді готівки, матеріальних та інших ресурсів від суб'єктів господарювання; 3) заборгованість інших підприємств або окремих осіб за платежами даному підприємству [1, с. 66]. В Економічній енциклопедії дебіторською заборгованістю є частина оборотного капіталу підприємства, компанії; сума, яку заборгували підприємству, організації, компанії інші юридичні особи і компанії, а також громадяни, що є їх боржниками за поставку товарів, виконання робіт надання послуг [3, с. 529].

Однак, найдоцільнішим та чітким є визначення наведене у Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», згідно якого – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату.

Список використаної літератури:

1. Бухгалтерський словник / За ред. проф. Ф.Ф.Бутинця. – Житомир: ПП „Рута”, 2001. – 224 с.
2. Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник для студентів спеціальності „Облік і аудит” вищих навчальних закладів / за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – 8-е вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП „Рута”, 2009. – 912 с.
3. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.2/Редкол., С.В.Мочерний (відп. ред.) та ін. - К.: Видавничий центр "Академія", 2001 - 2002. (співавтор). – 864 с.
4. Пушкар М.С. Фінансовий облік: Підручник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2005. – 628 с.
5. Сопко В.В. Бухгалтерський облік: Навч. посібник. – 3-те вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2000. – 578 с.

УДК 339.137.2

Рабада С. та Тимків С. – ст. гр. БЕ-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Науковий керівник : к. т. н. Рогатинська О.Р.

Проблема наповнення Державного бюджету України на сьогодні є однією з найгостріших, а наповнення за рахунок податків – одне із найголовніших завдань чинної податкової системи.

Податкові фактори, що стримують економічний розвиток країни виступають:

значні витрати часу й коштів суб'єктів підприємницької діяльності на ведення податкового обліку й сплату податків; неефективна система адміністрування податків і зборів; значний податковий тиск на платників податків; нестабільність і непередбачуваність податкової системи, що призводить до високих податкових ризиків для бізнесу; високий рівень ухиляння від податків і нерівномірне податкове навантаження на підприємства різного розміру й окремі галузі економіки; невиконання податковою системою функції згладжування соціальної нерівності.

Стягнення ПДВ є важливим питанням для економіки держави, адже, враховуючи останні зміни в Податковому кодексі України, зменшення ставки цього податку до 17% з 01.01.2014 року може викликати дефіцит держбюджету.

Необхідно розробити податкову політику спрямовану на: стимулювання вітчизняного виробництва; інноваційно-інвестиційної діяльності; споживчого попиту; посилення регулюючої і контролюючої функцій держави щодо сплати податків; впровадити диференційовану ставку податку на прибуток в залежності від виду діяльності підприємства; регресивне оподаткування галузей, що сприяють розвитку науково-технічних розробок; спрощення механізму адміністрування податків. Також, можливе поетапне зниження ставки ПДВ. Загалом Україна потребує створення адекватної податкової політики спрямованої на підтримку галузей, політики, що максимально враховуватиме сучасні тенденції розвитку економічних процесів.

УДК 339.137.2

Рабада С. та Тимків С. – ст..гр. БЕ-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ВПЛИВ КОНКУРЕНЦІЇ НА СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Науковий керівник : к.т.н. Рогатинська О.Р.

Проблема конкуренції в економічній науці не є новою. Поза сумнівом, дослідження конкуренції є актуальним і сьогодні. В даний час визначення сутності конкуренції та конкурентного середовища національної економіки і напрямки її забезпечення наведено у працях А.А. Чернявського, С. Хамініна та Ю. Кіндзерського, О. Костуєва. Це свідчить про зростання значущості аналізу конкурентного середовища національної економіки в умовах становлення соціально – ринкових відносин у нашій державі.

На сучасному етапі конкуренція є важливим механізмом, який забезпечує високу ефективність як у галузі виробництва, так і у реалізації товарів чи послуг. Вона сприяє витісненню з виробництва неефективних підприємств, раціональному використанню ресурсів, запобігає одному великому виробнику монополізувати ринок та зробити високу ціна на власну продукцію для споживача.

Конкуренція виконує важливу соціальну та економічну функцію і повинна захищатися державою. Тому вона повинна видавати нормативні документи, які регламентують правила конкурентної боротьби. Наприклад, в Україні діє Закон України «Про захист економічної конкуренції», який визначає правові засади підтримки й захисту економічної конкуренції, обмеження монополізму в господарській діяльності та спрямований на забезпечення ефективного функціонування економіки держави. Важливим напрямком конкурентної політики є антимонопольна політика.

Конкуренцію потрібно розглядати як багатофакторну категорію. По-перше, конкуренція — це соціальний регулятор, який визначає поведінку різних суб'єктів. По-друге, передумовою для конкуренції служить свобода економічної діяльності.

Конкуренція водночас має позитивні і негативні сторони. Позитивний вплив конкуренції на економіку полягає в тому, що: 1) сприяє розвитку науково-технічного прогресу. Товаровиробник використовує кращі технології, які дозволяють йому ефективніше використовувати ресурси і покращувати якість своєї продукції; 2) призводить до зменшення витрат на виробництво. Негативні сторони: 1) створює умови для безробіття, інфляції та банкрутства; 2) може призвести до надвиробництва товарів.

Отже, можна зробити висновок, що конкуренція відіграє важливу роль для підприємств та споживачів. На жаль, в Україні конкуренція проявляється в тому, що не завжди для лідерства на ринку підприємство використовує нецінові методи, а здебільшого виробник переслідує мету зменшити ціну, при цьому скорочує витрати на якість продукції.

Література:

А.П. Кисельов «Основи бізнесу: Підручник для економічної спеціальності вузів» - К. Вища школа, 2005р

Кузьмін О. Є., Горбаль Н.І., Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства. Львів: вид-во «Львівська політехніка, 2004

УДК 621.326

Рацюк А.—ст. гр. БЕ-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МАРКЕТИНГОВА КОМУНІКАЦІЙНА ПОЛІТИКА

Науковий керівник: к.т.н., доцент Рогатинська О. Р.

Актуальність теми. Не викликає сумнівів той факт, що ринкові перетворення торкнулися всіх підприємств, незалежно від їх виду діяльності. Підприємства повинні дбати про своїх споживачів, повинні не лише задовольняти їх попит, але і зуміти довести свою компетентність і переваги над конкурентами. Питання комунікаційної політики фірми являється дуже актуальним, оскільки без ефективної комунікаційної політики всі переваги підприємства залишаються „в тіні”.

Маркетингові комунікації (МК) — реклама і рекламування — це вид соціальної діяльності, спрямований на задоволення потреб у товарах, послугах та ідеях; встановлюються зв'язки між споживачами й торговцями, якими можуть бути безпосередньо виробники або торгові посередники.

Система маркетингових комунікацій — це цілеспрямований та комплексний вплив на зовнішнє та внутрішнє середовище підприємства для досягнення основних стратегічних цілей та вирішення оперативних завдань. Кожна зі складових системи МК має свої особливості, але усі вони доповнюють одна одну, створюючи єдиний комплекс.

В комунікативній політиці підприємства використовують наступні інструменти комунікацій:

Реклама—будь-яка оплачена конкретно особою форма комунікацій, призначена для просування товарів, послуг або ідей.

Персональний продаж—установлення особистого контакту з одним або декількома потенційними споживачами з метою продажу товару.

Стимулювання збуту—короточасні платні спонукальні заходи заохочення цільової аудиторії до купівлі товару та плідного співробітництва.

Пропаганда—будь-яка безкоштовна добровільна особистісна форма інформаційного впливу на громадськість з метою інформування про фірму, її діяльність та товари, що вона випускає.

Паблік рилейшнз—будь-яка платна форма особистого чи неособистого інформаційного впливу на громадськість з метою формування позитивного ставлення до фірми, її діяльності та товарів, що вона випускає, з допомогою засобів масової інформації.

Прямий маркетинг—інтерактивна система маркетингу, що дозволяє споживачам легко одержувати відомості, що їх цікавлять, і здобувати товари за допомогою використання різних каналів поширення інформації. Містить у собі пряме поштове розсилання, виконання замовлень по друкованих каталогах і продаж по каталогах у режимі онлайн.

Суть маркетингової діяльності заключається у формуванні реальної величини попиту, у впливі на споживача для пробудження його до придбання товару. Саме тому, комунікаційна політика підприємства не завжди повинна залежати від реальних обсягів прибутків. Більш того, ці явища не взаємопов'язані. Отже, не комунікаційна політика залежить від прибутків, а прибутки залежать від комунікаційної політики.

УДК 621.326

Рацюк А.- студ. БЕ-31(ФПД);

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МОДЕЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНОГО СЕКТОРУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Науковий керівник: к.е.н., асистент Гарматій Н.М.

У економічних дослідженнях часто вирішують завдання виявлення факторів, що визначають рівень і динаміку економічного процесу. Таке завдання найчастіше вирішується методами кореляційного та регресійного аналізу.

Кореляційно-регресійний аналіз застосовується для знаходження щільності зв'язку між факторами та результативним показником, що не перебувають у функціональному зв'язку, або іншими словами залежність між якими випадкова. Таким чином, в кореляційному аналізі оцінюється сила зв'язку, а в регресійному – досліджується його форма.

Основне завдання кореляційного і регресійного методів аналізу полягає в аналізі статистичних даних для виявлення математичної залежності між досліджуваними ознаками і встановлення за допомогою коефіцієнтів кореляції порівняльної оцінки щільності взаємозв'язку, який має певний числовий вираз.

Проста (парна) лінійна регресія встановлює лінійну залежність між двома змінними. При цьому одна із змінних (у) вважається залежною змінною і розглядається як функція від другої (х) незалежної змінної.

За методом найменших квадратів модель парної лінійної регресії матиме вигляд:

$$\hat{y} = a_0 + a_1 \cdot x$$

Для визначення лінійної залежності було взято два показники, де х—обсяг реалізованої будівельної продукції, у—середньомісячна зарплата працівників. Дані взято з 2000 по 2010 роки з Статистичного щорічника України [1]. Звідси, модель парної лінійної регресії матиме вигляд:

$$\hat{y} = -1099.14 + 73.67x$$

Аналізуючи дану модель, та розрахувавши коефіцієнт еластичності можна зробити висновок, що при зміні середньомісячної зарплати працівників на 1 млн. грн. обсяг реалізованої будівельної продукції зросте на 73,67 млн. грн.

Розраховане значення коефіцієнта кореляції $r=0.94$, що свідчить про достатньо сильний зв'язок між обсягом реалізованої будівельної продукції та середньомісячною зарплатою працівників. Оскільки коефіцієнт додатний, то зв'язок між показниками прямий. Тобто, при збільшенні середньомісячної зарплати працівників обсяг реалізованої будівельної продукції також буде зростати.

Значення коефіцієнта детермінації $R^2=0.88$, тому можна зробити висновок, що побудована модель є адекватною реальній дійсності, оскільки $R^2 > 0.7$ (за критерієм Фішера).

Отже, кореляційно-регресійний метод дозволяє нам визначити тісноту зв'язку між фактором та результативним показником, що було зображено вище.

Література:

1. Статистичний щорічник України
2. Лугінін О.Є. Економетрія. Навч. пос. 2-е видання, перероб. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2008.

Романюк О.- ст. гр. ОВ-308

Технічний коледж Тернопільського технічного університету імені І.Пулюя

МЕНЕДЖМЕНТ – КРОК ДО УСПІХУ

Викладач: Павлик А.Й.

Вибір майбутньої професії - відповідальний крок.

Дорослі дуже люблять питати у дітей: «Ким ти хочеш бути, коли виростеш?» Зрештою, доки дитина навчається в молодших чи середніх класах, вона може мріяти і казати: «Я хочу бути всесвітньо відомою акторкою», може просто відображати у цій відповіді своє теперішнє захоплення, яке зміниться за рік чи два. Але що дорослішими ми стаємо, то відповідальніше маємо ставитися до цього питання. І відповіді на це запитання ми маємо самі собі, оскільки професія характеризує людину, її здібності і навіть ставлення до неї оточуючих і близьких.

Саме тому, обираючи професію, я думала не тільки про те, що зараз модно робити, у яких галузях статистика зарплат найвища, а й про те, до чого лежить серце, де я бачу себе, до чого маю хист. Обмірковуючи плюси і мінуси кожної професії, я нарешті обрала не лише потрібну, а й цікаву спеціальність «Організація виробництва (Менеджмент)». Ця професія здається мені майже ідеальною: у ній я можу поєднати своє творче мислення із бажанням започаткувати власну підприємницьку діяльність, створювати товари і послуги, які стануть у пригоді людям. Зрештою, найголовніше для мене — це переваги обраної професії, а їх, повірте, є чимало.

Менеджмент – це спосіб і манера спілкування; це влада і мистецтво управління; це вміння та навички організувати ефективну роботу організації. Поняття менеджменту тісно пов'язане з поняттям бізнесу, адже жодна компанія не може існувати без менеджерів. Тільки-но з'являється фірма, відразу ж виникає і потреба у керуванні нею. Саме цим займаються сучасні менеджери. Тому можна сказати, що на сьогоднішній день це є одна із основних та найбільш успішних професій. Окрім того, ця професія передбачає можливість кар'єрного росту та досягнення значних фінансових статків. Ще у 19 столітті Карл Маркс зазначив: «Окремий скрипаль сам управляє собою, оркестр – потребує диригента». Особливість менеджера полягає у майстерності виступати «диригентом» для своїх працівників, тобто так заохочувати до праці колектив щоб виконати поставлені цілі у найкоротший термін. Справжні знавці цієї справи досягають і поваги, і престижу, і гідної винагороди за свій талант, за цілеспрямованість та енергію. Ця професія може дати вам усе, чого ви так прагнете, варто тільки розвивати навички до управління. Для цього запрошую Вас стати студентом за спеціальністю «Організація виробництва». З метою підготовки висококваліфікованих працівників на факультеті проводяться різноманітні навчально-виховні заходи, зокрема: конкурси реклами, конкурси краси, вікторини, літературно-мистецькі вечори, присвячені творчості знаменитих письменників, звіти художньої самодіяльності, спортивні змагання, виставки студентських робіт, святкові концерти, засідання та конференції за участі представників державної адміністрації.

Перелік таких наукових дисциплін як менеджмент, економіка, маркетинг, економічний аналіз, організація виробництва дають змогу детально вивчати особливості, методи та шляхи покращення роботи підприємства. Таким чином, навчаючись на факультеті, можна здобути весь необхідний багаж знань аби володіти всіма тонкощами управління.

«До кожного підбирати ключик» – в цьому мистецтво управляти людьми. Справді, знаючи специфіку поведінки працівників можна з легкістю визначити їх дії у конкретній ситуації, а також безконфліктно взаємодіяти з людьми і створювати сприятливу атмосферу в організації, де і вам самим, і працівникам буде приємно працювати.

Зрештою, отримавши всі ці вміння, я вірю, що буду гарним фахівцем у цій галузі і закликаю усіх сконцентрувати свою увагу на необхідності цієї професії. Для цього я розробила відео-презентацію, яку пропоную розміщувати у соціальних мережах, на сайтах інтернету та на телебаченні.

УДК 338.5

Садиков Д.Ф. – ст. гр. БЕ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ТЕОРІЯ ІГОР ТА ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ В ЕКОНОМІЧНОМУ АНАЛІЗІ.

Науковий керівник :к.е.н. асистент Наталія Гарматій

Теорія ігор - це теорія математичних моделей прийняття рішень в умовах конфлікту або невизначеності. Основоположниками теорії ігор є математик Дж. Фон Непман та економіст О. Моргенштерн. В подальшому її розвинули Неш Джон, Зелтен Райнхард, Харшанї Джон Чарльз, які в 1994 р. стали лауреатами премії пам'яті Альфреда Нобеля з економіки "за пріоритетний вклад в аналіз некооперативних ігор".

Передбачається, що дії сторін у грі характеризуються певними стратегіями - набором правил, дій. Якщо перемога однієї сторони неминуче призводить до поразки іншої сторони, то говорять про антагоністичні ігри. Якщо набір стратегій обмежений, тоді гра називається матричною.

Нейман і Моргенштейн займалися так званими іграми з нульовою сумою, в яких перемога однієї сторони неминуче означає поразку іншої. Прикладом такої гри можуть стати переговори про збільшення зарплати між профспілкою і керівництвом компанії. Ця ситуація може завершитися або тривалим страйком, в якому постраждають обидві сторони, або досягненням взаємовигідної угоди.

Рішення, які приймаються за допомогою теорії ігор, корисні при складанні планів в умовах можливих протидій конкурентів або невизначеності у зовнішньому середовищі[1].

При розв'язанні таких завдань визначаються наступні умови гри: правила гри і кількість учасників, можливі стратегії гравців і можливість отримання вигоди.

Теорія ігор, як розділ дослідження операцій, є теорією математичних моделей прийняття оптимальних рішень в умовах невизначеності або конфлікту декількох сторін, що мають різні інтереси.

Матричні методи аналізу застосовується для вивчення складних структур, як на галузевому, так і на рівні підприємств і їх об'єднань.

Балансова модель - це система рівнянь, які характеризують наявність, ресурсів (продуктів) у натуральному або грошовому вираженні та напрями їх використання. При цьому наявність ресурсів (продуктів) і потреба в них кількісно співпадають. В основу рішення таких моделей покладено методи лінійної алгебри, що й пояснює назву балансових методів і моделей, які називають матричними методами аналізу. Наочність зображення різних математичних процесів у матричних моделях і елементарні способи вирішення систем рівнянь дозволяють застосовувати їх у різних виробничо-господарських ситуаціях. Кожна зі сторін має свою мету й використовує власну стратегію, розроблену з урахуванням уявлень цієї сторони про супротивника, про його можливості та особливості мислення[1].

Для вибору рішення застосовується платіжна матриця або матриця рішень. Це таблиця, присудок якої передбачає можливі рішення, а підмет - стан середовища, на яке не можна впливати. На перетині граф і рядків вказують результати рішення

Використання матричного методу, як методу економічного аналізу, отримало розповсюдження для порівняльної оцінки діяльності різних систем (підприємств, структурних підрозділів тощо).

Література:

1 Електронний ресурс [<http://www.analizplus.com>]

УДК [336.02](#)

Саюк А.- ст.гр. БФ-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Конstantюк Н. І.

Фінансова політика займає дуже важливу роль у фінансовому розвитку країни, адже на фінансовій політиці ґрунтується взаємозв'язок всіх елементів фінансової системи всередині країни та зовні.

Фінансова політика - це цілеспрямована діяльність держави та інших суб'єктів господарювання у сфері формування, розподілу та використання фінансових ресурсів задля досягнення поставленої мети. [1]

Фінансова політика будь-якої держави не має стандартної моделі, залежить від багатьох об'єктивних та суб'єктивних чинників, зокрема від:

- якості законодавчої бази;
- її відповідності рівню ринкових відносин в країні;
- стратегії її економічного розвитку;
- методів розробки і стану бюджетно-платіжного балансу.

Фінансова політика впливає на фінансовий стан держави, однак негативно на ньому відображаються відсутність затвердженої довготермінової програми розвитку економіки з визначенням чітких пріоритетів розвитку країни, реалізацію яких забезпечував би кожен наступний уряд, незалежно від його політичної платформи. Крім того, законодавчо не закріплена розробка державної фінансової політики, що зумовлює недостатню координацію діяльності в цій сфері різних гілок влади, регіонів країни і, як наслідок, низька ефективність національної фінансової політики. На фінансову політику також впливає зовнішньоекономічна діяльність держави.[1]

Розглянуті вище проблеми формування фінансової політики зумовили об'єктивні особливості, що впливають на проведення бюджетної, податкової політики та політики формування грошового обігу реального сектору економіки.

Фінансова політика має бути жорсткою, але справедливою і активною та стимулювати економічне зростання, захищати національні інтереси, бути привабливою для суб'єктів іноземних країн. [2]

Фінансова політика держави повинна бути побудована таким чином, щоб її складові елементи - бюджетна, податкова, грошово-кредитна політики сприяли підвищенню ефективності господарської діяльності кожного підприємства, створювали для нього можливість виконувати плани виробничого та науково-технічного розвитку, соціальні програми.

Науково обґрунтована фінансова політика держави, продумане використання податкових, інвестиційних і цінових механізмів для стимулювання розвитку продуктивних сил сприятиме прискореному виходу економіки з економічної кризи, стабільному нарощуванню виробництва промислової і сільськогосподарської продукції, збільшенню доходності підприємств і надходженню коштів до державного бюджету. [2]

Список використаної літератури:

1. Бондарук Т. Фінансова політика забезпечення ефективності видатків місцевих бюджетів // Економіст. – 2007. – № 4. – С. 30-33.

2. Радіонова І.Ф. Фінансова політика як феномен інституціональної економіки // Фінанси України. – 2007. – № 11. – С. 53-63.

УДК 621.326

Семеген М.-ст. Гр. МБ-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЕКОНОМІЧНІ ЗАКОНИ І КЛАСИФІКАЦІЇ

Науковий керівник: к.е.н. доцент Дячун О. Д.

Однією з центральних проблем економіки є обґрунтування спонукальних мотивів економічної (трудової) діяльності.

Домінуючою спонукою економіки вважають потреби.

Потреби - це об'єктивні умови існування людини, завдяки яким відбувається її фізіологічне, соціальне, інтелектуальне та духовне відтворення.

Для задоволення потреб людина повинна вступити в ділові відносини з іншими людьми, що і складає основу ринкових відносин.

Виробництво продукту

Потреби людини

Обмін товарами, одержання товарів для себе

Споживання одержаних товарів і послуг

Потреби мають об'єктивно-суб'єктивний характер.

Закон зростання потреб полягає в тому, що за умов задоволення певних потреб, їх кількість та зміст постійно зростають. Цей процес, як і сам процес суспільного виробництва, відбувається безперервно. Розвиток продуктивних сил, міжнародний поділ праці, спеціалізація сприяють економічному зближенню народів різних країн, що зумовлює розширення складу продуктів праці, а отже, - появу нових потреб.

Особливостями вияву закону зростання потреб в економіці розвинених країн у нинішніх умовах є те, що, з одного боку, відбувається перехід від масового виробництва і споживання до індивідуалізованого виробництва і споживання.

Приклади:

А з іншого боку, індивідуальні потреби, які динамічно розвиваються (творчі види праці, фізична культура і спорт, збереження миру), можуть бути реалізовані лише на колективній основі, спільною діяльністю колективів.

Отже, відбувається одночасний процес індивідуалізації та колективізації потреб.

Економічні потреби відображають відношення соціальних суб'єктів (людина, колектив, суспільство) до можливого споживання вартостей, опосередкованих економічними формами їх реалізації. Вони виявляються як необхідність у життєвих благах, як стимул до споживання.

Сукупність суспільних потреб можна розглядати під різним кутом зору. Наприклад, професор А.С.Гальчинський виділяє економічні та неекономічні, виробничі та невиробничі потреби. На його думку, структура економічних (особистих) потреб складається із:

1) фізичних потреб: продукти харчування, одяг, взуття, житло, товари господарсько-побутового призначення;

2) інтелектуальних потреб: одержання освіти, підвищення кваліфікації, культурного відпочинку, предметів і послуг культурного призначення;

3) соціальних потреб: охорона здоров'я, сімейно-побутові умови, умови праці, транспорт, зв'язок, тощо.

УДК

Сеник Г.– ст. гр. ОВ-308

Технічний коледж Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

БЛАГОДІЙНІСТЬ І МАРКЕТИНГ

Науковий керівник: викладач-методист Павлик Анна Йосипівна

Проблема милосердя – одна із актуальних проблем, які турбують суспільство на даний час. Важливими постають такі питання, як допомога безпритульним, дітям-сиротам, малозабезпеченим. Сьогодні в Україні створено багато благодійних фондів та організацій, які займаються благодійною діяльністю і розміщені по всій Україні. (рис.1).

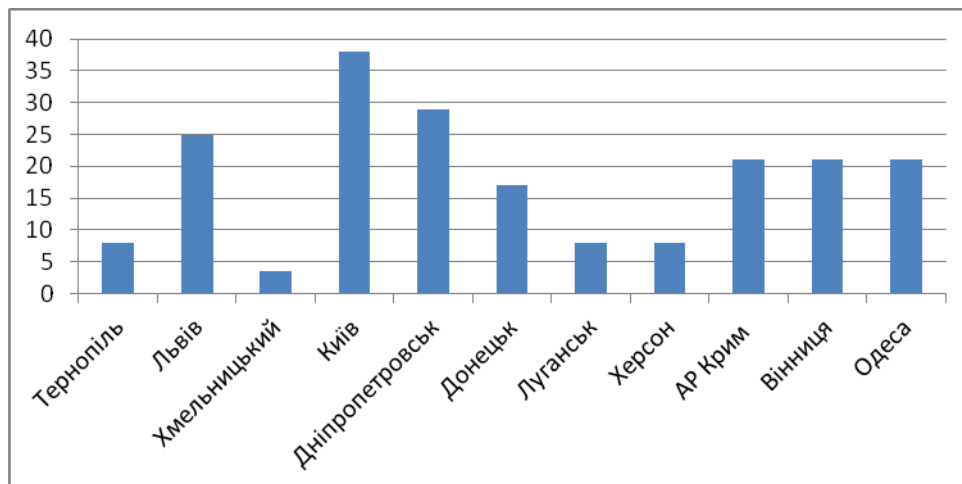

Рис1. Частка компаній-благодійників по Україні

Переважає більшість вітчизняних компаній (72%) розглядають благодійність насамперед як дієвий інструмент, який сприяє створенню позитивного іміджу компанії, інші прагнуть надати безкорисливу допомогу. Але поряд із проявом філантропії виникають деякі труднощі, які перешкоджають розвитку благодійної діяльності: держава не створює умови для благодійної діяльності (відсутність відповідного законодавства, бюрократичні перешкоди), існує небезпека використання наданих коштів не за призначенням, відсутність достатніх коштів у компанії. Реалізуючи власні програми, вітчизняні компанії охоплюють досить широке коло сфер благодійності. Найбільш актуальними сферами виявилися соціальний захист, освіта, спорт та дозвілля, релігійні організації, екологія та довкілля, культура та мистецтво, охорона здоров'я, наука та дослідження, розвиток громади та права людини.

Українські діти також креативні, творчі, а значить небадужі. В рамках великодніх свят ми проводимо акцію «Теплота сердець». Допомогати тим, хто цього потребує – справа почесна. Наша акція являє собою сувеніри, творчі роботи виготовлені власними руками, які ми хочемо продати на великодньому ярмарку, а виручені кошти спрямувати як матеріальну допомогу дітям-сиротам. Виготовлені роботи ми відобразили у презентації. Долучіться до акції, не будьте байдужими! Адже творити добро так легко!

УДК 336.1

Стравська Ю.- ст.гр. БФ-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ

Науковий керівник: к.е.н., доцент **Константюк Н. І.**

Перехід до ринкової економіки супроводжувався формуванням принципово нової фінансової системи, важливою ланкою якої були і є цільові фонди держави. На сьогодні аналіз напрямків і результатів діяльності державних цільових фондів є досить актуальним, оскільки, через дефіцит бюджету країни є необхідність цілеспрямованого вирішення соціальних проблем, які фінансуються за рахунок коштів цих фондів.

На сучасному етапі ринкових перетворень в Україні у сфері функціонування державних цільових фондів нагромадилася низка нерозв'язаних проблем законодавчого і організаційного характеру. З найбільшою кількістю проблем стикається Пенсійний Фонд України.

Можна виділити такі основні проблеми пенсійної системи України на сучасному етапі:

- низький рівень пенсій з точки зору купівельної спроможності;
- складна демографічна ситуація та негативні перспективи її розвитку;
- макроекономічний стан держави (інфляція, безробіття, економічні кризи тощо);
- значна «тінізація» виплат працівникам [1].

Серед основних пріоритетів, які б дозволили вирішити проблеми функціонування системи пенсійного забезпечення України, доцільно виділити наступні:

- зниження рівня безробіття, шляхом створення нових робочих місць;
- підвищення розміру заробітної плати та інших доходів населення;
- зниження соціального навантаження;
- розробка заходів, які сприяли б призупиненню процесів «тінізації» заробітної плати та інших доходів населення, приховування її від оподаткування;
- удосконалення методів контролю за надходженням внесків у Пенсійний Фонд;
- економічне виховання молоді та населення працездатного віку щодо запровадження обов'язкового накопичувального пенсійного страхування, визначення його переваг для кожного громадянина [2].

Пенсійна реформа в Україні повинна стати ключовим пунктом нового підходу до соціальної політики, тому що сильна соціальна політика має прояв в тому, щоб створити умови, коли громадяни самі будуть в змозі забезпечити собі достатній рівень життя.

Збалансована діяльність Пенсійного Фонду повинна суттєво покращити його фінансово-економічний стан, а також життя громадян України.

Список використаних джерел:

1. Демографічні та фінансові передумови пенсійної реформи в Україні / Свенціцькі М., Ткаченко Л., Чапко І. – К.: Аналітично – дорадчий центр Блакитної стрічки, 2010. – 72 с.
2. Ларіонова Л. Реформування пенсійної системи в Україні / Л. Ларіонова / Економіка України, 2007. - №2. – С. 58-61.

УДК 621.326

Філик Н. - ст. гр. БФ-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

УДОСКОНАЛЕННЯ ЧИННОЇ СИСТЕМИ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Науковий керівник: асистент Сівчук І.П.

Державний бюджет займає провідне місце в бюджетній системі України. Бюджет - це лише форма утворення, план формування централізованого фонду коштів і його використання. Це великий кошторис, розпис доходів і видатків, який повинен бути узгоджений по термінах надходження і використання коштів. Тобто бюджет будь-якої держави - це її фінансовий план. Але це не просто фінансовий план. Це її основний фінансовий план, оскільки в державі існує багато фінансових планів, але Державний бюджет відіграє координуючу роль по відношенню до них. І як будь-який план, він має свої складові частини. Відповідно до глави 5 Бюджетного кодексу можна виділити доходну і видаткову частини Державного бюджету.

Для реалізації своїх функцій держава відшукує фінансові ресурси. Основним джерелом доходів держави є валовий внутрішній продукт, частину якого вона і використовує. Причому, використовує лише ту частину, яка переходить у її власність без будь-яких умов і обов'язків по відношенню до інших осіб у вигляді різного виду платежів. Саме ця частина валового внутрішнього продукту і складає державні доходи, якими можуть розпоряджатися органи державної влади.

Доходи і видатки бюджету — це об'єктивні категорії, кожна з яких має специфічне суспільне призначення: доходи є фінансовою базою діяльності держави, видатки задовольняють загальнодержавні потреби [1;с. 140].

Державні видатки — це частина фінансових відносин, зумовлена використанням централізованих і децентралізованих доходів держави. Складаються державні видатки з прямих витрат держави, які здійснюються через систему бюджетних і позабюджетних фондів, і витрат державних підприємств, організацій, установ.

Доходи Державного бюджету – поняття більш вузке, ніж доходи держави. Доходи Державного бюджету України – це частина доходів держави, яка використовується для фінансування виконання органами державної влади загальнодержавних функцій, які визначені Конституцією України[2; с. 89].

Дослідження проблем формування доходної частини Державного бюджету України викликає інтерес, насамперед тому, що саме бюджет характеризує рівень економічного розвитку країни, і завдяки правильному здійсненню бюджетного процесу забезпечується економічна і соціальна стабільність та належний життєвий рівень населення.

Вирішити задачу збільшення доходів держави не можна лише шляхом адміністративного тиску, не створивши при цьому для підприємств ефективних економічних стимулів для сплати податків. Одержання податкових пільг повинне залежати від корисності і важливості для суспільства того чи іншого виду діяльності.

ЛІТЕРАТУРА.

1. Венгер В.В. Фінанси: навч. посіб. / В. В. Венгер.– К.: Центр навч. літ-ри, 2009. - 432 с.
2. Стеців Л.П., Копилюк О.І. Фінанси: Навч. посіб. / Л. П. Стеців., О. І. Копилюк. – К.: Знання, 2007. — 235 с.

УДК 657.1

Філик Н. – ст. групи БФ- 31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ГОТІВКОВІ ГРОШІ: ЧИ Є У НИХ МАЙБУТНЄ?

Науковий керівник: к.е.н., доц. Винник Т.М.

Швеція може стати першою країною, яка повністю відмовилася від готівки – принаймні, вона найближче підійшла до цього. Попри те, що Швеція першою стала використовувати паперові гроші ще в 1661 р., сьогодні готівкові гроші становлять лише 3% фінансового обороту шведської економіки (у євроні - банкноти і монети становлять 9% обороту, у США - 7%). У шведському таксі можна розплатитися кредиткою, в автобусі – смс повідомленням. У деяких містах це навіть не можливість, а єдиний спосіб розрахунку, якщо не купив абонемент заздалегідь, - готівка в громадському транспорті просто не приймається. Навіть пожертвування в церкві можна залишити за допомогою кредитної картки.

Причому пластик - не єдина заміна. Швидше за все, пластикові картки - це всього лише перехідний етап, як і фінансові операції з мобільних телефонів. Поширення цифрових технологій веде нас далі - до біометричних грошових розрахунків. У цифровому світі для цього достатньо процесингової системи і пристрою, що зчитує, наприклад, відбитки пальців. Не треба ні гаманця, ні купюр - біометрія взагалі усуває посередництво грошей, карт та інших символічних замінників вартості.

Звичайно, у розвинутому суспільстві не всі ставляться до такого майбутнього з захопленням. Ті ж шведи в своєму новаторстві відчувають деякі проблеми. Перш за все, літнім людям важко використовувати пластикові або мобільні розрахунки, їм потрібні звичні гроші. Крім того, на Заході наростають побоювання, що залежність людини від баз даних (включаючи банківські) може породити ризик тотального контролю над приватним життям. Але логіка прогресу невблаганна: судячи з усього, в найближчі роки 10-15 в передових країнах грошові розрахунки перетворяться в операції з персональними даними.

В Україні обсяг готівкових коштів сягнув мінімального рівня за останні десять років. Банкіри розраховують на подальше зростання безготівкових платежів, оскільки їхнє обслуговування обходиться дешевше. Однак поки що цьому заважають низький рівень довіри громадян до банківської системи і великі обсяги обороту коштів у тіньовому сегменті економіки (76% працевлаштованих українців є власниками платіжних карток, однак, за оцінками експертів, операції з ними, зазвичай, зводяться до зняття грошей з банкомату).

Слід зазначити, що занадто великий обсяг готівки є непрямим свідченням або, навіть, умовою існування тіньової економіки та корупції. Сьогодні величезні обсяги готівки в обігу дають як великий рівень свободи, так і непрозорості. Можливо, до речі, це одна з сутнісних характеристик української моделі економіки. Безготівкові розрахунки, навпаки, роблять економіку в цілому більш прозорою, підзвітною і швидкою. Тому поступове скорочення готівкового обігу може стати одним з інструментів зміни української економічної моделі в цілому.

УДК 336.1

Халупник М.Н.-БФ-31.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ДЕРЖАВИ, ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Константюк Н. І.

Успішний соціально-економічний розвиток України на шляху ринкових перетворень можливий лише за умови ефективного функціонування підприємств. Розвиток підприємницької діяльності в Україні супроводжується значними економічними суперечностями, зумовленими особливістю ринкової трансформації.[1,66]

Однією з найважливіших проблем, з якою стикаються вітчизняні підприємства, є недостатня ефективність організації управління їх фінансовими ресурсами в умовах ринкової економіки.

Фінансові ресурси— це грошові фонди фінансової системи, які створюються в результаті економічної та фінансової діяльності в процесі створення та розподілу валового національного продукту за певний період і використовуються для забезпечення безперервного функціонування та розвитку національної економіки[2,123].

Оптимізація державних витрат шляхом відмови від невиправданого форсування розвитку соціально-споживчої сфери на користь збільшення обсягу капітальних витрат є необхідним і найбільш очевидним заходом фінансової політики.

Тому можна запропонувати такі перспективні заходи щодо оптимізації використання фінансових ресурсів:

- уповільнення темпів зростання на утримання органів державної влади та управління;
- модернізація системи оплати праці на принципах прозорості та відповідності рівню кваліфікації й відповідальності;
- упорядкування трансфертів, субсидій, будь-яких соціальних пільг у напрямі підвищення їх адресності, цільового призначення та економічної обґрунтованості;
- зміна застарілого технологічного базису національної економіки, її сировинної спеціалізації і затратного характеру;
- зменшення навантаження на видаткову частину державного бюджету;
- припинення зростання обсягу зовнішніх запозичень як на державному, так і на приватному рівнях;

Отже, удосконалення використання та управління фінансовими ресурсами слід розглядати як один із головних чинників підвищення ефективності будь-якої виробничо-господарської діяльності і економіки в цілому. Від цього залежить стабільне функціонування та розвиток держави .

Список використаних джерел

1. Василик О.Д. Теорія фінансів. –К: Ніос, 2006. –416 с.
2. Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. 2-ге вид., перероб. та доп. — К.: КНЕУ, 2004.—384с.

УДК 336

Чайка В. – ст. гр. БФсп-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

БАНКІВСЬКА ЛІКВІДНІСТЬ

Науковий керівник: к.е.н., асистент Химич І.Г.

Ліквідність комерційного банку – це можливість своєчасно і повно забезпечувати виконання своїх боргових і фінансових зобов'язань перед усіма контрагентами, що визначається наявністю достатнього власного капіталу, оптимальним розміщенням і величиною коштів по статтях активу і пасиву з врахуванням відповідних термінів.

Ліквідність банку – це мобільність його активів для забезпечення вчасного виконання заздалегідь узятих зобов'язань та вимог, що виникли в процесі господарювання. Тому ліквідність передбачає не лише проплату рахунків за дорученням клієнтів, видачу їм готівкових коштів, здійснення переказу коштів на рахунки інших організацій, а й надання кредитів і гарантій, інвестування вільних коштів у цінні папери тощо.

Основні показники оцінки ліквідності комерційних банків:

1) збалансованість між статтями активів і пасивів (здатність банку залучати депозити для підтримки своїх кредитних операцій і надавати ці депозити у кредит);

2) норматив миттєвої ліквідності (встановлюють для контролю за здатністю банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань за рахунок високоліквідних активів протягом одного дня);

3) коефіцієнт ліквідності за строковими зобов'язаннями (показує, яку частину строкових зобов'язань можна покрити з гарантією, коли призупинення банком проведення операцій);

4) коефіцієнт загальної ліквідності (відображає характер управління ліквідністю);

5) коефіцієнт співвідношення високоліквідних і робочих активів (характеризує частку високоліквідних активів у робочих активах);

6) норматив поточної ліквідності (встановлюється для визначення збалансованості строків і сум ліквідних активів та зобов'язань банку);

7) норматив короткострокової ліквідності (встановлюється для контролю за здатністю банку виконувати прийняті ним короткострокові зобов'язання за рахунок ліквідних активів);

8) коефіцієнт мобільності високоліквідних активів (показує, якою часткою грошової наявності можна скористатися для негайного виконання чи погашення зобов'язань і боргів безпосередньо в установах одного банку);

9) коефіцієнт мобільності гривневої складової високоліквідних активів (уточнює частку гривневих коштів у касі та на коррахунках у наявних високоліквідних);

10) коефіцієнт трансформації залучених коштів (деталізує використання залучених коштів для погашення платежів, видач готівкою, переказів та інших вилучень і перерахувань);

11) коефіцієнт ліквідних активів (розкриває намагання банку поліпшити свою ліквідність коштами міжбанківських запозичень);

12) коефіцієнт співвідношення короткострокових позичок і строкових депозитів (свідчить про ефект оборотності активів, сформованих зі сталого джерела ресурсів).

УДК 331.108

Черній І. – ст. гр. БФ-21

Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ В УКРАЇНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

Науковий керівник: асистент Шведа Н.М.

На даний час перед керівниками будь-яких українських організацій виникає проблема, як примусити своїх підлеглих працювати найбільш продуктивно. При цьому важливими завданнями керівництва організацій стає побудова такої моделі управління, де ключова функція буде мотиваційна.

Для вирішення цього стратегічного завдання керівництву організацій необхідно створити ефективний механізм для стимулювання персоналу.

В різних країнах світу будуються різні системи мотивації персоналу (табл. 1). Це пояснюється історичними, культурними, національними особливостями різних країн.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика систем мотивації персоналу у різних країнах.

Система Критерії упр.	Західно- європейська	Англо- американська	Японська	Українська
Країни поширення	Німеччина, Швеція, Франція	США, Канада, Великобританія	Японія	Україна
Інструмент адаптації персоналу	Пакет нормативних документів	Наставництво і коучинг	Випробувальний термін	Власні спостереження, наставництво
Навчання персоналу	Внутрішнє і зовнішнє навчання	Неформальне навчання	Навчання поза робочим місцем	Навчання за вимогою організації
Матеріальне стимулювання працівників	Постійна та індивідуальна заробітна плата	Основна заробітна плата, премії	Зарплата, премії	Основна заробітна плата, незначні премії
Участь співробітників в управлінні	Створення робочих рад	Система участі персоналу в прибутках	"Гуртки якості"	Низька участь персоналу в прибутках фірми
Моральне стимулювання працівників	Просування по службі	Самоповага, кар'єрне зростання	"пожиттєвий найм"	Просування по службі
"Соціальний пакет"	Частка витрат організації на соціальні пільги (50%)	Частка витрат організації на соціальні пільги (10-40%)	Надається тим, хто працює за системою повної зайнятості	Медичне і пенсійне страхування

Українська модель системи мотивації персоналу не співпадає із жодною існуючою моделлю. Вона має свої особливості, які пов'язані із низьким рівнем задоволеності працівниками своєї роботи, низьким рівнем оплати плати, відсутністю застосування методів формування колективів, переоцінена роль морального стимулювання. Для подолання недоліків потрібно більше уваги приділяти професійному навчанню, чіткіше встановлювати перед працівниками завдання, не економити на матеріальному стимулюванні.

УДК 336.747.6

Черній І. – ст. гр. БФ-21

Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя

ДОСЛІДЖЕННЯ ДОЛАРИЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Хрупович С.Є.

Доларизація економіки – це процес проникнення долара США або інших валют світу у внутрішній грошовий обіг країн зі слабкими неконвертованими валютами, внаслідок чого відбувається розлад грошового обміну, надається перевага на користь іншої валюти, а не національній. В економічній теорії виділяють наступні, три види доларизації:

1. Повна доларизація існує в тих країнах, де іноземна валюта слугує офіційною внутрішньою грошовою одиницею.

2. Напівофіційна доларизація існує в країнах, де іноземна валюта перебуває на рівні з національною, як законний та рівноцінний платіжний засіб.

3. Неофіційна доларизація існує в тих країнах, де іноземна валюта не слугує легальним платіжним засобом, але становить значну питому вагу в грошовій масі країни.

Україна належить до таких країн, де існує неофіційна доларизація, проте вона набула значного поширення. Це негативне явище для національної економіки пояснюють наступними причинами:

- висока мінливість темпів інфляції в порівнянні з курсовою обмінною динамікою;
- відсоткові ставки за депозитами та кредитами в іноземній валюті більш стабільні, ніж у національній.

Існують наступні методика для визначення рівня доларизації економіки країни:

1. методика, започаткована МВФ. Вона показує найбільш загальний рівень доларизації. Дану методику використовує НБУ. За нею рівень доларизації визначається як відношення обсягу депозитів в іноземній валюті до грошового агрегату М3. Граничне значення 30%;

2. методика, створена Александровим В. та Задорожним Г., за якою рівень доларизації розраховується як відношення обсягу депозитів в іноземній валюті до грошового агрегату М2. Значення показника не повинно перевищувати 10%.

3. методика, за якою рівень депозитної доларизації визначається як відношення обсягу депозитів у іноземній валюті до загальної суми депозитів.

Динаміку рівня доларизації вітчизняної економіки за період 2008 – 2012 рр., обчислено за вищезгаданими методиками на основі статистичних даних НБУ.

Розрахунки за період 2008 – 2012 рр. показали, що рівень доларизації економіки України за першою і другою методиками є майже однаковим, і, станом на кінець 2011 р. складає 30,35% і 30,51% відповідно.

Рівень доларизації, обчислений за методикою МВФ в деяких роках перевищує значення в 30%, тому Україну можна віднести до країн з високим ступенем доларизації економіки. За методикою Александрова В. та Задорожного Г. рівень доларизації української економіки більший в 3 рази за норму.

Проведені розрахунки дозволяють зробити висновок, що рівень доларизації економіки загострюється у періоди криз та нестабільності, що викликає недовіру населення до національної грошової одиниці.

УДК 330.65

Черній І. – ст. гр. БФ-21

Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя

ОСНОВНІ ФАКТОРИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник: асистент Радинський С.В.

За умов нестабільності економіки виникає потреба у аналізі фінансової стійкості суб'єктів господарювання. Даний аналіз несе важливу інформацію для власників, постачальників, інвесторів, партнерів, конкурентів тощо.

В економічній літературі існує велика кількість праць присвячених аналізу та оцінці фінансового стану і досягненню фінансової стійкості підприємства: Н.В. Бугас, І.М. Бурденко, Б.Є. Грабовецький, О.В. Грачова, Л.О. Коваленко, О.Ю. Литовчинко, А.М. Подерьогін, Н.М. Притуляк, Р.В. Руда, В.В. Смачило та багато інших.

На фінансову стійкість підприємства впливають фактори, які за рівнем виникнення поділяються на внутрішні (стратегія управління обсягами діяльності підприємства) та зовнішні (їх вплив пов'язаний з характером державного регулювання), а за ступенем значущості на: чинники I рівня (базові), чинники II рівня (похідні), чинники III рівня (деталізуючі).

Багато факторів впливають на ріст фінансової стійкості підприємства. Темпи росту показників фінансового стану підприємства найбільше залежать від рентабельності продажу, обіговості капіталу, норми розподілу прибутку та інші.

На фінансову стійкість підприємства впливають фактори, які є незалежними або залежними від підприємства. До першої групи факторів відносять: кризовий стан економіки, низький рівень фінансового ринку, кредитна і податкова політика виконавчої і законодавчої влади країни тощо. Виділяють такі фактори, які повністю або частково залежать від підприємства: вибір виду діяльності, вибір виду структури продукції, забезпечення раціональної структури капіталу, ефективне управління не обіговими активами, правильний вибір стратегії і тактики управління прибутком і фінансовими ресурсами, розроблення можливих шляхів розвитку фінансів підприємства, випуск конкурентоспроможної продукції тощо.

Фінансова стійкість - це такий фінансовий стан підприємства, при якому забезпечується його платоспроможність, досягається незалежність підприємства від позикових джерел фінансування. Це узагальнююча характеристика фінансово-господарського стану підприємства під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Їх рівень впливу на фінансову стійкість підприємства залежить від обраної стратегії діяльності підприємства, від стадії життєвого циклу, галузі господарювання підприємства, а також від загального рівня економічного розвитку країни та інших соціально-політичних та економічних факторів.

Список використаних джерел:

1. Мамонтова Н. Умови забезпечення фінансової стійкості підприємств// Фінанси України. – 2000, № 8. – С. 103-107.
2. Моделирование оценки та прогнозування фінансової стійкості підприємства [Електронний ресурс] / Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України : [сайт]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Ekonomika/2009_640/59.pdf.

УДК 330.46:519

Шарка М.- ст. гр. БЕ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МОДЕЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

Науковий керівник: к.е.н., асистент Гарматій Н.М.

Сільське господарство є однією з основних галузей народного господарства, оскільки виробництво продуктів харчування – перша умова життя безпосередніх виробників. Водночас воно є сировинною базою легкої та харчової промисловості. Попит на с/г продукцію постійно зростає, оскільки збільшується кількість населення, особливо міського. У сільському господарстві як і в інших галузях суспільного виробництва, відбувається постійний розвиток і вдосконалення продуктивних сил і на цій основі зростає ефективність с/г праці, що дає змогу з меншою кількістю робочої сили виробляти більш виробництва.

Важливе місце в господарстві Тернопільської області займає сільське господарство. Для його розвитку тут є сприятливі природні й економічні умови.

Загальна земельна площа — 1382,4 тис. га. На території Тернопільської області розташовано 1048,7 тис. га сільськогосподарських угідь, з них 854,1 тис. га — ріллі; 28,0 тис. га — сіножаті, 144,8 тис. га — пасовища.

Посівні площі під сільськогосподарські культури становлять 760,3 тис. га. З них зерновими культурами зайнято — 465,9 тис. га; технічними культурами — 158,1 тис. га; картоплею і овоче-баштанними культурами — 67,1 тис. га; кормовими культурами — 69,2 тис. га.

На території області налічується 1082 сільськогосподарських підприємства. З них 185 — господарських товариств, 225 — приватних підприємств, 603 — фермерських господарств, 4 — державних підприємств, 62 — підприємств інших форм господарювання, 3 — виробничих кооперативів.

Визначимо динаміку продукції сільського господарства в Тернопільській області за характеристиками швидкості та інтенсивності динаміки за п'ять років (2007р.-103,6; 2008р.-101,9; 2009р.-101,7; 2010р.-94,7; 2011р.-125,1[1]) :

Базисний абсолютний приріст:

$$\Delta б = Q_t - Q_0;$$

$$\Delta б = 125,1 - 103,6 = 21,5;$$

Базисний темп зростання :

$$К б = Q_t / Q_0;$$

$$К б = 125,1 / 103,6 = 1,21.$$

Динаміка продукції сільського господарства в Тернопільській області є позитивна

Базисний абсолютний приріст показує зростання показника в абсолютному виразі у 21,5 порівняно з рівнем, прийнятим за базу, тобто за певний період часу 5 р.

Базисний темп зростання характеризує інтенсивність динаміки продукції і становить 1,21 за період 2007-2011 років.

Список використаної літератури:

1. Державний комітет статистики України. Статистична інформація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.stc.gov.ua.

УДК 338. 124

Шишко Н. – ст. групи БМ – 52

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

АНТЕКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Науковий керівник к.е.н., доцент Юрик Н. Є.

В сучасних умовах господарювання значно зростає роль ефективного управління діяльністю підприємств. Це пояснюється, насамперед, тим, що саме від організованого управління залежить фінансове забезпечення операційної і інвестиційної діяльності організації, впровадження науково-технічних досягнень, підвищення конкурентоспроможності продукції, а також забезпечення стійкого його функціонування.

Крім цього, управління підприємством здійснюється з урахуванням умов зовнішнього середовища, якому властиве зростання рівня динамічності і невизначеності, викликаних трансформаційними та інтеграційними процесами. Тобто, зростання рівня невизначеності в першу чергу пов'язане з посиленням конкуренції на товарних ринках, зниженням тривалості життєвого циклу продукції, інфляційними процесами, нестабільністю податкового і регуляторного законодавства, відсутністю розвинутого сектора довгострокового банківського кредитування, зниженням ділової активності фондового ринку тощо. Підвищення рівня невизначеності зовнішнього середовища вимагає від суб'єктів господарювання гнучкості в прийнятті управлінських рішень і їх адаптації до умов, що постійно змінюються.

Наявність значної кількості загроз може призвести організацію до входження в кризовий стан, який поступово може перерости в більш серйозні наслідки – ліквідацію та банкрутство.

Найбільша кількість кризових явищ і ситуацій спостерігається на мікрорівні. Дослідники вважають, що щорічно 10-20 % малих підприємств потрапляють у кризові ситуації й у середньому майже 10 % із них припиняють свою діяльність.

До моменту виникнення кризи економічна система досягає вершини можливого розвитку. Система вичерпує свій продуктивний потенціал або вступає в конфлікти з існуючим на даний момент господарським механізмом, відносинами власності. Тут виникає моральне старіння концептуальних засад ведення бізнесу — соціальних, ринкових, матеріально-технічних.

Проблеми розгортання кризи на рівні окремого підприємства не є локальними. Окреме підприємство є частиною національної, територіальної і галузевої господарської системи. Кризові явища в його діяльності, загроза визнання підприємства банкрутом мають негативні наслідки не тільки для його кредиторів (з точки зору ризику незадоволення вимог), а й для усіх суб'єктів макроекономічної системи.

Виникнення кризового стану підприємства є свідченням повної втрати дієздатності внутрішнього механізму саморегуляції господарської системи та поступового розбалансування.

Подолання кризи не може здійснюватись автоматично, воно має бути організовано органами управління підприємством, визначатися насамперед людським чинником. Тільки розумна людська діяльність дозволяє шукати та вибирати найбільш оптимальні шляхи виходу із кризової ситуації, ефективно використовувати досвід з переборення криз та творчо підходити до вирішення проблем та складних завдань. Це

обумовлює потребу в розвитку самостійної галузі наукових знань — антикризового управління.

Антикризове управління — це спеціальне, постійно організоване управління, націлене на найбільш оперативне виявлення ознак кризового стану та створення відповідних передумов для його своєчасного подолання з метою забезпечення відновлення життєздатності окремого підприємства, недопущення виникнення ситуації його банкрутства .

Метою та головним завданням антикризового управління є не лише передбачення появи небезпеки кризових ситуацій, але й своєчасне розпізнавання та успішне вирішення всіх проблем, аналіз та прийняття швидких заходів пов'язаних з ліквідацією негативних наслідків, аналіз зовнішніх і внутрішніх загроз, оцінка наслідків їхнього впливу на фінансову діяльність підприємства і формування комплексу управлінських рішень щодо їх вирішення.

Антикризове управління на підприємстві можливе та необхідне з таких причин: кризові явища можна передбачати, прискорювати та пом'якшувати; до кризових явищ можна та необхідно готуватися; управління в умовах кризи потребує особливих підходів, спеціальних знань, досвіду та мистецтва; кризові процеси можуть бути до певної міри керованими; управління кризовими процесами здатне прискорювати їх та мінімізувати наслідки.

Антикризове управління так само, як і будь-яке інше, може бути малоефективним чи більш ефективним. Його ефективність характеризується ступенем досягнення цілей, пом'якшенням чи локалізацією позитивного використання кризи в зіставленні з витраченими на це ресурсами. Важко оцінити таку ефективність у точних розрахункових показниках, але побачити її можна при аналізі і загальній оцінці управління, його успішності чи прорахунках.

Антикризове управління підприємством має базуватися на ситуаційному підході до управління, який активно розвивається починаючи з 60-х років минулого століття. Цей підхід, не відкидаючи концептуальних положень традиційних шкіл управління, акцентує увагу на потребі застосування специфічних прийомів та методів управління з урахуванням ситуації конкретного підприємства-об'єкта управління, тобто конкретний набір обставин, які впливають на конкретне підприємство в конкретний період часу.

У процесі антикризового управління не можна ігнорувати економічні інтереси власників підприємства. Наприклад, якщо вони орієнтовані на збереження власності та контролю над підприємством, то пропозиції щодо збільшення статутного фонду шляхом залучення нових співвласників, капіталізації боргу (трансформації боргових зобов'язань в акції), злиття та приєднання є неприйнятними і мусять бути виключені з множини допустимих антикризових альтернатив. Будь-яке управління певною мірою повинно бути антикризовим в міру розгортання кризової ситуації на підприємстві.

Головною метою антикризового управління є забезпечення стійкого фінансового стану в результаті своєчасного реагування на зміни, спричинені зовнішнім середовищем (економічні, політичні, соціальні, міжнародні метаморфози) через введення в дію антикризових інструментів, що дають змогу усунути тимчасові фінансові ускладнення на підприємстві.

Проблема ефективного антикризового управління українських підприємств є досить актуальною і потребує негайного вирішення. Це пов'язано в першу чергу з великим відсотком неплатоспроможних підприємств на території України та неефективним управлінням а також нестабільними умовами функціонування соціально-економічних систем.

Отже, для того, щоб не попадати в кризові ситуації в майбутньому, потрібно більш детально і чітко продумувати дії підприємства вже сьогодні.

УДК 621.326

Шпит М. І. – ст. гр. БМмз-62

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ ВИРОБНИЧОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник: к.т.н., доц. І.Б. Гевко

Виробничий менеджмент — це цілеспрямована діяльність з керування операціями придбання потрібних ресурсів, їхньої трансформації в готовий продукт (послугу) з поставкою останнього (останніх) споживачу (на ринок). Виробничий менеджмент замикається в своїй основі на операціях планування, організації і керування організацією. Структура системи виробничого менеджменту повинна максимально відповідати вимогам наукових підходів, принципам і методам менеджменту (рис. 1).

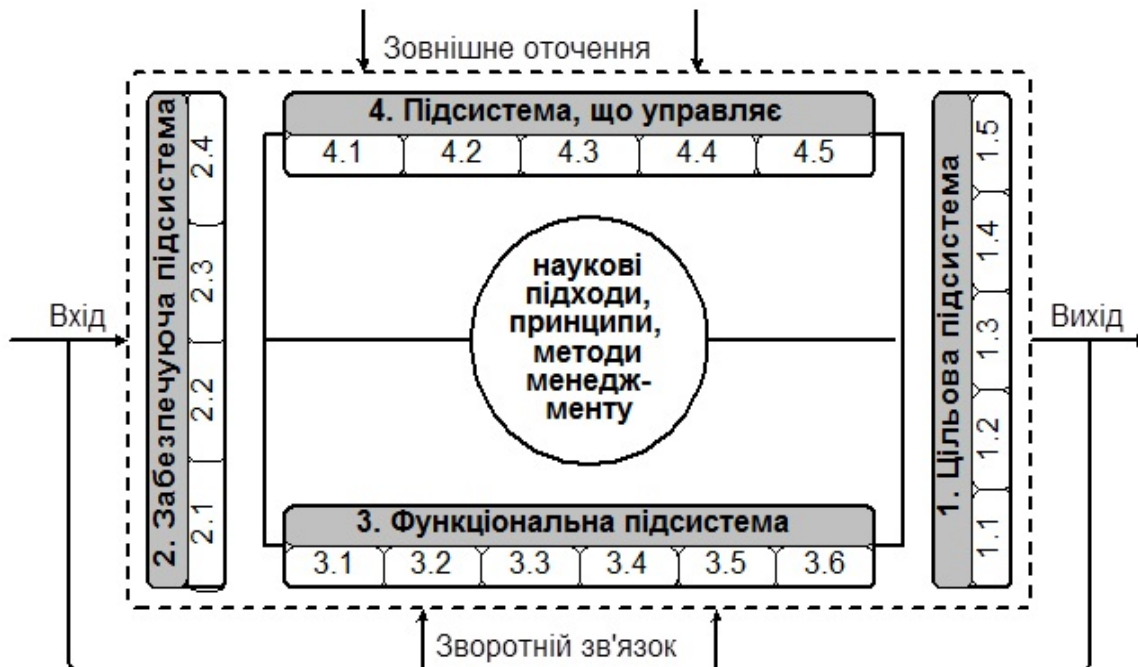

Рисунок 1 - Структура системи виробничого менеджменту

Елементи структури системи виробничого менеджменту:

1.1 – підвищення якості товарів, що випускаються та послуг, що надаються;
1.2 – ресурсозбереження; 1.3 – розширення ринку збуту товару; 1.4 – організаційно-технічний розвиток виробництва; 1.5 – соціальний розвиток колективу;

2.1 – методичне забезпечення; 2.2 – ресурсне забезпечення; 2.3 – інформаційне забезпечення; 2.4 – правове забезпечення;

3.1 – маркетинг; 3.2 – планування; 3.3 – організація процесів; 3.4 – облік і контроль; 3.5 – мотивація; 3.6 – регулювання;

4.1 – управління персоналом; 4.2 – соціологія і психологія менеджменту; 4.3 – розробка і реалізація управлінського рішення; 4.4 – аналіз у прийнятті рішень; 4.5 – прогнозування в прийнятті рішень.

УДК 621.326

Яворська О.В. – ст. гр. БМмз-62

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ ВИРОБНИЧОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник: к.т.н., доц. І.Б. Гевко

Виробнича система управління і її функції спрямовані на досягнення поставлених цілей підприємства. Ставлячи перед організацією певні цілі, керівництво підтверджує те, до чого організація прагне. Для того, щоб ефективно управляти виробництвом, необхідно чітко виявити сам об'єкт управління, тобто те, на що спрямоване управління, виявити форми і види самих управлінських впливів, форми зв'язків між складовими системи управління, і тільки тоді ми зможемо говорити про завдання виробничого менеджменту і методи їхнього вирішення. До складу виробничої системи будь-якого рівня ієрархії (підприємство, цех, ділянка, робоче місце) традиційно включають наступні ресурси:

1. Технічні ресурси (виробниче устаткування, інвентар, матеріали та інше).
2. Технологічні ресурси (динамічність методів технології, наявність конкурентоспроможних ідей, наукові заділи й інше).
3. Кадрові ресурси (кваліфікаційний і демографічний склад працівників, їхня здатність адаптуватися до зміни цілей виробничої системи).
4. Просторові ресурси (характер виробничих приміщень, території підприємства, комунікацій, можливість розширення тощо).
5. Ресурси організаційної структури системи управління (характер і гнучкість керуючої системи, швидкість проходження керуючих впливів та інше).
6. Інформаційні ресурси (характер інформації про саму виробничу систему і зовнішнє середовище, можливість її розширення і підвищення вірогідності тощо).
7. Фінансові ресурси (стан активів, ліквідність, наявність кредитних ліній та інше).

Їх правильне поєднання та експлуатація є запорукою успіху виробничого менеджменту підприємства і залежить це від ефективної виробничої стратегії. Виробнича стратегія (Production Strategy) полягає в розробці загальної політики і планів використання ресурсів фірми, націлених на максимально ефективну підтримку її довгострокової конкурентної стратегії. Виробнича стратегія складно взаємозалежна зі всіма іншими стратегіями основних підсистем організації, що являють собою елементи її внутрішньої діяльності, а, крім того, стратегія розвитку виробництва зав'язана і на безлічі факторів зовнішнього середовища організації. При цьому виробнича стратегія вимагає прийняття цілого ряду рішень щодо:

1. Рішення з виробничих потужностей.
2. Вертикальна інтеграція.
3. Технологічні процеси.
4. Масштаб виробництва традиційних продуктів.
5. Масштаб виробництва нових продуктів.
6. Використання виробничого персоналу.
7. Управління якістю виробництва.
8. Виробнича інфраструктура.
9. Взаємини з постачальниками й іншими партнерами з кооперації.
10. Розподіл готової продукції.
11. Управління виробництвом.

Отже, кінцева ефективність виробничої стратегії зумовлена не тільки її власним змістом, але й тим, наскільки комплексно й органічно вона взаємозалежна зі всіма іншими спеціалізованими стратегіями організації.

УДК 338.658

Яремчук Ю.–ст. гр. БМс-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

АКТУАЛЬНІСТЬ РОЗВИТКУ ЛОГІСТИКИ В УКРАЇНІ

Науковий керівник: к.е.н., доцент Малюта Л.Я.

Протягом останніх десятиріч у сфері реалізації готової продукції відбулися певні зміни. А саме: перетворення ринку продавця на ринок покупця; поширення маркетингової концепції «орієнтації на споживача» та відповідно збільшення глибини та ширини товарного асортименту; і як наслідок посилення конкурентної боротьби між суб'єктами господарювання. В результаті цього, гостро постала проблема раціонального планування процесів постачання, виробництва та збуту за умови задоволення попиту з мінімальними витратами, вирішення якої призвело до активного використання концепцій логістики.

На сучасному етапі розвитку логістики в Україні створюється велика кількість професійних організацій, які займаються вирішенням актуальних проблем логістики. Це зумовлено тим, що мистецтво логістики розвивається настільки стрімко та швидко, що професіоналам приходится постійно займатися самоосвітою. Це лише початкові стадії розвитку даної науки в нашій державі.

На даний час існує ряд причин, які стримують практичне застосування логістики, це:

- 1) відсутність належного державного підходу до проблем логістики (відсутність відповідної бази, невелика кількість спеціалістів та центрів їх підготовки);
- 2) наслідки загальної економічної кризи (скорочення обсягів виробництва, інфляція, яка гальмує розвиток підприємств);
- 3) відсутність комплексного обліку витрат;
- 4) недоліки професійної підготовки кадрів;
- 5) логістичний підхід передбачає досить кардинальні зміни в структурі підприємства, перехід до більш гнучких організаційних структур, створення спеціалізованих цехів і служб транспортно-складського господарства;
- 6) нераціональні витрати живої та уречевленої праці (вказаний недолік можна подолати шляхом планомірного зв'язку виробництва та споживання, тобто укладення договорів на поставку продукції).

На сьогоднішній день світова економіка знаходиться у фазі переходу від товарної системи виробництва до системи планомірних зв'язків. З огляду на це, в умовах сучасної інтеграції логістики, її розвиток зумовлений такими причинами:

1. Швидким зростанням витрат на будь-які перевезення (викликаним зростанням цін на нафту та енергетичною кризою);
2. Переорієнтація від ринку надання послуг до ринку споживача і як наслідок досягнення межі ефективності системи обслуговування і виробництва;
3. Розвитком комп'ютерних технологій, що дозволяють здійснювати обробку величезних масивів інформації і обмінюватися даними в реальному часі з мінімальними витратами.

Таким чином вирішення причин, що стримують практичне застосування логістики в Україні, призведе до підвищення конкурентоспроможності продукції і послуг вітчизняних підприємств за рахунок мінімізації логістичних витрат, як на внутрішньому так і зовнішньому ринках.

Секція:

Гуманітарні науки

УДК 628.9

АНТОНЮК І. – ст. гр. ЕС-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

TURNING NIGHT INTO DAY: THE FACTS ABOUT LIGHT POLLUTION

Науковий керівник: к. психол. н., доц. Кухарська В. Б.

For many people the greatest joy comes from simply standing beneath a clear dark sky and marvelling at the heavens. Today, however, a growing majority of people can no longer see the true beauty of the night sky from their homes. Even some of the brightest stars are lost in the glare of light pollution from our towns, cities, roads and urban conurbations. For many people the sight of the Milky Way stretching across the night sky is a childhood memory; sadly, today a new generation is growing up who have never seen our own galaxy, the place we call home in the Universe.

There's no real definitive, overarching definition for the phenomenon known as light pollution, but here's a general way to break it down into types:

Light Trespass: Any light shining where it is not needed or wanted. Examples include street lights shining into gardens and windows of adjacent houses. Light trespass has been linked indirectly to increased risk of specific cancers, as over-exposure to light when sleeping impedes the production and maintenance of the key hormones melatonin and oestrogen in the body. Light trespass levels that disrupt sleep are linked to a deterioration of the immune system. Light trespass court cases are increasing throughout Western societies.

Glare: This usually happens when lights aim directly into people's eyes; in other words, you see straight into the source of the light. Driving around at night, you've probably run across many lights emitting eye-scorching examples of glare (headlights are an excellent case in point). This can be a dangerous phenomenon when being able to see at night is paramount to everybody's safety.

Sky Glow: The orange glow we see over towns and cities caused by upwardly directed or reflected light. This form of light pollution is of particular concern to astronomers as it is responsible for creating a blinding effect over the night sky. In weather conditions, such as rain, wind, and high pollution, sky glow makes it very hard for astronomers to see anything but the most luminous stars and planets. Adverse behavioural effects have been recorded in many species of animals, such as sea turtles and birds that rely on the night sky for breeding and navigational purposes.

Light Clutter: Over-illumination has little effect on the environment, but is linked to health problems, such as headaches and increased stress levels. Light clutter is excessive brightness caused by groups of poorly placed lights. It is of most concern to drivers and pilots as it can cause confusion and disorientation. The style of lighting used in Las Vegas casino advertising is a classic example of light clutter. It does not have much of a direct effect on the environment especially since most animals besides humans seem to avoid such areas. All of these forms of light pollution are a waste of energy and a drain on our natural resources such as oil and petroleum.

While there are other names sometimes used to describe the above and similar lighting issues, the basic idea to keep in mind is that light pollution involves too much artificial light (often because of poorly chosen light bulbs, arrangements and fixtures) shining at the wrong time of "day" and typically resulting in grave consequences. Darkness at night is *normal*. Everyone should be entitled to see the Milky Way in the night sky. To achieve this, guidelines and controls are required, not necessarily to ensure *less light*, but to ensure *better light*.

УДК: 613.16-06:612

Антонюк О. – ст. гр. СІ-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ХАРАКТЕРИСТИКА СИЛИ НЕРВОВИХ ПРОЦЕСІВ У ПЛАВЦІВ

Науковий керівник: викладач Босюк О.М.

"Життя на всіх ступенях його розвитку – постійне пристосування до умов існування" (І.М. Сеченов, 1863).

Загально відомо, що адекватна рухова активність, особливо у водному середовищі, сприяє розвитку фізичного здоров'я (Ганчар І.Л., 1998; Булатова М.М., Платонов В.Н., 2006), розширює функціональні можливості організму (Меерсон Ф.З., 2003; Артамонова Л.Л., 2009).

Застосований нами "Теппінг-тест" показав, що за однакових метеоумов частота рухів кисті руки у плавців 2-го розряду була найбільшою, а у плавців оздоровчої групи – найменшою (рис.1). Це пояснюється тим, що у тренуваних, на відміну від нетренуваних людей, більша швидкість появи і зникнення імпульсів в нервових центрах. При постійному частому посиленні імпульсів з центру до м'язових волокон вони стають швидкими, а при постійній, але рідшій імпульсації – повільними (Я.В.Курко, 2005).

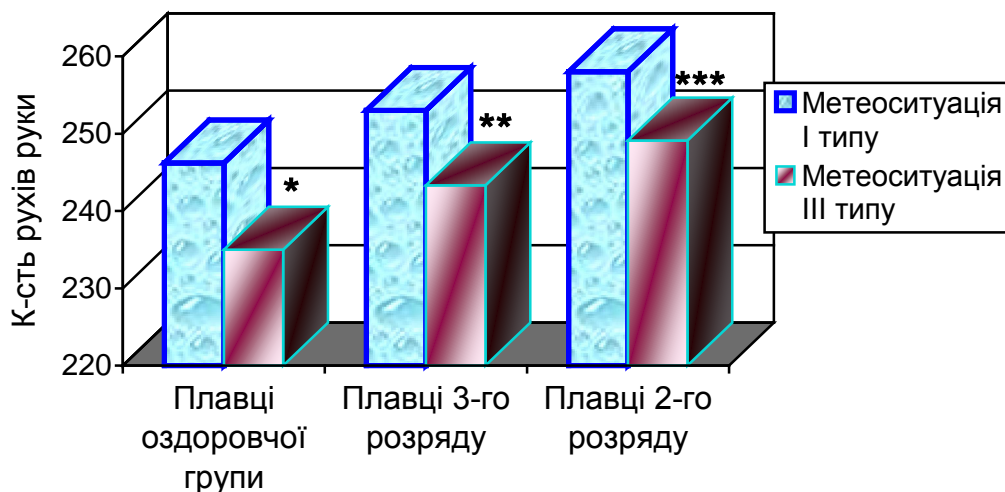

Рис. 1. Загальна кількість рухів кисті руки (за 40 с) у плавців групи оздоровчого плавання, 3-го та 2-го розрядів при метеоситуаціях I та III типів

Примітки:

1. * – $P < 0,05$ – порівняння у плавців оздоровчої групи;
2. ** – $P < 0,05$ – порівняння у плавців 3-го розряду;
3. *** – $P < 0,05$ – порівняння у плавців 2-го розряду.

Але нами встановлено, що при метеоумовах III типу, у порівнянні з I, показники кількості рухів кисті руки знизались у всіх досліджуваних, особливо у плавців групи оздоровчого плавання див.(рис.1).

Висновок. Застосування діагностичної комп'ютерної програми "Теппінг-тест", дозволило виявити зниження сили нервових процесів при погоді III типу, у порівнянні з I, в осіб, які займаються плавання і, особливо, у плавців оздоровчої групи.

УДК 621. 326

Андрусик С.–гр.Рм-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЯК ЖИТТЯ ОСОБИСТОСТІ

Науковий керівник: доцент Галіздра А.А.

Сприяння здоров'ю та здоровому способу життя визначене законодавством України як один з основних напрямів державної політики охорони здоров'я, що передбачає необхідність багато секторальної діяльності, залучення до неї держави, громади, некомерційних і комерційних неурядових організацій та індивідуумів. Як свідчить аналіз, пріоритети цієї діяльності в Україні в цілому збігаються з пріоритетами у цій сфері, визначеними молоді. Разом з тим, не менш актуальною є проблема забезпечення виконання вимог чинного законодавства щодо сприяння здоров'ю та здоровому способу життя з боку всіх суб'єктів суспільних відносин - органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування, підприємств, громадських організацій та окремих громадян. На сьогодні досить широка нормативна база, напрацьована в Україні, є недостатньо ефективною через невиконання діючих законів.

Аналіз нормативно-правових актів світової спільноти та законодавства деяких країн Заходу щодо сприяння впровадженню здорового способу життя, а також вітчизняного законодавства з зазначені проблеми дає підстави зробити узагальнення, що світова спільнота дедалі більше виходить з необхідності забезпечення права людини на збереження та зміцнення здоров'я. Це право передбачене Декларацією прав людини, Європейською соціальною хартією та іншими міжнародними документами. Проблема сприяння здоровому способу життя знаходить своє відображення у ряді спеціальних документів, що приймалися в ході регулярних міжнародних конференцій з проблем пропаганди здорового способу життя.

Одним із основних стратегічних завдань національної освіти є виховання молоді в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих, як до найвищої індивідуальної та суспільної цінності

Основним чинником створення гармонійно розвинутої особистості є фізична культура і спорт. На сучасному етапі розвитку суспільства зростають вимоги до фізичної підготовки людей, адже саме рівень здоров'я нерідко - головний чинник працездатності в процесі життєдіяльності людини.

Заняття фізичною культурою та спортом мають велике значення у формуванні здорового способу життя, духовного та фізичного розвитку студентської молоді. Заняття фізичними вправами зміцнюють здоров'я, підвищують нервово-психічну активність до емоційних стресів, підтримують фізичну і розумову працездатність.

В останні роки з'явилися певні праці, пов'язані з вивченням проблем здоров'я й здоровий спосіб життя в рамках утворювального процесу професійної школи: обговорюються загальні питання здоров'я студентської молоді.

УДК 796.37.037

Вівсяний І. - ст. гр. БМ-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ДЕТЕРМІНАНТИ УСПІШНОСТІ РУХОВОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Науковий керівник: доц. Теплий А.М.

Із усіх задач, які декларуються програмою з фізичного виховання, домінуючою залишається завдання фізичної підготовки студентів. Рухова підготовка, як і будь-який інший перехідний процес повинна бути строго регламентована й базуватися на визначених методологічних постулатах та концепціях, які враховують закономірності управління біологічними системами. Крім того, слід приймати до уваги вплив численних факторів зовнішнього середовища на генотип особистості. В кінцевому підсумку процес фізичної підготовки студентів повинен базуватися на:

- 1) визначенні структури та рівнів фізичного стану студентів;
- 2) диференціації студентів на групи з низьким, середнім і високим рівнем фізичного стану;

3) визначення оптимального поєднання тренувальної роботи з використанням чітко виражених ергофізіологічних режимів;

- 4) розробці співставлених норм для груп з різним рівнем фізичного стану;
- 5) знанні закономірностей розвитку і інволюції рухових функцій;
- 6) обліку ступені тренування рухових здібностей;
- 7) постійному моніторинзі фізичного стану;
- 8) визначенні ефективності тренувальних впливів у вигляді співвідношення досягнутого ефекту до часу його зберігання;
- 9) обліку психодинамічних та особистих характеристик студентів, їх мотиваційної сфери та соціальних установок.

Дотримання цих методологічних принципів дозволяє протягом одного року підвищити на 15-20% фізичний стан студентів. Але ж досягнутий ефект зберігається на більше трьох місяців і під кінець рекреаційного періоду він зникає зовсім.

Ці обставини пов'язані з тим, що навіть двохазові заняття інтегровані в оптимальні тренувальні програми з „жорстко” детермінованими фізіологічними режимами не приводять до структурно-морфологічних перебудов адаптаційних систем. Приріст рухових здібностей відбувається за рахунок удосконалювання механізмів центральної регуляції та підвищення синхронізації вегетативних функцій на меж системному рівні. За рахунок цих двох механізмів й підвищується адаптаційні можливості студентів до м'язових навантажень різноманітної модальності, міцності й тривалості. Звідси випливає необхідність коректування фізичного стану студентів з рівня попереднього року, до того ж на тих методологічних принципах з кожним наступним роком підтримувати досягнутий рівень фізичного стану стає вже важче: включаються процеси інформації рухових функцій, зокрема швидкісно-координаційних здібностей, а у дівчат, - внаслідок збільшення маси тіла, - і аеробної функції.

Отже, в процесі багаторічної рухової підготовки можливо лише зберігати рівень фізичного стану студентів першого курсу. При цьому організація процесу фізичного виховання повинна базуватися на викладених методичних постулатах. В іншому випадку (В.А. Романенко 1995-2005) рухова підготовка студентів є не більш ніж міфом, який немає ніякого відношення до реального існування.

УДК 796.37.037

Віннярський С., ст. гр. МІ-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПСИХОМОТОРНИЙ РОЗВИТОК СТУДЕНТІВ

Науковий керівник: ст. викладач Луців В.С.

Необхідність спрямованого психомоторного забезпечення у ВНЗ викликана недостатньою руховою активністю студентської молоді на заняттях фізичною культурою, високою втомленістю під час навчання, відсутністю послідовності в руховому розвитку, недостатньою розробкою індивідуально-диференційованого підходу (індивідуальні здібності, відхилення у стані здоров'я).

Мета дослідження – вивчити вплив програми психомоторного розвитку на функціональний стан студентів.

У дослідженні взяли участь 37 студентів, які за станом здоров'я відносились до основної медичної групи. Заняття проводились двічі на тиждень тривалістю 60 хвилин. Підготовча частина заняття (15 хв.) включала крокові, бігові, стрибкові, танцювальні вправи. Основна частина (20-35 хв.) складалася з комплексів фізичних вправ психомоторної спрямованості. Під час виконання цих вправ відбувалось навантаження на всі м'язові групи. В заключній частині (10 хв.) були вправи на розслаблення, відновлення дихання. Під час виконання рухових завдань студенти стежили за правильним диханням, яке полегшувало виконання вправ.

Основний акцент у нашій програмі ставився на розвиток здібностей самоконтролю та саморегуляції рухової активності.

Після вивчення комплексу вправ аеробної спрямованості, за допомогою мовної інструкції здійснювалось переведення координації рухів у вправах даного комплексу. За допомогою вправ силового характеру вирішувались інші психомоторні задачі.

Варто відмітити високу стимулюючу роль багатьох психомоторних вправ. З кожним заняттям підвищувалась зацікавленість студентів. Це пов'язано з цілим рядом умов: по-перше, з варіаціями кожної вправи; по-друге, незвичайністю та більш "інтелектуальним" характером багатьох вправ. В підсумку, всі студенти, що брали участь у виконанні програми, надали перевагу цим заняттям над іншими та виявили бажання продовжувати такі тренування.

Результати дослідження дозволяють стверджувати, що застосування розробленої нами програми протягом навчального року сприяє позитивним змінам за всіма показниками ($P < 0,05$). Під впливом занять за запропонованою програмою розвитку психомоторики відбувається достовірне покращення самопочуття. Так, 68% студентів оцінили своє здоров'я як добре, 22% - як відмінне, 82% студентів відмітили підвищення фізичної та розумової працездатності, що є важливим моментом, тому що навчання в технічних ВНЗ є найбільш складним та насиченим в порівнянні з іншими.

Запропонована нами програма розвитку психомоторики сприяє ефективному оздоровленню студентів, що підтверджується результатами наукових досліджень і може бути запропонованою для використання у ВНЗ іншого профілю.

УДК 796.37.037

Вознюк Л. – ст. гр. МРС-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ СТУДЕНТІВ

Науковий керівник: к.пед.н., доц. Салук І.А.

Одним з найголовніших завдань сучасної освіти є перехід до індивідуалізації та диференціації навчання. Для оптимальнішого вирішення завдань слід використовувати новітні технології у фізичному вихованні. Як відзначають вчені, комп'ютерні технології у фізичній культурі на сьогоднішній день не набули широкого науково обґрунтованого застосування. Існуючі комп'ютерні програми, допомагають викладачам у вирішенні проблеми індивідуального підходу, але носять більше нормативно-статистичний характер, ніж практичний.

Тому метою дослідження було розробити, експериментально обґрунтувати та перевірити на практиці за допомогою тестів фізичної підготовленості систему вдосконалення процесу фізичного виховання студентів за допомогою комп'ютерних технологій.

У результаті педагогічного експерименту встановлено, що використання різних комплексів оздоровчих занять фізичними вправами в поєднанні з раціональним харчуванням застосовуючи комп'ютерні програми, що розроблені для індивідуального використання для студентів, які мають різний рівень фізичної підготовленості значно поліпшило фізичний стан студентів експериментальної групи. Зміни у темпах приросту відбулися у розвитку сили за результатами вправи "згинання-розгинання рук в упорі лежачи" – 22,5 % ($P < 0,05$). У розвитку витривалості (біг на 1000 м) -17%, тоді як змін в показниках контрольної групи не відбулося взагалі ($P < 0,001$). У розвитку швидкісно-силових якостей за результатами вправи "піднімання тулуба з положення сидячи" темп приросту результатів склав 18,3% ($P < 0,05$), а у вправі "стрибок у довжину з місця" - на 12,3% ($P < 0,001$). У розвитку гнучкості (нахил тулуба вперед сидячи) – 13,5% ($P < 0,05$). У розвитку спритності (човниковий біг 4x9 м) – 11,7 % у експериментальній, проти 1,3% - у контрольній. Щодо швидкісних якостей, які визначалися за допомогою вправи "біг на 100м", то позитивні зміни після завершення дослідження у експериментальній групі дорівнювали 9,3%, ($P < 0,001$) тоді, як у контрольній групі, навпаки, вони зменшилися на 2,1%. Тобто, у всіх видах випробувань в кінці експериментального дослідження відбулися достовірні позитивні зміни показників у студентів експериментальної групи.

Таким чином, отримані дані підтверджують ефективність використання комп'ютерних технологій в процесі фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів України на прикладі позитивних змін фізичної підготовленості студентів.

УДК

Войцішук А. – ст. гр. ОВ-308

Технічний коледж ТНТУ ім. Івана Пулюя

ЕТИКА ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ – ЯК ЗАПОРУКА УСПІХУ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖЕРА

Науковий керівник : викладач вищої категорії Шот Г.Г.

Кожен менеджер незалежно від того, у якій галузі він працює, виконує в організації багато важливих функцій, основні з яких : планування, організація, мотивація та контроль. Для того, щоб досягнути поставленої цілі, такий спеціаліст повинен вміти зорганізувати як виробничі (чи інші) процеси, так і людей, які йому підпорядковуються та з якими йому доводиться співпрацювати. Можна сказати, що менеджер – це фахівець, який йде до мети, використовуючи про цьому працю, інтелект, мотиви, можливості інших осіб. Важливо під час організації виробництва керувати і трудовим процесом, і творчим потенціалом людей. Звичайно, управлінець (менеджер) повинен бути головним генератором ідей, збирачем інформації, керуючим. Але, якщо він не комунікує із колегами, а отже, не об'єднує зусилля, то діяльність організації не буде ефективною.

У процесі роботи менеджера важливу роль відіграє вміння спілкуватися з людьми та можливість впливу на них. Сучасна підприємницька діяльність не може розвиватись без наявності спільної системи етичних норм та культури ділового спілкування. Сфера бізнесу, у якій перебуває управлінець, вимагає дотримання етики ділових відносин. Останнім часом їй приділяється особлива увага. Як відомо, закони різних країн, як і національні менталітети мають розбіжності. Це спричиняє певні проблеми, які можуть завадити ефективному партнерству.

Людська співпраця можлива лише при розумінні один одного. Мистецтво спілкування – це органічне поєднання добра й краси в комунікативній взаємодії. Дотримання загальноприйнятих правил поведінки та спілкування створює сприятливе середовище для співпраці, оскільки це забезпечує взаєморозуміння.

Володіння знаннями з ділового етикету забезпечує гідне місце людини у бізнесі, формування комфортного психологічного клімату ділового спілкування, що робить підприємницьку діяльність успішною, ефективною і водночас приємною.

Нинішній стрімкий розвиток міжнародних відносин потребує підготовки спеціалістів, які можуть гідно представити нашу країну за кордоном. Дотримання етики ділового спілкування вказує на певний рівень професіоналізму людини, на спроможність знаходити контакт з потрібними особами. А це полегшує виконання різних завдань як на зовнішньоорганізаційному рівні, так і в середині бізнес - структури. Використовуючи засоби, техніку ділового спілкування, мовленнєвий етикет можна гідно зарекомендувати організацію, домогтися вірогідності ефективної співпраці досягти успіху в перемовинах та зростання іміджу фірми.

Як бачимо, крім економічного підґрунтя, бізнес формується і на поняттях етики ділових відносин. Не можна йти наперекір загальновідомим принципам підприємництва і комерції, а також порушувати норми ділового спілкування. Отож успішність організації та роботи менеджера залежить від його професійних якостей та високої культури ділового спілкування.

УДК 796.37.037

Волошин Я. - ст. гр. СНс-32

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СТАВЛЕННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Науковий керівник: ст. викладач Русанюк М.Д.

Однією з характерних особливостей сучасного суспільства є розширення міжнародного співробітництва країн у галузях культури, науки, освіти тощо.

Вченими встановлено, що якісний стан населення щодо фізичного, психічного й морального здоров'я, інтелектуального потенціалу, духовності й соціального розвитку в значній мірі обумовлені саме цивілізаційними особливостями й соціально-економічними характеристиками. У багатьох країнах застосування культурно-історичного підходу до змісту дисципліни "Фізичне виховання" є актуальним і перспективним на сучасному етапі розбудови системи національної освіти. В останні роки в Україні навчається велика кількість студентів, які є вихідцями зі Сходу, зокрема з арабських країн та Африки. Найбільша кількість іноземних студентів навчається у вишах медичного, технічного і економічного профілів.

Оскільки надання освітніх послуг постійно поширюється, то зростають вимоги до їхньої якості. Освітнятам добре відомо, що якість навчання в першу чергу, залежить від індивідуальних особливостей тих, хто навчається. Тому актуальність вивчення рівня й особливостей довузівської підготовки студентів-іноземців є незаперечною.

Аналіз літератури показав, що східний напрямок педагогічних досліджень, зокрема у сфері фізичного виховання, науковцями майже не вивчається. На нашу думку, це не є оправдано, оскільки за останні роки досить значна кількість українських юнаків приймає участь у різноманітних військових акціях на території країн Сходу. Вони отримують базову фізичну підготовку саме у студентські роки. Тому викладачі повинні самі знати і повідомляти про основні труднощі і ускладнення, що можуть виникати із здоров'ям людини у країнах Сходу, у тих, хто має слабкий рівень фізичного здоров'я. Складнощі пов'язані, у першу чергу, з перебуванням в іншому культурному середовищі, кліматичних умовах. Це також обумовлює ретельне вивчення особливостей фізичного стану юнаків – вихідців з арабських країн.

В літературі зустрічаються окремі відомості про систему фізичного виховання у країнах арабського Сходу. Обов'язкові уроки фізичної культури на усіх ступенях шкільної освіти існують у деяких школах Лівії. Система освіти у арабських країнах запозичена від колишніх метрополій – Франції, Великої Британії. У деяких країнах використовуються американська та німецька система освіти. Тому й система оцінювання успішності навчання абітурієнтів, які вступають у виші України, є різною.

Дана дисципліна є у розкладі навчальних занять у всіх ВНЗ, проте, відвідування студентами практичних занять майже скрізь не є обов'язковим. Фізичне виховання студентів в основному організовано за спортивними інтересами. Переважній більшості студентів, які є вихідцями з арабських країн і навчаються у вишах України, притаманне позитивне ставлення до фізкультурно-спортивної діяльності, що реалізується завдяки особистій активності. Наведені дані доцільно враховувати викладачам фізичного виховання, які працюють з іноземними студентами, особливо для організації позанавчальної роботи. При розробленні робочої програми з фізичного виховання для іноземних студентів викладачам необхідно вивчити етнокультурні традиції та спосіб життя представників певних регіонів.

УДК 82.091

Волошина С. – ст. гр. ОТП-111

Технічний коледж Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

ТВОРЧА ДРУЖБА ДВОХ «ВЕЛЕТНІВ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОЗИ» – БОГДАНА ЛЕПКОГО І ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА

Науковий керівник: викладач-методист, спеціаліст вищої категорії
Літвінюк О.В.

Богдан Лепкий – визначне ім'я в українській літературі. Відомий як талановитий поет, прозаїк, перекладач, літературознавець і видавець. Народжений 9.11.1872 р. в с. Крегульці на Поділлі, письменник мав великий вплив на формування української літератури на західноукраїнських землях, зокрема на творчість Василя Стефаника. Неперевершений майстер соціально-психологічної новели, Стефаник вмів спостерігати і глибоко переживати все бачене й почуте, що й надавало його новелам того болю, що «гримів, як музика Бетховена». Саме його Богдан Лепкий назвав митцем, що «розширює державу мужицької душі».

Познайомились вони 1899 р. у Кракові, де на той час Богдан Лепкий працював викладачем Ягеллонського університету, а В.Стефаник навчався на медичному факультеті цього ж університету. Тут, в помешканні Лепкого, сходилась українська студентська громада. Приходив сюди і Стефаник. Ця зустріч поклала початок великій творчій дружбі двох митців. Вона тривала майже 40 років, до дня смерті Василя Стефаника, і дала могутній початок для їхньої літературної творчості. Саме Лепкий своїми публікаціями про Стефаника, водночас з Іваном Франком, заклав основи наукового сприйняття новелістики свого побратима не лише в українській літературі, а й сприяв ознайомленню із його творами світового читача.

Богдан Лепкий протягом всього життя цікавився творчістю Василя Стефаника: написав ряд літературно-критичних статей, розвідок, спогадів. Серед статей найвідоміші: «Василь Стефаник. Літературний нарис», фрагмент з праці «Чим жива українська література?», «Василь Стефаник (3 нагоди його 50 уродин)», «Вечір з творів Василя Стефаника у Кракові 7 листопада 1937 р.»; фрагмент з праці «Наше письменство. Короткий огляд української літератури від найдавніших до теперішніх часів»; спогади: «У Коломиї», «Перші відвідини», «Поезія і проза», «Два селянські сини». Дійшли до нашого часу листи Богдана Сильвестровича до Стефаника, які протягом радянських часів ретельно приховувалися від читача. Одночасно навіть найменші згадки у листах чи спогадах Стефаника про автора «Мазепи» заборонялися, викреслювалися із його творів. І лише у наш час завдяки титанічній праці професора, лауреата премії імені братів Лепких Федора Погребенника невідомі матеріали дійшли до читача.

Висновок: творча дружба двох велетнів української літератури збагатила наше мистецтво слова чудовими творами, літературно-критичними статтями, спогадами, листами, а також входженню їх творів в польську та чеську літературу.

УДК 796.37.037

Гандзій О. - ст. гр. ЕТ-12

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ВЕСТИБУЛЯРНА СТІЙКІСТЬ БАСКЕТБОЛІСТІВ

Науковий керівник: ст. викладач Третяк В.С.

Баскетбол характеризується високою швидкістю виконання тактичних та технічних дій спортсменів під час гри. На перший план виходить індивідуальна майстерність гравців та рівень технічної та фізичної підготовленості.

Тенденція до зростання швидкості ігрових дій, активізації дій у захисті різко підвищила вимоги до технічної підготовленості баскетболістів та якості виконання прийомів, які ними застосовуються.

Аналіз публікацій показав, що дослідженню вестибулярної стійкості у баскетболі приділяється недостатньо уваги, а сучасні методики оптимізації тренувального процесу базуються на підвищенні рівня фізичної підготовленості. Не вирішеним питанням залишається роль сенсорних функцій у формуванні стійких навичок у виконанні технічних елементів баскетболу.

Об'єктом дослідження є навчально-тренувальний процес баскетболістів. Відповідно, мета: дослідити можливості розвитку вестибулярної стійкості баскетболістів.

У процесі тренувальної та змагальної діяльності спортсмени зустрічаються з ігровими ситуаціями в яких часу на прийняття рішення майже не залишається і швидкість та доцільність дій на майданчику залежить від реакції та готовності баскетболіста до боротьби в таких умовах, а саме його підготовленості до швидких та технічних дій.

Об'єм тренувальних навантажень безпосередньо залежить від здібностей баскетболістів і зумовлений необхідністю корекції техніки виконання прийомів баскетболу. Важливо виправляти помилки техніки виконання прийомів саме на цьому етапі, тому що неточне виконання будь-яких дій обов'язково буде гальмувати наступне вивчення більш складних технічних прийомів. Нами було визначено, що на цьому етапі фізичні вправи мають таке приблизне співвідношення: вправи направлені на фізичний розвиток – 30%, вправи технічної підготовки – 50%, тактичні дії – 20% від загального об'єму тренувальних вправ. За нашими спостереженнями найбільш ефективними на цьому етапі є комбіновані вправи з одночасним впливом на фізичний розвиток та вдосконалення технічної майстерності. Як бачимо отримані цифри у дослідженні практично співпадають з даними наведеними у спеціальній літературі.

З метою наближення дослідження до змагальних умов проводився тест на точність виконання штрафних кидків після вестибулярних подразнень. Досліджувані виконували 5 кидків з штрафної лінії. Після 5-кратного обертання вправа повторювалася. Різниця точності влучань у кошик свідчить про стан вестибулярної стійкості. За результатами другої проби середнє відхилення у різниці показників влучних кидків першої та другої спроби склало 1,78 влучань. Такий результат свідчить про негативний вплив вестибулярних подразнень на влучність баскетболістів.

Доведено, що при впровадженні у тренувальний процес вправ, спрямованих на акцентований розвиток сенсорних функцій покращується рівень володіння технічними елементами баскетболу. Розвиток вестибулярної стійкості на етапі спеціальної базової підготовки доцільно здійснювати за рахунок акцентованого впливу на сенсорні системи за допомогою спеціальних вправ.

УДК: 796. 606.124

Гнатишин Р. - ст. гр. МА-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

АНАЛІЗ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Науковий керівник: ст. викладач Казмірчук І.В.

Проблема формування здорового способу життя досить ретельно висвітлюється у багатьох соціально-філософських, педагогічних, соціологічних, медичних працях. Особливої актуалізації ця проблематика набула у другій половині ХХ століття як у світі в цілому, так й в Україні зокрема. У філософському розумінні спосіб життя – це характеристика сукупності типових видів життєдіяльності людей у поєднанні з умовами життя суспільства. Спосіб життя охоплює всі сфери суспільства: працю і побут, суспільне життя і культуру, поведінку (стиль життя) людей та їх духовні цінності. Тобто, поведінка, або стиль життя, є одним з найважливіших елементів способу життя в цілому, який не може не впливати на здоров'я окремої особи або на здоров'я тих чи інших соціальних груп населення.

Поведінка є однією з основних детермінант здоров'я, ступінь впливу якої значно перевищує вплив багатьох інших детермінант. За визначенням М. Lalonde (2006), вона разом з біологією людини, медичною допомогою та навколишнім середовищем відноситься до чотирьох основних чинників, що визначають рівень здоров'я.

Спосіб життя включає основну діяльність людини, куди входять трудова діяльність, соціальне становище, психоінтелектуальний рівень, рухова активність, спілкування та побутові взаємовідносини .

Спосіб життя – це біологічно соціальна категорія, інтегрує уявлення про певний тип життєдіяльності людини і характеризується її трудовою діяльністю, побутом, формою задоволення матеріальних та духовних потреб, правилами індивідуальної та громадської поведінки. Іншими словами, спосіб життя – це "обличчя" індивіда, що відображає водночас рівень суспільного прогресу.

Грибан В.Г. вважає, що спосіб життя – це соціальна категорія, яка включає якість, устрій і стиль життя. За визначенням ВООЗ, спосіб життя – це спосіб існування, який ґрунтується на взаємодії між умовами і конкретними моделями поведінки людини.

Таким чином “здорова” модель поведінки для певних, конкретних умов зменшує ризик виникнення захворювання. З цього також випливає, що різні умови життя передбачають і різні моделі поведінки.

УДК 621.326

Голояд О.-ст.гр. РА-102

Технічний коледж Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

ДОБРО І ЗЛО, ЯК ЕТИЧНІ КАТЕГОРІЇ

Науковий керівник: викладач Коневич О.В

Проблема добра і зла така ж давня, як давня історія людства, її ще називають вічною. На нашій Землі поняття «добро» розумілося як доброта і милосердя. А «зло» — це все те, що перешкоджає єднанню людей, гармонізації суспільних відносин. Це насильство і злочинність, скупість і грубість, байдужість до інтересів людини і суспільства, крайні форми егоїзму, агресивності.

Добро часто ототожнювали з духовним началом, а зло — з матеріальним, тілесним. Душа має божественне джерело, а тіло обтяжує душу різноманітними пристрастями. Тіло як матеріальне, речовинне має потяг до подібного собі — до матеріальних предметів (багатства, їжі, напоїв тощо), а душа — до нематеріальних явищ (ідей, істини).

Поняття добра і зла завжди хвилювало мислителів. Володимир Соловйов писав, що для [того](#), щоб отримати «сили для виконання добра, необхідно [мати поняття](#) про добро, інакше його виконання буде тільки механічною дією». Хибне [розуміння](#) добра і зла здатне породити жажливі вчинки (хрестові походи, інквізиція, фашизм).

[Іммануїл Кант](#) вважав зло необхідним наслідком чуттєвої природи людини. [Французькі](#) просвітителі пояснювали зло результатом нерозуміння людиною своєї справжньої природи.

Вимога об'єктивності дослідження проблеми «добра» і «зла» потребує повернення до авторитетного канонічного джерела християнства - Святого Письма. Книга Буття (1:1-31) описує процес створення світу: живих істот (тварин, птахів, риб, плазунів), природного середовища їх існування і констатує оцінку усього створеного твердженням самого Бога: «І ото, - вельми добре воно». Отже, у досконалому Божому плані створення світу місця для «зла» не було: кожне творіння мало своє досконале (добре, правильне) призначення, втілювати яке була покликана людина. Зло ж - результат помилкових її рішень, нехай навіть провокованого Дияволом, проте вільного у своєму виборі.

Таким чином, сама наявність добра і зла як альтернатив людського вибору свідчить про можливість людини вибирати, і щось значне в цьому світі відбувається завдяки свободі людини, яка, зокрема, проявляє себе і в свободі творити зло.

УДК 32. 019. 5

Грушицький О. - ст. гр. МК-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ВИНИКНЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ УТОПІЙ

Науковий керівник: асистент Габрусєва Н.В.

Утопія - фантазія, мрія що не збудеться. Утопічні ідеї – це втілення уявлень про справедливе суспільство. Воно не базується на економічній дійсності, а змальовує модель “справедливого суспільства” майбутнього.

У сучасній політологічній науці поширена думка про те, що корені усіх соціально-політичних утопій слід шукати в ідеальній державі Платона - мислителя, якого по праву вважають фундатором політичного ідеалізму. Проте, попередником Платона на ниві ідеалізму й утопізму авторитетний російський вчений К. Гаджиев пропонує розглядати Конфуція, теорія ідеального (утопічного) суспільства якого, на відміну від більшості соціально-політичних утопій, звертається не вперед - у майбутнє, а назад - у минуле. Особливістю конфуціанської, а потім і платонівської утопії була консервація ідеального суспільства, що існувало раніше, за умов суворого дотримання ритуалів, правил, норм, моралі, встановлених пращурами, але підірваних нинішніми поколіннями.

Одним з найвидатніших представників раннього утопічного соціалізму був Томас Мор (1478-1532) – видатний мислитель і гуманіст, політичний діяч Англії. Ідеї утопічного соціалізму поділяв також італійський мислитель Томазо Кампанелла. В утопічних вченнях англійця Джерарда Уінстенлі з'являються мотиви “економічної свободи”. Етен-Габріель Мореллі, французький мислитель XVIII століття говорив про поняття насильства і вважав, що насильство має бути спрямоване проти приватної власності.

Утопічний соціалізм. Сен-Сімона, Фур'є, Оуена є своєрідним. Його атвори намгались вирішити проблеми побудови справедливого суспільства негайно, спираючись на тогочасні суспільні інституції – державу, науку, мораль, політику та тогочасну економічну базу. Вони вірили, що суспільство можна вдосконалити, впливаючи на людську свідомість, використавши силу держави. Утопічний соціалізм з'являється майже одночасно в трьох формах, у трьох своїх різновидах: у Франції – сенсімонізм і фур'єризм, в Англії – оуенізм.

Створені Сен-Сімоном, Фур'є та Оуеном моделі “справедливого суспільства” різнилися між собою. За Сен-Сімоном соціалізм – це колективізм, що передбачає соціалізацію суспільних відносин, тобто утворення асоціацій суспільного масштабу, через одержання націоналізації власності. Фур'є, Оуена називають асоціоністами, бо вони шукали вирішення всіх проблем сучасного і капіталізму у асоціації, організованій свідомо за наперед складеним планом. Ідея соціалістичної організації суспільства – це винахід XIX ст. Соціалісти-утопісти вперше поставили питання про соціалізм, про нову систему організації виробництва

Особливе місце в утопічних вченнях займає науковий комунізм. Хоча те, що відбувалося в Радянському Союзі мало нагадувало теорію Маркса та Енгельса, наслідки такої “реалізації” добре відомі. Незважаючи на крах комуністичної утопії наприкінці минулого століття, сама ідея соціально-політичної утопії як альтернативного сучасності проекту творення досконалого суспільства є невмирущою.

УДК 796.37.037

Губар В. – ст. зр. КТ-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя.

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА ФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ

Науковий керівник: ст. викладач Надозірний Я.П.

Здоров'я – найбільша соціальна цінність, а добре здоров'я – основна умова для виконання людиною його біологічних і соціальних функцій, фундамент самореалізації особистості.

Основним критерієм здоров'я людини вважається працездатність кардіореспіраторної системи.

Існує три типи діагностичних моделей фізичного здоров'я: нозологічна діагностика, донозологічна діагностика, діагностика здоров'я за прямими показниками. Спеціалістів галузі фізичної культури і спорту для вимірювання кількості здоров'я та його корекції засобами фізичної культури та індивідуально підібраними режимами рухової активності повинна цікавити донозологічна діагностика та діагностика здоров'я за прямими показниками.

Серед численної кількості наукових публікацій про методи виявлення рівня здоров'я, заслуговує уваги фундаментальні дослідження проф.Г.Л. Апанасенка. Автором цієї концепції була розроблена система експрес-оцінки рівня соматичного здоров'я, яка основана на інтерпретації мінімуму валідних показників, отримання яких не потребує кошовної апаратури.

Оцінка адаптаційного потенціалу системи кровообігу виявила задовільну адаптацію у більшості студентів – 83% (260 чоловік), але у 17 % молоді спостерігається напруження механізмів адаптації (53 чоловіки), із них юнаків було у 3 рази більше ніж дівчат (29,9 % та 9,7 % відповідно), і 1 юнак мав незадовільну адаптацію.

Аналіз результатів біологічного віку студентів за рівнями соматичного здоров'я виявив, що із зниженням рівня фізичного здоров'я підвищується кількість студентів, з 5 рангом – різко прискореним темпом старіння. (рис.2) Ця тенденція простежується як серед дівчат, так і серед юнаків, які мають найгірші показники.

Але кількість дівчат з 4 рангом більша ніж юнаків, що простежується в усіх рівнях здоров'я. Також треба відзначити, що у порівнянні з юнаками кількість дівчат, які відповідають середнім темпам старіння, або календарному віку, за усіма рівнями здоров'я є більша. Найменша кількість студентів з 3 рангом спостерігалась в групі з низьким рівнем здоров'я.

Отримані нами результати досліджень підтверджують наявність неоднорідності контингенту студентів однієї вікової групи.

Безпечний рівень здоров'я характеризувався найкращими показниками: задовільною адаптацією системи кровообігу і повною відсутністю напруження механізмів адаптації. За темпами старіння, цей рівень мав теж найкращу характеристику, ніж усі інші.

Також можна зробити висновок, що з погіршенням характеристик показників знижується і рівень соматичного здоров'я. А найгірші показники належать до низького рівня, що виявляється в самому великому відсотку студентів з напруженням механізмів адаптації, та з різко прискореними темпами старіння.

УДК 612.84(075.8)

Гудима М. – ст. гр. ЕС-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

З ДОСВІДУ ВИКОРИСТАННЯ БІОГАЗОВИХ УСТАНОВОК В НІМЕЧЧИНІ

Науковий керівник: ст викладач Дутка М. В.

Зменшення запасів викопних ресурсів енергії на планеті, глобальні зміни клімату змушують людство звертати все більшу увагу на ефективність використання наявних ресурсів енергії та збільшення частки відновлювальних джерел енергії, зокрема вітру, води, сонячного випромінювання, біомаси та ін. Сьогодні частка відновлювальних джерел енергії у виробництві електроенергії в Німеччині сягає 11,5%, а до 2030 року повинна зрости до 21% від загального рівня енергоспоживання.

Біогаз, у порівнянні з іншими відновлюваними джерелами енергії, є дуже гнучким у використанні і знаходить застосування у трьох важливих напрямках (виробництво електроенергії, тепла, палива). В сфері виробництва біогазу лідирує сьогодні Німеччина, де працює 7 тис. 100 біогазових установок, які виробляють біля 2700 МВт електричної енергії, а це практично потужність трьох блоків АЕС. Тут йдеться про установки з встановленою електричною потужністю від кількох кіловат до кількох мегават. Середня електрична потужність таких біогазових установок складає понад 380 кВт. Частка виробництва електроенергії з біогазу в Німеччині у 2010 році склала близько 12,8 млрд. кВт/г, що становило близько 2,1 % від загального обсягу споживання електроенергії в країні. За оцінками Спеціального агентства відновлюваної сировини (FNR) у 2050 р. біоенергетика зможе забезпечити близько 23% від загального попиту Німеччини на електроенергію.

Застосування біогазу у децентралізованому енергопостачанні сприяє скороченню імпорту енергоносіїв та підвищенню надійності енергопостачання. Біогазові установки встановлюються як очисні споруди на птахофабриках, цукрових заводах, м'ясокомбінатах та інших підприємствах. Таким чином тут отримують дешеве тепло та електроенергію, одночасно утилізуючи відходи. Комунальні відходи так само підходять для виробництва біогазу.

Все більше і більше фермерських господарств у Німеччині будують біогазові установки в безпосередній близькості від свого господарства для забезпечення себе і довколишніх сіл електроенергією і теплом. Крім того, залишки бродіння з реактора можуть використовуватися як високоякісне добриво у землеробстві. Завдяки постійно доступній сировині біогаз може вироблятися протягом усього року і таким чином створюється додатковий дохід для багатьох фермерських господарств. Іншими перспективними напрямками використання біогазу є його збагачення до стану природного газу і подача в газотранспортну систему та використання як пального в автомобілях на природному газі.

Успішному розвитку біогазової галузі в Німеччині значно сприяє державна політика: це і гнучка система так званих «зелених тарифів», а також розроблення чітких норм і стандартів, в т.ч. підключення виробників біометану до ГТС.

Як свідчить досвід Німеччини, отримання біогазу економічно виправдане і вигідно. Біогаз - важливе джерело диверсифікації і енергетичного балансу України і тому нам слід вивчати досвід Німеччини в цьому питанні.

«ЗЕЛЕНИХ ТАРИФІВ»

УДК 81.37

Дідушин Н. – ст. гр. ОКС-306

Технічний коледж Тернопільського національного технічного університету

СПОСОБИ ЗАПОЗИЧЕННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕРМІНІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Науковий керівник: викладач Бойчук Т. В.

XXI століття ознаменувалося для світу прискореними темпами науково-технічного прогресу, комп'ютеризацією багатьох сфер суспільно-політичного життя, а для української мови – появою величезної кількості нової лексики. Підраховано, що близько 90% слів, які з'явилися в нашій мові, – це терміни. Значна частина з-поміж них – комп'ютерні терміни, запозичені переважно з англійської мови.

Серед способів запозичення комп'ютерних термінів українською мовою варто виділити чотири основні:

1) транскрипція (фонетичний спосіб) – це таке запозичення словникової одиниці, коли зберігається її звукова форма (інколи трохи видозмінена відповідно до фонетичних особливостей мови, з котрої слово запозичується): *bite* – *байт*, *domain* – *домен*, *floppy disk* – *флопі-диск*, *interfase* – *інтерфейс*, *joystick* – *джойстик*, *notebook* – *ноутбук*, *offline* – *оф-лайн*, *site* – *сайт* та ін.;

2) транслітерація – це спосіб, коли запозичується написання іншомовного слова: літери запозиченого слова замінюються літерами рідної мови: *bit* – *біт*, *port* – *порт*, *adapter* – *адаптер*, *decoder* – *декодер*, *cursor* – *курсор*, *monitor* – *монітор*, *portal* – *портал*, *traffic* – *трафік*, *server* – *сервер*, *slot* – *слот*, *sensor* – *сенсор*, *chat* – *чат*;

3) калькування – спосіб, за допомогою якого запозичується асоціативне значення та структурна модель слова або словосполучення (фактично, це буквальный переклад іншомовного слова або виразу): *mother board* – *материнська плата*, *system tree* – *системне древо*, *network topology* – *топология мережі*, *fiber optics* – *оптоволоконний кабель*, *matrix printer* – *матричний принтер*, *file system* – *система файлів*, *error checking* – *контроль помилок*, *data warehouse* – *інформаційне сховище*;

4) графічне відтворення – запозичення без будь-яких змін оригінального написання; це, насамперед, стосується власних імен – назв корпорацій, пошукових серверів, операційних систем та програмної продукції (часто у вигляді аббревіатур та акронімів): *BLUE TOOTH*, *DVD/CD-RW*, *DVD/CD-ROM/RAM*, *USB-PORT*, *WAP*, *GPRS*, *HI-FI*, *WINDOWS*, *HTML*, *World Wide Web*, *Norton Commander*, *Paint*, *Quick Basic*, *Turbo Pascal*.

Зустрічаються також змішані типи запозичень, наприклад: *cache memory* – *кеш-пам'ять* (транскрипція + калькування), *inward modem* – *внутрішній модем* (калькування + транслітерація), *Web-technology* – *Web-технологія* (графічне відтворення + калькування) тощо.

Таким чином, комп'ютерна термінологія активно засвоюється українською мовою. Сьогодні нею починають володіти не лише фахівці, але й інші суспільні верстви населення, особливо молодь. А триватиме цей динамічний процес запозичення доти, доки ми самі не почнемо створювати щось нове в галузі комп'ютерних технологій.

УДК: 613.16-06:612

Дудар Т. – ст. гр. ПМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ З ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я В КОНТЕКСТІ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Науковий керівник: доц. Кульчицький З.Й.

Процеси європейської інтеграції охоплюють дедалі більше сфер життєдіяльності. Не стала винятком і освіта, особливо вища школа. Україна чітко визначила орієнтир на входження в освітній простір Європи, здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог, дедалі наполегливіше працює над практичним приєднанням до Болонського процесу.

Болонська декларація передбачає конкретну програму дій, яка полягає в побудові європейського простору вищої освіти, що сприятиме мобільності й розширення можливостей працевлаштування громадян, а також зростанню міжнародної конкурентоспроможності європейської вищої освіти.

Порівняно із закордонними вищими навчальними закладами в українських ВНЗ тижневе аудиторне навантаження студентів значно більше, що певною мірою позбавляє студента можливості здобувати навички самостійної роботи, а також бути підготовленим до самостійності в його подальшій професійній діяльності.

Аналіз публікацій показав, що не зважаючи на достатньо широкий спектр досліджуваних напрямків самостійної роботи студентів вищої школи, ще недостатньо системних (цілісних) досліджень, що стосуються розробки організації самостійної роботи з формування культури здоров'я.

Мета дослідження — полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов організації самостійної роботи з формування культури здоров'я в студентів Тернопільського державного технічного університету ім. Івана Пулюя.

Методика дослідження. Дослідження проводилося в контексті підвищення якості навчання. Ми досліджували організацію самостійної роботи з формування культури здоров'я. У процесі педагогічного експерименту брали участь 85 студентів спеціальної медичної групи.

Результати дослідження. Вивчення стану самостійної роботи студентів з формування культури здоров'я у вузі показало, що 42% обстежуваних приділяє йому увагу ситуативно і періодично, 22% — займаються систематично і 36% — не займаються зовсім. Таким чином, переважна більшість студентів чи недостатньо, чи зовсім не працюють над собою в даному напрямку.

Висновки. В організації самостійної роботи студентів недостатньо мірою відображені питання набуття знань, умінь і навичок з формування власної культури здоров'я, не вироблена єдина міждисциплінарна концепція. Засвоєння традиційного змісту освіти при формуванні відповідного набору предметів навчальних планів не може бути кінцевою метою. Студент повинен навчитися самостійно набувати нові знання, необхідні йому для прийняття правильних рішень за умов виникнення проблем у його подальшій трудовій діяльності.

УДК 4У

Жукровський І. – ст. гр. БФ-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЗАКОН «ПРО ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ» – ВИРОК ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

10 серпня 2012 року став чинним законопроект, який робить українську мову бездержавною. Мета цього законопроекту – політика русифікації. Акт суперечить ст. 10, 22, 24, 92, 157 Конституції України, Європейській хартії регіональних мов або мов меншин, а також Рамковій конвенції про захист національних меншин, які свідчать про те про те, що «просування регіональних мов та мов меншин не повинні відбуватися за рахунок державної мови».

Перелік сфер запровадження [регіональної мови](#), свідчить про те, що за умов формальної двомовності у більшості областей України державною стане російська мова.

Прийняття законопроекту відбувалося з грубим порушенням закону. Закон «Про засади державної мовної політики» через дискримінаційний характер щодо української мови був неодноразово критично оцінений українською громадськістю та відомими міжнародними інституціями. Зокрема Верховний комісар у справах національних меншин ОБСЄ [Кнут Воллебек](#) висловив стурбованість через те, що законопроект розділяє українське суспільство. Він зауважив, що у законі немає пункту про фінансування розвитку та використання мов, тому, на його думку, — «Це лише політична декларація». Європейська комісія Ради Європи, Венеціанська комісія також не сприйняли цього законопроекту.

Так, 5 липня 2012 р. зі спільною заявою звернулися представники 30-и організацій українців Європи, у якій засудили та висловили протест щодо прийняття «мовного закону». Згідно з висновком Міжнародної неурядової організації [Freedom House](#), Україна опинилася серед країн, де з 2008 р. до 2012 р. відбулося найбільше зниження демократичних показників.

Заяву щодо «Про засади державної мовної політики» оприлюднив [Конгрес українських націоналістів](#). У ньому йдеться про те, що «8 серпня Віктор Янукович скріпив своїм підписом антиукраїнський та руйнівний для Української Держави за далекосяжними цілями закон і цим одразу ж поставив себе в один ряд з найлютішими ворогами української нації, такими, як Валуєв П.О.». Згідно з результатами дослідження, проведеного Соціологічною групою «Рейтинг», станом на лютий 2012 року 46 % громадян України підтримують надання російській мові статусу державної. Майже стільки ж (45 %) виступають проти цього. Ще 8 % — не визначились.

Закон України «Про засади державної мовної політики» дає простір [п'ятій московській колонії](#) в Україні. Підтвердженням цих слів є те, що Президент Росії нагородив медаллю Пушкіна кількох народних депутатів України за вагомий внесок у збереження й популяризацію російської мови та культури за кордоном. А Сергій Ківалов під час нагородження в Кремлі пообіцяв президентові РФ зробити російську мову в Україні другою державною. Росія 340 років цькувала Українську мову й до сьогоднішнього дня продовжує таку ж політику. Цей закон підводить законодавчу базу під антиукраїнську русифікаторську діяльність.

Отже, можна зробити висновок, що 10.08.12 р. було прийнято закон, який підриває самостійність української держави. Автори закону виправдовувались, що є держави, для яких характерний білінгвізм. Прибічники законопроекту ставили в приклад «двомовну» Канаду, аргументуючи, що там є дві державні мови, але замовчуючи, що в Канаді є 10 провінцій та колишні колонії.

УДК: 796. 606.124

Жупровський І., ст. гр. БФ-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ТРАВМАТИЗМ У СИЛОВИХ ВИДАХ СПОРТУ (ПРИЧИНИ І ПРОФІЛАКТИКА)

Науковий керівник: ст. викладач Казмірчук І.В.

Травма - найнеприємніше, що може відбутися із спортсменами під час тренувальних занять, або, безпосередньо, під час спортивних змагань. Причому, дуже часто вони трапляються, коли атлет знаходиться на піку своєї спортивної форми. І основна причина - це зниження пильності. Спортсмен знаючи, що знаходиться у хорошій формі, не приділяє достатньої уваги і часу для проведення розминки. Він задоволений своїми результатами і силою, і починає збільшувати вагу обтяження.

Чи можна уникнути травм? У будь-якому виді спорту, так само як і у атлетизмі, уникнути травм повністю не вдавалося нікому. Але запобігти звести ризик отримання їх атлетом до мінімуму можна.

Є декілька основних правил, які допомагають уникнути травм при заняттях силовими видами спорту:

1. Обов'язково робити розминку.

Це перша умова безпеки тренувань. Завжди розминайтеся, інакше вас чекають проблеми. Спочатку необхідно розігріти ті частини тіла, які будуть виконувати роботу, потім розтягніть їх.

Розминка - це просто робота у високому числі повторень в тих вправах, які вас чекають. Вага обтяження, зрозуміло, має бути невеликими. Розминка, по суті, є гімнастикою малим обтяженням і підвищеним числом повторень.

2. Правильна техніка виконання вправ.

Дуже важливе правило для профілактики травматизму. Більшість вправ з обтяженнями при неправильній техніці виконання стають не тільки не ефективними, але й небезпечними для здоров'я.

3. Концентрація і увага.

Під час тренування думки в голові мають бути пов'язані тільки з тренінгом і ні з чим більше. Залізо не прощає неповаги до себе.

Необхідно уважно відноситися до навісу ваги на снаряд і не метушитися. Якщо немає часу, краще щось пропустити, атле не .

Робити менше різких рухів.

При роботі з обтяженнями слід уникати різких рухів. Найчастіше травми виникають в останніх, найважчих повторях і підходах. При цьому настає втома і виникає бажання швидше закінчити важку вправу. Допоки тіло спортсмена розігріте – він може не помітити, що травмувався. Біль може з'явитися вже після тренування.

5. Вага обтяження має бути розумною.

Необхідно реально оцінювати свої сили і не навантажувати свої м'язи непосильною роботою. Вага обтяження має бути такою, щоб всього підходу техніка виконання вправи була правильною.

6. Обов'язкова страховка у важких вправах. Це може бути досвідчений партнер, страхувальні стійки, товстий трос, та все що завгодно, що дозволить у разі небезпеки з найменшими втратами, а ще краще без втрат, вилізти з під снаряда. Напевно, це одне з найважливіших правил для профілактики травматизму. Не дотримуючись правила страховки можна отримати дуже серйозну травму.

УДК 94 (477)

Зінь П. – ст. гр. СП-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ВЕЛИКИЙ КНЯЗЬ ЛИТОВСЬКИЙ ВІТОВТ-ОЛЕКСАНДР (1350-1430 рр.).

Науковий керівник к.і.н., доц. А.А.Криськов

Під тиском зовнішньополітичних обставин Велике князівство Литовське (далі - ВКЛ) змушене було у 1385 р. укласти з Польським королівством Кревську унію, яка передбачала утворення єдиної держави шляхом шлюбу литовського князя Ягайла та спадкоємиці польського престолу Ядвіги. Активним противником цього виступив двоюрідний брат Ягайла Вітовт (після прийняття хрещення - Олександр), якого литовська знать проголосила довічним правителем Литви, а у 1392 р. – і великим князем.

У 1390-х роках Вітовт проводив активну діяльність з ліквідації великих князівських уділів на українських землях. Впродовж 1392-1394 рр. він відібрав у Дмитра Корибута Новгород-Сіверське князівство, у Федора Любартовича – Володимирське, у Федора Коріатовича – Подільське, у Володимира Ольгердовича – Київське князівства. Територіями колишніх удільних князів, перетвореними у провінції Литви, почали правити великокнязівські намісники.

Вітовт проводив активну зовнішню політику. У 1398 р. домігся скасування унії і відновив незалежність ВКЛ. Цього ж року він втрутився у міжусобну боротьбу в Золотій Орді, але у битві на р.Ворскла (1399 р.) зазнав катастрофічної поразки. Єдиною користю цієї битви для Вітовта стала загибель у ній 60 литовських, українських та білоруських князів, що знекровило внутрішню опозицію князю. Внаслідок поразки Вітовт змушений був у січні 1401 р. укласти з поляками Віленсько-Радомську унію, за умовами якої ВКЛ після його смерті перетворювалося на польську провінцію. Однак після перемоги над Тевтонським орденом у Грюнвальдській битві (1410 р.) становище Вітовта як незалежного володаря зміцнилося. У 1413 р. ВКЛ і Польща уклали Городельську унію, яка постановила, що після смерті Вітовта ВКЛ залишатиметься окремою державою. Унія підтвердила привілейоване становище католиків у князівстві, які мали право бути членами князівської ради і обіймати найвищі посади в державі. Литовська католицька шляхта зрівнювалася у правах з польською.

Пункти Городельської унії викликали невдоволення православної шляхти і князів династії Рюриковичів і Гедиміновичів, які виразно почали підтримувати зазіхання на литовський престол православного князя Свидригайла, молодшого брата Ягайла. Відчуваючи їхню могутність Вітовт у 1429 р. вирішив коронуватися і забезпечити для ВКЛ незалежне існування. Однак поляки, побоюючись повного відокремлення литовських земель, перехопили папських посланців з короною. Церемонію коронації було відкладено, а 27 жовтня 1430 р. князь помер.

Вітовт був останнім з плеяди литовських князів, який проявив себе талановитим державним діячем. За його правління ВКЛ досягло піку могутності, територія його простяглася від Чорного до Балтійського морів та від Волині до верхів'їв Оки. Після його смерті ВКЛ вступило у період міжусобної та міжконфесійної боротьби і врешті-решт було поглинене Польським королівством.

УДК 796.37.037

Золотий В. – ст. гр. ХО-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя.

ІНДИВІДУАЛЬНІ СТИЛІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ

Науковий керівник: к.пед.н., доц. Салук І.А.

Напружена розумова та творча праця студентів може викликати негативні реакції та стани організму: патології органів дихання та кровообігу, захворювання психосоматичні, нервової та кістково-м'язової системи. Це один із чинників того, що в державі склалася критична ситуація із станом здоров'я населення.

В Указі Президента України 1998 року „Про затвердження Цільової комплексної програми “Фізичне виховання та спорт – здоров'я нації”, відзначено різке підвищення захворюваності на гіпертонію – у 3 рази, стенокардію – у 2,4 рази, інфаркт міокарду – на 30 %. Проблема полягає в обґрунтуванні та відтворенні так званих індивідуальних стилів, пов'язаних переважно з особистою руховою активністю.

Мета роботи полягає у аналізі існуючих підходів щодо значення індивідуальних стилів для здорового способу життя студентів.

Різноманітні філософи та лікарі стародавності зв'язували сутність здоров'я з поняттям гармонії. Існує три аспекти сутності здоров'я: генетичне, фізичне, психічне. Генетичне здоров'я є єдиною підставою та головною умовою фізичного та психічного здоров'я. Безперечно, що спадкові задатки важливі для здоров'я, але невід'ємним компонентом здоров'я людини є її фізичне вдосконалення, гармонічний розвиток.

Найпоширеніші прояви здорового способу життя у їх індивідуально стильовому різноманітті такі: відсутність стійких шкідливих звичок; виправдані звички, режим та калорійність харчування; доброзичливе та поважне ставлення до людей та природи; дотримання правил гігієни; контроль стану здоров'я; підтримання нормального фізичного та психічного стану; позитивно спрямована життєва філософія; професійно виправданий тижневий режим тощо.

М'язова діяльність є обов'язковою умовою покращення рухових та вегетативних функцій людського організму під час усього життя. Значення м'язової діяльності настільки велике, що її розцінюють як найважливішу ознаку здоров'я. Знижена фізична активність (гіподинамія) – одна з найважливіших причин захворювань, інвалідності та смертності людини.

Всі вище перераховані відхилення здоров'я не обмежують негативні фактори у житті людини та його діє спроможність. Не повинні залишитися без уваги впливи довкілля, родини, суспільства, шкідливих звичок, генотипу, тощо.

Отже, різноманітність форм та засобів індивідуального стилю здорового способу життя повинна гармонійно поєднувати фізичну активність з професійною спрямованістю, раціональне харчування, неконфліктне спілкування у професійному середовищі та поза ним, використання оздоровчих сил природи.

У подальших дослідженнях планується вивчення процесу формування індивідуальних стилів студентів.

УДК 621.326

Ільчишин Р. – ст. гр. СН-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

MOBILE OPERATING SYSTEMS

Науковий керівник: старший викладач Денисюк Н. Р.

A mobile operating system, also referred to as mobile OS, is the operating system that operates a smartphone, tablet, PDA, or other digital mobile devices. Modern mobile operating systems combine the features of a personal computer operating system with touchscreen, cellular, Bluetooth, WiFi, GPS mobile navigation, camera etc.

Of course the only mobile OS useless without hardware on which it must be installed.

The first cellular phone to incorporate PDA features was an IBM prototype developed in 1992 and demonstrated that year at the COMDEX computer industry trade show. A refined version of the product was marketed to consumers on 16 August 1994 by BellSouth under the name Simon Personal Communicator.

Years passed and smartphones continually evolved. It would not have been anywhere but in 2005 on the leaders came two OS - Windows Mobile and Symbian. They dominated the market until 2008-2009.

In 2007, Apple Inc. introduced the original iPhone, one of the first mobile phones to use a multi-touch interface. The iPhone was notable for its use of a large touchscreen for direct finger input as its main means of interaction, instead of a stylus, keyboard, and/or keypad as typical for smartphones at the time.

Android is an open-source platform founded in October 2003 by Andy Rubin and backed by Google, along with major hardware and software developers, that form the Open Handset Alliance. The first phone to use Android was the HTC Dream, branded for distribution by T-Mobile as the G1. The software suite included on the phone consists of integration with Google's proprietary applications, such as Maps, Calendar, and Gmail, and a full HTML web browser.

For the first time in several years, 2013 looks set to play host to the launch of numerous compelling new mobile operating systems, at least one of which could have a chance of stealing some market share from the reigning champions Android and iOS. Of course, neither of these will be sweating just yet, but we expect some droplets to be forming on a few foreheads at Microsoft.

From what we've seen of the user interface, it's based around gestures and doesn't require any hardware buttons. Swipes reveal menus and open apps.

When talking about fledgling mobile operating systems, the question, "do we really need another smartphone OS?" is often asked. It's a fair question, as the three we currently use are well-designed, relatively bug-free, regularly updated, and have ever-growing app ecosystems behind them. Therefore, given this huge head start and the financial might behind Android, iOS, and Windows Phone, perhaps a more pertinent question is, "how can any of these succeed?" They will need perseverance, support from developers and networks, dedicated fanbases, and some stellar and/or keenly priced and widely available hardware. Not all of them will make it, but one or two may do some damage. What OS would you put your money on?

УДК: 613.16-06:612

Кінаш Д. – ст. гр. ХО-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ОСОБЛИВОСТІ ДИХАЛЬНИХ ПРОБ У ПЛАВЦІВ ТНТУ

Науковий керівник: к.м.н., доц. Курко Я.В.

Застосовані нами функціональні проби показали, що у всіх досліджуваних групах плавців, незалежно від їх кваліфікації, в умовах погоди III типу показники дихальних проб суттєво нижчі за відповідні показники при метеоумовах I типу (табл. 1).

Таблиця 1

Час затримки дихання у плавців при метеоумовах I і III типів

Група плавання	Дихальна проба	n	Час затримки дихання с, $M \pm m$		P
			Метеоумови I типу	Метеоумови III типу	
Плавці ГОП	Штанге	73	$49,71 \pm 0,54$	$44,64 \pm 0,59$	$< 0,05$
	Генчі	73	$30,89 \pm 0,57$	$27,92 \pm 0,59$	$< 0,05$
Плавці 3-го розряду	Штанге	25	$60,91 \pm 0,99$	$57,64 \pm 0,97$	$< 0,05$
	Генчі	25	$36,93 \pm 0,65$	$34,58 \pm 0,62$	$< 0,05$
Плавці 2-го розряду	Штанге	24	$69,91 \pm 0,82$	$67,29 \pm 0,79$	$< 0,05$
	Генчі	24	$40,96 \pm 0,62$	$38,92 \pm 0,66$	$< 0,05$

У плавців групи оздоровчого плавання (ГОП) при метеоумовах III типу, у порівнянні з I, час затримки дихання (проба Штанге) достовірно зменшився на 10,2%, час затримки дихання при пробі Генчі зменшився на 9,6%. За умов погоди III типу зменшення тривалості перебування під водою плавців ГОП при функціональній пробі Штанге відмічалось у 86,3% обстежених, а при пробі Генчі ця величина зменшувалась у 89,0 % осіб.

Подібні, хоча менш виражені, зміни показників функціональних дихальних проб за різних метеоумов виявлені нами і у тренуваних плавців-розрядників. Так, у плавців 3-го і 2-го спортивного розрядів при метеоумовах III типу, порівнюючи з метеоумовами I, час затримки дихання після вдиху достовірно зменшився відповідно на 7,6% і на 6,8%; час затримки дихання після видиху у плавців 3-го розряду вірогідно зменшився на 7,4% та у плавців 2-го спортивного розряду на 7,2%. При несприятливих погодних умовах зменшення тривалості перебування під водою плавців 3-го розряду при функціональній пробі Штанге виявлено у 80,0 % обстежених, а при пробі Генчі ця величина зменшувалась у 82,0 % осіб. У плавців 2-го спортивного розряду за метеоумов III типу зменшення часу перебування під водою після вдиху виявлено в 75,0% та після видиху в 82,4% досліджуваних.

Зниження парціального тиску кисню в альвеолярному повітрі (гіпоксичний ефект атмосфери) призводить до зменшення насичення киснем артеріальної крові що, у свою чергу, прискорює подразнення дихального центру і, відповідно, призводить до зменшення часу затримки дихання. Також встановлено, що при зниженні атмосферного тиску газу, які знаходяться в шлунково-кишковому тракті розширюються, і пов'язане з цим високе стояння діафрагми може призвести до зменшення об'єму вдихуваного повітря.

УДК 621.326

Колоденна Л.–ст. гр. БП-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОЇ ІНТЕРАКЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ВІДДІЛУ КАДРІВ

Науковий керівник: к.психол.н., доцент Періг І.М.

Відомо, що у будь-якій діяльності використовують різні види ресурсів: матеріальні, фінансові, інформаційні, інтелектуальні і найважливіший ресурс – людина, яка все це створює, використовує, видозмінює і головне – управляє всіма процесами.

Кадрова політика, будь-якої організаційної структури, має на меті забезпечення кожного робочого місця, кожної посади персоналом відповідної кваліфікації. При цьому слід зважати на найважливіші якості та риси, якими повинен володіти працівник, щоб досягти успіху, а саме: психологічні, інтелектуальні, професійні, соціальні.

Вироблення певної кадрової політики полягає, перш за все у підборі кадрів, які б відповідали новим вимогам. Вирішальним критерієм є здатність безконфліктно взаємодіяти з людьми та володіти високою психологічною культурою, яка є невід'ємною частиною загальної культури людини.

Інтерактивна компетентність є важливою складовою комунікативної компетентності. В науковій літературі, присвяченій проблемі професіоналізму працівників, часто розглядається комунікативна компетентність – інтегральна якість особистості, яка синтезує загальну культуру спілкування та її специфічні прояви у професійній діяльності. Найповніше значення комунікативної компетентності розкривається в ситуаціях, коли міжособистісне спілкування стає основною формою організації взаємодії, в тому числі й професійної. Саме інтерактивний характер кадрової роботи висуває високі вимоги до комунікативної компетентності працівників. В основі комунікативної компетентності лежить не просто досконале володіння словом та іншими засобами спілкування, а особливості особистості в цілому: в єдності її почуттів, думок і дій, які розгортаються в конкретному соціальному контексті. В структурі комунікативної компетентності виокремлюють: ситуаційну адаптивність на основі високорозвиненої рефлексії та сенситивності; вільне володіння вербальними й невербальними засобами соціальної поведінки; „акціональний” аспект комунікативної взаємодії, „комунікативне інобуття дій, заданих спільною цілеспрямованою діяльністю”, здатність впливати на діяльнісне середовище для досягнення своїх цілей.

У зв'язку з цим, актуальними і на теоретичному, і на практичному рівнях, є проведення досліджень, які сприятимуть розвиткові уявлень щодо взаємодії як соціально-психологічного феномену взагалі, а також професійної взаємодії у кадровій роботі, її змісту, структури, соціально-психологічних особливостей та детермінант, зокрема. Не менш актуальними уявляються й питання психолого-педагогічного обґрунтування та нормативного закріплення інтерактивної сутності кадрової роботи в управлінській діяльності, а також пошуку шляхів удосконалення професійної професійної інтеракції соціально-психологічними методами.

УДК 621.326

Корбак О.- ст. гр. БПп-31

Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя

СТРЕСОГЕННІСТЬ СУЧАСНОГО СЕРЕДОВАЩА ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ОСОБИСТІТЬ

Науковий керівник: к. психол. н., доцент Періг І. М.

На сучасному етапі розвитку суспільство дуже турбує питання стресостійкості особистості, адже стреси супроводжують особистість на кожному кроці її життя, адже на сучасному етапі інформатизації суспільства, людська психіка перебуває під постійним впливом та натиском ззовні. У сучасному житті стреси відіграють проникаючу роль. Вони впливають на поведінку людини, її працездатність, здоров'я, взаємовідносини з оточуючими і в сім'ї.

Вивченням питань впливу та наслідків стресу на організм особистості у зарубіжній та вітчизняній психології займались Г. Сельє, Кері Л. Купер, Філіп Дж. Дейв, Майкл П. О'Драйсколл, Ю. В. Татура та ін. Б. А. Смирнов та Є. В. Долганова займались вивченням діяльності особистості в екстремальних ситуаціях, В. І. Розов вивчав адаптацію антистресових психотехнологій, Алієв Хасай займався вивченням методів боротьби зі стресом, Лууле Вілма описала «мову стресу», Є. М. Челпанова вивчала психологічний стрес у дитячому віці, Джеррольд С. Грінберг досліджував виникнення та керування стресом, Н. Є. Водопьянова займалась психодіагностикою стресу.

Стрес (від англ. Stress – тиск, напруга) – поняття, що запропонував Г. Сельє в 1936 р. для позначення великого кола станів, котрі обумовлені виконанням діяльності в особливо складних умовах і виникають у відповідь на різноманітні екстремальні впливи – стресори; – це стан напруження – сукупність захисних фізіологічних реакцій, які настають в організмі людини у відповідь на вплив різноманітних несприятливих факторів (стресорів): холоду, голодування, психічних і фізичних травм, опромінення, крововтрати, інфекції тощо.

Сукупність стресорів, які впливають на людський організм, підсилюють силу стресу та протяжність його у часі, внаслідок чого і виникають різні види стресів: короткочасні, довгострокові, фізіологічні, психологічні, емоційно-позитивні та емоційно-негативні, міжособистісні, професійні, екологічні, технологічні, больові, бойові та травматичні.

Психофізіологічні основи стресу розташовані в мозкових центрах, які реагують на певні подразники. Під часу впливу сильного стресу відбувається гормональний збій в організмі, що призводить до низки захворювань. Стрес супроводжує такі хвороби, як гіпертонія, інсульт, болі серця та голови, виразки, мігрень, алергії, астми, ревматоїдний артрит, болі у спині і навіть рак. Стрес знижує ефективність роботи імунної системи шляхом зменшення числа Т-лімфоцитів. У результаті, крім погіршення здоров'я, зростає особистісна тривожність, замкнутість, нерішучість, байдужість. У такий спосіб тривала чи інтенсивна дія стресових умов погіршує результати діяльності, призводить до порушення міжособистісних відносин, викликає різні порівневі зміни в психофізіологічній організації, є причиною неадаптивних особистісних змін, зокрема, емоційної і мотиваційної сфери суб'єкта. У виникненні реакції на стрес, а також адаптаційних розладів, відіграють велику роль індивідуальна вразливість або стійкість до дії стресу, адаптивні здібності. Отже, це свідчить той факт, що ці розлади розвиваються не у всіх людей.

УДК 621.326

Костанюк В. – ст. гр. ТОА-101

Технічний коледж Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

ЛЮБОВ ЯК ПРОЯВ ДУХОВНОСТІ

Науковий керівник: викладач Коневич О. В.

Кожна доросла людина водночас перебуває у двох світах: у спільному для всіх матеріальному світі і у своєму внутрішньому світі, створеному власною уявою, пам'яттю, навчанням тощо. Внутрішній світ людини не матеріальний, але для багатьох він важить не менше, ніж матеріальний.

Є безліч видів любові. До них належать: любов-агапе, любов-манія, любов-сторге, любов-прагма, любов-аналіту, любов-Вікторія, любов-Ерос.

Досить часто можна зустріти любов у мистецтві. Безліч поетів, композиторів, художників намагаються зобразити найтонші риси любові у своїх творах.

Чимало проявів любові знаходимо в буденному житті.

Особливою є християнська любов. У ній зосереджена віра і відданість Богу. Це прояв людської душі: цілковитий, повний, жертвенний, який можна прирівняти до самого дару Господа нашого Ісуса Христа, ініціатора та першого джерела такої любові, який, будучи розп'ятим за нас на хресті, не перестає дарувати із свого пробитого Серця, саме таку жертвенну любов, вистраждану у великих муках.

Ще один вид любові - кохання. Це інтенсивне і відносно стійке почуття, яке виражається в прагненні людини зблизитися з представник іншою статі, щоб збуджувати в ньому відповідні почуття. Кохання має інтимний характер і супроводжується емоціями ніжності, захоплення, вдячності, ревності та іншими переживаннями.

Отже, любов - це невід'ємна складова людського життя. Кожного дня ми ділимося любов'ю з рідними та близькими. І чим більше душа сповнена любов'ю і коханням, тим більше ми наворачуємось до Бога.

УДК 621.326

Кріль А.–ст. гр. БП-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН ЛИХОСЛІВ'Я

Науковий керівник: к.п.н., доцент Моначин І. Л.

Сучасний етап суспільного розвитку характеризується трансформацією соціально-економічної, політичної, культурно-освітньої та інших сфер життєдіяльності. Нашому сьогоденню властиве загострення багатьох суперечностей, що вносить у життя певну напруженість та викликає появу негативних тенденцій у процесі соціалізації особистості. Зростання напруженості в суспільстві, невизначеність моральних норм щодо нових умов призводить до підвищення агресивності людей, яка перш за все виявляється на вербальному рівні — мова стає насичена лихослів'ям.

Вербальна форма протесту людини описується наступними причинами лихослів'я :

➤ педагогічні причини. Негативні прояви у мовленнєвій поведінці особистості є наслідком недосконалих педагогічних, виховних впливів її найближчого соціального оточення, а також випадкових антипедагогічних впливів інших людей.

➤ соціокультурні причини . Засвоєння цієї звички відбувається через психологічні механізми наслідування, соціального навчання, зараження, тобто бажання закріпитися у значущій групі, самоутвердитись, привернути увагу когось, відчутти себе приналежним до якоїсь спільноти.

➤ психологічні причини лихослів'я. Полягають у різному ставленні до себе і до дійсності, залежать від мотивів діяльності, рівня сформованості здібностей, особливостей темпераменту і характеру.

Лихослів'я може обумовлюватися психологічними проблемами, які переживає людина, кризовими періодами онтогенезу, кризовими ситуаціями буденного життя.

Для профілактики і подолання феномену лихослів'я необхідне саме бажання особистості позбутися цієї особливості, а також її адекватна самооцінка, самоконтроль, саморегуляція, розуміння і прийняття індивідуальності партнера спілкування, знання і застосування етичних норм поведінки і морально-психологічних принципів спілкування (поваги, тактовності і делікатності).

УДК: 796.37.06:612

Кульчицький. І. – ст. гр. ХС-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

САМОКОНТРОЛЬ НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

Науковий керівник: к.м.н., доц. Курко Я.В.

При регулярних заняттях фізичними вправами і спортом дуже важливо систематично стежити за своїм самопочуттям і загальним станом здоров'я.

Найбільш зручна форма самоконтролю - це ведення спеціального щоденника. Показники самоконтролю умовно можна розділити на двох груп - суб'єктивні й об'єктивні.

До суб'єктивних показників можна віднести самопочуття, сон, апетит, розумова і фізична працездатність, позитивні і негативні емоції.

Самопочуття після занять фізичними вправами повинне бути бадьорим, настрої гарним, що займається не повинний почувати головного болю, розбитості і відчуття перевтоми. При наявності сильного дискомфорту варто припинити заняття і звернутися за консультацією до фахівців.

Як правило, при систематичних заняттях фізкультурою сон гарний, зі швидким засипанням і бадьорим самопочуттям після сну.

Застосовувані навантаження повинні відповідати фізичній підготовленості і віку.

Апетит після помірних фізичних навантажень також повинний бути гарним. Є відразу після занять не рекомендується, краще почекати 30-60 хвилин. Для угамування спраги варто випити склянка мінеральної чи води сподіваючись.

При погіршенні самопочуття, сну, апетиту необхідно знизити навантаження, а при повторних порушеннях - звернутися до лікаря.

Щоденник самоконтролю служить для обліку самостійних занять фізкультурою і спортом, а також реєстрації антропометричних змін, показників, функціональних проб і контрольних іспитів фізичної підготовленості, контролю виконання тижневого рухового режиму.

Регулярне ведення щоденника дає можливість визначити ефективність занять, засоби і методи, оптимальне планування величини й інтенсивності фізичного навантаження і відпочинку в окремому занятті.

У щоденнику також варто відзначати випадки порушення режиму і те, як вони відбиваються на заняттях і загальній працездатності. До об'єктивних показників самоконтролю відносяться : спостереження за частотою серцевих скорочень (пульсом), артеріальним тиском, подихом, життєвою ємністю легень, вагою, м'язовою силою, спортивними результатами.

Регулярні заняття фізичною культурою не тільки поліпшують здоров'я і функціональний стан, але і підвищують працездатність і емоційний тонус. Однак варто пам'ятати, що самостійні заняття фізичною культурою не можна проводити без лікарського контролю, і, що ще більш важливо, самоконтролю.

УДК: 613.16- 06:612.821

Курко В. – ст. гр. ПМ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

КОМП'ЮТЕРНА ПРОГРАМА "REACTION-TEST" І ТРЕНУВАННЯ ЗБІРНОЇ КОМАНДИ ТНТУ З ПЛАВАННЯ

Науковий керівник: ст. викладач Федчишин О.Я.

Відомо, що швидкість слухової реакції (СР) може використовуватися в якості інтегрального показника ступеня пристосованості людини до умов зовнішнього середовища, а також як один з інформативних прийомів діагностики втоми.

Практика міжнародних змагань показує, що одна сота секунди вирішує перемогу, тому швидкість реакції плавців на стартовий сигнал є однією з умов успіху.

Для оцінки швидкості слухової (стартової) реакції ми використали розроблену на кафедрі діагностичну комп'ютерну програму "Вимірювання простої слухової сенсомоторної реакції (Reaction-Test)", свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 13683.

Вивчали швидкість (час стартової реакції) у 24-х плавців збірної команди університету з плавання при I та III типах погоди.

Результати проведеного нами дослідження швидкості реакції на звуковий подразник показали, що у тестованій групі плавців спостерігалась тенденція до зниження швидкості слухової реакції із погіршенням погодних умов, особливо тоді, коли досліджувані приймали стартове положення, нахилившись до низу (табл. 1).

Таблиця 1

Час слухової (стартової) реакції плавців, мс за різних типів погоди ($M \pm m$)

Положення тіла плавця	n	Час простої слухової сенсомоторної реакції		P
		I тип	III тип	
Вертикальне	24	221,85 ± 2,59 *	237,49 ± 2,62 **	< 0,05
Стартове	24	245,77 ± 2,77	263,63 ± 2,99	< 0,05

Примітки:

* – $P < 0,05$ – порівняння при вертикальному і стартовому положеннях за метеоумов I типу;

** – $P < 0,05$ – порівняння при вертикальному і стартовому положеннях за метеоумов III типу.

Відомо, що час простої слухової реакції залежить від швидкості збудження рецептора і посилання імпульсу у відповідний чутливий центр; швидкості переробки сигналу в ЦНС; швидкості прийняття людиною рішення; швидкості посилання сигналу по аферентних волокнах та швидкості розвитку збудження в м'язі (Курко Я.В., 2006). Тому, на нашу думку, імовірно збільшення часу реакції плавців при метеоситуації III типу, у порівнянні з I, можна пояснити розвитком гальмівного процесу в корі головного мозку, зниженням порогу чутливості рецепторів і здатності м'язової тканини відповідати збудженням на нервовий імпульс.

Висновок. Погодні умови впливають на швидкість стартової реакції плавців збірної команди університету з плавання. Отримані дані можуть бути використані для покращення ефективності тренувань як плавців, так і спортсменів з інших видів спорту.

УДК 130.2

Куца С. – ст. гр.БП-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ФІЛОСОФСЬКО-ПСИХОЛОГІЧНЕ РОЗУМІННЯ МИСЛЕДІЯЛЬНОСТІ

Науковий керівник: к.філос.н., доц. Цвіркун В.М.

Характерною особливістю суспільного способу життя є миследіяльність людини. Людська дія та людська діяльність не можуть втиснутися у відому схему “мета – засоби діяльності”, бо пізнання світу є набагато складнішим процесом, ніж просте задоволення тих чи інших потреб. Особливо у плані постановки мети та винайдення засобів її досягнення. Сьогодні думаюча людина піклується не тільки про повсякденність, але й про те, що визначається онтологічною категорією “вічність”.

З огляду на це, варто зауважити, що миследіяльність схематично може бути репрезентована найзагальнішою трьохскладовою конструкцією, яка включає такі елементи: структуру(1), смисл(2), зміст(3)

1. Під структурою, перш за все, розуміється упорядкування елементів у певну модель, яка у нашому випадку є системою базових правил миследіяльності. Структура – це сукупність відношень, які є інваріантними за деяких перетворень. Тобто структура є не просто “скелетом” якогось об’єкта, а сукупністю правил за якими із одного об’єкта можна отримати другий, третій і т.д. шляхом перестановки його елементів та деяких інших симетричних перетворень.

2. Принципово новий підхід у розумінні смислу був здійснений Л.С.Виготським і О.М.Леонтєвим. Характерним для цього підходу є те, що проблема смислу як психологічного поняття була розкрита в результаті аналізу явищ, що належать не свідомості, а життю й діяльності суб’єкта, явищ його реальної взаємодії з оточуючим світом. О.М.Леонтєв, наприклад, вважав, що смисл твориться у результаті відображення суб’єктом відношень, існуючих між ним і тим, на що спрямовані його дії як на свій безпосередній результат, тобто, ціль.

3. Зміст миследіяльності людини, очевидно, є не чим іншим, як пошуком істини. Істина, як зміст миследіяльності, має для людей значення чогось сакраментального, тобто, такого, заради чого варто йти на жертви, навіть ціною власного життя. Адже у чисто буттєвому або, попросту кажучи, життєвому сприйнятті істина – це правда життя, інколи потаємна, іноді вкрай жорстока, навіть для того, хто її пристрасно прагне.

Структура, смисл та зміст миследіяльності у взаємному поєднанні спричиняють до того, що людина досягає бажаних результатів на практиці.

Миследіячи ми завжди на щось (або на когось) сподіваємося, у щось (або у когось) віримо, до чогось виявляємо інтерес, а до когось – симпатію. Ми ставимо перед собою мету, суб’єктом досягнення якої самі й виступаємо, виконуємо програму, яку самі собі й накреслили.

Логіка миследіяльності спонукає нас крок за кроком рухатися до обраної мети, напружуючи і випробовуючи для цього всі власні сутнісні сили – тілесні, психічні (душевні) й духовні.

У якості короткого висновку, можна зауважити, що лише благородна і чітко окреслена мета у своєрідний спосіб скеровує миследіяльність людини, роблячи її структурно-логічною, наділяючи смислом, збагачуючи зміст і спонукаючи нас досягати ефективних, плідних результатів.

УДК 7.01 (1.18)

Левченко Х. – ст.гр.КАм-51

Тернопільський національний технічний університет ім. І.Пулюя

ФІЛОСОФСЬКА КОНЦЕПЦІЯ ТВОРЧОСТІ

Науковий керівник: доц. Габрусєва Н.В.

Творчість – це наша можливість поділитися зі світом власною енергією. Саме у творчості ми здатні розкрити власні почуття, переживання, успіхи, розчарування, емоції, все те, що є в душі. Вона є вірним помічником в нашому житті, релаксом для розуму. Кожна людина здатна творити, але не кожна здатна знайти себе, реалізувати.

Порівняно недавно виникла спеціальна наука - евристика, що досліджує закономірності творчої діяльності людини. Узагальнюючи різноманітні визначення поняття “творчості”, можна звести їх до сумарної здатності, здібності людини, що виникає в процесі праці, створювати (на основі пізнання закономірностей об'єктивного світу) з наданого дійсності матеріалу нову реальність.

Характеристики творчості: новизна, перетворення та унікальність її результату. Ніхто, крім автора, не зможе отримати точно такий же результат, якщо створити для нього ту ж стартову ситуацію. Таким чином, в процесі творчості автор, вкладаючи в матеріал поряд з трудовими операціями і логічними висновками ще якісь свої можливості, виражає в кінцевому результаті емоційні аспекти своєї особистості.

Творчість є діяльність людини. Однак не всяка діяльність є творчою. Розрізняють два види діяльності - стереотипний і оригінальний. Стереотипна діяльність передбачає копіювання, повторення існуючого, його тиражування. Тільки оригінальна діяльність завершується створенням суттєво нової речі.

Щодо наукової творчості, то вона потребує творити без перешкод, за законами наукового пізнання, суворо дотримуючись вимог законів.

Особливості соціальної творчості спрямовані на вдосконалення людини і суспільства, на боротьбу з негативними суспільними явищами – політичною пасивністю, антисуспільною психологією і поведінкою, узагальнюючи інші різновиди творчості (наукову, художню та ін.).

Свідомість людини має творчий характер, основними компонентами якого є можливість створення людиною у своїй голові таких образів, які, матеріалізувавшись за допомогою практики, не мають аналога в об'єктивній дійсності; можливість людської свідомості дати відносно вірну картину тих подій, що відбуваються в майбутньому; висунення ідей, для яких ще не визріли об'єктивні умови і передумови.

Особливим видом творчого уявлення є мрія, тобто створення образів бажаного майбутнього, що не втілюються безпосередньо в ті чи інші продукти діяльності. На відміну від мрії, фантазія мовби йде від дійсності, створює неадекватні образи.

Однією з головних умов творчої діяльності є талант. Без таланту неможливо творчо працювати, але сам талант ще не забезпечує повного успіху: природні здібності треба розвивати, відточувати.

Людина творить не пензлем і не шпателем, не пером і не смичком, навіть не руками чи розумом, а серцем. Можна створювати, але не творити. Не техніка найважливіша у творчості, не майстерність чи інструменти, а натхнення і бажання творити не для когось, а для себе в першу чергу. Бо коли уява оживає на нотному стані, мольберті чи папері – це частка людини, її власний світ, що залишиться опісля нас ще на довгі роки.

УДК 94 (477)

Мазурок В. – ст. гр. МВ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ ТА ОРГАНІВ ВЛАДИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (1648-1657 рр.).

Науковий керівник к.і.н., доц. А.А.Криськов

Наприкінці 1648 р. Б.Хмельницький висунув програму створення української козацької держави, яка отримала назву «Військо Запорозьке». За формою правління її можна охарактеризувати як республіку з сильною владою виборного гетьмана. Вищими органами влади були загальна козацька рада – Генеральна (Військова) Рада і гетьманський уряд. Генеральна Рада являла собою законодавчо-розпорядчі збори козаків. На ній обирали гетьмана і генеральну старшину, а також усували їх із посад. За гетьманства б.Хмельницького вплив Генеральної ради на державне життя був обмежений; гетьман найважливіші питання розв'язував на старшинських радах, членами яких були лише генеральні старшини і полковники.

Головою виконавчої влади був гетьман, резиденцією якого був Чигирин. Він очолював державну адміністрацію, був головнокомандуючим, скликав ради, видав фінансами, керував зовнішньою політикою. Б.Хмельницький проводив курс на зосередження всієї повноти влади у своїх руках, а перед смертю у 1657 р. навіть спробував зробити гетьманську владу спадковою.

Гетьман очолював уряд держави. До уряду входили генеральні старшини – писар (керував Генеральною військовою канцелярією, займався питаннями зовнішньої політики), обозний (керував постачанням та артилерією), 1-2 судді (очолювали гетьманський суд), підскарбничий (відав фінансами). При гетьмані були генеральні старшини з особливих доручень: два осавули, хорунжий, бунчужний, наказний гетьман.

Державу було поділено на особливі адміністративно-територіальні одиниці, на території яких розміщувалися військові підрозділи козацького війська. Найбільші з них – полки, які, у свою чергу, поділялися на сотні. В одному полку могло бути від 10 до 20 і більше сотень. На чолі полку стояв полковник, якого обирала полкова рада, а затверджував на посаді гетьман. Він керував полком за допомогою старшини (писаря, обозного, судді, осавула, хорунжого). Влада в сотні (70-200 осіб) належала сотнику, який керував сотенною старшиною (писарем, осавулом і хорунжим). Полковники і сотники поєднували у своїх руках військову, адміністративну і судову владу. Їм підпорядковувалися городові і сільські отамани, які займалися цивільними справами відповідно полкових і сотенних міст і сіл. У сотнях формувалися найнижчі військові підрозділи козацького війська – курені (30-40 осіб), які очолювали виборні куренні отамани. У великих містах управління здійснювалося магістратами, у менших – ратушами.

Отже, новосформована держава мала виразно військове спрямування з республіканською формою правління, яка поступово замінювалася на авторитарне гетьманське, в перспективі – спадкове, правління.

УДК 796. 376

Маліновська У. - ст. гр. МБ-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

АНАЛІЗ ВНУТРІШНЬО-СИСТЕМНИХ ЗВ'ЯЗКІВ РОЗУМОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Науковий керівник: ст. викладач Третяк В.С.

У цьому дослідженні ми розглядатимемо результати цілеспрямованого дослідження внутрішньосистемних зв'язків розумової діяльності студенток механіко-технологічного факультету.

Для порівняльного аналізу двох груп розглянемо зв'язки між цими показниками і їх фізичні показники і динаміку після проведення тесту до „відмови”. Для цього нами проведено кореляційний аналіз між показниками рухової підготовленості. Розрахунок коефіцієнтів парної кореляції проводився за загальноприйнятими формулами. За підсумком проведених розрахунків нами отримані такі достовірні значення величини зв'язку кореляції із зарахуванням їх до можливих трьох груп для данної вибірки обстежених: 0,41-0,60 – середній рівень сили зв'язку; 0,61-0,80 – високий рівень сили зв'язку; 0,81-1,00 – дуже високий рівень сили зв'язку. При значеннях коефіцієнтів кореляції ми вважали, що достовірного зв'язку між показниками нема. Нами розраховані такі значення величини зв'язку кореляції: 0,41-0,60 – середня сила зв'язку; 0,61-0,80 – сильна сила зв'язку; 0,81-1,00 – дуже сильна сила зв'язку. Аналіз кореляційних зв'язків проводимо з розрахунком середніх, сильних і дуже сильних зв'язків, беручи до уваги також знак зв'язку. Зауважимо, що позитивне значення зв'язку кореляції свідчить про однаково направлені зміни параметрів; натомість негативне вказує на те, що зі збільшенням одного параметра зменшується інший, що пов'язаний з ним.

Аналіз результатів стосовно даних до тесту „фон” показав, що у студентів з низьким рівнем фізичної працездатності було 32,6% кореляційних зв'язків, з них – 12,7% негативних і 19,9% позитивних. Серед них – 15,67% середньої, 6,06% сильної і 9,09% дуже сильної щільності. У студентів з високим рівнем фізичної працездатності порівняно з студентками низьким рівнем фізичної підготовленості кількість кореляційних зв'язків була трохи меншою – 25,75%, з них – 10,6% негативних і 15,15% позитивних. Середньої щільності – 12,12%, сильної – 6,06% і дуже сильної щільності – 7,57%.

Отже, можна стверджувати, що внутрішньосистемні зв'язки за результатами розрахунку коефіцієнтів парної кореляції між показниками розумової діяльності до тесту „фон” у студентів з НрФП відрізняються від тих же, що і у студентів з ВрФП. Ці відмінності стосуються загальної кількості зв'язків та їх розподілу за силою взаємозв'язку.

Отже отримані результати показали, що динаміка загальної кількості внутрішньосистемних зв'язків між показниками розумової діяльності засвідчила достовірну різницю між студентами з низьким і високим рівнем фізичної працездатності, причому у студентів з високим рівнем фізичної працездатності відсоток загальної кількості достовірних зв'язків найбільший, так і зв'язок показників розумової працездатності найсильніший.

УДК 004.9

Мельник М. – ст. гр. КА-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

INTERNET ADDICTION TREATMENT, COUNSELING, AND SUPPORT

Науковий керівник: вкл. Джиджора Л.А.

Therapy can give you a tremendous boost in controlling Internet use. **Cognitive-behavioral therapy** provides step-by-step ways to stop compulsive Internet behaviors and change your perceptions regarding Internet and computer use. Therapy can also help you learn healthier ways of coping with uncomfortable emotions, such as stress, anxiety, or depression.

Since Internet addiction is relatively new, it can be hard to find a real-life support group dedicated to the issue like Alcoholics Anonymous or Gamblers Anonymous. If that is a simultaneous problem for you, however, attending groups can help you work through your alcohol or gambling problems as well. There may also be groups where you can work on social and coping skills, such as for anxiety or depression.

There are some Internet addiction support groups on the Internet. However, these should be used with caution. Although they may be helpful in orienting you and pointing you in the right direction, you need real-life people to best benefit from group support.

Tips to helping others with Internet addiction

- Be a good role model. Manage the Internet and computer use in your own life well.
- Introduce the Internet addict to other people who handle their Internet use sensibly.
- Get your friend involved in non-Internet related interests.
- Talk to your friend about your concerns with their Internet use.
- Support their desire for change if they think they have a problem.
- Encourage them to seek professional counseling.

Helping a person with an Internet addiction

It's a fine line as a parent. If you severely limit a child or teen's Internet use, they might rebel and go to excess. But you should monitor computer use, supervise computer activity, and get your child help if he or she needs it. If your child or teen is showing signs of Internet addiction, there are things that you can do to help:

- **Encourage other interests and social activities.** Get your child out from behind the computer screen. Expose kids to other hobbies and activities, such as team sports, Scouts, and afterschool clubs.
- **Monitor computer use and set clear limits.** Restrict the use of computers, iPads, or smart phones to a common area of the house where you can keep an eye on your child's online activity, and limit time online. This will be most effective if you as parents follow suit. If you can't stay offline, chances are your children won't either.
- **Talk to your child about underlying issues.** Compulsive computer use can be the sign of deeper problems. Is your child having problems fitting in? Has there been a recent major change, like a move or divorce, which is causing stress?
- **Get help.** Teenagers often rebel against their parents but if they hear the same information from a different authority figure, they may be more inclined to listen. Try a sports coach, doctor, or respected family friend. Don't be afraid to seek professional counseling if you are concerned about your child.

УДК 333.48

Моргун Ю.-ст.гр. ОТ-215

Технічний коледж Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

«ЄВРО -2012 І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ».

Науковий керівник: Лясота М.В.

В контексті підготовки України до Євро 2012 для українського туризму виник шанс активного виходу на більшість ринків масового туризму у країнах Європи та стимул для покращення якості послуг на всіх рівнях.

Постає питання : чи використала Україна цей шанс через рік після цієї грандіозної для нашої держави події?

Підготовка до проведення в Україні Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році стала значним поштовхом для розвитку туризму. Наявний природний і культурний та набутий під час підготовки до футбольного чемпіонату інфраструктурний потенціал, виводить Україну на новий рівень розвитку туристичної індустрії. Основними здобутками процесу підготовки туристичної індустрії до Євро-2012 є реконструкція аеропортів, залізничних вокзалів та транспортної сфери, розбудова альтернативних засобів розміщення туристів, поява систем вуличного і туристичного ознакування у містах, розвиток інформаційного та рекламного забезпечення туристичної галузі.

Позитивний вплив підготовки до Євро-2012 в Україні можна відзначити у сфері готельного господарства та його інфраструктури. Так, на ринок України вийшли всесвітньо відомі готельні мережі (Sheraton, Hilton, Ibis, Radisson, Inter-Continental, Hyatt International, Marriott International, Rixos, Continent Hotels & Resort, Comfort Green Hotels Holiday Inn), пожвавилися українські готельєри, активувався хостельний рух.

Відповідно до змін, внесених у Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств», спрямованих на допомогу розвитку готельного господарства, з 01.01.2011 р. готельні підприємства звільняються від оподаткування прибутку підприємств, отриманого ними від надання готельних послуг у готелях категорій «п'ять зірок», «чотири зірки» та «три зірки», якщо вони (у тому числі новозбудовані чи реконструйовані або в яких проведено капітальний ремонт чи реставрація існуючих будівель і споруд) були введені в експлуатацію до 1 вересня 2012 року.

У підсумку до Євро-2012 в Україні мало б бути підготовлено 372 заклади розміщення, в тому числі 306 готелів. Загалом підготовка готельного господарства проведена успішно. Так, Львівська область вдало виконала план підготовки готельного господарства до Євро-2012 згідно вимог УЄФА. Офіційне агентство з розміщення вболівальників Євро-2012 в Донецьку TUI Ukraine та Літаш-тур підписали контракти на розміщення 13 294 вболівальників. З них 11 189 місць розташовується в гуртожитках, 916 – в санаторіях-профілакторіях, а решта – в малобюджетних готелях.

Асоціація «Зіркових готелів» визначила кілька переваг, які приніс Чемпіонат Євро- 2012. Український готельний бізнес став потужним локомотивом для іноземного туризму в умовах європейської кризи, значно збільшився потік іноземних туристів до України.

Збільшилась кількість туристів приблизно на 25 % у містах, що приймали Чемпіонат, як зазначає туристично-інформаційний центр Львова.

Як стверджують фахівці, після Чемпіонату готельний бізнес України очікує збільшення туристичної хвилі до України.

УДК

Мосейко Ю.- ст. гр. ОТП-111

Технічний коледж Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

ГЕНРІХ ГАЙНЕ У ПЕРЕКЛАДАХ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Науковий керівник: спеціаліст вищої категорії , викладач-методист,
Літвінюк О.В.

Леся Українка — українська [письменниця](#), перекладач, культурний діяч. Писала у найрізноманітніших жанрах: поезії, ліриці, епосі, драмі, прозі, публіцистиці. Також працювала в ділянці фольклористики (220 народних мелодій записано з її голосу) і брала активну участь в українському національному русі.

Початок роботи Лесі Українки над прозовими жанрами пов'язаний з діяльністю гуртка київської літературної молоді "Плеяда". Велику роль у його створенні відігравали сім'ї Лисенків, Старицьких і Косачів

Плеядівці орієнтувалися на світові мистецькі досягнення, приділяли увагу перекладам кращих творів світової літератури українською мовою. Тут готували видання для народу з історії, географії, перекладали твори російських та зарубіжних письменників (Леся Українка і М. Славинський — твори Г. Гайне і А. Данте, В. Самійленко — Ж.-Б. Мольєра і П.-Ж. Беранже, Є. Тимченко — [«Калевалу»](#)). Підготовані плеядівцями до друку три збірки «Весна», «Десна» і «Спілка» були заборонені [цензурою](#). Члени «Плеяди» підтримували літературно-громадські зв'язки з М. Лисенком, І. Франком, М. Павликом та іншими.

Серед членів гуртка — [Людмила Старицька-Черняхівська](#), [Іван Стешенко](#), [Володимир Самійленко](#), М. Биковська, Г. Григоренко (О. Судовщикова), М. Комарова, [А. Кримський](#), М. Славинський, [С. Тимченко](#) та інші.

Володіти мистецтвом перекладу – великий талант, який і оцінять майбутні покоління. Жоден переклад не можливий без глибокого знання тієї чи іншої іноземної мови, та й не тільки її. Перекладач повинен перенестися в ту епоху, в ті суспільні події, в яких жив і творив той чи інший митець. Зауважимо, що недаремно Леся Українка перекладала саме Гайне. Він був близький їй за духом. Поетеса прагнула всіма засобами довести поезію Гайне до широкого загалу.

Леся Українка переклала 92 вірша Гайне, які увійшли в збірку «Книга пісень». Якщо чимало перекладів того часу тепер уже застаріли, то Леся Українка, тоді поетеса-початківець, зуміла, не пориваючи з усталеною традицією, створити переклади високої поетичної вартості, що зберігають її й сьогодні.

Молода Леся Українка зробила першу вдалу спробу втілити засобами української мови не тільки зміст, а й поетичну форму ліричних творів Гайне. Переклади творів німецького поета, які належать її перу, малюють образ юного Гайне, побачений очима поетеси. Леся Українка вловила не тільки романтичні настрої раннього Гайне, які привертати увагу її попередників, але й тонко відтворила гайневський гумор, що виливається часом у примхливі образи.

Висновок: Леся Українка зробила великий внесок у знайомство українців із творчістю німецького поета Генріха Гайне.

УДК 796.37.037

Мурашка Д. - ст. гр. ХК-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЛІКУВАЛЬНА ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ПРИ ЗАХВОРЮВАННЯХ СЕРЦЕВО-СУДИННОЇ СИСТЕМИ

Науковий керівник: доц. Теплий А.М.

Основний метод лікувальної фізичної культури розглядається як неспецифічний метод загальної терапії. Його цінність полягає в тому, що він по своїй сутності має не локальну дію, а викликає реактивні зміни всього організму. Адекватні фізичні вправи покращують кровопостачання серцевого м'язу за рахунок розкриття резервних капілярів в міокарді позитивно впливають на обмін речовин.

Вплив занять лікувальною фізичною культурою на покращення роботи серцево-судинної системи за допомогою спеціальних рухових та дихальних вправ наступні:

- Фізичні вправи мають трофотропну та енерготропну дію на міокард та сприяють його відновленню.

- М'язова діяльність сприяє тренуванню екстракардіальних факторів кровообігу. Так, фізичні вправи для дрібних м'язових груп, сприяють просуванню крові по венах, діючи як м'язова помпа. Фізичні вправи – метод боротьби з застійними проявами в організмі.

- При виконанні спеціальних дихальних вправ на вдосі знижується внутрішньо грудний тиск і збільшується присмоктуючи здатність грудної клітки внаслідок чого покращується надходження крові по венах до серця (правого передсердя).

- При м'язовій діяльності знижується тонус дрібних артерій, внаслідок чого розкриваються резервні капіляри, що покращують обмін між кров'ю і тканинами та знижує периферійний опір току крові, полегшуючи роботу серця. При скороченні м'язів посилюється кровоток по венах, а при розслабленні-полегшується перехід крові в капілярне русло.

- М'язова діяльність - фактор, що сприяє відновленню вегетативних функцій серцево-судинної системи, які порушені хворобою. Ця дія відбувається через утворення моторно-вісцеральних рефлексів (розвиток тимчасових зв'язків між корою та внутрішніми органами і м'язовою системою), внаслідок чого нормалізується сила скорочення м'язів.

- Дозовані фізичні вправи підвищують тонус блукаючого нерва та продукцію гормонів, які знижують артеріальний тиск. В результаті чого в стані спокою знижується артеріальний тиск та частота серцевих скорочень.

Лікувальна фізична культура показана при всіх захворюваннях серцево-судинної системи. Протипоказання мають лише тимчасовий характер, а саме в гострій стадії захворювання та при наростанні серцевої недостатності. При покращенні загального стану хворої людини, необхідно приступити до занять фізичною культурою.

Отже, індивідуально підібраний комплекс лікувальної фізичної культури може позитивно вплинути на серцево-судинну систему.

УДК 004.4

Назарчук В.Ю. (ст. гр. СП-11), Бабчишин А.П. (ст. гр. СП-11)

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

CURRENT RESEARCH ON MOBILE OPERATING SYSTEM ANDROID

Науковий керівник: к.філол.н. Федак С.А.

In recent years, due to the further development and improvement of mobile technology active research on operating systems continues. The present report aims to analyse information about the latest development of Android operating system.

Android is a Linux-based operating system designed primarily for touchscreen mobile devices such as smartphones and tablet computers. Initially developed by Android, Inc., which Google backed financially and later bought in 2005, Android was unveiled in 2007 along with the founding of the Open Handset Alliance: a consortium of hardware, software, and telecommunication companies devoted to advancing open standards for mobile devices. Android is open source and Google releases the code under the Apache License. This open source code and permissive licensing allows the software to be freely modified and distributed by device manufacturers, wireless carriers and enthusiast developers. Additionally, Android has a large community of developers writing applications ("apps") that extend the functionality of devices, written primarily in a customized version of the Java programming language. In October 2012, there were approximately 700,000 apps available for Android, and the estimated number of applications downloaded from Google Play, Android's primary app store, was 25 billion.

The open and customizable nature of Android allows it to be used on other electronics, including laptops and netbooks, smartbooks, smart TVs (Google TV) and cameras (Nikon Coolpix S800c and Galaxy Camera). In addition, the Android operating system has seen applications on smart glasses (Project Glass), wristwatches, headphones, car CD and DVD players, mirrors, portable media players and landlines and Voice over IP phones. Ouya, an upcoming videogames console running Android, became one of the most successful Kickstarter campaigns, crowd funding US\$8.5 million for its development, and was later followed by other Android-based video games consoles such as Project Shield from NVIDIA.

In 2011, Google demonstrated "Android@Home", a new home automaton technology which uses Android to control a range of household devices including light switches, power sockets and thermostats. Prototype light bulbs were announced that could be controlled from an Android phone or tablet, but Android head Andy Rubin was cautious to note that "turning a light bulb on and off is nothing new," pointing to numerous failed home automation services. Google, he said, was thinking more ambitiously and the intention was to use their position as a cloud services provider to bring Google products into customers' homes.

As a conclusion, we should note that scientific and technological progress in coming years will require upgrading of existing and creating new operating systems, so you can predict many interesting and important innovations in IT-technology.

У доповіді використано матеріали web-сайтів:

[http://en.wikipedia.org/wiki/Android_\(operating_system\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Android_(operating_system))

УДК 621.326

Нищота О.–ст. гр. БП-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ ЯК НАСЛІДОК УМОВ РОБОТИ МЕНЕДЖЕРА

Науковий керівник: к.психол.н., доцент Моначин І. Л.

Поняття «емоційне вигорання» було введено американським психологом Фрейденбергом і описувало психологічний стан людей, які інтенсивно і тісно спілкуються з іншими людьми. В цю групу потрапили фахівці, що працюють в системі професій «людина-людина». Поняття «синдрому емоційного вигорання» (від англ. burn – вигорати) закріпилося як певні зміни в поведінці і стані людини.

Одним з негативних наслідків зіткнення особистості з настільки складними умовами сучасного життя стає виникнення емоційного вигорання – дезадаптаційний феномен, що характеризується втратою індивідом творчого настрою у відношенні своєї діяльності, дестабілізацією міжособистісних відносин, як у професійній сфері, так і за її межами, і ведучого до невротичних реакцій і психосоматичних розладів. У психологічній літературі відзначається, що даний феномен є яскравим відображенням сучасної життєдіяльності людини, широко поширений серед менеджерів підприємств і організацій.

На професійне емоційне вигорання впливають адміністративні, управлінські і комунікативні характеристики організації, психологічний клімат, а також особистісні особливості самої людини, такі як самооцінка, акцентуації характеру, темперамент.

До симптомів вигорання можна віднести незадоволеність роботою, хронічну втому, конфлікти на робочому місці, дратівливість, зниження мотивації до роботи, і багато іншого. «Синдром вигорання» включає ряд симптомів, проте всі вони ні в кого не проявляються одночасно, а існують індивідуальні варіації, тому що вигорання - це реакція індивідуальна.

Стратегія психологічної допомоги проти професійного вигорання повинна бути частиною програми по психологічному забезпеченню здорової праці та відпочинку персоналу. В цілях збереження «людських ресурсів» організації створюють спеціалізовані програми «антивигорання», які повинні включатися в загальну концепцію управління та розвитку персоналу. Форми психологічної допомоги можуть бути як індивідуальними, так і груповими – у вигляді лекцій, практичних семінарів, професійних консультацій та тренінгів.

Сьогодні проблема професійного вигорання досить актуальна, так як цей «синдром» зустрічається досить часто в «комунікативних» професіях, до яких відноситься робота менеджера. Слід зазначити, що емоційне вигорання дуже сильно впливає на людину, на її здоров'я і бажання працювати, і є більш небезпечним на початку свого професійного розвитку, тому страждає від «вигорання» професіонал який не усвідомлює його симптомів.

Література:

Бойко В. В. Синдром «емоціонального вигорання» в професіональному общении. - СПб., 1999. - 105 с.

Айсина Р.М. Эмоциональное выгорание менеджера как проявление его профессиональной дезадаптации // Материалы всероссийской научно-практической конференции «Социальное партнерство психологии, культуры, бизнеса и духовное возрождение России». - М., 2006. - С. 112-113

УДК 947.084

Оксентюк С. – ст. гр. ОКС-106

Технічний коледж Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

УКРАЇНЬСЬКА ГАЛИЦЬКА АРМІЯ: СТВОРЕННЯ ТА ПОЧАТОК ДІЯЛЬНОСТІ

Науковий керівник: Мацикур Г. В.

Процес творення Галицької армії (назву Українська галицька армія ця структура отримала після вимушеного об'єднання з Добровольчою армією генерала Антона Денікіна 6 листопада 1919 року; остаточно з 17 листопада 1919 р.) розпочався відразу після Листопадового повстання 1918 року у Львові. Початок українсько-польської війни 1918-19 років змусив уряд ЗУНР приділити особливу увагу розбудові власних збройних сил. 13 листопада 1918 року Українська Національна Рада ЗУНР видала закон про загальну військову службу громадян ЗУНР. Відповідно до цього закону Державний секретаріат військових справ проголосив загальну мобілізацію чоловічого українського населення віком від 18 до 35 років та встановив військово-територіальний поділ держави. Особи інших національностей мобілізації не підлягали, але до армії зголосилося багато німців і євреїв, здебільшого лікарів. Територію ЗУНР було поділено на три військові області: Львів, Тернопіль, Станіслав – на чолі кожної стояв військовий командант. До обов'язків команданта входили набір новобранців, їхній вишкіл та поповнення діючої армії вишколеними підрозділами. Для керівництва всіма військовими справами ЗУНР Державному секретаріаті ЗУНР 30 листопада 1918 створено військово-міністерство - Державний секретаріат військових справ (ДСВС). Структурно ДСВС поділявся на Військову канцелярію і 16 відділів. Посаду державного секретаря військових справ обіймали полк Д.Вітовського (до 13.02.1919) і полк В.Курмановича (до 9.06.1919).

Творенням і розбудовою Галицької армії керувала Начальна команда Галицької армії (НКГА), яка до 8 листопада 1918 р. називалася Українська генеральна команда. Начальна команда була найвищим органом управління Української галицької армії, який фактично виконував функції генерального штабу і керував усіма воєнними операціями, організовував фронт і прифронтову смугу.

Основою УГА стали військові частини, які брали участь у Листопадовому повстанні 1918 р. та два бойові курені Легіону українських січових стрільців, які 3.11.1918 р. прибули з Буковини до Львова. Вже під час боїв з польськими загонами у місті до них долучалися українські робітники і студенти, а також військові підрозділи, сформовані на провінції повітовими командами.

На початку організації Галицької армії найвищою тактичною і адміністративною одиницею були групи, куди входили відділи кінноти. В оперативному плані ці досить різноманітні групи підлягали Начальній команді Галицької армії, а адміністративно були практично автономні: самостійно дбали про забезпечення особового складу продовольством і боєприпасами, організовували і забезпечували запілля та поповнення особового складу.

Нечіткість і різноманітність військових формацій Галицької армії, їхня неупорядкованість змусили Начальну команду на початку січня 1919 р. провести повну реорганізацію для перетворення збройних сил ЗУНР у регулярну армію. За короткий час, продовжуючи вести запеклі бої на фронті, Галицька армія була перетворена у бойову силу загальною чисельністю близько 60 тис. бійців.

УДК 004.9

Панчишин В. – ст. гр. КА-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

INTERNET ADDICTION: SYMPTOMS, EVALUATION

Науковий керівник: вкл. Джиджора Л.А.

Computer addiction is a mental illness which causes the excessive use of computers to the extent that it interferes with daily life. Excessive use may explain problems in social interaction, mood, personality, work ethic, relationships, thought processes, or sleep deprivation.

Some people develop bad habits in their computer use that cause them significant problems in their lives. The types of behavior and negative consequences are similar to those of known addictive disorders. Excessive computer use may result in, or occur with:

- Lack of social interaction.
- Using the computer for pleasure, gratification, or relief from stress.
- Feeling irritable and out of control or depressed when not using it.
- Spending increasing amounts of time and money on hardware, software, magazines, and computer-related activities.
- Neglecting work, school, or family obligations.
- Lying about the amount of time spent on computer activities.
- Risking loss of career goals, educational objectives, and personal relationships.
- Failing at repeated efforts to control computer use.
- Never getting off the computer.

Computer addiction is a relatively new term used to describe a dependency on one's computer. It is not limited to personal computers, but covers video games and the Internet as well. This addiction has already been given a label by psychologists: Internet addiction disorder (IAD). Specific questions can be asked to assess whether or not someone may suffer from computer addiction. These questions include assessing how much time is spent on the PC or playing video games, sometimes relative to how much time is spent interacting with real people.

This form of addiction is said to be on the increase. More and more people are spending time in cyberspace in a virtual world of their own making. If not treated, this condition can lead to diminished social skills and deterioration in the addict's quality of life. Although it hasn't been given an "official" diagnosis, addiction-like behaviors with computer, video, and Internet gaming have noticeably increased among both teenagers and adults. Like any addictive behavior, there are signs to look for if you suspect your teen might have a gaming addiction. Your teen need only exhibit two or three of these symptoms for his behavior to be considered "addictive."

- Preoccupation
- Downplaying Computer Use
- Lack of Control
- Loss of Time
- Negative Impact on Other Areas of Life
- Hiding From Negative or Uncomfortable Feelings or Situations
- Defensiveness
- Misuse of Money
- Mixed Feelings

УДК

Паробок Г. – ст. гр. ХО–21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

THE COCA-COLA: THE WAY TO SUCCESS

Науковий керівник: викладач Перенчук О.З.

The Coca-Cola Company is an American multinational beverage corporation and manufacturer, retailer and marketer of nonalcoholic beverage concentrates and syrops, which is headquartered in Atlanta, Georgia. The company is best known for its flagship product Coca-Cola

Besides its namesake Coca-Cola beverage, Coca-Cola currently offers more than 500 brands in over 200 countries or territories and serves over 1.7 billion servings each day.

Cola is a carbonated beverage that was originally flavored and caffeinated by the kola nut, as well as by vanilla and other ingredients. However, most colas now use other flavoring (and caffeinating) ingredients with a similar taste. It became popular worldwide after druggist John Pemberton invented Coca-Cola in 1886.

It usually contains caramel color, caffeine and sweeteners such as sugar or high fructose corn syrup.

Ingredients

- Carbonated water
- Sugar (sucrose or high-fructose corn syrup depending on country of origin)
- Caffeine
- Phosphoric acid
- Caramel color (E150d)
- Natural flavorings

The Coca-Cola formula is The Coca-Cola Company's secret recipe for Coca-Cola syrup that bottlers combine with carbonated water to create "Coca-Cola" soft drinks. As a publicity, marketing, and intellectual property protection strategy started by Robert W. Woodruff, the company presents the formula as a closely held trade secret known only to a few employees.

When launched, Coca-Cola's two key ingredients were cocaine and caffeine. The cocaine was derived from the coca leaf and the caffeine from kola nut, leading to the name Coca-Cola

The famous Coca-Cola logo was created by John Pemberton's bookkeeper, Frank Mason Robinson, in 1885. Robinson came up with the name and chose the logo's distinctive cursive script. The typeface used, known as Spencerian script, was developed in the mid-19th century and was the dominant form of formal handwriting in the United States during that period.

Robinson also played a significant role in early Coca-Cola advertising. His promotional suggestions to Pemberton included giving away thousands of free drink coupons and plastering the city of Atlanta with publicity banners and streetcar signs.

Karl Lagerfeld is the latest designer to have created a collection of aluminum bottles for Coca-Cola. Lagerfeld is not the first fashion designer to create a special version of the famous Coca-Cola Contour bottle. A number of other limited edition bottles by fashion designers for Coca Cola Light soda have been created in the last few years.

УДК 621.326

Пітура Т.–ст. гр. БМ-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

HISTORY OF MANAGEMENT

Науковий керівник: к.п.н., доцент Баб'як Жанна Володимирівна

Management as industry arose between people who have done together some work. Important for the science of management was the emergence of the state. The ancient Egyptian monuments noticed the most important issues of public administration. Everyone knows the system is a hierarchy in which the ruler is faranon. Thinkers Ancient Greece also develop science management. Socrates saw the task of managing ask everyone to their rightful place.

In management theory identifies five main stages in the development of management science.

The first managerial revolution characterized as religious, commercial, and connected with the advent of writing in ancient. Written mounting business raised their reliability and security. Second revolution was associated with the activities of the Babylonian king Hammurabi. The third managerial revolution refers to the reign of the Assyrian ruler Nebuchadnezzar.

Fourth managerial revolution refers to the period of capitalism. The result was the emergence of professional management. It made a number of scientists A. Smith, R. Arkwright, R. Owen, C. Bebidzhu et al. Great importance was Adam Smith's views on free enterprise, the role of the market and the state functions in management.

But management as a science emerged only in the twentieth century. Her appearance is connected with the fifth managerial revolution. At its base was laid concept of "rational bureaucracy" that is, the formation of hierarchical structures, the distribution of managerial work, a clear definition of duties and responsibilities of directors settings. Next, stage management development can be seen as an introduction to the practice of managing information technology that is incredibly accelerated processes of and processing of information and made it possible to increase the organization.

A major contribution to the history of management was to create a school management. The founder of the scientific school was F. Taylor. German scholar Max Weber introduced the concept of "rational bureaucracy". Weber defended the view that the leadership of the organization should be based on rational and impersonal basis. Founder classic in management was the Frenchman A. Faiola. He investigated the basis for the formation of the administration. Faiola has defined management functions: planning, organizing, coordinating, motivating and controlling, performed in a single process. Next experiments have shown that the relationship between human beings also have a huge impact. So there was a school of human relations. These relationships are the basis for research Mayo.

Modern Surveys in management still continues. They are in the system and situational approaches. The systems approach suggests that the organization should be evaluated in terms of the influence of many factors. Situational approach states that the manager must orientate on the specific situation.

However, I think that research in this field have just begun and myzhlyvo we too will make this their efforts.

УДК 316

Плескун М.- ст.гр.КТ-42

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЕКОЛОГІЧНА КРИЗА: ВІДОБРАЖЕННЯ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ СУСПІЛЬСТВА ПРИРОДИ

науковий керівник: ст.викл. Сівчук П.І.

Екологічна криза - це порушення взаємозв'язків в системі географічної оболонки або незворотних явищ у біосфері, що викликані антропогенною діяльністю і загрожують існуванню людини як виду.

Наприклад, погіршується енергетична, мінерально-сировинна та продовольча забезпеченість земної цивілізації, зростає забруднення довкілля, є небезпека зміни генетичного фонду людства. В підходах до висвітлення екологічної кризи є два напрями наукової та суспільної думки: песимістичний та оптимістичний. Песимісти заперечують можливість поступального розвитку цивілізації за співвідношеннями народжуваності та смертності, темпів економічного зростання, умов забруднення довкілля. Вони пропонують обмежити чи навіть зупинити техніко-економічний розвиток людства.

Оптимісти відстоюють можливість збереження масштабів економічного розвитку за умови забезпечення суворих державних заходів захисту географічного середовища та раціонального природокористування, організації процесів виробництва і споживання на основі радикальної перебудови технологій, створення нових технічних засобів і технологічних процесів, більш прийнятних з екологічної точки зору.

Найбільш логічний шлях подолання екологічної кризи полягає в усвідомленні того, що захист географічного середовища полягає в організації раціональнішого використання природи.

Життя географічної оболонки планети - не підвладне обмеженням, які створює політичне розмежування держав. Однак, деякі природні ресурси і процеси є більш локалізованими, контроль та управління ними можливі з боку окремих держав. До них належать природні ресурси, пов'язані з державною територією і які є її елементами: земля, надра, внутрішні води, ресурси континентального шельфу, рослинність тощо.

Водночас є природні ресурси, контролювати і зберігати які неможливо зусиллями окремих держав. Вони або знаходяться в міжнародному просторі (відкрите море, космос), або перемішуються між різними країнами і континентами. До них належать атмосферне повітря, ресурси Світового океану і прісної води, природні багатства Антарктиди, тварини, що мігрують. Охороняти їх можливо тільки за умови міжнародного співробітництва.

Першоджерелом і першопричиною бурхливого розвитку екологічної кризи є, як вважають міжнародні експерти, демографічний вибух, що неодмінно супроводжується збільшенням темпів і обсягів скорочення природних ресурсів, нагромадженням величезної кількості відходів виробництва і побуту, забрудненням довкілля - глобальними кліматичними змінами, хворобами, голодом, вимиранням.

Якщо людина прагне найближчі сто-двісті років залишатися мешканцем на цій планеті, то їй давно потрібно пратися за розум і знаходити такі шляхи життєдіяльності, які б не приносили такої шкоди навколишньому середовищу, як вона це робить сьогодні. Тільки при раціональному природокористуванні, різкому зменшенню викидів у атмосферу, ґрунт, воду можна гарантувати, що екологічна криза буде зупинена і людства матиме шанси на нормальне і гармонійне співіснування з природою.

УДК 130.2

Попадюк О. П. – ст. гр. КА-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МУЗИКА ЯК ПРОЯВ ФІЛОСОФСЬКИХ ПОГЛЯДІВ

Науковий керівник: к. філос. н., доцент Цвіркун В. М.

Кожна людина неодмінно хоча би інколи слухає музику. Сучасну молодь цим фактом не здивуєш. Проте далеко не всі вникають в більшу глибину цього питання. Чому люди слухають музику? Яку музику вони слухають? Що важливіше: мелодія, чи слова? Хто пише музику? Для чого це потрібно?...

Однозначно музика – є проявом людського «Я» і тут не важливо чи ви є її творцем, чи слухачем. Ось тут і перша спільність музики і філософії – вони є певними проявами людської сутності. У поривах мелодії, музичних відтінках, у гармонізаціях і штрихах композитор викладає своє ставлення до навколишнього світу, до певної ситуації або події. Вкладає частинку своєї душі і емоції в поєднання звуків. Психологи навіть можуть визначити характер людини, її емоційний стан в даний період виходячи з того, що саме вона слухає в даний час.

Філософія Піфагора, Боеція, Кеплера, Ніцше і багатьох інших мислителів надихалась музикою. Мало хто знає, що німецький філософ Фрідріх Ніцше був ще й композитором та музикантом. Платону належить така фраза : «У високих і низьких тонах, в прискореннях та уповільненнях, які безмежні, невже не відбувається те ж саме: одночасно породжується грань і створюється найдосконаліша музика?».

Античні філософи вважали красою гармонійне поєднання частин між собою і у цілому, означуваному як «Єдине».

Всесвіт був ототожнений з монохордом – одним з перших музичних інструментів стародавніх греків. Кожна планета має своє звучання, що виникає внаслідок тертя сфер і ефіру. Так народжується світова музика - *Musica mundana*. Ця музика є непізнаваною і недосяжною для чуттєвого сприйняття, її можна досягнути лише інтелектуально. Але людина може насолоджуватися інструментальною музикою, яка має наслідувати музику світову. Людська душа породжує *Musica humana* – людську музику, яка є результатом абстрагування інструментальної музики і віддзеркаленням музики небесної. Такий поділ музики на світову, людську та інструментальну також був притаманний філософському розумінню музики упродовж усього Середньовіччя.

За зміною музичних улюбленців, через так-звані музичні чарти, можна прослідкувати зміни людських уподобань, їх потреб. Молодше покоління більше асоціюється з танцювальними ритмами, в яких зображена їхня жага до пристрасті, емоційності і гарячкватість характеру. В той же час часта зміна їх музичних уподобань говорить про пошук себе у текстах чи акордах виконавців. Більш старше покоління цінує у музичних композиціях глибину думок, певні родзинки у звучанні.

Мрійники люблять глибину поезій, творчі особистості – загадковість поєднань, бунтарі в музиці шукають місце для випуску своєї агресії. Та неодмінно кожних слухач шукає в музиці себе, частинку свого настрою і думок, які такі близькі йому.

Ми кохаємо, подорожуємо, сумуємо, протестуємо чи просто мріємо а наша емоція тут же знаходить музичний супровід свого стану.

УДК: 613.16- 06:61

Попадюк О. – ст. гр. КА-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОКАЗНИКІВ СИЛИ ВОЛІ СТУДЕНТІВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ

Науковий керівник: доц. Кульчицький З.Й.

Однією з важливих психологічних рис характеру, яка необхідна сучасній людині, є високий ступінь волі. У наших дослідженнях, за допомогою створеної на кафедрі діагностичної комп'ютерної програми "Воля – 1", ми виявили, що показники сили волі залежать від інтенсивності занять з фізичного виховання (рис.1).

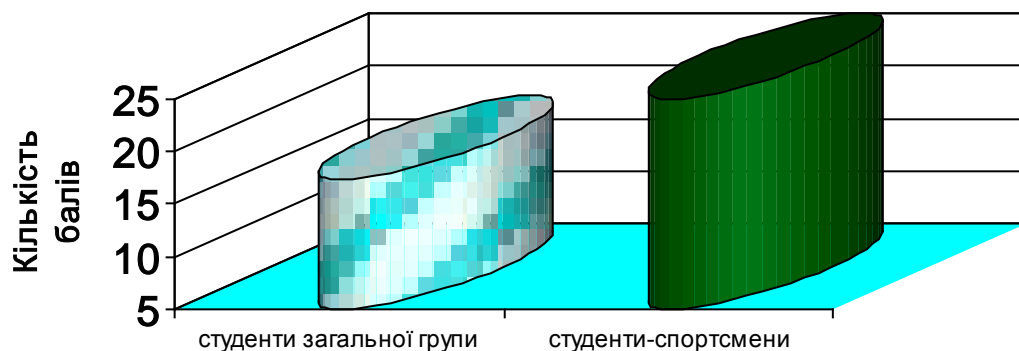

Рис. 1. Показники сили волі у 23-х студентів загальної групи та у 23-х студентів-спортсменів у балах.

Так, у студентів групи загальної фізичної підготовки показник волі знаходився в межах 13-21 балів, що, згідно методики тестування, свідчить про середній ступінь волі. Студенти-спортсмени показали високу ступінь волі, їх показник був в межах 22-30 балів.

Сила волі плавців залежить від інтенсивності занять. У студентів спортсменів показник сили волі (кількість набраних балів) суттєво вищий за показник студентів групи загальної фізичної підготовки ($P < 0,05$).

Тому, цілком справедливо, можна вважати, що регулярні, дозовані заняття тренують силу волі людини, і чим вища інтенсивність занять, тим сильнішою є їх воля.

УДК 796.37.037

Рак М. - ст. гр. РТ-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СУЧАСНА СИСТЕМА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЯК ЗАСІБ РУЙНУВАННЯ СОМАТИЧНОГО ТА ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я

Науковий керівник: ст. викладач Луців В.С.

Не актуальність сьогоденної системи фізичного виховання, що повністю застаріла та дискредитувала себе тим, що побудована в основному на принципах так званої «каральної» педагогіки, оскільки основний її аргумент – «не хочеш – змусимо» спонукала нас до вивчення цієї проблеми.

Виникає безліч запитань, як можна силою примусити займатись фізичною культурою? Проблемою є також абсолютне ігнорування одного із головних педагогічних методів – індивідуалізація навчання. Ті навантаження, які дають студентам під час занять мають бути індивідуальними, адже фізичний розвиток у кожного із них різний.

Тому, справедливіше було б оцінювати студентів за покращенням особистих показників фізичної підготовленості, а не за абсолютними результатами.

Але, якщо не змінити принципи «покарання» на принципи співпраці, то жодних позитивних змін у викладанні фізичної культури не відбудеться. Адже, головний метод педагогіки співпраці: так викладати, щоб процес навчання був цікавим за формою і змістом і щоб студент не боявся отримати низьку оцінку.

Основною умовою вирішення даної проблеми є вилучення системи навчання через примусовість, покарання.

Більшістю науковцями з галузі фізичного виховання і спорту на сучасному етапі пропонується каркас «Нової концепції фізичної культури у ВНЗ України», у якій абсолютно виключено примус, як форма навчання на практичних (теоретичних) заняттях. Насамперед у студентів слід пробудити бажання самостійно займатись фізичною культурою, а на заняттях з фізичного виховання основною метою повинна бути мотивація до покращення показників фізичного розвитку та здоров'я.

Мотиваційна сфера вимагає включення всіх видів спонукань, потреб, інтересів, прагнень, цілей, мотивів та мотиваційних установок, диспозицій та ідеалів. Ефективність будь-якої діяльності залежить, перш за все, від сили і ступеня усвідомлення потреби індивіда у даній діяльності, а саме потреби через відчуття браку чогось, що нерозривно пов'язано з проявом емоцій. У даному випадку, це покращення результатів фізичної підготовленості, що безпосередньо покращить у студентів рівень соматичного здоров'я та фізичний розвиток.

Таким чином, унаслідок цього з'являється у студентів мотивація, зацікавленість, інтерес до діяльності яка виконується, а саме, до занять руховою активністю.

УДК 320

Рокош М. – ст. гр. СН-21

Тернопільський національний університет імені Івана Пулюя

ПРОБЛЕМИ КОНФЛІКТНОСТІ ЦИВІЛІЗАЦІЙ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

Науковий керівник: к.ф.н., професор Ніконенко В.М.

У широкому спектрі різноманітних соціально-політичних конфліктів сучасності особливої ваги набувають ті із них, які породжені цивілізаційною специфікою людства. Величезний резонанс спричинила, у зв'язку з цим, праця провідного американського політолога, професора Гарвардського університету і президента Американської асоціації політичних наук С. Хантінгтона «Зіткнення цивілізацій», в якій була викладена і обгрунтована концепція поліцивілізаційного світу. На думку вченого, контури світу в ХХІ столітті визначатимуть такі основні цивілізації: католицько-протестантська (Європа і Північна Америка), слов'янсько-православна, ісламська, іудейська, конфуціансько-буддистська, японська, індуїстська, латиноамериканська і африканська. І хоча основними суб'єктами міжнародних політичних процесів залишаються національні держави, все-таки центральними лініями конфліктів у глобальній політиці стають лінії розлому між цивілізаціями. Це зумовлено тим, що цивілізації істотно відрізняються одна від одної мовою, культурою, традиціями, релігією, стилем життя, ієрархією цінностей, що формувалися протягом століть і тисячоліть людської еволюції. І відмінності ці значно глибші і стійкіші, ніж відмінності між ідеологіями чи політичними режимами. Саме ці відмінності, а не ідеологічні, соціально-класові, політичні чи економічні розходження при їх ігноруванні генеруватимуть напруженість у світі і масштабні конфлікти.

Як свідчить історичний досвід, всі спроби зовнішнього впливу на цивілізацію, намагання перенести риси однієї цивілізації до іншої виявлялись в кінцевому рахунку марними. Є всі підстави стверджувати, що так і залишиться на гіпотетичному рівні пресловута концепція «кінця історії» відомого вченого Ф. Фукуями (США), який розробив модель повного домінування західної версії ідеалу ліберально-демократичних цінностей. Втілення в життя такого ідеалу, згідно цієї концепції, означатиме «кінець історії», тобто встановлення в глобальному масштабі такої цивілізації, такого ідеалу, який вже не підлягає поліпшенню.

Заходу, на думку С. Хантінгтона, слід відмовитись від намагань нав'язати іншим народам своє розуміння демократії та інших цінностей, оскільки в не-західних цивілізаціях переважає інше ставлення до «імпортованих цінностей»: від скептицизму до відкритої протидії. І саме таке втручання Заходу в справи інших цивілізацій є найбільш небезпечним джерелом нестабільності і потенційного глобального конфлікту в сучасному світі. Якщо Захід цього не усвідомить і не перестане втручатись у чужі справи, то він програє в конфлікті цивілізацій.

У новій геополітичній ситуації на рубежі тисячоліть виживання Заходу залежить від того, чи сприймуть його жителі свою цивілізацію не як універсальну, а як унікальну. Цього вимагає нова парадигма успішного розвитку сучасного світу, яка передбачає домінування не суперництва та конкуренції, а кооперації і співробітництва у відносинах між державами, що належать до різних цивілізацій, з метою збереження стабільності та еволюції, успішного розв'язання як внутрішніх так і глобальних проблем.

УДК 004.415.5

Ротермель В.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЖАРГОННА ЛЕКСИКА В КОМП'ЮТЕРНО-ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ

Науковий керівник :к.ф.н. старший викладач Назаревич Л.Т.

Мова може об'єднувати і роз'єднувати людей. Як тіки людина заговорить – і відразу же виявить, ким вона є. Перебуваючи у молодіжному середовищі, спілкуючись із людьми, які поєднали своє майбутнє з комп'ютерами можна помітити, що жаргонна мова тут значно поширена.

Завдяки жаргону люди показують свою зневагу чи байдужість, захоплення чи подив до світу. Більше того, жаргон спрощує складні синтаксичні конструкції, а це зумовлює розуміння на емоційному рівні. Зазвичай кожна людина в своєму житті хоча б раз вимовляла жаргонні слова, а в комп'ютерно-інформаційній сфері обійтись без жаргону важко. Кожна професія чи вид діяльності потребує своїх інструментів для роботи. Так, наприклад, художник малює фарбами на полотні, вчитель послуговується книжками, механік оперує ключами, зварювальними пристроями», а людей у яких вид діяльності пов'язаний з комп'ютерами, їх ще називають «комп'ютерщики» існують свої засоби. Комп'ютер – так називають цей інструмент.

Мінімальна кількість елементів комп'ютера – це 4 зв'язаних між собою пристрої. Зокрема засобом виводу інформації є – монітор, або як його ще називають: «монік», «екран», «телевізор» . Основною частиною комп'ютера є системний блок. Пристроями вводу інформації є клавіатура, яку ще називають «клава» «піаніно», та мишка або ще «гризун», «маніпулятор».

Невід'ємною складовою комп'ютера є системний блок, ще відомий як: «сисемник», «гроб», «ящик», «тачка». Апаратна складова, або ще називають «залізо» - це те, що знаходиться в середині системного блоку. Основною частиною наших складових є материнська плата, відома у середовищі «комп'ютерщиків» як: «мама», «мать», «материнка».

Отже, слід пам'ятати, що надмірне вживання жаргонної лексики засмічує літературну мову, часто виховує погані смаки в галузі мовної культури. Та попри мінуси, існують і плюси: жаргон забезпечує мовне функціонування всіх верств суспільства, яке ним користується.

УДК 621.326

Рудакевич Т.–ст. гр. БП-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПЕРЕЖИВАННЯ ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ ЯК УМОВА ОСОБИСТІСНОГО РОСТУ

Науковий керівник: к. психол.н., доцент Періг І.М

На сьогоднішній день існує велика кількість концепцій розгляду внутрішньоособистісного конфлікту. Зокрема: погляди Зігмунда Фрейда; Карла Роджерса; Абрахама Маслоу; Альфреда Адлера; Карла Юнга; Еріка Еріксона; Віктора Франкла. Значний внесок у розвиток теорії внутрішньоособистісних конфліктів внесли психологи В.Мерлін, В.Мясищев, М.Левітов, Л.Славіна. В останні роки внутрішньоособистісний конфлікт активно вивчається Ф. Василюком, Т. Титаренко.

У людини в стані внутрішньоособистісного конфлікту відбувається зіткнення бажань, частина особистості відстоює певні бажання, інша відхиляє їх (З. Фрейд). У теорії К. Юнга внутрішньоособистісний конфлікт – це регрес на більш низький рівень психіки, тобто він відбувається в сфері несвідомого. У К. Хорні внутрішньоособистісний конфлікт аналізується з двох позицій: як зіткнення прагнень до задоволення бажань і до безпеки і як суперечність «невротичних потреб», задоволення яких тягне за собою фрустрацію інших.

Ситуація внутрішньої напруги і протиріч не тільки природна, але й необхідна для розвитку і самовдосконалення особистості. Будь-який розвиток особистості не може здійснюватися без внутрішніх протиріч, а там де є протиріччя, там є конфлікт.

Сторонами внутрішньоособистісного конфлікту виступають різнопланові інтереси, цілі, мотиви і бажання які одночасно існують в структурі особистості.

Оскільки конфлікти часто стосуються переконань, віри чи моральних цінностей, їх визнання передбачає, що ми розвиваємо свою особистісну систему цінностей. Усвідомлена участь у конфлікті, хоча це і може приносити страждання, може бути безцінним уроком. Чим більше ми беремо участь у вирішенні своїх внутрішніх конфліктів, тим більшу внутрішню свободу й силу ми набуваємо.

Конфлікти всередині людини сприяють: мобілізації ресурсів особистості з метою подолання існуючих перепон її розвитку; допомагають самопізнанню особистості і виробленню адекватної самооцінки; укріплюють психіку людини. Подолання конфліктів дають особистості відчуття повноти життя, роблять її внутрішньо багатшою, та повноціннішою.

Внутріособистісний конфлікт можна визначати як гостре негативне переживання, викликане тривалою боротьбою структур внутрішнього світу особистості, що відбиває суперечливі зв'язку з соціальним середовищем і затримує ухвалення рішення.

До умов подолання внутрішньоособистісних конфліктів відносять: усвідомлення і визнання суперечностей; бажання змінюватися і розвиватися; розуміння себе, власних потреб і пріоритетів, шляхів і способів досягнення цілей; здатність робити вибір і нести за нього відповідальність.

Особистісними чинниками, які сприяють вирішенню конфліктів виступають: розвиток впевненості у собі, відчуття самодостатності і контролю за подіями власного життя; вибудовування несуперечливої, диференційованої, критично осмисленої системи цінностей; наявність реалістичного рівня домагань; реалістичної часової перспективи; здатність змінюватися, приймати нові цінності; наявність знань, навичок необхідних для подолання зовнішньо-внутрішніх проблем.

УДК 130.2

Рубаха О. В. – ст. гр. КА-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ФІЛОСОФІЯ КОХАННЯ, ЧАСУ ТА ВІЧНОСТІ В СОНЕТАХ ШЕКСПІРА

Науковий керівник: доц. професор Цвіркун В. М.

З історичним періодом пізнього середньовіччя співпадає особливий період в історії європейського духовного життя та культури, який дістав назву доби Відродження, яку ще називають французьким словом Ренесанс. Ця доба належить до тих корінних зламів в історії людства, які обумовлюють рішучі зміни в усіх сферах життя. Доба Відродження виробила новий – гуманістичний, тобто антропоцентричний(а з позицій науки – геліоцентричний) світогляд, який вступив у боротьбу з феодалізмом та середньовічним геоцентричним світоглядом, тобто таким, у якому все було звернено до Бога, щоб зосередити всю увагу насамперед на душі людини.

Ренесанс - доба Шекспіра. Він відроджує розуміння людини, її призначення, що закладене у Біблії, повертає до ідеї первісного християнства.

Глибокі почуття і думки героїв Шекспіра, їхні такі зрозумілі нам пристрасті, їх багате і таке благородне внутрішнє життя будуть близькими людям завжди, бо геній поета, розв'язуючи проблеми свого часу, змальовуючи тогочасне життя й людей, зумів сягнути у майбутнє. Глибоко пізнаючи історичну правду, Шекспір поставив у своїх творах такі масштабні та важливі для суспільства питання, що вони переходять із доби в добу, від покоління до покоління, зберігаючи свою життєву силу й безсмертя.

Тема кохання в сонетах Шекспіра нерозривно пов'язана з темою краси, з осягненням сутності прекрасного, тобто естетичного ідеалу. Цей зв'язок Краси і Любові набагато раніше спостерігаємо у Платона, у його «Бенкеті». Чуттєве кохання, тобто Чорний Ерос, це перша, нижча ступінь осягнення людиною краси як фізичної довершеності людського тіла. Воно веде до поступового усвідомлення краси духовної, і це вважається вже вищим етапом у розвитку почуття кохання.

В словнику Шекспіра «time» (час) – термін багатозначний: це і абстрактне вираження феномену часу, це і відбування його в людині, і плін його самого. Однак частіше за все «time» – поняття, яке об'єднує в собі і час, і простір. Час – це і зовнішня подія, і внутрішнє його переживання. Час постає як змістовна форма існування - всесвітній порядок взагалі, або певним чином впорядкований світ.

Складний комплекс переживань, які пов'язані з усвідомленням індивідуального характеру часу, ніхто в мистецтві Відродження не передав яскравіше і сильніше, ніж Шекспір у своїх Сонетах. Час – постійна і багатостороння розвинута тема шекспірівських сонетів.

УДК: 796.37

Савіцький А. – ст. гр. КТ-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНИХ МЕДИЧНИХ ГРУП

Науковий керівник: ст. викл. Федчишин О.Я.

Програма з фізичного виховання (розділ спеціальна медична група) розробляється на підставі державного компонента загальної середньої і вищої освіти та є загальнообов'язковою складовою мінімального (базового) змісту фізкультурної освіти для студентів вищої школи.

У зв'язку з певним відсотком студентів з послабленим здоров'ям, вони потребують особливої уваги та індивідуального підходу на заняттях з фізичної реабілітації.

Метою занять з фізичної культури у вузі є сприяння у підготовці всебічно розвинених спеціалістів, покращення і зміцнення здоров'я, фізичної підготовленості студентів до високопродуктивної праці.

Завданнями фізичної реабілітації, як навчальної дисципліни у Тернопільському національному технічному університеті ім. Пулюя є:

- пропаганда здорового способу життя і спорту серед студентів, як важливого засобу виховання і зміцнення здоров'я студентської молоді незалежної України;
- заохочення студентів до активного дозвілля у вільний від навчання час;
- забезпечення в студентській молоді належного рівня розвитку показників їх функціональних та морфологічних можливостей організму, фізичних якостей, рухових здібностей, працездатності та підготовка до складання окремих державних тестів фізичної підготовленості;
- усунення або зменшення наслідків захворювань та травм; стимуляція процесів компенсації; попередження паталогічного процесу;
- у випадках інвалідності, допомога студентам індивідуально виробити нові рухи і компенсаторні навички, психологічно відновитися, навчити користуватися, при потребі, протезами та іншими технічними пристроями та апаратами, а також допомогти оволодіти новою професією і, таким чином, адаптувати потерпілу людину до життя у змінених умовах існування.

У спеціальній медичній групі можуть навчатись студенти з ослабленим здоров'ям, які не звільнені від практичних занять з фізичної культури і тільки після медичного обстеження і рекомендації лікаря, про можливість займатись у загальній оздоровчій групі.

На заняттях з студентами спеціальної медичної групи необхідно дотримуватись загальноприйнятої структури заняття з фізичної культури, однак воно складається не з трьох, а з чотирьох частин.

Усі частини заняття спрямовані на розв'язання освітніх, виховних і оздоровчих завдань органічно поєднані між собою і становлять єдине ціле.

Фізична реабілітація здійснюється відповідно до програми з студентами усіх курсів і проводиться у формі учбових занять, ранкової гігієнічної гімнастики, самостійних занять фізичними вправами, масових оздоровчих, фізкультурних і спортивних заходів. Більшість занять у спеціальній групі має проводитися на відкритому повітрі, що сприяє загартуванню організму.

УДК 796.37.037

Сарабун Н., ст. гр. РМ-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ТЕХНОЛОГІЯ ОЦІНКИ РІВНЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ СТУДЕНТІВ

Науковий керівник: ст. викладач Русанюк М.Д.

На сучасному рівні розвитку світового суспільства визначення й значимість здоров'я сформульовані у найважливіших документах ООН та ВООЗ, згідно котрих здоров'я населення є мірою соціально-культурного розвитку суспільства та якості життя й не може більше розглядатись як об'єкт ізольованого впливу тільки системи охорони здоров'я.

Здоров'я визначається як сукупність психічної, фізичної та соціальної складових благополуччя особистості (та суспільства), а не тільки як відсутність хвороб та фізичних вад. Визначальна роль у збереженні та зміцненні здоров'я відведена при цьому й самій особистості та її здоровому способу життя. Хоча й має значення професійна медична допомога людям у межах системи охорони здоров'я, але все більша роль в управлінні популяційним здоров'ям відводиться адміністраціям державної влади у місцях проживання й професійної діяльності населення.

Навчання у виші пов'язане з інтелектуальними та психосоматичними перевантаженнями у студентів та співробітників, котрі часто є причиною психосоціальної дезадаптації. Ця, у свою чергу, може призвести до депресивних станів, асоціальних вчинків (у т.ч. до алкоголізму та наркоманії) і навіть до суїцидів.

Для студентів заходи здійснюються протягом всього періоду навчання у виші, скринінг є щорічним, а моніторинг забезпечується у залежності від індивідуальних потреб та об'єктивних показань фахівців-медиків та психологів, але з урахуванням фінансових та кадрових можливостей університету.

Відомо, що нині в Україні існує вкрай кризовий рівень здоров'я та фізичної підготовленості населення, у зв'язку з чим назріла гостра необхідність у регулярному тестуванні фізичної підготовленості всіх його груп та категорій. Існуюча в Україні на сьогодні Державна система тестів та нормативів оцінки фізичної підготовленості населення, яка розроблена для різних є добротною і має практичне значення, а тому її доцільно пропагувати та впроваджувати на всіх рівнях. Крім того, виникла потреба у постійному вдосконаленні технології впровадження та проведення масових тестувань й вирішенні проблеми її активної міжнародної інтеграції. Державна система тестів та нормативів оцінки фізичної підготовленості населення України, на думку фахівців, може слугувати базовою моделлю для створення міжнародної системи тестів фізичної підготовленості всіх груп і категорій населення.

Для впровадження даної системи необхідно:

- Сформулювати й випробувати оцінки функціонального стану та фізичної підготовленості студентів, професорсько-викладацького складу та персоналу вищих навчальних закладів України.
- Розробити критерії формування груп ризику за основними психосоматичними факторами медико-соціального неблагополуччя.
- Створити апаратно-програмні й технічні засоби, на основі котрих будуть реалізовані всі елементи замкненої системи управління здоров'ям у вищому навчальному закладі.

УДК 130.2

Свистун Д. – ст. гр. ЕТ-12

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

РЕЛІГІЙНО-ФІЛОСОФСЬКЕ ПОДВИЖНИЦТВО АВГУСТИНА БЛАЖЕННОГО

Науковий керівник: к.філос.н., доцент Цвіркун В.М.

Серед представників патристики найбільший вплив на подальший хід філософського розвитку мав Аврелій Августин. "Люди, - наголошував він у одній із найвідоміших своїх праць "Сповідь", - дивуються висоті гір, величезним хвилям морським, найвеличнішим водоспадам, безмежності океану і зоряним шляхам, але не звертають уваги на самих себе". Августин Блаженний пристосував платонізм для розбудови християнської теології. На його думку світ ідей Платона є не що інше, як думки Бога, що передують акту створення світу. Тобто, у Бога ідеї передують речам, а в людині вони слідуєть за речами. Він дав принципово новий аналіз часу на відміну від циклічного його тлумачення, притаманного «речово» орієнтованій традиції античності. Виходячи із структури внутрішніх переживань, він наголошує на лінійних (а не циклічних) часових ритмах. У душі він розрізняє три настанови: чикання, спрямоване в майбутнє; увагу, пов'язану із сучасним; пам'ять, яка утримує минуле. Завдяки цим настановам душа «конститує», творить час. Час, на думку Августина, існував би навіть за умови існування однієї лише душі. Ця ідея набула популярності у філософських течіях рубежа ХІХ-ХХ ст. – феноменології та екзистенціалізму. Його стараннями в європейській культурі утверджується розуміння часу як однолінійної перспективи, що йде з майбутнього через сучасне в минуле. У «Сповіді» він відкрив новий предмет дослідження – переживання людини, внутрішню духовну особу. Сутністю людської душі Августин вважав не розум, як це було характерно для античних філософів, а волю, здатність робити вільний вибір, а відтак – вільно віддавати своє серце, любити. Якщо для античних філософів добродійність полягала у розумності, у знанні природи добра, то для Августина вона – в любові. Пізнати Бога можна тільки через любов до нього «Люби Бога – і тоді чини, що хочеш» - такою повинна бути основа моральності, за Августином. Свобода волі - і великий дар, і велике випробування для людини. Саме зі свободою волі зв'язує Августин існування зла у світі. Бог, як абсолютне добро і любов, створив світ чистим, досконалим, вільним від зла. Тому зло у світі - не помилка Творця. Він не відповідає за це. Зло, вважав Августин, є лише відсутністю, нестачею або спотворенням добра. Якщо добро уявити собі у вигляді кола, то зло - еліпс, викривлення добра. Сутність зла полягає в порушенні Божої волі, Його заповідей і того морального закону, який лежить в основі людської совісті. Зло - це вільний вибір людини, і вона несе за нього відповідальність, саме свавілля людини породжує зло. Зло, таким чином, виявляється у повстанні створеної істоти проти Творця. Суб'єктивістськи-іраціоналістично тлумачить Августин Блаженний також і співвідношення розумово-мисленневих і вольових характеристик людської душі, віддаючи перевагу останнім. Подібним же чином проводить Августин розрізнення між наукою і мудрістю. Наука підпорядкована мудрості, оскільки навчає лише вмінню користуватися речами, в той же час як мудрість - орієнтує на пізнання вічних божественних справ і духовних об'єктів. Звідси "виводиться" теза про незаперечну першість віри перед розумом (віра передує розумові). Роздуми Августина стали основою для всієї християнської філософії, і сьогодні вони викликають великий інтерес серед сучасних філософів.

УДК 316

Семенова Н. – ст.гр. КТ-42

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРОБЛЕМИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Науковий керівник: ст. викладач Сівчук П. І.

Під девіантною (лат. *Deviatio* - відхилення) поведінкою розуміють соціальне явище, виражене в масових формах людської діяльності, що не відповідають офіційно встановленим чи фактично сформованим у даному суспільстві нормам.

Проблема девіантної поведінки вивчається давно, але незважаючи на це в сучасному світі вона не стає менш актуальною. Справа в тому, що девіантна поведінка, як правило, закладається в підлітковому віці, адже протягом цього періоду відбувається своєрідний перехід від дитинства до дорослості, від незрілості до зрілості, який пронизує всі сторони розвитку підлітка. Крім того, загальновідомо, що підлітки у наш час є одним з найменш захищених верств населення. Отже, якщо не займатися виявленням і профілактикою девіантної поведінки у підлітковому віці, то ця проблема не зникне сама по собі.

Тривожним симптомом є зростання числа підлітків з девіантною поведінкою, що проявляється в асоціальних, конфліктних і агресивних вчинках, деструктивних діях, відсутності інтересу до навчання, тощо.

Епоха змін, сучасна соціально-економічна ситуація різко загострили проблеми, пов'язані з корекцією відхилень аномальної поведінки. Зміни, що відбуваються в нашому суспільстві, практично зруйнували раніше існуючі уявлення про норму в поведінці. При відсутності виразних соціальних перспектив це не може не впливати на фізичне і душевне здоров'я підлітків та юнаків. Звичайно, суспільство не може довго залишатися в такому становищі. Девіантна поведінка значної маси населення втілює сьогодні найбільш небезпечні для країни руйнівні тенденції.

У соціальних нормах відображається система суспільних відносин (виробничих, юридичних, управлінських, моральних, ідеологічних), що надають вирішальний вплив на формування особистості.

Тим не менш, соціальні відхилення можуть мати для суспільства різні значення. Позитивні служать засобом прогресивного розвитку системи, підвищення рівня її організованості, подолання застарілих, консервативних чи реакційних стандартів поведінки. Вони носять соціально-творчий характер. Негативні девіації дисфункціональні, дезорганізують систему, їх можна назвати соціальною патологією: злочинність, алкоголізм, наркоманія, проституція, суїцид.

Можна визначити такі групи чинників, що детермінують девіантну поведінку підлітків:

зовнішні умови фізичного середовища, зовнішні соціальні умови, внутрішні спадково-біологічні та конституціональні передумови, внутрішньоособистісні причини і механізми.

До категорії дітей з порушенням поведінки найчастіше відносяться діти, що опинилися поза освітою. На жаль, як і раніше у багатьох випадках освітні заклади намагаються позбавитися від «важких» дітей. Не знижується кількість правопорушень, скоєних неповнолітніми, які не навчаються в освітніх установах і ніде не працюють. Групою ризику є також діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, які найбільш схильні до бродяжництва, можуть стати жертвами насильства та злочинів або бути залученими у злочинну діяльність.

В останні роки збільшується число неповнолітніх: учнів загальноосвітніх шкіл (у тому числі які не відвідують школу), вихованців дитячих будинків і шкіл інтернатів, притулків, затриманих органами внутрішніх справ за хуліганство, крадіжки, схильність до токсикоманії, наркоманії та скоєння тяжких адміністративних правопорушень. Причини зростання злочинності серед неповнолітніх багато в чому пов'язані з неблагополуччям у сім'ї, ослабленням виховної функції школи та дитячого будинку, недостатньо ефективною роботою із забезпечення зайнятості підлітків.

УДК 796. 376

Смачило А. - ст. гр. КТ-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПОБУДОВА ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Науковий керівник: ст. викладач Надозірний Я,П.

Методика навчання базується на деяких загальних засадах, тому при вивченні вправ слід дотримуватись принципів доступності та індивідуалізації, систематичності, наочності і прагнути до того, щоб студенти свідомо й активно оволодівали практичним матеріалом.

Принцип доступності та індивідуалізації передбачає облік індивідуальних особливостей, і відповідність рухових завдань, які пропонуються їм. Для здійснення цього слід врахувати індивідуальні властивості кожного студента, його вік, стать, рівень загальної і спеціальної фізичної підготовки, вольові якості, здатність до засвоєння готових рухів.

Принцип систематичності проявляється в неперервності і послідовності занять , завдяки чому забезпечується необхідний зв'язок між різними сторонами навчального процесу і його змістом. У процесі занять слід точно дотримуватись норм роботи і відпочинку з урахуванням закономірностей фізичного розвитку студентів. Відомо, що регулярні заняття дають значно більший ефект, ніж епізодичні, тому цей принцип і передбачає неперервність навчального процесу.

Принцип наочності передбачає широке застосування різноманітних засобів і прийомів, які в достатній мірі забезпечують глибоке розуміння суті вправи, яка вивчається, і сприяє створенню правильної уяви про техніку гімнастичного елемента.

Принцип наочності реалізується шляхом показу натуральних рухів (безпосередня наочність), демонстрації різних засобів наочності й образного пояснення (опосередкована наочність – малюнки, кінограми і відео матеріали, графіки, макети).

Принцип свідомості й активності передбачає виховання свідомого ставлення до занять фізичного виховання, розуміння загальної мети цих занять і конкретних завдань на шляху до досягнення цієї мети , розвиток стійкого інтересу до систематичного тренування.

Вже з перших кроків необхідно привчати студентів свідомо ставитись до занять, поступово формувати в них необхідні поняття про суть спортивного тренування, пояснювати значення і взаємозв'язки його основних сторін, виховувати ініціативу і самостійність, стимулювати розвиток творчих проявів.

Таким чином, сформувавши правильно і послідовно принципи навчання студентів викладач у змозі реалізувати основні завдання під час проведення практичних занять з фізичного виховання.

УДК: 796.37.06:612.821

Стахів М. – ст. гр. КБ-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ НА КАФЕДРІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

Науковий керівник: викладач Вальчак Н.В.

Компетенція (лат. *competentia*) в прямому перекладі означає взаємне прагнення, об'єднання, відповідальність, підхід особистостей, які мають певні обов'язки, повноваження, знання, досвід, сукупність їх, затверджені законом або іншими державними документами.

Трансформуючи ці поняття в галузь освіти, викладання, навчання можна вважати, що під компетентністю і компетенцією розуміють взаємозв'язок „викладач – студент”, при якому підвищення, поглиблення знань, умінь, обізнаності однієї сторони (викладач) повинні передаватись тим, хто навчається (студент).

Зміни у суспільстві, державі, дзеркально відображаються в освітній сфері. Суспільні інтеграційні процеси в Україні, що знаходиться на шляху демократизації, вплинули на розвиток освіти і обумовили її реформування. В наш час формування освітніх цілей спрямовується на стратегічні орієнтири міжнародної спільноти, підготовку покоління молоді.

Ось чому особливої актуальності набуває поняття компетентності студентів, оскільки лише вона може забезпечити готовність до оволодіння такими знаннями та технологіями, які дозволять їм оперувати і управляти інформацією, швидко приймати рішення, вирішувати державні проблеми.

Процес навчання передбачає забезпечення обох сторін, тому проблема компетентності актуальна зараз як ніколи: неможливо підвищувати майстерність студента без зростання компетентності викладача.

В цих умовах кафедра фізичної реабілітації і валеології проводить певну роботу щодо застосування різних компетентнісних підходів у виборі базових компетентностей, поєднання знань і умінь, пізнавальних цінностей, практичних навичок, емоцій, поведінкових компонентів та ін. При цьому залучаються можливі в наших умовах іновативні технології, а також основні методи набутих колективом викладачів кафедри принципів педагогічної науки.

Так, часто в базові тематичні матеріали лекцій включаються нові наукові дані, не зменшуючи академічності змісту лекцій вводяться діалоги, враховується зацікавленість студентів до певних проблем, формулюються ситуаційні задачі, визначається думка молоді щодо шляхів їх вирішення.

Контроль знань та умінь з аудиторної і самостійної робіт проводиться шляхом живого діалогу, а також за допомогою безмашинного програмованого контролю. Зараз для проведення тестування розробляються і заносяться в комп'ютерну програму завдання з усіх модулів навчальних програм основних дисциплін.

Отже, з метою підвищення компетентності студентів використовується різні компетенції, підходи, які сприяють підвищенню якості навчального процесу.

УДК 628.9

Сукманюк С. – ст. гр. ЕС-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

WHERE THERE IS DARKNESS, LET THERE BE LIGHT: A BRIEF HISTORY OF THE LIGHT BULB

Науковий керівник: к. психол. н., доц. Кухарська В. Б.

The modern world is an electrified world. The light bulb, in particular, profoundly changed human existence by illuminating the night and making it hospitable to a wide range of human activities. The electric light was not “invented” in the traditional sense in 1879 by **Thomas Alva Edison**, although he could be said to have created the first commercially practical incandescent light. He was neither the first nor the only person trying to invent an incandescent light bulb. However, T. A. Edison is often credited with the invention because his version was able to outstrip the earlier versions because of a combination of three factors: an effective incandescent material, a higher vacuum than others were able to achieve and a high resistance that made power distribution from a centralized source economically viable.

In 1809, an English chemist, **Humphrey Davy**, started the journey to the invention of a practical incandescent light source. He used a high power battery to induce current between two charcoal strips. The current flowing through the two charcoal strips produced an intense incandescent light, creating the first arc lamp.

In 1820, **Warren De la Rue** made the first known attempt to produce an incandescent light bulb. He enclosed a platinum coil in an evacuated tube and passed an electric current through it. The design was based on the concept that the high melting point of platinum would allow it to operate at high temperatures and that the evacuated chamber would contain less gas particles to react with the platinum, improving its longevity. Although it was an efficient design, the cost of the platinum made it impractical for commercial use.

In 1850 an English physicist **Joseph Wilson Swan** created a light bulb by enclosing carbonized paper filaments in an evacuated glass bulb. And by 1860 he had a working prototype, but the lack of a good vacuum and an adequate supply of electricity resulted in a bulb whose lifetime was much too short to be considered an effective producer of light. However, in the 1870's better vacuum pumps became available and J. W. Swan continued experiments on light bulbs. In 1874, Russian engineer **Alexander Lodygin** received a patent for light bulb with the carbon filament. A year later his countryman electrician **Vasiliy Didrikhson** improved A. Lodygin's lamp by making pumping air out of it and adding a few spare filaments. Later in 1878, J. W. Swan developed a longer lasting light bulb using a treated cotton thread that also removed the problem of early bulb blackening.

In 1879, with the help of low current electricity, improved vacuum, carbonized filament, T. A. Edison produced long lasting and reliable source of light. He tried to offer practical lighting for homes. Eventually he not only gave us incandescent lighting but also gave electrical lighting mechanism containing necessary elements to make incandescent light safe, economical and practical. After working for around 18 months, T. A. Edison attained success in form of incandescent lamp that had filament of the carbonized thread that burned for around fourteen hours. He publicly demonstrated his incandescent lighting mechanism in December 1879 and then spent several following years in development of electric industry.

Modern incandescent bulbs are not energy efficient. However these inefficient light bulbs are still widely used today due to many advantages such as: wide, low-cost availability, easy incorporation into electrical systems, adaptability for small systems and low voltage operation.

УДК 32. 901

Сухорукова О. – ст. гр. БКм-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ІДЕОЛОГІЧНИЙ ПЛЮРАЛІЗМ І ДЕМОКРАТІЯ

Науковий керівник: к.ф.н., професор Ніконенко В.М.

Серед понять і категорій, які ще порівняно недавно піддавались осуду й критиці, а тепер надійно ввійшли в наш філософський і соціально-політичний лексикон, особливе місце займає плюралізм. Створюючи великий потенціал „суми ініціатив” і синтез різних думок і підходів, плюралізм дає можливість враховувати всю різноманітність інтересів і настроїв, які існують в суспільстві, а також долати уніфікацію і стандартизацію в мисленні та поведінці людей.

На жаль, визнаючи об’єктивну необхідність плюралізму в економіці та політиці, певна частина української еліти заперечує його в сфері ідеології. На різних рівнях можна почути і прочитати заклики до створення ідеологічно зцементованої України і утвердження державної ідеології, роль якої виконуватиме ідеологія націоналізму. Тим самим ігнорується конституційне положення про те, що суспільне життя в нашій країні базується на засадах економічної, політичної та ідеологічної багатоманітності. Надання якійсь ідеології статусу державної є атрибутом тоталітарного режиму, оскільки в демократичних країнах діє принцип: жодна ідеологія, в тому числі й домінуюча, не повинна бути державною.

В незалежній Україні з її широким спектром регіонально-політичних та регіонально-культурних відмінностей, релігійною неоднорідністю, неоднозначним ставленням населення до багатьох подій минулого та до сучасних політичних оцінок і орієнтацій, практичною двомовністю та багатьма іншими особливостями, спроби зробити український націоналізм державною ідеологією спричинилися б тільки до глибоких розколів суспільства.

Що ж в такому випадку може об’єднати наше суспільство і українську націю? Важливу об’єднавчу роль, як свідчить історичний досвід, може і повинна відігравати національна ідея, яка має виступати засобом інтеграції різних соціальних і національно-етнічних груп, фактором гармонізації їх інтересів і об’єднання зусиль в розбудові української державності. Наявність такої ідеї сприяє консолідації суспільства навколо високих цілей, зрозумілих усім людям, і досягненню соціального консенсусу, який життєво необхідний для успішного розвитку країни.

Національна ідея народжується з історичних потреб нації і не є чимось статичним, незмінним протягом десятків і сотень років, а стає найвищою метою на кожному конкретному етапі розвитку цієї нації. Національна ідея українського народу впродовж багатьох століть ґрунтувалась на прагненні мати свою державу. З проголошенням 24 серпня 1991 року незалежності України ця мета була досягнута. Мрія про власну державу, за яку боролись покоління українців, стала реальністю.

В нових умовах, на думку ряду аналітиків, зміст української національної ідеї має набувати переважно соціально-економічного характеру. Ця ідея повинна бути спрямованою на поліпшення добробуту, досягнення високого життєвого рівня, соціальної захищеності та справедливості. Така трансформація національної ідеї відповідатиме ментальності українського народу і магістральній перспективі соціальної еволюції людства.

УДК 004.89

Трач Х. – ст. гр. КА – 11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

OVERVIEW AND BENEFITS OF DIGITAL SMART HOME TECHNOLOGIES

Науковий керівник к.філол.н., доцент Федак С.А.

The popularity of home automation has been increasing greatly in recent years due to much higher affordability and simplicity through smartphone and tablet connectivity. The concept of the "[Internet of Things](#)" has tied in closely with the popularization of home automation.

Home automation refers to the use of computer and information technology to control home appliances and features (such as windows or lighting). Systems can range from simple remote control of lighting through to complex computer/micro-controller based networks with varying degrees of intelligence and automation. Home automation is adopted for reasons of ease, security and energy efficiency.

In modern construction in industrialized nations, most homes have been wired for electrical power, telephones, TV outlets (cable or antenna), and doorbell. Many household tasks were automated by the development of specialized appliances. Other traditional household tasks, like food preservation and preparation have been automated in large extent by moving them into factory settings, with the development of pre-made, pre-packaged foods, and in some countries, such as the United States, increased reliance on commercial food preparation services. Volume production and the factory setting allows forms of automation that would be impractical or too costly in a home setting. Standardized foods enable possible further automation of handling the food within the home.

As the number of controllable devices in the home rises, interconnection and communication becomes a useful and desirable feature. For example, a furnace can send an alert message when it needs cleaning, or a refrigerator when it needs service. Rooms will become "intelligent" and will send signals to the controller when someone enters. If no one is supposed to be home and the alarm system is set, the system could call the owner, or the neighbors, or an emergency number.

In simple installations, domotics may be as straightforward as turning on the lights when a person enters the room. In advanced installations, rooms can sense not only the presence of a person inside but know who that person is and perhaps set appropriate lighting, temperature, music levels or television channels, taking into account the day of the week, the time of day, and other factors.

Other automated tasks may include setting the HVAC to an energy saving setting when the house is unoccupied, and restoring the normal setting when an occupant is about to return. More sophisticated systems can maintain an inventory of products, recording their usage through bar codes, or an RFID tag, and prepare a shopping list or even automatically order replacements.

Home automation can also provide a remote interface to home appliances or the automation system itself, via telephone line, wireless transmission or the internet, to provide control and monitoring via a smartphone or web browser. An example of remote monitoring in home automation could be triggered when a smoke detector detects a fire or smoke condition, causing all lights in the house to blink to alert any occupants of the house to the possible emergency. If the house is equipped with a home theater, a home automation system can shut down all audio and video components to avoid distractions, or make an audible announcement. The system could also call the home owner on their mobile phone to alert them, or call the fire department or alarm monitoring company.

In terms of lighting control, it is possible to save energy when installing various products. Simple functions such as motion sensors and detectors integrated into a relatively simple home automation system can save hours of wasted energy in both residential and commercial applications. Recently, Web technologies have been suggested as an application-level solution to address the problem of heterogeneous home devices, building upon the concepts of the Web of Things.

УДК: 796. 606.124

Федишин В. - ст. гр. МІ-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ВПЛИВ ОСНОВНИХ СИСТЕМ НАВЧАННЯ ПЛАВАННЮ НА РОЗВИТОК РАННІХ ШВИДКІСНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ

Науковий керівник: викладач Вальчак Н.В.

Одним із основних завдань спортивної секції плавання є підготовка спортсменів-плавців високих розрядів. Для досягнення хороших результатів у плаванні необхідно на початковому етапі тренування виявити швидкісні можливості у студентів-плавців.

Для дослідження проблеми було сформовано дві експериментальні групи студентів першого курсу по 20 осіб у кожній. Група №1 навчалась плавати за паралельно-послідовною системою. Тут одночасно вивчали два способи плавання – кроль на грудях та кроль на спині. Вони виконували вправи спочатку по елементах, а потім в координації. Обидва способи вивчалися паралельно до тих пір, поки студенти не оволоділи основами техніки. Далше вивчалися способи дельфін та брас.

Група №2 навчалась по п'ятиетапній системі:

I етап передбачав адаптацію до властивостей води.

II етап плавання трьома елементами:

- а) руки кроль, дихання;
- б) руки брас видихи в воду;
- в) ноги-дельфіном видихи в воду.

III етап плавання шістьма другорядними елементами:

- 1) кроль на грудях і дихання.
- 2) рухи ніг з диханням кроль на грудях.
- 3) рухи рук дельфіном з видихом в воду.
- 4) руки брас з видихом в воду (дошка в ногах).
- 5) рухи на спині з диханням (дошка в ногах).
- 6) руки брас на спині з вільним диханням.

IV етап узгодження рухів всіх спортивних способів.

V етап вивчення і вдосконалення усіх спортивних способів.

По завершенні програми занять в обох групах, які мали однакову кількість годин кожен учасник пропливав 25м. на час. Середній час групи №1 склав 22,10 с. Групи №2 -26,12 с.

Дослідження показали, що навчання плаванню по паралельно-послідовній системі дають можливість більш швидкого засвоєння техніки плавання. Відповідно це дозволяє за більш короткий час оволодіти технікою плавання і показати кращий результат, тобто швидше розвинути ранні швидкісні можливості.

УДК 004.738.5

Хребтов Ю. – ст. гр. СП-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

SOCIAL IMPACT OF THE INTERNET ON OUR SOCIETY

Науковий керівник: к.філол.н., ст. викл. Боднар О.І.

The Internet can be considered one of the greatest inventions of all time and although people use it for many purposes, communication is probably the most important, in the sense that it is the most popular. For a long time psychologists and sociologists had been studying how technological context influenced interpersonal relationships and of course such important tool as the Internet could not be ignored. So, how exactly the invention of a worldwide online network has changed our communication?

Some studies show positive results. The Pew Research Center's Internet & American Life Project and the Imaging the Internet Center at Elon University recently interviewed 895 technology experts, stakeholders and critics as part of a series of surveys about the evolution and social impact of online technologies. Eighty-five percent of them thought that the Internet has been mostly a positive influence in their social worlds. Online platforms, for instance, have reduced the costs of communicating and minimized the impact of barriers like time and geography. The Internet, they said, has also made it easier to keep in touch with people and discover common interests that in the end enhance our relationships.

There are also a lot of less optimistic forecasts. Many are concerned that the ease of information has also brought with it a large amount of hoaxes, money schemes and fallacies. Less difficult communication can also lead to weaker social ties, because people will have less reason to leave their homes and interact face-to-face with other people. The Internet allows people to more easily work from their home, to form and sustain friendships and even romantic attachments from their home, to bank from their home, to vote and engage in political and social issue based discussions with others (from home).

However, the most detailed and large-scale studies show mixed results. One of the most interesting is the series of experiments at the Carnegie Mellon University. The research team was headed by Robert Kraut and Sara Kiesler. They decided to investigate the difference between comparatively light and heavy Internet users. In all three studies people who used the Internet heavily reported larger increases in daily life stress. Internal analyses did not reveal a single stressor or source of stress that increased with Internet use. One explanation is that the Internet introduces more activities and social obligations into users' lives, and the increased time pressures add stress to what had been a slower-paced life. The first experiment HomeNet-1 had also shown showed that greater use of the Internet was associated with declines in the size of their social circle and increases in their depression. However, in HomeNet-2 and 3 the situation was reversed. In the end the research team came up with a "rich get richer" theory which proclaimed that having more social resources amplified the benefits that people got from using the Internet. Among extraverts, for example, using the Internet was associated with increases in community involvement and self-esteem. The reverse trends were found for introverts. However, even such answer did not make the situation completely clear. While extraverts were communicating more, the communication itself could be either beneficial or harmful.

In the end, my conclusion is that the Internet is a versatile tool that is decisively changing our society, but can't be treated as a completely positive or negative factor. It gives us more choice, giving people more ways to communicate or more ways to avoid contact depending on what the user is looking for.

УДК 42

Чабан Я. В., Попадюк О. П., Рубаха О. В. - ст. гр. КА-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

EVOLUTION OF LAPTOPS

Науковий керівник: к. філол. н., доцент Вовк І.Р.

A laptop computer is a personal computer for mobile use. A laptop has most of the same components as a desktop computer, including a display, a keyboard, a pointing device such as a touchpad (also known as a trackpad) and/or a pointing stick, and speakers in a single unit. A laptop is powered by mains electricity via an AC adapter, and can be used away from an outlet using a rechargeable battery. Laptops are also sometimes called notebook computers, ultrabooks or netbooks.

It is difficult to determine what the first portable or laptop computer was; the first portable computers did not look like the book-sized and folding laptops that we are familiar with today, however, they were portable.

Laptop computers are popular today. But the history of this machine has begun many years ago. What we can see today is not the same as these machines looked like more than 50 years ago.

A "personal, portable information manipulator" was imagined by Alan Kay at Xerox PARC in 1968, and described in his 1972 paper "A Personal Computer for Children of All Ages" as the "Dynabook". It has been one of the first steps in the long life of laptops.

Then the IBM produced SCAMP project (Special Computer APL Machine Portable), which was demonstrated in 1973. The long line of evolution has begun. It was not only changed in size.

In the same year the first laptop-sized portable computer, the Epson HX-20, was invented. The Epson had a LCD screen, a rechargeable battery, and a calculator-size printer in a 1.6 kg (3.5 lb) chassis. Both Tandy/RadioShack and HP also produced portable computers of various designs during this period.

First a laptop could do only simple mathematic operations. But today's generation of this machine is capable of doing extremely complicated work in all branches. Nowadays laptops are the most efficient servants man has ever had.

Throughout the years, computers have gotten smaller and smaller, thinner, lighter and faster. With the newest advancements, there is a new breed of thin and fast laptops being introduced to the market.

The difference between capabilities of personal computers and laptops are almost invisible. But how to do the correct choice? What is better: a desktop computer or a notebook? Which laptops characteristics do people choose when buying a computer?

1. Laptops are several times more power-efficient than desktops.
2. Laptops are often quieter than desktop computers and do less heat production.
3. Laptops have everything integrated in to the chassis.

This is definitely not nearly all of the positives of laptops. We can dispute about its negative parts and we can also see dynamic improvements that are made to these machines.

With evolution of computer technologies we can expect improvements in designing of notebooks that will allow humans to use those improvements for working more efficiently, faster and with maximum comfort.

No doubt next generation of laptops will surprise us.

УДК 316

Чернюк Р.- ст.гр.КБ-41

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СОЦІАЛЬНІ РЕЗЕРВИ, СОЦІАЛЬНА ДІАГНОСТИКА І СОЦІАЛЬНЕ ПРОЕКТУВАННЯ В ТРУДОВОМУ КОЛЕКТИВІ.

Науковий керівник: ст.викл. Сівчук П.І.

Поняття "соціальні резерви" виникло в соціології як результат спроб дослідників оцінити сукупні можливості трудового колективу здійснювати свої функції — його сукупний потенціал — і реальний рівень використання, реалізації цих можливостей. З'ясувалося, що наявний потенціал колективу, який, поряд із соціальним, містив економічний, виробничо-технічний, організаційно-управлінський, духовно-творчий і соціальний потенціали, і здатність колективу його реалізувати нерідко співіснують з недостатньою залученістю самого колективу в освоєння, реалізацію і розвиток цього сукупного потенціалу. Як бачимо, йдеться насамперед про незатребуваний соціальний потенціал трудового колективу, тобто про його соціальні резерви.

Системний підхід до дослідження соціальних резервів трудових колективів ґрунтується на вирізненні системи резервоутворюючих факторів, що визначають рівень соціальної зрілості колективу. Соціальні резерви при цьому розглядаються як різниця між реальним станом соціально-трудова процесів у трудовому колективі і тим, яким він міг би бути у своєму нормативному (близькому до оптимального) вигляді.

Залежно від характеру і спрямованості дії соціальні резерви можуть бути локальними (місцевого впливу), системними (сприятливими щодо функціонування колективу як соціальної цінності) і стратегічними (гармонізація у колективі).

Головними компонентами соціальних резервів у кожній зі сфер діяльності трудового колективу є:

- резерви особистості: потреби в самовираженні, у творчості, в управлінні виробничими й суспільними справами, в освоєнні культури і духовних цінностей; інтереси, прагнення, нахили; знання, уміння, досвід, організаторські здібності, професійні навички;
- резерви колективності: згуртованість, здатність до вирішення конфліктів, лідерство, товариська взаємодопомога, свідомість;
- стан соціальної активності: самоврядування, самостійність, самодисципліна, заповзятливість та ін.;
- чинники соціально-економічного розвитку трудового колективу: технічне середовище; техніко-виробничі умови; економічні можливості розвитку виробництва; соціально-класова, професійна, демографічна структура, освітній потенціал; соціально-психологічна обстановка; виховне середовище; організаційно-управлінська обстановка; фактори праці, трудовий потенціал і його якість; культура праці і виробництва.

Соціальне проектування являє собою форму соціального управління, сутність якого полягає в науково обґрунтованому конструюванні системи соціальних параметрів майбутнього об'єкта чи якісно нового стану наявного об'єкта. Так, проектування розвитку трудового колективу на основі діагностики соціальних резервів дає змогу визначити рубежі соціального розвитку, тобто комплекс рубіжних соціальних цілей, а також засобів їх досягнення.

На закінчення зазначимо, що реалізація розвитку трудового колективу на основі результатів діагностики і соціального проектування найефективніше здійснюється з використанням соціальних технологій.

УДК 621.326

Чура О.М. –ст. гр. БМ-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

SUCCESS IN HARD TIMES. TIPS FROM BUSINESS GURUS

Науковий керівник : к.п.н., доцент Баб'як Жанна Володимирівна

Many of life's failures are people who did not realize how close they were to success when they gave up" ~ Thomas Edison

What's important to the success of a business? Knowledge, skill and talent. However, many competitors have these traits. The key to beating the competition and achieving success is mental, reflected in one's attitude.

The following attitude attributes can put entrepreneurs in the right mindset for achieving success:

1. Have passion for your business.
2. Be flexible, except with core values.
3. Don't let fear of failure hold you back.
4. Make timely decisions.
5. Encourage and accept criticism graciously. Admit your mistakes.
6. Maintain a strong work ethic.
7. Rebound quickly from setbacks.
8. Periodically get out of your comfort zone to pursue something important.

These businessmen and the companies they founded are today known around the world, but as the stories show, their beginnings weren't always smooth.

1. Henry Ford: While Ford is today known for his innovative assembly line and American-made cars, he wasn't an instant success. In fact, his early businesses failed and left him broke five times before he founded the successful Ford Motor Company.

2. R. H. Macy: Most people are familiar with this large department store chain, but Macy didn't always have it easy. Macy started seven failed business before finally hitting big with his store in New York City.

3. Soichiro Honda: The billion-dollar business that is Honda began with a series of failures and fortunate turns of luck. Honda was turned down by Toyota Motor Corporation for a job after interviewing for a job as an engineer, leaving him jobless for quite some time. He started making scooters of his own at home, and spurred on by his neighbors, finally started his own business.

4. Akio Morita: You may not have heard of Morita but you've undoubtedly heard of his company, Sony. Sony's first product was a rice cooker that unfortunately didn't cook rice so much as burn it, selling less than 100 units. This first setback didn't stop Morita and his partners as they pushed forward to create a multi-billion dollar company.

5. Bill Gates: Gates didn't seem like a shoe-in for success after dropping out of Harvard and starting a failed first business with Microsoft co-founder Paul Allen called Traf-O-Data. While this early idea didn't work, Gates' later work did, creating the global empire that is Microsoft.

6. Walt Disney: Today Disney rakes in billions from merchandise, movies and theme parks around the world, but Walt Disney himself had a bit of a rough start. He was fired by a newspaper editor because, "he lacked imagination and had no good ideas." After that, Disney started a number of businesses that didn't last too long and ended with bankruptcy and failure. He kept plugging along, however, and eventually found a recipe for success that worked.

Why is it important to fail?

It's simple. If you haven't failed, you haven't tried hard enough. And if you haven't tried hard enough, you have lost the battle even before it has begun! Winston Churchill famously said, "Success consists of going from failure to failure without loss of enthusiasm." This is the secret of success.

Why are so many people afraid of failure? Many people equate their failure to incompetence. The correct analogy for failure is risk taking. You only have hope for success if you are willing to fail and learn from it.

УДК 91

Шаблій О.-ст.гр. ОТ-215

Технічний коледж Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ У ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Науковий керівник: Лясота М.В.

Тернопільська область володіє досить насиченим туристичним потенціалом. До складу якого входять досить сприятливі умови: значна кількість пам'яток природи, державних заказників, історико-культурних пам'ятників, мінеральні води, цілющі грязі, лісові масиви та інші туристичні ресурси.

Проте існує проблема у наданні туристичних послуг із розташування та харчування туристам та подорожуючим. Туристична інфраструктура області досить обмежена і не відповідає усім нормам відмінного функціонування тих чи інших закладів харчування та розміщення через нестачу коштів, що повинна би виділятися на розвиток готелів, реставрацію замків та фортець, облаштування об'єктів харчування, створення відповідної транспортної системи.

На туристичній галузі Тернопільщини, як і багатьох інших напрямках економіки, добряче відбилася економічна криза. Зниження платоспроможності населення спонукало туристичні фірми до пошуку дешевших маршрутів і пропозицій відпочинку. Більше 100 туристичних фірм-туроператорів і тур агентів-зареєстровані на Тернопіллі. Спостерігається досить сильна конкуренція на туристичному ринку. Серед них екскурсії та відпочинок в області пропонують із півтора десятка фірм. Причин такої ситуації фахівці вбачають кілька. Адже місцева влада не дуже сприяє розвитку внутрішнього туризму. Натомість перепродувати тури за кордон від інших операторів — простіше та вигідніше.

На турах у нашу область туроператори зароблять, умовно кажучи, тисячу гривень. Але перебуваючи на Тернопіллі, туристи витратять врешті набагато більше — на проживання, харчі, екскурсії, сувеніри. Тобто саме розвитку внутрішнього туризму мала б сприяти місцева влада.

Перш за все аби сприяти розвитку туризму у Тернопільській області потрібно виховувати патріотизм в людях. Проводити різноманітні туристичні фестивалі, туристичні виставки, працювати над створенням проектів, що стосуються туристичної індустрії області. Одним із досить позитивних моментів, що бодай на крок просунув туризм у нашому краї варто вважати представлення Тернопільщини у Києві 27 березня 2013 року на ХІХ Міжнародній туристичній виставці «Україна - Подорожі та Туризм».

В рамках туристичного заходу проводились різноманітні семінари і конференції. Однією з найцікавіших подій була церемонія нагородження переможців конкурсу «100 кращих готелів України». Приємно відзначити, що серед номінантів були і заклади розміщення з Тернопільщини. Нагороди отримали готель «Reikarz-Почаїв» та готель «Тернопіль» (ВАТ «Тернопіль-готель»).

Важливим чинником, що певною мірою впливає на розвиток туризму у Тернопільській області потрібно вважати підготовку кваліфікованих кадрів у сфері туризму. Задля високого рівня обслуговування у сфері туризму (обслуговування клієнтів на туристичних фірмах, екскурсійних бюро, готелях, гідів-перекладачів) потрібно аби з клієнтами працювали особи, що мають відповідну фахову підготовку, особи, що вільно володіють туристичною базою.

УДК621.326

Шклярук В. – ст. гр. РП-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В РЕЖИМІ ПРАЦІ ТА ВІДПОЧИНКУ СТУДЕНТІВ

Науковий керівник: доцент Галіздра А.А.

Фізична культура є результатом багатогранної творчої діяльності суспільства. Вона успадковує культурні цінності, створені суспільством на попередніх етапах, і розвиває їх залежно від політичних, економічних, матеріальних можливостей певної історичної епохи.

Виходячи з різновидів фізичних вправ щодо професійної спрямованості, опираючись на професіограми, кафедра фізичного виховання навчальних закладів повинна самостійно розробити навчальний матеріал, враховуючи пропозиції профілюючих кафедр.

Засоби фізичної культури повинні бути направлені на забезпечення ефективної адаптації організму до складних факторів трудової діяльності підвищення стійкості до мікрокліматичних умов виробництва, розширення арсеналу прикладних рухових координацій тощо.

Такими засобами є прикладні фізичні вправи та окремі елементи з різних видів спорту, цілісне використання прикладних видів спорту, оздоровчі сили природи та гігієнічні фактори.

Вибір прикладних фізичних вправ здійснюється за принципом адекватності їх психофізіологічного впливу на прикладні фізичні й спеціальні якості, які потрібно розвивати за спільністю структури і динаміки рухів з прикладними уміннями та навичками.

Оздоровчі сили природи і гігієнічні фактори, як правило, виступають обов'язковими засобами фізичної підготовки студентів, коли виховуються спеціальні фізичні якості, що забезпечують ефективну роботу в умовах відносно низької або високої температури.

Фізична підготовка студентів повинна проходити в умовах, які передбачені програмою з фізичного виховання для середніх спеціальних навчальних закладів, а саме: спеціально організовані навчальні заняття; самостійні заняття фізичною культурою і різними видами спорту; масові оздоровчі фізкультурно-спортивні заходи. Конкретний зміст фізичної підготовки студентів визначається основними факторами, що обумовлені характером праці спеціалістів даного профілю. Однак, сьогодні форма праці має досить умовний характер, тому що якісним змінам піддається як розумова, так і фізична діяльність. Досить часто ми маємо справу із змішаною формою праці, де ступінь поєднання елементів фізичної і розумової праці може бути різним з одного або іншого боку. Такий характер праці обумовлює справу підбору методів і засобів фізичної культури з метою фізичної підготовки студентів. Підбираючи засоби фізичної культури для фізичної підготовки, необхідно зважити на умови праці, які складаються з тривалості робочого дня, фізичного і психологічного навантаження. Багаточисленні дослідження навантажень різних виробничих професій показали, що для якісної професійної діяльності необхідне підвищення загальної і спеціальної витривалості а фахівців.

УДК 82

Шералієв А. (Республіка Таджикистан) – ст. гр. ІКАу–31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЗВИЧАЇ ТА ТРАДИЦІЇ ТАДЖИКІВ

Науковий керівник: к. філол. н. Гавдида Н.І.

Археологи дослідили, що перші поселення на території сучасного Таджикистану з'явилися приблизно 15 – 20 тисяч років тому (в епоху раннього палеоліту). Тому таджиків вважаються одним із найдавніших народів світу. Звичаї та традиції цієї етнічної групи формувались впродовж сотень років, стаючи частиною життя нації, витворюючи неповторний східний менталітет.

Значну увагу таджиків приділяють релігійним святкам, найважливішими з яких є Навруз (мусульманський Новий Рік, який відзначають у день весняного рівнодення) та Курбан-хайт (свято жертвоприношення, що символізує радісне утвердження в вірі та звільнення душі від неправедних намірів). Обидва свята характеризуються багатолюдними застіллями та приготуванням великої кількості святкових страв.

Одним із найцікавіших обрядів є весільна церемонія, особливо у таджиків, які живуть на рівнинній, а не гірській місцевості. Унікальність таджицького весілля полягає в тому, що триває воно цілих сім днів! У перший день наречений і наречена урочисто повідомляють, що вони одружуються. І в обох сім'ях розпочинаються святкові застілля, які тривають три дні. На п'ятий день родичі та друзі супроводжують нареченого до будинку нареченої, де молоді люди дають подружню клятву перед імамом, після якої вони мають випити горнятко води і з'їсти трохи м'яса та хліба із сіллю. Такий обряд означає, що одруження нареченого і нареченої закріплено вищими силами і відтепер молоді люди мають право бути разом. Після цієї церемонії розпочинається справжнє свято з танцями та співами, яке триває до опівночі. Саме в той час молодята покидають гостей, сідають на одного коня та їдуть у будинок нареченого. А на шостий день родичі нареченої приходять до нареченого, гостюють у нього до самого ранку, настання якого символізує завершення весільного обряду. Далі на молоду таджицьку сім'ю чекає період так званого «медового місяця» (40 днів), який подружжя проводить під одним дахом із родичами чоловіка.

Варто згадати і про особливості чайної традиції, що є невід'ємною частиною нашої національної культури. У Таджикистані важливим місцем проведення часу є «чайхона», що в перекладі на українську мову означає «дім чаю» або «чайна кімната». У «чайхонах» збираються чоловіки різного віку, щоб поспілкуватись: поділитись останніми новинами, обговорити актуальні проблеми повсякденного життя.

Підсумовуючи, хочу наголосити, що головними правилами, які формують людські взаємини таджиків, є гостинність, смирення та повага (особливо до старших людей). Тому мої земляки часто прикладають ліву руку до серця, подаючи праву для рукостискання. Цей жест є символом глибокої поваги та шанобливого ставлення до співрозмовника.

УДК: 613.16-06:612

Шимчук А. – ст. гр. КТ-32

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПЛАВАННЯ – ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ МЕТЕОСТІЙКОСТІ ОРГАНІЗМУ ЛЮДИНИ

Науковий керівник: викладач Босюк О.М.

Загально відомо, що людина є частинкою навколишнього світу, глибоко залежною від перебігу зовнішніх процесів. Тільки гармонія внутрішніх процесів організму з ритмами зовнішнього середовища, природи може бути твердою основою стабільності життєдіяльності людського організму, базисом його доброго здоров'я і самопочуття.

Вивчали показники фізичної працездатності організму в 65-ти студентів, які займаються плаванням у навчальному спортивно-оздоровчому центрі "Політехнік", за погодних умов (медико-метеорологічних ситуаціях) I та III типів.

Застосований нами степ-тест PWC₁₇₀ показав, що у всіх досліджуваних групах плавців, в умовах метеоситуації III типу відносні показники фізичної працездатності організму суттєво менші, ніж відповідні при метеоумовах I типу.

У плавців групи оздоровчого плавання (ГОП) відносні показники фізичної працездатності в умовах метеоситуації III типу достовірно менші на 8,8 % ($P < 0,05$), ніж аналогічні при метеоумовах I типу.

Подібні, хоча і менш виражені, зміни фізичної працездатності ми спостерігали і у плавців-розрядників. Встановлено, що відносні показники фізичної працездатності за погодних умов III типу, у порівнянні з I, вірогідно менші відповідно: у плавців 3-го розряду на 7,2 % та 2-го – на 6,8 % .

Зниження атмосферного тиску і відповідно вмісту кисню у повітрі, що є характерним для погоди III типу, призводить до зменшення насичення киснем артеріальної крові. Таким чином, при невідповідності між збагаченням киснем крові і потребами органів і тканин у ньому, розвивається помірна гіпоксія, внаслідок якої порушується енергетичний обмін та створюється недостатня кількість АТФ. Крім цього, зміни погоди зумовлюють мобілізацію додаткових механізмів, які компенсують недостатність базових процесів. Вмикання цих механізмів супроводжується переходом на інертний режим функціонування органів і систем, що призводить до значних витрат функціональних резервів.

При зіставленні результатів проведених нами досліджень встановлено, що при несприятливій погоді, в осіб з високою інтенсивністю занять плаванням, показники фізичної працездатності зазнали меншого негативного впливу погоди, ніж у плавців з низькою інтенсивністю занять. Це пояснюється тим, що систематичні фізичні тренування сприяють розвитку адаптації до періодичної гіпоксії. У результаті цього в організмі формується стійкість до гіпоксії шляхом формування структурного сліду. Суть останнього полягає у збільшенні потужності функціонування системи захвату і транспорту кисню, в збільшенні стійкості до стресових пошкоджень, розвитку антигіпертензивного ефекту.

Висновок. Результати проведених нами тестувань переконують в тому, що регулярні фізичні навантаження у водному середовищі є ефективним засобом підвищення стійкості організму людини до несприятливих впливів погоди.

УДК 320

Штокало О. – ст. гр. ХК-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ФЕНОМЕН КОНФОРМІЗМУ

Науковий керівник: к.ф.н., професор Ніконенко В.М.

Серед ознак, які негативно характеризують особу, міститься поняття “конформізм”, яке переважно трактується як тип і спосіб мислення та поведінки, що виявляється у пасивній, пристосовницькій орієнтації на сприйняття готових стандартів оцінок та поведінки всупереч власним переконанням. Без сумніву, негативні аспекти явища конформізму важко заперечувати, оскільки бездумне, некритичне, безпринципне сприйняття людиною панівних ідей, думок, порядків, схильність уникати самостійних рішень, відсутність власної позиції, готовність міняти свої погляди і поведінку у відповідності з кон’юнктурою у всі часи піддавались суспільному осуду.

І все ж було б істотним спрощенням бачити у феномені конформізму, тільки негатив, прагматичне, утилітарне угодовство і пристосуванство. Справа в тому, що, як свідчать дослідження, конформність як поступливість зовнішньому впливу є внутрішньою властивістю індивідуальної свідомості. Адже людина, будучи істотою суспільною, змушена постійно співвідносити свої вчинки з певними суспільними нормами, оскільки в іншому випадку вона ризикує випасти із суспільного середовища. “Пристовницькі тенденції властиві усім живим організмам,”– пише відомий американський психолог Т. Шибутані.– Все, що люди роблять, можна уявити як послідовний ряд пристосувань до умов, які постійно змінюються”. Мова лише йде про ступінь конформності, тобто про соціально-психологічну здатність індивіда в більшій чи меншій мірі піддаватись зовнішньому впливу.

І все ж людина, як Боже творіння, будучи по визначенню вільною, не приречена на сліпу конформність. Звичайно, є люди, які, орієнтуючись на тотальну солідарність із групою чи іншою спільністю, ніколи не виявляють свої особисті думки, переконання і цільові установки. Але навіть вони час від часу, опиняючись у певних ситуаціях, виявляють свої справжні настрої, які суперечать панівним у групі і суспільстві настроям. Адже право на вільний вияв своїх думок чи переконань є одним із найбільш важливих атрибутів демократії і громадянського суспільства. Нормою ж має стати як можливість виявляти своє солідарне ставлення до групових чи суспільних настроїв, так і можливість висловлювати свій нонконформізм, тобто свою незгоду, своє особистісне ставлення до тих чи інших думок, що є домінуючими.

Важливо при цьому, щоб нонконформізм не набував деструктивного, анархістського чи екстремістського характеру, не перетворювався в самоціль. Адже нерідко, ті хто гордиться своєю незвичайністю, неподібністю, оригінальністю думок і поведінки, нападаючи на конформістів, є всього лише виявом іншої моделі конформізму. Тільки, втративши реальні зв’язки із оточенням і соціальним середовищем, можна будувати свою поведінку на основі безумовного, нігілістичного відторгнення усіх існуючих уявлень, прагнучи до того, щоб власні погляди і уявлення обов’язково йшли урозріз вже існуючим. Очевидно, що такий нонконформізм не має продуктивного потенціалу і не йде на користь ні суспільству, ні самому суб’єкту. Визнаючи амбівалентність конформізму і його негативні риси, слід, разом з тим, бачити і його позитивні аспекти, його раціональний потенціал, який сприяючи соціалізації особи, засвоєнню нею певних групових і суспільних норм та цінностей, є необхідною умовою нормального функціонування будь-якої соціальної системи.

УДК: 659.1.01

Щигельська В.Р. – ст. гр. В31

Галицький коледж ім. В. Чорновола

“ВПЛИВ РЕКЛАМИ НА СВІДОМІСТЬ ЛЮДИНИ”

Науковий керівник: доцент Щигельська Г.О.

Реклама – спеціальна інформація про особу чи продукцію, що розповсюджується в будь-якій формі та в будь-який спосіб з метою прямого чи опосередкованого одержання прибутку.

Початок ХХІ століття характеризується переходом індустріально розвинутих країн на інформаційну стадію та різким підвищенням ролі засобів масової інформації у суспільстві. Зараз рекламу можна зустріти усюди: на радіо, на телебаченні, у газетах, журналах, оголошеннях. Її використовують для прихованого управління свідомістю і поведінкою людей, причому вплив можна здійснювати в такий спосіб, щоб примусити їх діяти всупереч власним інтересам. Серед методів рекламного впливу на споживачів виділяють такі: стверджувальні висловлювання, вибіркового підбір інформації, концентрація на декількох рисах або особливостях, додаткове свідчення, використання авторитетів, створення контрасту, порівняння. Найбільш ефективними методами виступають ті, в яких враховуються особливості психічних процесів людини, зокрема, навіювання і переконання.

Об'єднуючою особливістю більшості прихованих рекламних технік є зверненість їх образів до емоцій людей, що надовго зберігаються в пам'яті, а також дають можливість раціонально не обґрунтовувати аргументи, які надаються в рекламному зверненні. Особливо часто в рекламній індустрії для формування «потрібних» стереотипів та образів використовують такі емоції, як ненависть і страх, сум'яття і презирство, почуття власної гідності й гордості.

У світі, рекламу розглядають як провідну складову та інформативну силу маркетингових комунікацій. Вона є чи не єдиним елементом, який починається з намагання зрозуміти споживача, його запити й потреби. Через те рекламні дослідження здійснюються в багатьох аспектах: аналіз товару, вивчення ринку, аналіз можливостей засобів масової інформації та носіїв комунікації. Підвищена зацікавленість психологічними факторами впливу реклами пояснюється переважно проблемами зі створенням нового продукту, оскільки, зважаючи на високий рівень життя, покупець висуває вищі вимоги і звертає більшу увагу на якість, ніж на ціну товару.

В Україні за останні роки рекламний бізнес розвивається досить швидко. Адже, за даними соціального опитування 19,3% громадян нашої країни відчують потребу в рекламі, 17,9% повністю або частково довіряють рекламі, 18,8% довіряють телерекламі, 19,6% позитивно ставляться до радіо реклами, 34,7% довіряють рекламі в пресі, 26,0% позитивно ставляться до рекламних бігбордів. Отже, методи які використовують рекламисти при створенні реклами викликають довіру в громадян та є досить дієвими, що забезпечує збільшення попиту на продукцію та послуги.

Таким чином, можна зробити такі висновки: рекламно-інформаційний вплив сьогодні став соціальною реальністю, що здійснює вплив на всі сфери суспільного життя і пронизує всі рівні соціальної взаємодії; рекламний вплив на свідомість людини стає системним явищем, яке проявляє себе в різних формах; в останні роки реклама часто виступає як засіб маніпулювання свідомістю споживачів.

З М І С Т

<i>Секція:</i>	<u>Економіка, менеджмент, фінанси</u>	
Антонюк В.	МЕТОДИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ В УМОВАХ РИЗИКУ.....	3
Антонюк Ю.	САМОУПРАВЛІННЯ ТА САМОВДОСКОНАЛЕННЯ МЕНЕДЖЕРА.....	4
Антонюк Ю.	РЕГУЛЮВАННЯ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	5
Антонюк Ю.	МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ У СФЕРІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ.....	6
Антонюк Ю.	ОЦІНКА ТА АТЕСТАЦІЯ ПЕРСОНАЛУ.....	7
Валицька О.М.	ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА».....	8
Бабій Х.	ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ КАПІТАЛУ БАНКУ.....	9
Бакан А.	ВОЛАТИЛЬНІСТЬ ВАЛЮТНИХ КУРСІВ.....	10
Бойчук М.	МИСТЕЦТВО УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	11
Бойчук М.	ЕТИКА ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ.....	12
Бойчук М.	РЕКЛАМА ЯК ЗНАРЯДДЯ ЗБУТУ ПРОДУКЦІЇ.....	13
Бойчук М.	САМОРОЗВИТОК ЯК СКЛАДОВА УСПІХУ.....	14
Бойчук М.	РЕКЛАМА ЯК ЗНАРЯДДЯ ЗБУТУ ПРОДУКЦІЇ.....	15
Бойчук М.	СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ ХАССП (НАССР).....	16
Була В.	ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ.....	17
Вовк Б.	МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ ЯК ГОЛОВНИЙ ОРГАН УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ.....	18
Вовк Б.	ДОРОЖНІ ЧЕКИ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ОБОРОТІ УКРАЇНИ.....	19
Гевик Л.	ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ... 	20
Голод М.	ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ.....	21

Голод М. ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОДАТКОВИХ ВЕКСЕЛІВ В УКРАЇНІ.....	22
Головчинська Ю. АНТИМОНОПОЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ.....	23
Гураль І. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МАРКЕТИНГУ І ЛОГІСТИКИ У СИСТЕМІ ЗБУТУ ПРОДУКЦІЇ.....	24
Гураль І. EURERGAR- ЄВРОПЕЙСЬКА СИСТЕМА ОЦІНКИ ЯКОСТІ І БЕЗПЕЧНОСТІ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ.....	25
Гураль І. ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОЧОГО ЧАСУ.....	26
Гураль І. ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ТА МЕТОДИ ПРОФЕСІЙНОГО ПІДБОРУ ПЕРСОНАЛУ.....	27
Гураль І. РОЛЬ ЦЕНТРІВ ФІНАНСОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ КОНТРОЛІНГУ.....	28
Гринчук С. ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	29
Гуцалюк В. МІСЦЕ ДЕРЖАВИ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	30
Горбенко О. ОЦІНКА РОЗПОДІЛУ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ.....	31
Давида В. ЗБУТОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ.....	32
Дживак Т. Р. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ.....	33
Дручок Ю. МЕТОДИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕОРГАНІЗАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ.....	34
Дручок Ю. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	35
Жидоник М. П. РОЗРОБКА ОПЕРАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА.....	36
Жукровський І. МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА ВВП УКРАЇНИ ЗА 2010-2012 РОКИ.....	37
Забава В. БІРЖІ, ВИДИ БІРЖ І ФУНКЦІЇ БІРЖ.....	38
Казбан О. БАНКІВСЬКА СИСТЕМА В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ФІНАНСОВОГО СЕРЕДОВИЩА.....	39

Коваленко Р. ПРИБУТОК ЯК ОСНОВНИЙ РЕЗУЛЬТАТ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	40
Костюк А. НАУКОВО-ПРАКТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ АСОРТИМЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ.....	41
Коцюба М. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГУ.....	42
Крушельницький Р. ДЛЯ ЧОГО МЕНЕДЖЕРАМ ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ.....	43
Крушельницький Р. КАР'ЄРНИЙ КОУЧИНГ – ШЛЯХ ДО УСПІХУ.....	45
Крушельницький Р. ЧИ ПОТРІБЕН УКРАЇНІ МИТНИЙ СОЮЗ З РОСІЄЮ, БІЛОРУСІЄЮ І КАЗАХСТАНОМ.....	46
Кульматицька І. ВПЛИВ МАРКЕТИНГОВОЇ ЛОГІСТИКИ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА.....	47
Кучабська О. ЗНАЧИМІСТЬ УПРАВЛІННЯ РЕНТАБЕЛЬНІСТЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	48
Кучабська О. АКТУАЛЬНІСТЬ ЛОГІСТИКИ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ.....	49
Кучерява Г. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ.....	50
Христина Колесник ОГЛЯД TERRASOFT CRM.....	51
Лазечко Х.І. МАРКЕТИНГ НА РИНКАХ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПРОДУКТУ.....	52
Лазечко Х.І. МАРКЕТИНГ НА РИНКАХ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПРОДУКТУ.....	53
Лазечко Х.І. МЕТОДИ РОЗПОДІЛУ РОБОЧОГО ЧАСУ КЕРІВНИКА.....	54
Лазечко Х. І. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ.....	55
Лазечко Х.І. КОНЦЕПЦІЇ СУЧАСНИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ.....	56
Ласківський О. ФУНКЦІЇ ГРОШЕЙ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ В ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ.....	57
Лендирук П. КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА.....	58
Лендирук П. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЛОГІСТИКИ ЯК СКЛАДОВА СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В ЦІЛОМУ.....	59

Лендирук П. ЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО – ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВА.....	60
Лиса Н. РОЛЬ ТА НЕОБХІДНІСТЬ САМОМЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	61
Лібусь Т. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ.....	62
Лісова О. ПРОПОЗИЦІЇ ПО ВИБОРУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПАТ «ЛЬВІВГАЗ» ЗОЛОЧІВСЬКЕ УЕГГ.....	63
Лісова О. ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМНОЇ КАМПАНІЇ У МАЛОМУ БІЗНЕСІ.....	64
Мазан О. БАНКІВСЬКІ ПЛАТІЖНІ КАРТКИ:ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ.....	65
Макар Н.М. ГОЛОВНА ПЕРЕВАГА ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ.....	66
Макар Н.М. ПЛІННІСТЬ КАДРІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗМЕНШЕННЯ.....	67
Маліновська У. М. «ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ ТА ЙОГО СТРУКТУРА».....	68
Мандзин І. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЛОГІСТИЧНОЇСИСТЕМИ.....	69
Мединська Л. ФІНАНСИ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	70
Млинко В. СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ.....	71
Николишин М. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ.....	72
Околіта О. АНАЛІЗ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	73
Панасенко З. АНАЛІЗ БЮДЖЕТУ РОБОЧОГО ЧАСУ ПРАЦІВНИКА.....	74
Панасенко З. ЕКОНОМЕТРИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ПРОМИСЛОВОСТІ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	75
Паславська І. В. МАРКЕТИНГ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	76
Пелехата Н. ІНФОРМАЦІЯ В СИСТЕМІ МАРКЕТИНГУ.....	77
Пелехата Н. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ САМОМЕНЕДЖМЕНТУ В ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ.....	78

Пелехата Н. СУЧАСНІ МЕТОДИ І ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ.....	79
Пелехата Н. СЕРТИФІКАЦІЯ ІГРАШОК.....	80
Пиріг Ю. СУТЬ САМОМОТИВАЦІЇ.....	81
Пиріг Ю. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ.....	82
Пиріг Ю. ФУНКЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ УПАКОВКИ.....	83
Пономар Н.М. МЕТОДИ САМОМОТИВАЦІЇ, ЯК ОСНОВА ДОСЯГНЕННЯ УСПІХУ.....	84
Пономар Н.М. СЕРТИФІКАЦІЯ ПРОДУКЦІЇ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ, СЕ МАРКУВАННЯ.....	85
Пономар Н.М. МАРЕКТИНГ У ВСЕСВІТНІЙ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ.....	86
Предко Л. СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ.....	87
Прийдун Ю. ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ».....	88
Рабада С. та Тимків С. ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ.....	89
Рабада С. та Тимків С. ВПЛИВ КОНКУРЕНЦІЇ НА СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	90
Рацюк А. МАРКЕТИНГОВА КОМУНІКАЦІЙНА ПОЛІТИКА.....	91
Рацюк А. МОДЕЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНОГО СЕКТОРУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	92
Романюк О. МЕНЕДЖМЕНТ – КРОК ДО УСПІХУ.....	93
Садиков Д.Ф. ТЕОРІЯ ІГОР ТА ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ В ЕКОНОМІЧНОМУ АНАЛІЗІ.....	94
Саюк А. ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ.....	95
Семеген М. ЕКОНОМІЧНІ ЗАКОНИ І КЛАСИФІКАЦІЇ.....	96
Сеник Г. БЛАГОДІЙНІСТЬ І МАРКЕТИНГ.....	97

Стравська Ю. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ.....	98
Філик Н. УДОСКОНАЛЕННЯ ЧИННОЇ СИСТЕМИ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ.....	99
Філик Н. ГОТІВКОВІ ГРОШІ: ЧИ Є У НИХ МАЙБУТНЄ?.....	100
Халупник М-Н. ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ДЕРЖАВИ, ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ.....	101
Чайка В. БАНКІВСЬКА ЛІКВІДНІСТЬ.....	102
Черній І. ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ В УКРАЇНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ	103
Черній І. ДОСЛІДЖЕННЯ ДОЛАРИЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	104
Черній І. ОСНОВНІ ФАКТОРИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА.....	105
Шарка М. МОДЕЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ.....	106
Шишко Н. АНТЕКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	107
Шпит М. І. ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ ВИРОБНИЧОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА.....	109
Яворська О.В. ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ ВИРОБНИЧОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА.....	110
Яремчук Ю. АКТУАЛЬНІСТЬ РОЗВИТКУ ЛОГІСТИКИ В УКРАЇНІ.....	111

Секція:

Гуманітарні науки

Антонюк І. TURNING NIGHT INTO DAY: THE FACTS ABOUT LIGHT POLLUTION.....	112
Антонюк О. ХАРАКТЕРИСТИКА СИЛИ НЕРВОВИХ ПРОЦЕСІВ У ПЛАВЦІВ.....	113
Андрусик С. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЯК ЖИТТЯ ОСОБИСТОСТІ.....	114
Вівсяний І. ДЕТЕРМІНАНТИ УСПІШНОСТІ РУХОВОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ.....	115

Вінярський С. ПСИХОМОТОРНИЙ РОЗВИТОК СТУДЕНТІВ.....	116
Вознюк Л. КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ СТУДЕНТІВ.....	117
Войцішук А. ЕТИКА ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ – ЯК ЗАПОРУКА УСПІХУ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖЕРА.....	118
Волошин Я. СТАВЛЕННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	119
Волошина С. ТВОРЧА ДРУЖБА ДВОХ «ВЕЛЕТНІВ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОЗИ» – БОГДАНА ЛЕПКОГО І ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА.....	120
Гандзій О. ВЕСТИБУЛЯРНА СТІЙКІСТЬ БАСКЕТБОЛІСТІВ.....	121
Гнатишин Р. АНАЛІЗ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ.....	122
Голяд О. ДОБРО І ЗЛО, ЯК ЕТИЧНІ КАТЕГОРІЇ.....	123
Грушицький О. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ВИНИКНЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ УТОПІЙ.....	124
Губар В. ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА ФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ.....	125
Гудима М. З ДОСВІДУ ВИКОРИСТАННЯ БІОГАЗОВИХ УСТАНОВОК В НІМЕЧЧИНІ.....	126
Дідушин Н. СПОСОБИ ЗАПОЗИЧЕННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕРМІНІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....	127
Дудар Т. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ З ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я В КОНТЕКСТІ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ.....	128
Жукровський І. ЗАКОН «ПРО ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ» – ВИРОК ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ.....	129
Жупровський І. ТРАВМАТИЗМ У СИЛОВИХ ВИДАХ СПОРТУ (ПРИЧИНИ І ПРОФІЛАКТИКА).....	130
Зінь П. ВЕЛИКИЙ КНЯЗЬ ЛИТОВСЬКИЙ ВІТОВТ-ОЛЕКСАНДР (1350-1430 рр.).....	131
Золотий В. ІНДИВІДУАЛЬНІ СТИЛІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ.....	132
Ільчишин Р. MOBILE OPERATING SYSTEMS.....	133

Кінаш Д. ОСОБЛИВОСТІ ДИХАЛЬНИХ ПРОБ У ПЛАВЦІВ ТНТУ.....	134
Колоденна Л. ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОЇ ІНТЕРАКЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ВІДДІЛУ КАДРІВ.....	135
Корбак О. СТРЕСОГЕННІСТЬ СУЧАСНОГО СЕРЕДОВАЩА ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ОСОБИСТІТЬ.....	136
Костанюк В. ЛЮБОВ ЯК ПРОЯВ ДУХОВНОСТІ.....	137
Кріль А. СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН ЛИХОСЛІВ'Я.....	138
Кульчицький. І. САМОКОНТРОЛЬ НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ.....	139
Курко В. КОМП'ЮТЕРНА ПРОГРАМИ "REACTION-TEST" І ТРЕНУВАННЯ ЗБІРНОЇ КОМАНДИ ТНТУ З ПЛАВАННЯ.....	140
Куца С. ФІЛОСОФСЬКО-ПСИХОЛОГІЧНЕ РОЗУМІННЯ МИСЛЕ- ДІЯЛЬНОСТІ.....	141
Левченко Х. ФІЛОСОФСЬКА КОНЦЕПЦІЯ ТВОРЧОСТІ.....	142
Мазурок В. ФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ ТА ОРГАНІВ ВЛАДИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (1648-1657 рр.).....	143
Маліновська У. АНАЛІЗ ВНУТРІШНЬО-СИСТЕМНИХ ЗВ'ЯЗКІВ РОЗУМОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ.....	144
Мельник М. INTERNET ADDICTION TREATMENT, COUNSELING, AND SUPPORT.....	145
Моргун Ю. «ЄВРО -2012 І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ».....	146
Мосейко Ю. ГЕНРІХ ГАЙНЕ У ПЕРЕКЛАДАХ ЛЕСІ УКРАЇНКИ.....	147
Мурашка Д. ЛІКУВАЛЬНА ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ПРИ ХВОРЮВАННЯХ СЕРЦЕВО-СУДИННОЇ СИСТЕМИ.....	148
Назарчук В.Ю. CURRENT RESEARCH ON MOBILE OPERATING SYSTEM ANDROID.....	149
Нищота О. ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ ЯК НАСЛІДОК УМОВ РОБОТИ МЕНЕДЖЕРА.....	150
Оксентюк С. УКРАЇНСЬКА ГАЛИЦЬКА АРМІЯ: СТВОРЕННЯ ТА ПОЧАТОК ДІЯЛЬНОСТІ.....	151

Панчишин В. INTERNET ADDICTION: SYMPTOMS, EVALUATION.....	152
Паробок Г. THE COCA-COLA: THE WAY TO SUCCESS	153
Пітура Т. HISTORY OF MANAGEMENT.....	154
Плескун М. ЕКОЛОГІЧНА КРИЗА: ВІДОБРАЖЕННЯ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ СУСПІЛЬСТВА ПРИРОДИ.....	155
Попадюк О. П. МУЗИКА ЯК ПРОЯВ ФІЛОСОФСЬКИХ ПОГЛЯДІВ.....	156
Попадюк О. ДОСЛІДЖЕННЯ ПОКАЗНИКІВ СИЛИ ВОЛІ СТУДЕНТІВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ.....	157
Рак М. СУЧАСНА СИСТЕМА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЯК ЗАСІБ РУЙНУВАННЯ СОМАТИЧНОГО ТА ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я.....	158
Рокош М. ПРОБЛЕМИ КОНФЛІКТНОСТІ ЦИВІЛІЗАЦІЙ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ.....	159
Ротермель В. ЖАРГОННА ЛЕКСИКА В КОМП'ЮТЕРНО-ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ.....	160
Рудакевич Т. ПЕРЕЖИВАННЯ ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ ЯК УМОВА ОСОБИСТІСНОГО РОСТУ.....	161
Рубаха О. В. ФІЛОСОФІЯ КОХАННЯ, ЧАСУ ТА ВІЧНОСТІ В СОНЕТАХ ШЕКСПІРА.....	162
Савіцький А. ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНИХ МЕДИЧНИХ ГРУП.....	163
Сарабун Н. ТЕХНОЛОГІЯ ОЦІНКИ РІВНЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ СТУДЕНТІВ	164
Свистун Д. РЕЛІГІЙНО-ФІЛОСОФСЬКЕ ПОДВИЖНИЦТВО АВГУСТИНА БЛАЖЕННОГО.....	165
Семенина Н. ПРОБЛЕМИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	166
Смачило А. ПОБУДОВА ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	167
Стахів М. КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ НА КАФЕДРІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ.....	168

Сукманюк С. WHERE THERE IS DARKNESS, LET THERE BE LIGHT: A BRIEF HISTORY OF THE LIGHT BULB.....	169
Сухорукова О. ІДЕОЛОГІЧНИЙ ПЛЮРАЛІЗМ І ДЕМОКРАТІЯ.....	170
Трач Х. OVERVIEW AND BENEFITS OF DIGITAL SMART HOME TECHNOLOGIES.....	171
Федишин В. ВПЛИВ ОСНОВНИХ СИСТЕМ НАВЧАННЯ ПЛАВАННЮ НА РОЗВИТОК РАННІХ ШВИДКІСНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ.....	172
Хребтов Ю. SOCIAL IMPACT OF THE INTERNET ON OUR SOCIETY.....	173
Чабан Я. В., Попадюк О. П., Рубаха О. В. EVOLUTION OF LAPTOPS.....	174
Чернюк Р. СОЦІАЛЬНІ РЕЗЕРВИ, СОЦІАЛЬНА ДІАГНОСТИКА І СОЦІАЛЬНЕ ПРОЕКТУВАННЯ В ТРУДОВОМУ КОЛЕКТИВІ.....	175
Чура О.М. SUCCESS IN HARD TIMES. TIPS FROM BUSINESS GURUS.....	176
Шаблій О. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ У ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	177
Шклярчук В. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В РЕЖИМІ ПРАЦІ ТА ВІДПОЧИНКУ СТУДЕНТІВ.....	178
Шералієв А. ЗВИЧАЇ ТА ТРАДИЦІЇ ТАДЖИКІВ.....	179
Шимчук А. ПЛАВАННЯ – ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ МЕТЕОСТІЙКОСТІ ОРГАНІЗМУ ЛЮДИНИ.....	180
Штокало О. ФЕНОМЕН КОНФОРМІЗМУ.....	181
Щигельська В.Р. “ВПЛИВ РЕКЛАМИ НА СВІДОМІСТЬ ЛЮДИНИ”.....	182

Видавництво Тернопільського національного технічного університету ім. І. Пулюя

виготовляє підручники для вузів, методичну літературу, художні видання, надає редакційно-видавничі та поліграфічні послуги з набору тексту, розробки макетів і друку книги чи будь-якої іншої поліграфічної продукції (брошури, плакати, афіші, календарі).

КРІМ ТОГО, ВИДАВНИЦТВО ПРОПОНУЄ ТАКІ ПОСЛУГИ:

- дизайн візитівок, буклетів, вітальних листів;
- професійне вичитування і верстку;
- сканування та копіювання;
- чорно-білий і повноколірний друк.

м. Тернопіль
вул. Руська, 56,
корп. 1, кімн. 102
Тел.: (0352)522199

e-mail: vydavnytstvo@tu.edu.te.ua

Комп'ютерне макетування Н.Р. Шаблій

Формат 60×90 Папір ксероксний.
Обл.вид.арк 12,43
Наклад 50 прим. Зам. № 2127

Видавництво Тернопільського національного
технічного університету імені Івана Пулюя

вул. Руська, 56, м. Тернопіль, 46001
E-mail: vydavnytstvo@tu.edu.te.ua